

CUPRINSUL

Pag.

PENTRU LUNA PRIETENIEI ROMÂNNO-SOVIETICE

Mihail Sadoveanu : Treizeci și trei de ani 5

CE AM INVAȚAT DIN LITERATURA SOVIETICĂ

Cezar Petrescu : Incredere în viitor 7
Eusebiu Camilar : Pe drumul deschis de Gorchi 11
Petru Dumitriu : Invăț să zugrăvesc fluviul uriaș al vieții 15
Mihai Beniuc : O nouă dimensiune a viitorului 18
Veronica Porumbacu : O școală de poezie 20
Dan Deșliu : Marii noștri prieteni și sfătuitoari — scriitorii sovietici 23
Camil Petrescu : Isvor nesecat de inspirație 26
Aurel Baranga : Știu limpede de unde trebuie să pornesc 28

Constanța Tudorache : Pe șantierul tineretului 31
Vasile Iosif : Sonda 706 34
Petru Sălcuțeanu : Sunt cetățean al orașului Stalin : 36
Toma George Măiorescu : Din carnetul unui tovarăș ilegalist 38

Aurel Baranga și Dinu Negreanu : Viața învinge (scenariu cinematografic) 41

LUPTAM PENTRU PACE

Mihu Dragomir : Trustmanilor 82; Seul 83; Scrisorile lui Eugene Dennis 84; Mama 84; Stelele 85.

Anatole Sofronov : In neuitatul o mie nouă sute cincizeci 87
Lev Oșanin : Lucrare de diplomă 89

Balla Karoly : Păgubașul 91

Eugen Frunză : Alegerile noastre 109
Cezar Drăgoi : Versuri despre tânăra alegătoare Varvora 112

Radu Teculescu : Cântec pentru duminică în craşul nostru	115
Letiţia Papu : Povesteşte învăţătoreca	117
Petre Solomon : Cântec pentru Caracâz	120
Ion Serebrenu : Copilăria	124

FRUNTAŞI IN MUNCA — LUPTATORI PENTRU PACE

Maria Savin şi Ilie Toma : Ion Oniţă	126
Maria Rovan : Maria Zidaru	131
Ruxanda Palladi : Nicolae Lupulescu	136
Veronica Porumbacu : Iosif Barta	143
Suzana Delciu : Ion Dachin	149
Victor Nedelcu : Alexandru Decei	155
Eufrosina Roman	160

ORIENTARI

V. Ermilov : Literatura sovietică luptătoare pentru pace	161
--	-----

TEORIE ŞI CRITICĂ

Paul Georgescu : Judeţul sărmanilor	190
Aurel Mihale : Conferinţa tinerilor scriitori	205
Mihai Gaşiţa : Un veteran al luptei pentru pace	221
Eugen Campus : Despre manualul de teorie a literaturii	223
Mihai Novicov : „In numele vieţii”	245
Vera Călin : Primul roman al colectivizării	268

RECENZII

Eugen Luca : Încă un pas înainte	283
Mihail Petroveanu : Ţăranii muncitori învaţă să lupte	287
Mihai Vlad : În plină actualitate	292
Szőny Pal : O colitură în proza maghiară din R.P.R.	295

BIBLIOGRAFIE

Cărţi Noi	300
---------------------	-----

PENTRU LUNA PRIETENIEI ROMÂNŌ-SOVIETICE

MIHAIL SADOVEANU

TREIZECI ȘI TREI DE ANI

S'au împlinit treizeci și trei de ani dela Marea Revoluție. În 1917, ca într'o convulsie cosmică, lumea veche de nedreptate și silnicie s'a prăbușit. În aceeași clipă istorică a lucit asupra oamenilor alt soare.

De atunci, viața Uniunii Sovietice a fost călăuzită de personalități extraordinare al căror geniu, organizând lumea nouă, a deschis un ev pe care visătorii generoși de ieri îl asemuiau cu minunile basmului popular. Iată că devine realitate ceea ce părea imposibil. Deșerturile înfloresc, căile de ape leagă mările dela nord cu cele dela sud; agrotehnica nouă cucerește teritorii imense către miez-noapte; în cerul polar se aprind suri electrice asupra grădinilor sub sticlă; natura ostilă cedează în stepe și deșerturi; cerealele, fructele și animalele intră complect în stăpânirea cultivatorilor; apar codri ce stăvillesc vânturile de arșiță și îngheț, împlânzind clima așezărilor omenești; se umplu toate colțurile Uniunii de hidrocentrale și uzine electrice menite să multiplice energia omului și să-i agonisească o tihnă binefăcătoare — în care spiritul va atinge culmi curate și răutățile se vor alina. Pacea și buna înțelegere între toate semențiile lumii vor fi rodul acestor uimitoare prefaceri. Toate acestea se aflau în putere în oamenii eroici care au pus fundamentele statului socialist, se aflau ca o chemare formidabilă pe care omenirea muncitoare a înțeles-o.

Au înțeles-o și muncitorii intelectuali, scriitorii și artiștii sovietici. Viața n'a mai fost pentru ei o vedenie a suferinții ci o realitate a regenerării. În procesul de prefacere și îmbunătățire a vieții pe planeta noastră, scriitorii popoarelor care compun Uniunea Sovietică au devenit luptători de primul rang, muncitori cu spiritul, alături de muncitorii cu brațele, partizani ai progresului tehnic și moral, partizani ai păcii pe pământ.

La Moscova, în primăvara asta, am putut să văd de-aproape o parte din realizările tovarășilor noștri de breaslă. Sentimentele pe care le-am încercat cu acest prilej au sporit nerăbdarea mea de a vedea realizându-se și în Republica noastră, cât mai curând, întreg și definitiv, acest front al luptătorilor artei, atât cei tineri care se avântă și se formează cât și cei care au câștigat mai de mult experiența artistică.

Am încredințarea că mulți dintre acei cu care mi-am început acum cincizeci de ani cariera de scriitor ar fi fost astăzi alături de mine, și că,

dintre acei care au biruit până acuma povara anilor, extrem de puțini nu-și înțeleg datoria față de breaslă, de popor și de patrie.

În Uniunea Sovietică toate manifestările artistice dovedesc preocuparea de problemele de interes obștesc.

Am asistat într'o seară la un spectacol de circ. Era într'o sală deosebit de frumoasă, somptuos decorată; covoarele bogate se schimbau la fiecare număr al programului. Popor foarte mult, însuflețirea copiilor — la culme. Nu mă sfiesc a mărturisi că printre aceștia din urmă mă aflam și eu.

Spectacolul a început printr'o ieșire a tuturor artiștilor, europeni și asiatici, într'o revistă de sărbătoare a primăverii și a păcii. Drapelele, costumele și florile au fost îndelung ovaționate. Pe noi copiii ne-a interesat după aceea, în tot lungul spectacolului, mai ales clovni care, în dialogurile și scenetele lor, făceau aluzii politice privitoare la ațățătorii la război, la imperialiștii anglo-americani, la trădarea lui Tito, etc. Îndată am observat că la plăcerea acestui joc nu eram antrenați numai noi, prietenii mei cei mici și cu mine, ci toată sala, într'o vibrantă participare.

Contribuiau și artiștii cu patru picioare: elefanți, cai, urși, câini. Fiecare după puterea lui sporea semnificația aceluși interesant spectacol. Unii dintre câinii artiști au început a lătra cu mânie când s'a rostit numele dictatorului jugoslav.

La spectacolele pe care le-am văzut la Teatrul Mic și la Teatrul de Artă, am avut puternice emoții. Măestria punerii în scenă și jocul desăvârșit al actorilor dădeau agerime acestei arme ce se numește teatru. Piesele vechi, de Ostrovski, Gogol, Cehov, arătau generației actuale mizeria, păcatele și crimele societății burgheze. Se realiza nu numai o culme artistică ci și o biruință politică. Vechii scriitori progresiști se aflau prezenți în mijlocul poporului lor; artiștii care îi interpretau erau oșteni ai lumii nouă.

Treizeci și trei de ani de experiență și realizări sunt la îndemâna noastră. Le vom putea folosi spre propășirea artei în Republica noastră Populară. Cu atât mai mult, cu cât astăzi Partidul Muncitoresc Român a asigurat breslei noastre condițiile cele mai bune de viață și dezvoltare.

CE AM INVĂȚAT DIN LITERATURA SOVIETICĂ

CEZAR PETRESCU

INCREDERE IN VIITOR

Mai întâi să ne întoarcem ochii în trecut. La veacurile mult mai vechi ale hronicarilor.

Nu de dragul suvenirurilor istorice. Ci al concluziilor.

Patru cărturari moldoveni și-au găsit adăpost în Rusia, au pribegit alungați de împrejurările vitrege din mica lor patrie, au aflat acolo ospitalitate și prețuire. Toți și-au desăvârșit acolo formația cărturărească. Toți au scris acolo opere de valoare culturală europeană pentru acea vreme: opere consultate și astăzi.

Bănuiesc că lectorul i-a identificat de îndată.

E vorba de cărturarul Petru Movilă, mitropolitul Kievului. E vorba de spătarul Nicolae Milescu. Și e vorba de cei doi Cantemiri, tatăl și fiul, Dimitrie și Antioh Cantemir.

Tustrei, cei dintâi aparțin și culturii românești. N'au pierdut legătura cu țara Moldovei. Iși mai simțeau dureros rădăcinile smulse din pământul natal. Dar nu s'au mai întors, fiindcă în împărăția vecină a lui Petru cel Mare găsiseră un climat mai prielnic îndeletnicirilor cărturărești, fiindcă obținuseră misiuni de studii și de creație care îi încadrau în cultura rusă a epocii, fiindcă acasă, în mica și bântuită lor patrie, nu-i astepta decât desbinul luptelor dintre taberele boierești, pentru vremelnicele tronuri, sau îi pândea hangerul călăilor dela Țarigrad.

Această bivalență culturală — dacă o putem numi astfel — a făcut ca Petru Movilă să aparțină și începuturilor noastre de cultură bisericească. A făcut ca spătarul Nicolae Milescu să lase o prețioasă cronică a Moldovei în limba părintească, precum și felurite opere cu caracter didactic; dar o mult mai valoroasă operă de călător și de explorator făurită în Rusia și datorită misiunilor încredințate: *Jurnalul de călătorie în Siberia și Descrierea Chinei*. Și a făcut ca Dimitrie Cantemir, pe lângă *Descriptio antiqui et hodierni statu Moldaviae*, pe lângă numeroasele lucrări istorice în legătură cu patria de obârșie, să se consacre unei opere mult mai vaste, de caracter general, scrisă în Rusia și mai apoi tradusă în limba engleză, franceză și germană, ca și opera spătarului Nicolae Milescu.

Cărturarii noștri în general, își îndreptau ochii către Kiev, către Moscova și Petersburgul de atunci, ca unii ce aflau acolo un orizont mai

larg și un mediu mai favorabil cutezătoarelor aspirații de creație culturală. Climatul de acasă, sub opresiunea teroarei și moravurilor țărigrădene era vitreg. Acasă, nu în pribegie, și-a pierdut spătarul Nicolae Milescu nasul și a căpătat în schimb porecla de Milescu Cârnul!

Atât ar ajunge pentru a defini o epocă și a sublinia un contrast. Specialiștii istoriei literare au cuvântul. Socot că origina legăturilor noastre culturale, și în deosebi literare, cu Rusia veacurilor trecute, nu a ajuns îndestul de cunoscută marilor mulțimi cititoare.

Trecând la literatura veacului trecut și la influența clasicilor ruși asupra literaturii noastre din secolul al XIX-lea și dela începutul secolului al XX-lea, ne mișcăm pe un teren mai lesne de investigat, fără apeluri la erudiția cercetătorilor istorici și critici.

Legăturile și influențele ne sunt tuturor mai familiare. S'au afirmat dela sine. Nici nu au nevoie de prea multe documentări și argumentări.

Incepând cu fabulele lui Crâlov și opera lui Pușchin, literatura clasică rusă a găsit ecou în păturile cele mai largi ale lectorilor români și un ecou încă mai edâne în formația scriitorilor noștri.

Din păcate, această literatură — în afară de unele excepții — nu era accesibilă lectorilor români decât pe cale indirectă. Adică alterată de traducătorii francezi sau germani, care remaniiau textele originale după criteriile politice sau comerciale ale editorilor respectivi, ca să mai fie apoi încă odată remaniate și ajustate de traducătorul ori de editorul român.

Pușchin, Lermontov, Gogol, Necrasov, Turgheniev, Scedrin, Gonciarov, Tolstoi, își statorniciseră un loc aparte și înalt în literatura universală. Pretutindeni se pomenea ca despre un adevăr de toți cunoscut, specificul acestei literaturi, accentul său de adâncă umanitate, caracterul său activ, militant, aspirația către o lume mai dreaptă și mai bună.

Astfel, pe asemenea cale ocolită a traducerilor dela a doua mână, literatura clasică rusă a pătruns în conștiința lectorului român, aducând un clement nou și necunoscut romantismului sau realismului de origine occidentală. Oricât de alterate și infidele erau traducerile față de textul original, substanța rămânea. Iar lectorul nu afla o simplă desfătare în aceste cărți. Mai găsea și altceva, cu totul nou și mai profund, ceva care i-a mers la inimă și s'a întipărit în cugete.

Căci pentru scriitorul rus din orice epocă, *a scrie* însemna înainte de toate a te pune în slujba poporului, a lupta pentru libertate, însemna a milita pentru victoria ei cu arma pe care ți-a încredințat-o talentul și geniul.

În conștiința tuturor, legătura dintre scriitorul rus și semnele timpului era și a rămas indisolubilă.

Nimic din sbuciumul politic și social al norodului, n'a rămas străin de operele și preocupările literaților ruși încă din veacul al XVIII-lea. Ra-dișcev, autorul volumului „Călătoria dela Petersburg la Moscova“ exclama încă de pe atunci: „*Vai! Cât de copleșit e sufletul meu de povara suferințelor omenești!*”

Nu recunoașteți aici accentul permanent al literaturii rusești, începând dela Pușchin, trecând pe la Turgheniev și Tolstoi, sfârșind cu Cehov?

Căci dela Gorchi încoace, începe pentru literatura rusă altă etapă. Faza, etapa pozitivă și constructivă a soluțiilor, nu numai a întrebărilor și a problemelor puse de literatură.

Dar chiar până la Gorchi și la autorii sovietici ai timpului de față, indiferent de epocă, de școli, de curente, aproape toți poeții, romancierii și dramaturgii (ca să nu mai pomenim despre critici, istorici, esești și filosofi); aproape toți se aflau înregimentați în grupările cu caracter politic și social, care activau fățiș sau în ilegalitate. Aproape toți, începând cu Pușchin și sfârșind cu Gorchi, au avut de îndurat exilul, excomunicarea, temnița, ocna, Siberia...

Excepție fusese numai turnul de fildeș al poetului Viaceslav Ivanov, la al șaselea etaj, în fața Palatului Tauridei, unde se adunau să officieze, pe altarul esteticei în vid, exponenții unor rafinate morbide și străine de pământul natal, importate din literatura decadentă a apusului. Dar ce contau ei în fața măreței literaturi realiste ruse.

Caracterul militant al literaturii clasice ruse, nu se cuvine însă căutat în anumite elemente de suprafață depășite mai apoi de timp. Ci în însăși psihologia poporului. În permanența unei veșnice căutări de sine. În permanența omului social, veșnic prezent în toate operele scriitorilor ruși.

Pe rând, odată cu epoca de glorioasă renaștere a literaturii ruse, poeții dela începutul veacului al XIX-lea, Pușchin, Lermontov, Tiutcev și Necrasov, au prevăzut și au anticipat ridicarea popoarelor împotriva tiranilor. Pe rând, Gogol, Tolstoi, Ostrovschi, Scedrin, Gonciarov, Garșin, Cehov, deși sub aspecte diverse și în opere strict epice, sau dramatice, ce-au făcut oare altceva decât să pregătească un țărîm prielnic revoluției, unii prin criticismul și satira operei lor, alții prin dinamismul proceselor de conștiință în care se sbuciumau eroii lor?

Scriitorul rus din veacul trecut era cu tendință, ca să zic așa, chiar fără voia sa. Participa mereu, organic, la clocotul norodului, din care făcea parte. Din această substanță își trăgea inspirația. Rațiunea de a fi.

Influența acestei literaturi asupra literaturii noastre și a scriitorilor noștri, mai are nevoie de o demonstrație? Nu e o înrudire directă între *Revizorul* lui Gogol și între comediile lui Caragiale? Nu e o înrudire între *Momentele* aceluiași Caragiale și între schițele rapide, de-o amară satiră ale lui Anton Cehov? Nu e o înrudire, între romanele istorice ale lui Mihail Sadoveanu din tinerețe și *Taras Bulba* sau alte cărți ale lui Gogol? Și nu tot o înrudire între opera lui Sadoveanu și opera lui Turgheniev?

Aceleași cauze, același element social și politic, aceleași etape de evoluție istorică, aceeași atmosferă și aproximativ aceleași moravuri au dus la exercitarea influenței, la existența acestei înrudiri literare.

Am lăsat dinadins la o parte pe Gorchi, fiindcă el și opera sa fac puntea între cele două epoci: prerevoluționară și revoluționară. Și n'au enumerat atâția alți scriitori contemporani cu Gorchi, sau un Corolenco sau Cuprin, fiindcă opera lor nu s'a prelungit dincoace de revoluție în timp, amândoi murind în primii ani ai realizărilor din U.R.S.S.

Față de înaintașii săi — Maxim Gorchi, Maxim Amarul, însemna altceva. Inșă mai nou pentru tradiția literaturilor universale. Inșă mai original. Un „vagabond“, zugrăvindu-și tovarășii în primii ani. Ințroducând în literatură o lume necunoscută, de paria ai societății, de rebeli ai legilor, cu disperările și cu resemnările și cu filosofia lor. Primii eroi, din primele nuvele și povestiri, Malva, Celcaș, Macar Ciudra, Konovalov, Artiom, vagabonzii stepei și vagabonzii dela periferia târgurilor, nu aveau echivalent încă în nici o literatură. Personagiile, atmosfera, subiectul povestirilor, nu erau plăsmuiri ale închipuirii. Erau oameni vii, întâlniți de autor în peregrinările sale și surprinși în episoadele vieții lor triste.

Maxim Gorchi n'avea nevoie să-i inventeze. (Și nici n'ar fi isbutit să-i inventeze atât de autentici și de plastic). Indestul a fost să-și pună la contribuție amintirile. Propria lui experiență.

Răsunetul lui Gorchi a fost imens în țara noastră, chiar după apariția primelor volume. Iar influența lui în cugetul lectorilor și în cugetul scriitorilor e în afară de orice tăgăduială. Vestea de pe atunci o lume nouă.

Pe măsură inșă ce experiențele lui Gorchi creșteau, pe măsură ce în contact direct și aspru și amar cu desmoșteniții vieții, învâța să le citească în suflet; pe aceeași măsură creștea în el și conștiința datoriei cmenești și scriitoricești de a nu se mărgini la simpla consemnare a acestor suferinți și revolte în opere de strictă literatură. Că s'a pătruns de datoria de a trece la faptă, la luptă, la realizarea idealului în care credea și care a devenit inșăși rațiunea sa de existență. Ca scriitor legăturile sale mergând dela Tolstoi, Corolenco, Cehov, el devine luptător, îndrumat de Lenin și Stalin.

Iubirea și mila sa de om, de desmoșteniții vieții și de oropsiții societății, nu mureau platonice în file moarte de cărți. Dinamic, se transformau în element exploziv de acțiune.

Ochiul său s'a oprit mai atent la oamenii care nu făceau parte din decलाsații vieții, ci la cei din clasele exploatate, dar pozitive, creatoare, constructive. Lucrători, mărunți salariați, soldați, învățătoare și învățători de țară — oameni ai trudei fără istov, cu munca exploatată de alții și neîndestulător răsplătiți. Oameni pătrunși de o profundă conștiință socială, luptând pentru afirmarea drepturilor la viață și pentru libertate.

Astfel, prin el și prin opera sa, vechea literatură clasică a Rusiei de ieri pășea spre literatura sovietică de astăzi. Spre scriitorii mulțimilor trudnice. Spre eroii pozitivi ai construcțiilor de o viziune gigantă, atât pe tărîmul social-politic, cât și pe tărîmul creațiilor tehnice.

Dela această literatură actuală, dela operele și dela scriitorii sovietici, ce are a învăța scriitorul nostru ?

În primul rând optimismul. Increderea în viitor, în biruința finală a mulțimilor muncitoare însuflețite de voința creatoare.

Incepând cu Gladcov, cu Șolohov, cu Alexei Tolstoi și Leonid Leonov, cu Fadeev și cu Vsevolod Ivaňov, cu Serafimovici, cu Seifulina și Fedin, (citez fără o ordine cronologică) scriitorii din prima fază a revoluției, martori războiului civil, au zugrăvit în pagini epice tot ce-au trăit ei inșiși, luptele la care au participat, durerile facerii. Pentru ca mai apoi să zugrăvească primele faze constructive și plămădirea omului nou. Să zugrăvească ororile invaziei din al doilea război, și după biruință, înverșunarea

optimistă a norodului pentru a ridica din cenușă și din ruinele pustirilor, o lume a unor încă mai încumetate înfăptuiri.

Această literatură tonică, energetică, străbătută de dinamism constructiv, această literatură de reabilitare a omului, introduce de astă dată cultul unui nou eroism. Eroismul înfăptuirilor de pace. Un eroism văzut dinlăuntru, de către scriitorii recrutați din însăși rândurile muncitorești sau ale tehnicienilor, care au participat și participă direct la uriașele construcții. În romanul „Pământ desțelenit”, Șolohov zugrăvește cu suflul său epic, lupta plugarilor constituiți în gospodării colective pentru a înfrânge rezistența rutinei și vicleana rezistență a vechilor exploatatori și profitori. În romanul „Departee de Moscova”, inginerul Vasile Ajaev, zugrăvește cu o viziune grandioasă lupta cu rutina și cu vrăjmășiile naturei, din fundul Siberiei, sub cerul polar. Iar în operele altor scriitori, poeți din familia și filiația lui Matacovski; povestitori și romancieri din familia și filiația lui Fadeev, scriitori din generația tânără, Boris Polevoi, Vera Panova, Simonov, Vladimir Popov, Eliazar Mațev, Babaevski, Pavlenko; — în operele tuturor acestora și ale altora inutil să le mai înșir aici, se afirmă acelaș clocot al creațiilor pozitive al mulțimilor muncitoare care construiesc comunismul.

Eroul literaturii de altă dată, oamenii din tagma lui Oneghin, a lui Peciorin, a lui Oblomov, eroul care hamletiza viața fără a se încumeta la nicio înfăptuire, a făcut loc eroului nou, omul simplu de toată ziua, eroul marilor mulțimi care nu se sfiște a înfrunța natura, toate obstacolele și toate adversitățile, pătruns de conștiința că nu se mai află singur și abandonat în mijlocul universului, ci în mare efort colectiv construiește mergând mereu înainte.

EUSEBIU CAMILAR

PE DRUMUL DESCHIS DE GORCHI

Cred că aveam șaisprezece ani când am deschis întâia oară cartea lui Maxim Gorchi, „Mama”. Citeam foarte mult, la întâmplare; sgâriam versuri, socotite bineînțeles, fără moarte. Lecturile de-atunci au rezistat puțin; versurile n’au avut nici durată fluturilor. După ce l-am cetit pe Gorchi, am rămas cu simțământul că s’a răstrânt în mine o umbră de munte sau de monument. Am căpătat multă îndrăzneală; m’am apropiat de sufletul omenesc, lăsând la o parte versurile în care-mi descriam chinurile închipuite sau reale. Gorchi m’a ajutat să văd suferința oamenilor; mi s’a luat de pe ochi ca o păioară.

Țin minte că era într’o vară și pășteam vitele popii; îl aveam prieten bun pe unul Ion, argat la ogrăzile popești. Era Ion acela un băiat de pripas și căpăta dela preoteasa pumni, batjocuri și băte. Până atunci, credeam că așa trebuie să fie: preoteasa să deie pumni, Ion să-i primească. Într’o zi, pe când bietul Ion plângea, bătut, într’un colț de grajd, am simțit cum îmi

crește inima de revoltă. obrazul cucoanei; care până atunci mi se părea frumos, l-am văzut hâd; i-am văzut, după sprâncenele sburlite, niște ochi iuți de viperă. Mâna strânsă în pumn, arăta ca un ciot aspru, plin de așchii. Nu știu ce anume am spus: destul că cucoana s'a dus mândioasă la tata, sfătuindu-l să mă ia în cârje. Atunci, la anii aceia, am pus în încercările mele literare, întâile accente de revoltă; erau închinat lui Ion:

*„...soarele se 'nneacă 'n asfințit;
omule, de ce ești necăjit?
Câtă vreme ai să ai tu, oare,
ochi orbiți de lacrimi și sudoare?”*

Versurile acestea au fost întâiul răsunset al lecturii lui Maxim Gorki. Par'că eram alt om. Mi se încordase ființa ca un arc. Mă uitam la vecinii săraci și rupți, și socoteam că lumea-i o imensă curte boerească, plină de argași și robi; scriam așa într'un vers:

*„...trec pe lângă cerșetori pe străzi
și mi-i frică să mă uit la ei:
argățimea asta din ogrăzi
mi-amintește de părinții mei“...*

Am trecut la proză, pe care o socoteam, cu toată naivitatea, mai ușoară. Aici, în întâile încercări, Gorki a pus cu totul stăpânire pe mine. Multe scene din cartea mea „Cordun” vădesc această influență coplesitoare. La fel, în cele câteva nuvele din „Avizuhă”, atmosfera gorkhiană se vedește în multe pagini. Întâiul lucru învățat dela întemeietorul realismului socialist este crearea atmosferei. Minunatul „Cântec al Șoimului” mi-a inspirat o lucrare scurtă închinată dorului după libertate. Era vorba despre o vulpe legată în robie; ca să scape, într'un amurg și-a ros laba; picurând sânge, s'a dus și a murit în libertate pe-o pajiște înrouată de trifoiș sălbatec...

Dacă urmam drumul deschis de Gorki, azi ajungeam mai repede la întâile trepte ale realismului socialist. Din păcate, m'am lăsat covârșit de misticism, de naturalism, de imagismul dus până la exces. Lupta cu aceste elemente nu-i ușoară de loc. Boala misticismului ni se trage încă din depărtata copilărie, dela „Visul Maicii Domnului” ori „Viața lui Ion Stălpnicul”, sfântul care cică ar fi stat treizeci de ani, într'un singur picior, sus pe-un stâlp... Copilăria, într'o casă săracă și plină de orfani, m'a urmărit până către vârsta de azi, cu toate eresurile ei. În multe povestiri, am dat eresurilor preț de monedă adevărată. Dacă urmam drumul deschis de Gorki, dam până azi cetitorilor, o carte mai valabilă decât tot ce am tipărit până acum. Când mă uit în urmă îmi dau seama că drumul meu literar trebuia să în-

ceapă cu Ion cel pomenit mai sus, și care reprezenta norodul de obidiți Pornind astfel, dela figura aceea într'una plânsă, îmi făceam până azi datoria din plin față de oamenii din care mă trag. Ion — argatul stă la c răsceuce importantă a vieții mele : răsceucea unde, datorită cărții lui Gorchi, am despărțit pentru întâia oară lumea în două : cei ce stau umiliți și cei ce isbesc. Azi, argatul dedemult al popei, nu mai este : a fost secerat de mitraliere, de pomană, undeva într'o câmpie depărtată. Păcat că n'a văzut viață nouă a țărănimii noastre. Cred că ar fi fost azi un colectivist de frunte în satul lui cu sălcii bătrâne răsfărânte într'un râu molcom, limpede, unde peștii par în amurguri roșii niște oțele de hangere.

Cartea lui Gorchi n'a rămas în ieslea popească unde am citit-o întâia dată, în zilele cu ploii lungi ; ea și-a făcut drum în sat, la lămpile gospodariilor ; cred că a lăsat pe gânduri mulți oameni care azi au pus întâile iscălituri pe cererea de temei a vieții în colectiv. Asemeni Mamei — eroină a lui Gorchi, cartea aceea a încăput la urmă sub baioneta jandarmului. Era pe-atunci în sat la noi un major pântecos și roșcovan ; cum a auzit că umbra prin sat o carte cu comuniști, nu s'a lăsat până n'a pus mâna pe ea ; întâi a răsucit-o sub cismă, după aceea a fost trimisă la procurori, împreună cu doi-trei țărani.

Datorită ajutorului neprețuit pe care-l am dela scriitorii sovietici, încerc și voiu isbuti să scriu așa cum trebuie să-mi fie literatura, o armă de luptă mai puternică, un avânt către orizonturile de belșug ale socialismului.

Am învățat neînchipuit de mult din cartea lui Ajaev „Departee de Moscova”. Cartea aceasta mi-a picat în mână într'un moment când mă frământam în legătură cu eroii pozitivi din „Temelia”. Cei ce mi-l cunosc pe Onufrie-Ochi-de-Vulpe, pe Cocoran, pe Rozalia, și chiar pe bătrâna agitatoare Tănăsoaia, au băgat de seamă că sunt purtați în acțiunile lor de eroism. Am vrut ca oamenii aceștia să fie exemple pentru ceilalți constructori ai socialismului la sate. Căldura turnată în inima lor și în faptele lor este isvorită și din simțământul de măreție cu care am rămas după lectura cărții lui Ajaev. Și acest simțământ a ridicat pe creasta grajdului șalul roșu al Rozaliei. Datorită și acestui simțământ, Onufrie se înșfacă de furca înfiptă în pământ spre a nu-și părăsi reduta încredințată lui de către Partid ; Cocoran, între brazdele ogorului colectiv, își mărturisește către Ioana visul despre cum vor fi satele de mâine, străbătute, dela un capăt al Patriei la altul, de stelele nemuritoare ale electricității ; acelaș vis îl mărturisește și Onufrie, seara, la lumina lămpii, către Rozalia lui întoarsă oarbă dela spital. E vorba despre „lampa lui Vladimir Ilici Lenin”, aprinsă într'o noapte, în satul Casino, prin răsucirea unui buton ; și spune Onufrie :

— „...lampa aceea n'are moarte, căci e făcută din voință... din muncă. Lampa lui Vladimir Ilici va strânge oamenii împrejurul cărții... îi va strânge la pânzele cinematografelor...”

Înainte de a trece la versiunea definitivă a „Temeliei” am recitat „Pământ desțelenit”, insistând îndeosebi asupra lui Davâdov și Nagulnov, pen-

tru conturarea eroilor mei Iordache și Butnaru. Am insistat și asupra mijlocului, pentru a-i contura și mai bine pe Clip și pe Fosăilă. Am mai învățat dela Șolohov că într'o fază a istoriei așa de importantă cum e colectivizarea, dușmanul de clasă își ascunde armele și el, dând lovituri tot mai îndrăcite.

De o valoare considerabilă a fost pentru mine cuvântul avut cu Boris Polevoi la Uniunea Scriitorilor. L-am întrebat pe maestrul oamenilor adevărați cum de isbutește să dea astfel de eroi; prin răspunsul dat, am înțeles deplin și definitiv că pentru a-i afla pe oamenii adevărați trebuie să-i căutăm în redevtele cele mai înaintate ale vieții. Și, urmându-i sfatul, m'am dus în câteva din redevtele cele mai înaintate ale vieții de azi. Acolo, l-am aflat pe organizatorul de partid care lipsea cu totul din întâia versiune a „Temeliei”. I-am istorisit cartea, confruntând-o cu lupta lui din mijlocul realităților: lucrurile istorisite mie de către acel organizator de partid mi-a deschis alte perspective pentru roman. Tot în acele redevte înaintate am găsit figura adevărată a președintelui de gospodărie colectivă. Mă voiu strădui să pun pe frunțile acestor eroi ai construirii socialismului cununile ce li se cuvin, pentru a fi pildă țărănimii noastre muncitoare, în avântul către un traiu mai bun

Din altă redută înaintată a vieții m'am întors cu o luminoasă perspectivă pentru un volum următor al „Temeliei”. Perspectiva aceea am căpătat-o în următoarea împrejurare: în lanul colectiv, gospodinele secerau porumbul. Era o dimineață cu soare mult și cu călduri fumurii de grauri. Treceam prin mijlocul movilelor de păpușoi, către o vale unde duduiau tractoarele arând. Din lan s'auzeau multe cântece. Majestoasă printre celelalte melodii, s'a auzit de-odată, „*Cantata despre Stalin*”. M'am oprit locului, par'că spre a nu speria cu bătăile inimii mele glasul acela voios și înalt din largul câmpului. În răstimpul următor, mă aflam în fața cântăreței: era o colectivă ca de patruzeci de ani; obrazul îi era brăzdat de suferinți vechi, dar ochii ei revărsau atâta soare și atâta primăvară...

— „El, Stalin, ne-a dat tot belșugul ce-l vezi în fața ochilor...” mi-a răspuns ea, plecându-se din nou la rădăcinile porumbului și cântând cu și mai multă inimă.

Dela ea, melodia a trecut la alte femei, tot mai departe, și duduiau tractoarele în vale. Carele gospodăriei cărau belșugul de porumb. M'am îndepărtat pe la asfințitul soarelui și toată ființa îmi era plină de melodia închinată Apărătorului păcii, Făuritorului unei vieți mai bune, tovarășului Stalin.

Cu episodul acesta voiu deschide o carte nouă unde voiu descrie bucuria recoltei și măreția vieții în colectiv.

Dacă m'am îmbogățit din realitate cu acest episod de o măreție fără seamăn, o datorez cuvântului avut cu autorul „Poveștii unui om adevărat”.

Cartea sovietică ne rămâne mereu deschisă; ea are pagini pline de avuțiile imense ale vieții.

PETRU DUMITRIU

INVĂȚ SĂ ZUGRĂVESC FLUVIUL URIAȘ AL VIETŢII

Intrebarea pe care mi-o pune ancheta „VIETŢII ROMANEȘTI”, — mi-a trezit o amintire de acum câțiva ani. Așa cum un strigăt în munți trezește pe loc ecoul. O amintire care n'are o legătură imediată cu literatura. Așa am crezut și eu în prima clipă. Dar am văzut numaidecât legătura — adâncă și puternică.

Era acuma vreo cinci ani și jumătate. Locuiam într'un orașel de provincie, liniștit, cu ulițe tăcute. Citeam într'o odaie ce avea o fereastră mare la stradă, deasupra frunzișului unor lilieci. Era după amiază, spre seară, o înserare de primăvară.

În liniștea și tihna aceasta, a început, venit nu știam de unde, un cântec larg. Îl cântau multe glasuri de bărbați tineri, și se învăluia, se deslăcea în melodii grave sau înalte, pline de o patimă puternică. În curând am auzit tropot de cai, și sgomotul multor ostași în marș. Am ieșit la fereastră. De după cotul ulicioarei, au apărut călăreți; cel din mijloc purta un steag roșu. Stăteau drepti în șea, legănându-se ușor în mersul cailor cu părul lucios, și cântau cu minunatele lor glasuri rusești cântecul acela larg, cât însăși patria lor nesfârșită :

*Kipuciaia, moguceaia
Nikem ne pobedinaia,
Moskova moia, strana moia,
Ti samaia lubimaia...*

Veneau după ei tunuri, și iarăși călăreți și apoi un râu de înfațeriști cu cortul făcut sul peste umăr, cu fețe proaspete, de oameni tineri, crescuți pe câmpiile colhoznice sau în îndepărtate uzine din Ural. Dela o gară la alta, pe șosele și drumuri de fier, se'ntorceau din țările eliberate, din Ungaria, din munții Boemiei, din Austria și Germania. Cântecul era un cântec de încredere și biruință, un cântec de epopee. Glasurile acelor călăreți care purtau înaintea un steag roșu, îmi răsună și azi în amintire, și fac să-mi bată mai tare inima. În clipa aceea, ce-i drept, încă nedeslușit, am înțeles că în lume se petrece o uriașă epopee, ai cărei eroi sunt oamenii aceia care treceau cântând, îndărăt spre patria lor. Am văzut apoi masele muncitorești pe străzile Bucureștilor și am înțeles că epopeea cuprinsese și poporul nostru în mișcarea ei năvalnică; și s'a trezit în mine dorința tot mai puternică de a intra și eu în acel marș spre viitor, spre fapte mari și eroice, și de-a-l povesti pentru oamenii de azi și de mai târziu, ca să le arăt, așa cum am văzut-o eu, puterea vieții.

Dar lucrul acesta nu era ușor. Pentru noi, scriitorii care învățasem meșteșugul înainte de 23 August 1944, era greu, fiindcă însemna să re-

înodăm firul unei tradiții pierdute. Proza realistă, așa cum o scriseseră marii meșteri, Balzac, Gogol, Dickens, Tolstoi, nu mai era prețuită de scriitorii aflați sub influența formalismului. Ori, numai o proză trănită din această mare tradiție, este în stare să se ridice la înălțimea vremii noastre. Care era drumul meu, dela o proză încărcată cu artificii formale, până la simplitatea și vigoarea cerute de temele prezentului?

Multe încercări neisbutite, multă frământare și nemulțumire față de ce încercam să scriu: asta a fost povestea celor doi-trei ani, care au trecut fără ca eu să fi isbutit să realizez ceva.

În vremea aceea de frământare, când simțeam nevoia de a depăși o formă de artă care mă nemulțumea, și care nu era în stare de a da o imagine largă a realității, mi-a fost de un ajutor neprețuit literatura sovietică. Incepusem s'o citesc, odată cu apariția romanelor de război ale lui Constantin Simonov și Boris Gorbato. Au venit la rând „Tânăra Gardă” a lui Fadeev, „În tranșeele Stalingradului” de Victor Necrasov, până la cele, recente, ale lui Babaevski și Gonciar; și povestiri ca „Steaua” sau „Șoseau Volokolamskului”. Am întâlnit atunci, în paginile cărților sovietice, oamenii pe care-i văzusem eu într'un amurg de primăvară, și același suflu eroic pe care-l simțisem aievea, îl regăseam pe hârtia tipărită. Era limpede: aici era un adevăr puternic și nou. Dar, îmi ziceam eu: așa poți arăta o epopee, un mare război, cu toate suferințele și victoriile omului; aici, însăși tema te poartă pe umeri spre înălțime, ca armăsarul înaripat din poveste. Cum voiu arăta însă vremuri unde nu există vecinătatea neconținută a primejdiei și a morții, care să scoată la iveală ceea ce e mai adânc în om?

Răspunsul mi l-au dat tot marile opere ale literaturii sovietice. Din ele am înțeles că viața de fiecare zi a construirii socialismului, e atât de eroică, ca și epopeea războiului de apărare a patriei și a războiului de eliberare. S'a întrevăzut curând că și poporul nostru pornește pe drumul spre socialism: și am înțeles atunci, că și la noi, va fi „Ziua a doua”. Astăzi, când scriu despre un mare șantier al construcției socialismului, mă apropiu de realitate, o înțeleg și o descriu, cu metode învățate dela scriitorii sovietici, dela Ehrenburg până la Ajaev.

Dar trebuie să spun că cei doi maiștri cărora le datoresc cel mai mult, cei dela care am învățat până acum învățătură de pus la temelie creației mele literare, sunt Mihail Șolohov și Alexei Tolstoi, care au știut să arate, în desfășurarea ei de fluviu uriaș și clocotitor, istoria și revoluția socială. Drumul lor l-au deschis mai de mult, bătrânii meșteri Balzac și Tolstoi. Dar ei au cuprins vremuri în care forțele viitorului musteau și fierbeau în adâncimi. Pe când cei doi mari scriitori sovietici au înfățișat revoluția. Și deoarece poporul nostru a intrat pe calea aceleiași revoluții, mi-am îndreptat luarea-aminte către Șolohov și Alexei Tolstoi — acesta din urmă dascăl, de-altminteri, și în ale povestirii istorice. Dela ei am învățat să văd poezia adâncă a prefacerilor sociale; dela ei am învățat că trebuie căutată frământarea omenească, în fiecare clipă a revoluției, și că nu trebuie despărțit omul-ființă politică, de omul întreg.

Toate acestea mi-au fost determinări hotărâtoare în evoluția mea de scriitor; dar n'ar fi fost de ajuns. Din tot ce am spus mai sus, s'ar fi alcătuit un meșteșug al povestirii, oarecum rece însă, cu o privire de sus

și de departe, asupra oamenilor și faptelor lor. Dar aici a intervenit ceea ce constituie, după părerea mea, elementul specific, calitativ, al literaturii sovietice. Lucrul, a cărui revelație am avut-o citind cartea lui Nicolai Ostrovschi, „Așa s'a călit oțelul”.

Am început s'o citesc într'o seară de iarnă. Și pe când străbăteam capitol după capitol, cu ritmul lor tineresc, îndârjit, dinamic, treceau și orele nopții. Când am lăsat cartea din mână, se albeau ferestrele. Și terminasem povestea lui Pavel Corceaghin. Am veghiat multă vreme, plin de gânduri noi. Înțelesesem ce trebuie să ai, ca să zugrăvești nașterea unei lumi noi: dorința pătimașă de a vedea realizată acea lume, și iubirea pentru oamenii care o zidesc. Acesta e lucrul de căpetenie pe care-l au toți scriitorii sovietici, dar pe care l-am găsit cel mai deslușit la Ostrovschi. Acesta e, cred, totodată și marea învățătură a literaturii sovietice, lucrul pe care-l găsești și într'o schiță de câteva pagini de Gorbatov sau Pastovschi, după cum o găsești și în minunata „Poveste a unui om adevărat” de Boris Polevoi.

Tot ce am scris în ultimii ani, este adânc influențat de marea învățătură pe care ne-o dă literatura sovietică. Ce-am scris nu seamănă cu Șolohov, nici ce voi scrie, cu Ajaev; dar înainte de-a scrie, am mai luat în mână cărțile lor și ale celorlalți scriitori sovietici, spre a-mi aminti odată mai mult, de felul cel adevărat, de a privi viața.

Nu e un lucru ușor, de suprafață, de a-ți însuși, de a te pătrunde de învățătura literaturii sovietice. Însăși munca de creație de fiecare zi a scriitorului, e neîncetată frământare și evoluție. Iată, acum mi se pune în față problema descrierii marilor colective de muncă socialistă; problema — permanentă de altfel și niciodată îndeajuns de bine rezolvată — de-a înțelege istoria prin viața eroilor — chiar și prin ceea ce are ea mai personal și mai intim; problema de a găsi și a arăta tipurile noi de oameni pe care le produce dezvoltarea socială. Și în perspectiva viitorului, vor da rod lucrurile pe care le-am învățat dela romancierii industriei socialiste, ca Gladcov, Vera Panova, sau Boris Polevoi.

De aceea, ce am învățat dela literatura sovietică, s'a putut vedea în trecut în „Dușmănie”, „Bijuterii de familie”, „Vânătoarea de lupi”, sau „Nopțile din Iunie”.

De-acolo reiese însă, pe de altă parte, că n'am isbit încă să surprind viața în toată largimea și bogăția ei. Epica sovietică, moștenitoare a marelui tradiții a romanului rusesc, are acest lucru caracteristic: redarea imensului fluviu al vieții, în toată desfășurarea lui vastă. Ceea ce mă frământă acum, este tocmai străduința, încercarea de-a face primii pași pe calea aceasta. Și asta implică desbaterea și rezolvarea, măcar începutul de rezolvare, a tuturor problemelor la care făceam aluzie mai sus, și pe care viața adevărată le cuprinde: oamenii noi, faptele lor minunate. E o sarcină frumoasă și grea. Pe calea îndeplinirii ei, literatura sovietică îmi îndreaptă pașii și mi-i va îndrepta, învățându-mă să văd în oameni — nu cum spunea înțeleptul elin, „animalul politic”, ci oamenii, frați ai mei, oamenii alături de care lupt, oamenii care-mi sunt dragi.

MIHAI BENUIC

O NOUĂ DIMENSIUNE A VIITORULUI

În anul 1946 am stat la Moscova de vorbă cu un grup de poeți sovietici. Era printre ei cunoscutul poet, a cărui operă este străbătută de un minunat fior epic, Tvardovschi, cântărețul lui „Vasili Terkin”; apoi, bătrânul Marșak, ale cărui versuri le știu toți copiii în U. R. S. S. și a cărui traducere a sonetelor lui Shakespeare este de-o nespusă valoare artistică; era poetul de mare delicateță și pătrundere, Scipaciov; dinamicul Jarov; dintre cei tineri, bogatul în armonii Dolmatovschi, și alții. N'am să uit niciodată una dintre întrebările pe care mi le-au pus mai mulți dintre ei cu privire la poezii români. Mi s'a cerut anume să spun dacă poezii români scriu versuri, care să fie puse pe muzică, cu alte cuvinte, dacă poezii noștri scriu cântece. La început, această chestiune nu mi s'a părut interesantă și am răspuns simplu și scurt: „nu. Am fost privit cu nedumerire, cu o nedumerire care m'a făcut și pe mine să rămân nedumerit. Dar cum mai mulți au revenit asupra acestei chestiuni, am isprăvit prin a mă adresa mie însumi: „De ce mi s'o fi punând cu atâta stăruință această întrebare?” Fără să găsesc un răspuns mulțumitor, am întreat la rândul meu, dacă poezii sovietici scriu cântece. Am fost privit cu niște ochi, de parcă mi s'ar fi răspuns: „Asta-i bună”! Mă simțeam prost. Dovedeam că nu mă pricep. Mi-am dat mai apoi seama că aproape nu există poet sovietic din ale cărui poezii să nu fie unele puse pe note și care să sboare, întruchipate în cântec, din gură în gură, din urechi în urechi, întocmai ca primăvara păsărilor în pădure printre ramurile copacilor. Nici nu bănuiam, încă, până atunci că acele cântece cu care vitejii soldați sovietici, în grelele lor drumuri, plini de biruinți, au împânzit țările, sunt scrise de cei mai renumiți poeți sovietici. Căci ostile, care prin atâtea cumplite jertfe au eliberat patria lor cotropită și Europa de robia lui Hitler, iar civilizația de valul barbariei fasciste, hitleriene, treceau cântând prin țările, printre popoarele ce le desrobeau. Nu știam pe atunci, spre rușinea mea, nimic de marele meșter al cântecului, Isacovschi, deși multe din cântecelele lui eu însumi le învățasem. De unde era să-mi treacă prin cap că un poet mare în zilele noastre se poate ocupa de așa ceva, ca versuri care să fie puse pe muzică? Asta se putea întâmpla, îmi ziceam, pe vremea unui Pușkin, unui Heine, unui Eminescu. Dar mai încoace, așa ceva nu s'a pomenit. În orice caz, chiar dacă se întâmpla, era o excepție, pe care nimeni n'o găsea lăudabilă. „Textierii” fabricau cuvinte de pus pe note, iar să se numească textier cred că niciunui poet nu i-ar fi plăcut. Pentru aceasta m'a mirat întrebarea ce mi-au pus-o poezii sovietici.

După aceea mi-am dat seama de însemnătatea acestei întrebări și azi cred că dintre toate întrebările ce mi s'au pus atunci aceasta a fost cea mai de seamă. M'am gândit la ea de nenumărate ori și m'am întreat eu însumi de ce poezii noștri nu scriu cântece?

Nu puteam găsi răspunsul, pentru că nu mă întrebam, întâi, ce este un cântec. Nu-mi venea în minte marea putere de circulație a cântecului; universalitatea lui, atunci când este bun. Nu stăruiam să cercetez de ce un cântec este bun, ce spune el, de le intră tuturora în urechi, de le merge tuturora la inimă.

Citind cu timpul tot mai multă poezie sovietică, mi-am dat seama că în ultima instanță versurile poezilor sovietici totdeauna cântă. Ele totdeauna se adresează cuiva și spun ceva. Se adresează oamenilor și le vorbesc de ei, de faptele lor, de tristețea lor, de dragostea lor, de fericirea lor, de lumea aceasta pe care ei prin luptă și muncă o fac tot mai frumoasă. Iar oamenilor le place acest lucru și-și însoțesc bucuros munca lor, lupta lor cu cântec sau ascultă cântecul, chiar dacă nu e pus pe note, pentru că și atunci, în cuvintele frumos închegate ei aud cântând năzuințele lor, setea lor de viață și înfăptuirile lor și ale semenilor lor de o potrivă cu ei.

Numai pătrunzând în tainele poeziei sovietice, prinzând legăturile ei cu viața acelor oameni care azi întruchipează lupta pentru înfăptuirea celui mai mare și mai omenesc ideal al omenirii, comunismul, numai cunoscând modul direct al acestei poezii de a vorbi oamenilor fără ocol — și n'au de ce se feri să vorbească fățiș poezii sovietici, n'au ce să tănuiască și să încâlcească — am înțeles de ce putregaiul fosforescent al poeziei burgheze, cu miasele lui fetide, este atât de străin pentru mintea omului, pentru inima lui. Și mai limpede mi-a apărut că în concepția despre lume a burgheziei, a capitalismului în faza lui de prăbușire — arta și arta cântecului inclusiv, este socotită ca un joc steril, care n'are și nu trebuie să aibă nimic cu viața. Aici însă nu-i vorba de cântecul ușuratic, atât de drag urechii burgheze, ci de cântecul ce isvorește din muncă și luptă, care îndeamnă la viață liberă prin însăși natura lui și la revoltă când viața este încâtușată. Acesta, e pătruns de idealurile poporului muncitor și turbură siesta celor ce se îngrașă din veniturile muncii altora. De aceea regimul burghez îl oprește, căutând să-l stârpească din rădăcină, făcând pe artist, pe poet să întoarcă spatele vieții și să bolborosească vorbe neînțelese, privind la zidul sumbru al morții. De fapt, ce ar putea vedea artistul în lumea burgheză uitându-se la realitatea vieții? — Suferința celor ce muncesc, ură lor împotriva burgheziei, revolta lor, setea de luptă pentru realizarea idealurilor lor cărora prin Revoluția din Octombrie 1917, Lenin și Stalin le-au pus temelie de nesdrucinat, și pe care popoarele sovietice sub conducerea clasei muncitoare și a Partidului Comunist (bolșevic) le înfăptuiesc cu tot mai mare strălucire. Firește că nu-i convine capitalismului ca poetul să vadă și să cânte toate acestea. Și de aceea caută să convingă pe artist să nu privească realitatea, iar celui care acceptă, drept recompensă, îi pune bani pe ochi, fără ca artistul să-și dea seama că aceștia-s banii ce se pun pe ochii mortului. Pentru cel care nu acceptă — are închisori întunecoase.

Care a fost situația poetului în Uniunea Sovietică după Revoluția din Octombrie? El nu numai că nu a fost împiedicat să vadă realitatea și să-și exprime judecata despre ea în stihuri, ci a fost îndemnat și ajutat să se apropie de viață, de popor. Și poetul sovietic a început să cânte viața, acea minunată viață de luptă a bolșevicilor și a popoarelor antrenate de ei în luptă, pentru înfrângerea dușmanului lor, a capitalismului, și pentru realizarea patriei socialiste, pentru înaintarea pe drumul spre

comunism. Azi poeții sovietici, văd că nu în zadar au visat și au cântat. Dar ei au văzut dela început că dacă vrei să cânti viața trebuie s'o cânti așa ca ea să se încânte de cântecul tău, să-l înțeleagă și să-l primescă drept cântecul ei. Ei au mai înțeles, că fără Revoluție, fără Partidul bolșevic, fără Lenin și Stalin, ei niciodată n'ar fi ajuns să cânte așa de limpede și de deschis, de de-a dreptul ca astăzi, și n'ar fi ajuns ca să fie cântate versurile lor pretutindeni și învățate astăzi, pe toată suprafața pământului.

Acesta e unul din marile adevăruri, pe care l-am învățat din experiența poezilor sovietici. Eu caut să fiu un ucenic silitor al învățaturii lor și aș putea sfătui pe orice poet român să meargă pe acest drum. Dela Maiacovschi și până la cei din vremea noastră, poeții sovietici constituie cea mai măreață școală de poezie.

Dacă acum aș fi întrebat de scriu sau nu poezii noștri versuri pentru cântece, aș răspunde: Da! Au început să scrie. Se silesc cu toții, urmând pilda voastră, a poezilor sovietici, să scrie stihuri frumoase pentru cântecul vieții, pentru cântecul poporului nostru muncitor, care muncește cu elan să pună temelii de nesdruncinat în țara noastră, socialismului, privind la voi, la oamenii sovietici, meșterii constructori ai erei comuniste.

VERONICA PORUMBACU

O ȘCOALA DE POEZIE

Ce-am învățat din experiența literaturii sovietice? Era o vreme când asemenea întrebări se plăteau cu ani de temniță, când o carte tradusă din rusește se înmâna conspirativ, — un unic exemplar pentru un grup întreg de oameni, — care o citeau noaptea iar ziua o ascundeau în colțul cel mai ferit din casă. Intorceam câteodată foile romanelor lui Șolohov, tălmăcite grăbit în alte limbi, — cu trunchieri care denaturau semnificația cărții transformând-o dintr'un copac uriaș într'un arbust de grădină. Piteam altădată „A doua zi a creațiunii” a lui Ehrenburg ori romanele lui Gladkov. Erau pentru noi ferestre spre o lume nouă, unde visul pentru care luptam era adevărat, și realitatea lui ne întărea.

De aceea mi se întâmplă și astăzi, intrând într'o librărie, ca, pomenindu-mă printre rafturile doldora de literatură rusă și sovietică, să am un moment de bucuroasă surpriză: cât de multe, cât de la îndemână, cât de minunate! Poate fiindcă așteptam luni întregi cărțile în timpul războiului, și le citeam cu sufletul la gură, le știu azi cu atât mai mult prețul. Citindu-le, mi se adâncește din ce în ce regretul că noi am crescut orfani de o cultură, că n'am avut tocmai în anii de formație, plămada literaturii sovietice.

În timpul războiului, versurile sovietice ne parveneau încă și mai greu decât rarele romane. Traduceri nu existau încă; iar cărțile rusești, chiar dacă ar fi ajuns cu greu până la noi, — nu știam „7 limbi și ru-

sește” ca Mihai Beniuc; și chiar dacă le-aș fi știut pe toate celelalte șapte încă n'aș fi găsit talmăcite decât poate câteva extrase din Maiacovschi. Dar deși pe Maiacovschi l-am citit cel mai mult și mai de mult, înainte chiar de a scrie eu însămi versuri, n'aș putea spune pretențios: „iață ce am învățat dela poetul revoluției proletare”, pentru simplul motiv că abia am de învățat. Maiacovschi e poetul care domină, a cărui flacără te încălzește dela mare distanță. Dar dogoarea lui am simțit-o pe față, puterea lui mi-a sporit puterea mea omenească, poezia lui mi-a arătat drumul spre ceea ce înseamnă poezie.

După versuri care porneau din viața câmpului, a pădurii, a pitorescului rural, dar încă nu cântau esențialul — omul — am încercat să devin poet-cetățean, al luptei și al visului nostru. Ca și alți tovarăși condeieri — dintre cei mai tineri, — am scris o vreme confundând versul pe baricade cu poezia calendarului. Bătea la ușă 1 Mai, încercam una, două ori trei poeme de celebrare a zilei muncii. Sosea aniversarea naționalizării, schimbam ritmul și rima, și versurile cântau ziua de 11 Iunie, trecerea uzinelor în mâinile poporului muncitor, etc. Mai multă poezie era în reportajele ziarelor despre faptele oamenilor, despre întrecerile în năvălă în cinstea marilor aniversări, decât în versurile mele! Acela era material faptic, mustind printre rânduri de viață. La mine, încă numai cuvinte. Și — poezia nu se face numai cu cuvinte!

Dela poezii sovietici am învățat ce înseamnă descifrarea noului, unde și cum trebuie căutat și cântat. Nimic din ceea ce e omenească nu e străin poeziei. Nici actele de epopee, nici joaca a doi copii. Dar felul în care aceste aspecte se îmbină m'a izbit în poezia sovietică. Reconstrucția Stalingradului a fost evocată în romane, în ode, dar a fost cântată și de poetul Dolmatovschi, în versuri pe care nu le pot uita:

*„Oricât ți-i de mică fața între fețe,
Totuși, tot mai naltă-i decât un puiete,
care crește la sovhoz în straturi —
rând la rând pe lung și'n laturi.
Dar curând butașul falnic din răsad
va fi luat și dus la Stalingrad.
Adumbrind pământul, creanga lui agilă
te va 'ntrece iute, draga mea copilă!”*

Dela poezii sovietici am învățat — mai exact spus aș vrea să învăț — ce înseamnă concizia. Ce cântec pentru pace mai vibrant de ură împotriva dușmanului, decât cele opt versuri ale lui Surcov, în care un tânăr cărunțit la douăzeci de ani, aplecat peste oglinda apei, jură că va izbi fără milă în cotropitori?

Nimic din ce e omenească nu e străin poeziei sovietice. Poezii nu se feresc să vorbească despre dragostea puternică ori sprințară, despre dor și ape, despre melancolie ori chiar despre moarte. Era o vreme când la noi, fără ca aceste subiecte să fie tabu, erau ocolite ca... neimportante pentru lupta noastră. Ca și cum lupta n'o fac oamenii, oameni în carne și oase, cu sentimente și pasiuni! Poți uita cântecele de dragoste ale lui Isacov-

schii, balada pădurilor lui Kuleșov, senina melancolie din „Gânduri despre Primăvara” lui Scipaciov, ori cele trei strofe ce-am încercat să le traduc?

*Imi netezesc cu mâna părul.
La fel de tânăr încă sunt.
De mult știu însă adevărul
— Ce-mi spune-o fată: sunt cărunț.*

*Prieteni tineri, nu odată
Mărturisesc, m'am plictisit.
De câte ori mă văd pe stradă
Se miră: „Mult ai cărunțit!”*

*Prietenul ce mă 'ntâlnește,
adesea e nedumerit:
— Dece — te 'ntreb prietenește, —
atât de iute-ai cărunțit?*

*Dar lupta noastră-a fost încinsă
Și peste ani ai să 'nțelegi
Cum la treizeci, cu tâmpla ninsă,
Noi tineri suntem la șaizeci!*

Poezia sovietică mi-a arătat că nu există teme interzise, după cum nu există canoane. Pe Lenin l-a cântat într'o vastă simfonie, Maiacovschi. Rasul Gamzatov a povestit întâmplarea cu pipa dăruită de niște Kazahi, lui Lenin care nu fuma niciodată. Pe tovarășul Stalin îl cântă Scipaciov în „Piața Roșie” bătătorită de pașii veacurilor, dar îl cântă și oda lui Isacovschi. Despre viață și moarte, despre lupta omului cu moartea ne vorbes.: prin adevărate imnuri ale vieții, Gorchi în „Fata și moartea”, Tvardovschi în „Vasili Terchin”, Margarêta Aligher în „Zoia” și Gribacev în „Primăvara în colhozul Pobeda”.

Și fiindcă am ajuns la Gribacev, trebuie să spun că acesta e unul din poezii pe care îi citesc studiindu-i. Poate fiindcă simt și eu necesitatea și ispita epicului, și vreau să-mi ascut armele înainte, ori chiar la mijlocul drumului. Poemele lui sunt o întreșere a nenumărate fire, a zeci de destine, o suprapunere de planuri, de tablouri, așa cum e însăși viața. Dela Gribacev am învățat tocmai prin mulțimea eroilor lui, ce înseamnă personaje tipice și totuș vii, neuniforme. Dar ce vreau mai ales să învăț, e țesătura unui poem, e strângerea firelor în jurul eroului. În „Pobeda” de pildă, pe personajul central, partorgul care cade răpus de boală în plină muncă, nu-l vedem la față decât în cântul cincii. Dar până atunci, toți ceilalți eroi, fierbinți în simplitatea dragostei lor, ni-l fac cunoscut, ni-l aproprie!

E greu să epuizezi un subiect ca acesta: ce învăț din poezia sovietică! Dar nu pot să închei răspunsul fără o remarcă. Tocmai fiindcă avem alătea de învățat din experiența poeziei sovietice, am convinserea că traducerea ei este o școală de poezie. Dar în acelaș timp pot spune din experiență că juxta în alb și indicațiile ritmului sunt încă departe de a ne putea

îngădui să retopim în românește originalul. Și dacă învățarea limbii ruse — pot spune tot din experiență — nu e ușoară, în schimb bucuria ce ne așteaptă la capăt, aceea de a-l celi pe Scipaciov, pe Gribacev, și poate chiar pe Maiacovschi, fără dicționar, îmi netezește asperitățile gramaticii.

Învăț astăzi limba rusă, ca să învăț din poezia sovietică, din poezia vieții.

DAN DEȘLIU

MARI NOȘTRI PRIETENI ȘI SFATUTORI — SCRITORII SOVIETICI

„*Ce mândru sună vorba om!*” — spune un erou al lui Maxim Gorchi, în „Azilul de noapte”.

Poate că adevărul ăsta simplu și adânc, l-or fi recunoscut cândva și unii artiști burghezi. Dar cei dintâi care și-au închinat întreaga viață, întreaga putere de creație, cauzei nobile a omenirii — sunt comuniștii.

Când spui „scriitor comunist” te gândești imediat la scriitorii sovietici. Ei, înaintea tuturor, au oglindit în operele lor, cu o înaltă măiestrie artistică, lupta pentru eliberarea omului din ghiarele exploatării, luptă victorioasă purtată de bolșevicii ruși sub steagul mărețelor idei ale lui Marx-Engels-Lenin-Stalin. Și astăzi, ca totdeauna, ei se află în fruntea scriitorilor din întreaga lume, care luptă pentru pace și democrație, pentru înfrângerea imperialismului anglo-american, călăul hidos al libertății popoarelor. Marea experiență de viață și neasemuita strălucire ideologică a minunaților artiști sovietici, precum și înalta lor măiestrie, sunt un îndreptar prețios, un ajutor rodnic pentru toți oamenii artei adevărate, de pretutindeni.

Eu unul, mărturisesc că m'am apropiat de această lumină cu îndestulă greutate. Deși foarte tânăr, literatura decadentă, formalismul găunos, bâlbâielile haotice despre „arta pură” isbutiseră să-mi păienjonească gândurile.

„Fugiți de realitate!” croncăneau în urechile noastre esteții sacului cu bani.

În vitrinele librăriilor se răsăteau teancuri de maculatură pornografică, de cuvinte potrivite și romane polițiste, oglindind putreziciunea despotismului domnitor.

Scriitori progresiști ca Sahia, A. Toma, Mihail Sadoveanu, Mihai Beniuc, erau proscrșiți. Operele lor, interzise de teroarea fascistă, erau arse prin piețe publice, în răcnetele isterice ale „cămășilor verzi”.

Victoria poporului sovietic, triumful geniului stalinist asupra hoardelor hitleriste și lupta neobosită a Partidului Comunist Român au răsturnat taraba hodorogită a burgheziei și în țara noastră, descătușând izvoarele vii ale marelui art, forțele creatoare ale oamenilor muncii.

În această revărsare a vieții, literatura sovietică ne-a adus zi de zi sprijinul ei puternic, frățesc. Frumusețea unică a cuvântului „om” a devenit tot mai limpede, pe măsură ce viața noastră se făcea mai luminoasă și legătura cu arta socialistă mai puternică.

Eu n'am să uit niciodată prima mea întâlnire cu Maiacovschi. Acum 5 ani am citit prima oară „poemul lui Octomvrie” — care a rămas de atunci pentru mine, cartea de căpătâi... Ca o lavă roșie tălăzuiam cuvintele, trăznind fără cruțare vrăjmașii revoluției, slăvind lupta eroică a bolșevicilor... Atunci am priceput bine, că dragostea pentru om este unul și acelaș lucru cu spiritul de partid, că numai contopindu-ți voința și visul cu idealurile și lupta Partidului clasei muncitoare, poți dăruia opere de artă într'adevăr valabile Patriei tale.

Poemele lui Maiacovschi, Surcov, Isacovschi, Gribacev, Simonov, Scipaciov — ale marilor poeți sovietici în general — m'au învățat că dragostea pentru popor este indestructibil legată de lupta necruțătoare împotriva dușmanilor păcii și ai fericirii, împotriva trădătorilor cauzei sfinte a proletariatului.

Eu n'aș fi putut să scriu poezii antiimperialiste ca „O vorbă pentru America”, „Cântec de leagăn”, „In numele vieții semnează!” și altele — fără acest permanent sprijin al poezilor educați de geniul lui Lenin și Stalin. Scriitorii sovietici m'au învățat că, pentru a înălțaș marea vieții cu forță și patimă creatoare, trebuie să cunoști bine această viață a poporului tău, să trăiești cu aceeași bătaie a inimii năzuințele și strădaniile, luptele și izbânzile sale.

Iată, la noi s'a discutat de multe ori — și se mai discută de către unii — problema așa numitei „poezii ocazionale” sau „la comandă”.

— Cum așa? se miră unii poeți — și chiar cititorii. Astăzi, iese tractorul 5.000 — mâine, poimâine, hop — poezia! Astăzi Barta Iosif termină planul pe 1950 — peste o săptămână-două un poem larg de mare frumusețe! Păi se poate asta? Și cum se poate?

Asta se poate, tovarăși, numai atunci când ești într'adevăr contopit cu poporul, când „comenzii” pe care o primești, îi corespunde o aceeași comandă sufletească, a ta proprie.

Și lucrul acesta l-am învățat tot dela poezii sovietici. Dela Maiacovschi, care în timpul Marelui Revoluții din Octombrie lucra zi și noapte, scria poeme, epigrame, catrene satirice, texte în versuri pentru afișele de propagandă, pe care adesea el singur le picta. El se considera „un funcționar al comunismului”, înțelegând prin asta că trebuie, în fiecare zi, în fiecare ceas aproape, să înfăptuie cât mai mult, pentru victoria marelui Partid care conduce masele.

Am învățat lucrul acesta dela Surcov și Simonov, care, ca atâția mulți alții, în zilele Marelui război pentru apărarea Patriei socialiste, mergeau pe front, alături de ostașii glorioasei Armate Roșii, și scriau fără odihnă versuri înflăcărate de dragoste pentru om și pentru viață, pentru adevăr și lumină, împotriva bestiiilor fasciste. Cu asemenea versuri pe

buză luptătorii staliniști se avântau în bătălie cu puteri înzecite, cu o ne-strămută credință în victorie.

Astăzi, când în Coreea, în Vietnam, în Malaya, călăii omenirii se dedau la barbarii care întrec până și visele smintite ale hitleriștilor, încercând să stârnească un nou măcel mondial din ordinul Wall-Street-ului — când fuehrierii Greciei și Jugoslaviei asvârl în închisori și în lagăre pe cei mai buni fii ai poporului — ce altceva poate să-ți poruncească inima, ție, poet progresist, om cinstit, decât lupta tot mai ascuțită împotriva acestor crime?

Ce ideal poți avea, decât acela de a ajuta zi de zi, cu arma puternică a literaturii, triumful păcii și zdrobirea călăilor? Cu versurile tale pe buze să între muncitorii în uzine, cu ele alături să întrecă normele și graficele. Să știi — și să fii mândru de asta — că alături de Barta Iosif și ortacii săi, alături de fruntașii dela Sovromtractor, poezia ta lucrează în contul Planului Cincinal cot la cot cu eroii muncii socialiste!

Așa m'au învățat și mă învață scriitorii sovietici purtători în artă ai mărețului steag de luptă a lui Lenin și Stalin! Ei sunt veșnic alături de mine și de toți oamenii artei din patria noastră, în marele front al partizanilor păcii.

Mai avem încă multe de învățat dela ei. Dar suflul lor revoluționar a pătruns și pătrunde tot mai mult în creația noastră; în ceeace privește calitatea artistică, ne aflăm încă mult în urmă.

Eu, bunăoară, îmi lucrez încă multe poeme cu grabă și stângăcie, nu dau destulă atenție măestriei formei și noutății ideilor. Ori, arta sovietică ne învață că tocmă înaltul nivel artistic este condiția esențială pentru deplina isbândă a operei literare.

Cetind versurile lui Isacovschi, pentru a nu lua decât unul din cele mai strălucite exemple — rămâi uimit de perfecțiunea lor, de simplitatea necăutată și de adâncimea gândurilor, exprimate într'un limbaj popular, cu imagini puternice și de o mare muzicalitate.

— *E rușinos să dai o piesă rebut, în uzină!* spune Macařenco în Poemul Pedagogic — și adaogă: — *E cu atât mai rușinos să dai oameni-rebut!*

Eu cred că deasemeni e grav să dai rebuturi în producția artistică — pentru că opera de artă se adresează masselor de milioane și milioane ale poporului, având mereu rolul de a contribui la educarea lor în spiritul socialismului. Conștiința răspunderii față de popor și de întreaga omenire, trebuie să crească neîncetat în noi și această creștere trebuie să se manifeste tot mai mult în creația noastră. Urmând pilda scriitorilor sovietici, să dăm cu curaj bătălia pentru înalta calitate artistică făcând din scrierile noastre arme desăvârșite ale luptei pentru pace.

Să simtă bancherii din Wall-Street, ucigașii poporului coreean, dușmații omului și ai fericirii sale, — biciul usturător, ascuțișul vânos al versurilor noastre!

Să-l simtă gauleiterii dela Belgrad și Atena, tiranii dela Madrid și Paris și ațâțătorii morții din lumea întreagă! Să-l simtă — și să tremure de furie și de spaimă!

CAMIL PETRESCU

ISVOR NESECAT DE INSPIRAȚIE

Partidul bolșevic dă scriitorilor ruși un sprijin cu totul neobișnuit și le pune la dispoziție mijloace literalmente excepționale pentru ca să-i pună în cele mai convenabile condiții pentru realizarea operelor lor. Astfel, Partidul bolșevic pune la dispoziția acestor scriitori, ca motiv de inspirație, peste o jumătate de veac de istorie, o epocă de realizări și de salturi dramatice, cum nu se mai poate întâlni o alta. Revoluția din Octombrie însăși depășește pe toate dimensiunile marea Revoluție Franceză care, se știe ce sursă de inspirație a fost pentru scriitorii din lumea întreagă. Chiar în epoca de pregătire, de dinainte de 1917, acei ani de lupte grele au oferit un material profund uman și bogat în dramatice ciocniri, material care a și fost folosit de geniul lui Maxim Gorchi — și ne gândim îndeosebi la „Mama”, care stă azi la temelie literaturii sovietice. Revoluția din Octombrie și Războiul Civil de proporții uriașe au fost motivul de inspirație al lui Șolohov în marea sa epopee a „Donului liniștit” și sunt sgudivitor prezente în „Așa s'a călit oțelul” al lui Ostrovski — ca să nu cităm decât dintre operele cunoscute nouă mai de aproape, știind că există o întreagă literatură, în care forțele coplesitoare ale Revoluției din Octombrie și ale Războiului Civil, sunt, după un termen care își are acum înțelesul lui, neconținut preferate, în atelierele artei.

Epoca de construire a socialismului, dintre cele două războaie, ne apare la fel marcată prin opere de mare răsunset, care au influențat profund literatura țărilor de dincolo de hotarele U.R.S.S. Opere ca *Soti* a lui Leonid Leonov, *Și a fost ziua doua* a lui Ilya Ehrenburg, *Energia* lui Gladcov și *Hydrocentrala* Margaretei Șaghinian, au avut un imens răsunset Personal, a-și insista îndeosebi asupra a două lucrări din această vreme de cântare socialistă, care m'au impresionat profund prin seva lor bogată prin dinamismul lor dialectic. Mă gândesc la acel incomparabil *Poem Pedagogic* al lui Macarenco și la *Pământ desțelenit* al lui Șolohov. Un Război de apărare a Patriei, sfârșit prin învingerea armatelor napoleoniene în 1812, a prilejuit unul dintre romanele cele mai ample și mai puternice în realismul său, al literaturii universale, *Război și pace* al lui Tolstoj. Al doilea Război de apărare a Patriei, cu o sută treizeci de ani mai târziu, se înfățișează ca un mare motor de creație artistică. Acest uriaș subiect este atacat numai pe anumite linii structurale, dinu mai multe direcții de odată. Au apărut astfel extrem de numeroase lucrări în proză,

care ne înfățișează câte un aspect și sector din această nelimitată epocă trăită de popoarele sovietice. Ași aminti numai două care m'au interesat cu deosebire: *Zile și nopți* a lui Constantin Simonov și *Tovarăși de drum* a Verei Panova. Asemenea lucrări prețioase prin autenticitatea lor, converg treptat, toate, către o imagine unică și măreață.

Dealtfel, acest măreț fond de inspirație început acum mai bine de o jumătate de veac — al marelui creații inspirate de lupta Partidului bolșevic — nu a fost prelucrat numai de romancierii, ci în același timp și de lirici, de dramaturgi și mai ales de slujitorii unei arte noi, parcă îndeosebi indicată pentru proporțiile cele mai vaste, filmul cinematografic. Opera lirică a lui Maiacovschi este tradusă astăzi în mai toate limbile europene, iar teatrul sovietic a cunoscut și el succese excepționale. Lăsând de o parte pe Gorchi (din care amintim de „Cei din urmă”) care este nu numai unul dintre cei mai mari romancierii, dar și un dramaturg de frunte al literaturii universale — știm că au apărut numeroase lucrări dramatice cu subiecte revoluționare; pe unele dintre ele am avut prilejul să le prețuim, fie din reprezentările date pe scenele noastre, fie din traduceri. Opere ca *Trenul Blindat*, *Liubov Iarovaia*, *Confruntarea*, *Un om obișnuit*, *Petre Crâmov*, *Așa va fi*, vădesc încă de pe acum ce bogat izvor de inspirație constituie epoca 1917-1945 pentru scriitorii ruși și ce prețioase pilde constituie ei pentru tinerile generații.

Răspunsul la ancheta revistei n'ar fi însă întreg dacă nu am arăta aici, în câteva cuvinte, extraordinara înflorire a cinematografului sovietic, inspirată din marile acte și realizări ale Partidului bolșevic. Încă de acum 25 de ani, Europa a avut revelația uluitoare a două mari filme care au turburat profund nu numai masele de spectatori, ci și pe specialiști. *Potemkin* al lui Eisenstein povestea lumii întregi, cu o putere pare-se neîntrecută, avaturile aceluia cuirasat-erou, care a ridicat printre cei dintâi, anticipând, steagul revoluției; *Urmasul lui Ginghis Han*, dă în imagini unice peisajele halucinante ale Asiei Centrale, dar și fiorul ridicării peste năvălitorii colonialiști, a popoarelor mongolice. Este un suflu imens care apare cu adevărat ca o vijelie peste continent. În filmul *Revoluția din Octombrie*, figura lui Lenin este poate una dintre cele mai fericite realizări din istoria ecranului. Ași vrea să mai amintesc în treacăt dintre filmele de reconstituire istorică *Ivan cel Groaznic*, *Glinka*, ciclul despre viața lui *Gorchi*, *Pavlov*, *Tovarășul Sverdlov* și altele.

Dar, firește, motivul principal de inspirație, Marele Război de Apărare, apare el însuși în foarte numeroase filme, dintre care copleșitoare ni s'au părut două: unul mai vechiu, *Curcubeul*, după romanul Wandei Wasișevsca și în deosebi *Bătălia Stalingradului*. Firește că nu s'ar fi putut epuiza dintr'odată, chiar într'un film serie, în toată diversitatea ei structurală, această cotitură gigantică în istoria universală, care a fost bătălia dela Stalingrad. Filmul, schițând numai celelalte aspecte, ne-a arătat în primul plan pregătirea și realizarea apărării, apoi a ofensivei, în aspectul ei strategic. Izbânda este cu atât mai extraordinară, cu cât, menținându-se în această zonă principal abstractă, scenaristul, regizorul și interpreții i-au dat un relief atât de intens dramatic și atât de autentic, încât filmul a fost urmărit cu o permanență încordare, nu numai de cei care se interesau de peripecțiile teoretic militare, ci de marile masse. Desigur că bătălia Stalingradului

va mai fi reluată încă veacuri de aci înainte ca motiv de inspirație, prin alte și alte aspecte, în proză, în teatru ori în film, căci multiplicitatea acestor aspecte este inepuizabilă.

AUREL BARANGA

ȘTIU LIMPEDE DE UNDE TREBUE SA PORNESC

Mi-amintese de o prelungită discuție despre problemele teatrului, cu care prilej câțiva tineri entuziaști și sinceri iubitori ai acestei arte cautau prin nouă sute trezecișicinci sau trezecișisase un drum nou, menit să scoată preocupările scenei din smârcurile unei arte mercenare, închinată exclusiv succesului de cassă al câtorva patroni oneroși. Se căutau în acei ani împovărați și turburi, soluții salvatoare, fiecare simțind că o continuare pe acelaș drum al comercializării, nu însemna decât falimentul total al uneia dintre cele mai populare și mai iubite dintre arte. Perspectivele erau sumbre și teatrul agoniza tăcut. Existau și „teoreticieni” care preconizau senini moartea necesară a teatrului. Nu se mai întâmplase oare — susțineau apologeții întunericii total — ca teatrul să tacă aproape opt secole în timpul evului de mijloc pierzându-se, în toiul altor preocupări până și amintirea existenței sale? După ce omenirea cunoscuse un Eschile sau un Plaut, au venit multe secole în care nici nu se știa că teatrul este o artă de masă și a trebuit curajul călugăriței Hroswithe pentruca să se reia arta dialogului, destinat însă exclusiv lecturii și în niciun caz reprezentării publice. Iată deci că precedentul există și că putem îngropa teatrul cu conștiința împăcată — (în fond teoriile nu făceau decât să servească procesului de lichidare a unei arte, în schimbul dividendelor servite de casele de filme americane).

Se căutau deci, cum spuneam, soluții menite să lămurească impasul. Și ne amintim că printre formulele propuse s'a vânturat — alături de atâtea altele la fel de lipsite de orice conținut — și întoarcerea la un teatru cu actori-marionetă, interpretul fiind considerat la acea epocă doar un vehicul mecanic al unor experiențe privind exclusiv pe scriitor. Dăm acest unic exemplu pentruca să putem mijloci tinerilor dramaturgi, ce deschid astăzi ochii la un orizont limpede, cât de întunecate erau concepțiile asupra teatrului, ce haos și câtă confuzie domnea și cât era de dificil, dacă nu imposibil, pentru un începător, să se descurce în vâltoarea acestor atât de diferite „concepții” artistice. Și în toiul acestor aprige debateri ne-a căzut în mână o piesă de teatru. N'am putea preciza pe ce cale ajunsese și scăpase de crunta vânătoare a organelor de siguranță, dar cartea a trecut repede din mână în mână și a alimentat săptămâni de zile setea de cunoaștere și discuțiile începute, deschizând un câmp în care înfloreau întrebările fertile și se impuneau pline de miez și de învățăminte concluziile. Era „Trenul blindat” al lui Vsevolod Ivanov.

Într'o epocă în care teatrul burgheziei atinsese toate pragurile decăderii, fie că era vorba de desumanizarea personajilor, fie de golirea lucrărilor jucate de orice conținut, într'o epocă în care convenționalul, faisul, ponciful, irealul, invenția de laborator, intriga cerebrală, conflictul fără niciun substrat veridic, sau psihologismul morbid, formau canoanele artei teatrale cu care se hrăneau o clică de snobi și profitori, într'o vreme în care dela revista pornografică până la drama adulterului, scena nu însemna decât registrul de înscriere a cazurilor frizând sau codul penal sau volumele de psihopatologie sexuală, într'o vreme când dramaturgii noștri înzestrați erau siliți de patronii de teatru, oficiali sau particulari, să-și aservească condeiul aceluiași teme și conflicte — a apărut această carte, în care ardea o altă lumină, respirau alți oameni, se desbăteau noi probleme și se consumau alte pasiuni.

Contactul cu „Trenul blindat“ a însemnat o adevărată revoluție spirituală, întâlnirea cu această piesă însemnând o infuzie de sânge proaspăt și atâtea nădejdi.

Anii grei care au urmat, ticăloasa izolare a țării noastre de marea noastră vecină dela răsărit, îngenuncherea legionară și antonesciană în fața „culturii“ naziste a făcut imposibilă o cunoaștere mai temeinică a teatrului sovietic cu toată setea de cultură a clasei muncitoare, ce sorbea fiecare literă ce-i putea parveni. Lupta Partidului în ilegalitate pentru a face cunoscută literatura sovietică, a însemnat singurul far în bezna ce ne înconjura.

Dar abia după eliberarea noastră de către glorioasele Armate Sovietice, am putut lua un contact mai strâns cu noua și revoluționara dramaturgie născută în Patria socialismului victorios, fruct al Revoluției din Octombrie. Ne amintim cu ce emoție am văzut „Platon Krecet“, imediat după 23 August și cum am simțit de atunci — cu toate lipsurile punerii în scenă — că, însușindu-și experiența acestor izvoare, teatrului nostru i se deschid perspective nebănuite, un orizont nou, posibilități de creație la care înaintașii noștri în ale scrisului nici nu cutezau să viseze. S'ar cuveni să ne limpezim nouă, înainte de toate, care au fost sentimentele încercate atunci când — după atâția ani de teatru boulevardier — am văzut și am citit primele piese sovietice, care au fost gândurile ce ne-au frământat, pentrucă în acest mod vom înțelege și ce ajutor neprețuit am primit din partea dramaturgilor sovietici.

Ne amintim că prima senzație a semănat cu aceea pe care probabil că o încearcă un rănit la ochi și care a fost silit să poarte vreme îndelungată bandaje. O lumină prea tare care uneori ne făcea să ne lăcrămeze ochii. Pentru prima oară, pe scenă nu evoluau fantoșe, manechine pudrate, pretexte de oameni, cioturi de oameni, schițe de oameni sau intenții de oameni — ci oameni de o factură sufletească și intelectuală cu totul nouă, cu o altă perspectivă a vieții și a lumii, omul menit să ridice umanitatea pe o treaptă superioară, înscăunând ființa omenească, atâtea vreme batjocorită de burghezie în drepturile ei firești, redându-i sentimentul demnității și încrederea în viitor.

Dramaturgul autohton, viciat de formalism, de convențional, de stereotip, a putut vedea o lume adevărată, pasiuni autentice, gânduri, fră-

mântări, bucurii valabile, nu carton vopsit, nu paiate împăiate din care curg petecele și zegrasul.

Dramaturgul autohton s'a întâlnit cu un tip superior de om, care nu se bălăcește în sudorile fetide ale adulterului, furtului, parvenirii pe calea raptului, a văzut — nu omul înjosit al moralei putrede burgheze, — ci omul nou sovietic, ce se străduiește să clădească un univers mai bun, mai luminos pentru sine și pentru semenii săi.

Dacă acesta e eroul, se înțelege că preocupările lui, și deci conflictele lui, sunt altele decât ale fantomei de om care a populat piesele burgheziei.

Trecerea dela orizontul limitat, precar al teatrului burghez, la înțelegerea și apropierea de teatrul sovietic n'a fost pentru cel ce semnează aceste rânduri un proces ușor, ci a însemnat un examen anevoios, fiindcă ghiulelele trecutului sunt ghiulele și trag greu. Și dacă uneori e dificil să înveți ceva nou, alteori e mai greu să te desveți de ceea ce ai învățat greșit înainte.

În piesa „Iarbă rea” acest lucru e vizibil. N'am învățat încă atât dela teatrul sovietic cât mai trebuie să uit din ce ne-a învățat teatrul burghez.

Lucrarea „Iarbă rea” — în ceea ce are realizat — datorează în primul rând piesei sovietice „Puterea cea mare” a lui Boris Romașov. Marea învățătură pe care am tras-o din această piesă este viziunea nouă și proaspătă pe care o deschide cu privire la *conflictul în teatru*. Nu există teatru fără conflict, după cum nu se poate concepe o poezie fără emoție. Dar conflict nu înseamnă înfruntare formală, ci ciocnire deschisă a pozițiilor de clasă. Aceeași concluzie am tras-o din piesa lui C. Simónov „Umbră streină”, ca și din filmul „Judecata onoarei”. În toate aceste lucrări am văzut cu câtă ascuțime pun dramaturgii sovietici problema demascării dușmanului și în ce spirit de partid rezolvă ei conflictul, astfel încât lucrările lor să devină o armă puternică în mâinile poporului și un ajutor în lupta împotriva dușmanilor umanității.

N'am izbutit în „Iarbă rea” să folosesc toate învățămintele pe care mi le oferă dramaturgia sovietică, dar ceea ce mi se pare important pentru viitoarele mele lucrări este că acum știu limpede de unde trebuie să pornesc: dela o perspectivă neconținut lucidă asupra vieții și a luptei, dela o observare atentă a lumii, dela dragostea fierbinte pentru om, dela încredințarea că astăzi se clădește o lume nouă și de nesdruncinat, pe care artistul trebuie s'o servească cu toate puterile sale, dela conștiința mereu trează că omul de artă trebuie să fie un luptător angajat, cercând să devină ce i-a arătat marele Stalin că e menirea lui să fie: „inginer al sufletului omenesc”

Datorez dramaturgiei sovietice, al cărui ucenic devotat aș fi mândru să devin, nu învățarea unui meșteșug, ci o nouă identitate spirituală, ce-mi impune mari angajamente.

Făgăduiesc prin nouile mele lucrări să le țin.

PE ȘANTIERUL TINERETULUI

De vrei să știi ce falnică e viața,
Cum crește tot mai mândră țării noastre,
Pășește 'n șantiere dimineața,
In rând cu salopetele albastre...

Privește o brigadă utemistă
Mistria cum o suie și găleata,
Cum păru-și leagă'n roșie batistă
Vre-o fată — și apucă dârz lopata...

Și poate-o vezi pe Corbu Aurica
Când cheamă pe tovarășii'n echipă
La'ntrecere: „Măi, fraților, nimica
Să nu uităm! Cu spor, dar nu în pripă!”

Și cântecul Mohorei Caterina,
Fruntașă zidăriță brigadieră,
Răzbește'n dangăt de ciocan, e plina
Chemare-a vieții noi pe șantiere!

Iar de pe schelă cată secretarul
Dela Partid — spre oameni și spre fapte:
„Hei, șoimilor! Deseară-i seminarul
Cu tezele despre Noembrie șapte!”

Și iată: parcă prins-a viață nouă
In clocotul de'ntreceri să se-avânte,
Și'n munca unui ceas ar umple două
Și orice piedici știu să le înfrunte...

Nu gâfâind muncesc, și nu în goană, —
 Ci mâinile-s ca păsări sburătoare, —
 Mistria însă'n ritm de bănațeană
 Svâcnește cu mișcări fulgerătoare!

— „Aici va fi laborator!”

— „Nămolul
 Maidanelor și arșița și ploaia
 Le vom învinge!

Nouă Comsomolul
 Ne pilduește munca și văpaia!”

„Prin casa asta punem înc'o stâncă
 La temelie țării! Facem cale
 Științelor, metodelor de muncă
 Mărețelor construcții cincinale!”

„De crește schela, de se'nalță zidul,
 Aceste toate-s pentru că pe noi
 Ne oțelește zi de zi Partidul,
 Să-i semănăm lui Oleg Coșevoi!”

Și cum se 'nalță 'n sboru-i ciocârlia
 Tot mai spre culmi — din inimă cuvinte
 Spre Kremlin sboară, poartă bucuria,
 Cu-adâncă, mare, dragoste fierbinte.

Coboară seara. Toamna ostenită
 Vesteste gerul, viorul, zăpada.
 De pe șantier coboară oțelită,
 Cu capul sus, cântând, toată brigada.

Se strâng cu toții'n sala de lectură...
 Ascultă radio..., Wallstreetul, bancherii
 Au cotropit Coreea... Cruntă ură
 Le poartă utemiștii, brigadierii.

...Ucid femei, bătrâni și prunci în leagăn
 Cu haita lor de slugi din gros plătite,
 Să tremure ca frunza de mestecăn
 Popoarele de pumnul lor lovite...

„Noi — vrem răsadul Marelui Octombrie
În țara noastră viu să înflorească!
Deaceia noi urâm acele umbre,
Oriunde 'ncearcă viața s'o lovească!”

„Stalin ne'nvață că nu-i vreo putere
Să'nece 'n plumb topit voința vieții!
Să dovedim muncind pe șantier,
Cum crește Pacea 'n faptul dimineții...”

Se-aprind lumini... și iarăși țin ședința
Cu flăcări de discuții până 'n noapte...
Ei cată înspre zări, văd biruința
În lumea 'ntreagă-a lui Noembrie șapte...

S O N D A 706

In față-mi sondele răsar :
Se'ntind, pădure, până'n zare.
Pe cer trec norii toamnei, rar,
Și-i brumă deasă pe frunzare.

Suntem la Ochiuri. Nu mă satur
De izul proaspăt de petrol.
Zoresc prăjinile'n geamblacuri
Scurmând adâncul, țol cu țol.

Tresar: o turlă-i mai înaltă.
M'apropii printre brazi de ea.
Și-un gând în minte îmi tresaltă --
Am mai văzut-o undeva. .

O hală se-oglindea în lac.
Alături, sveltă de oțel
O sondă; flutura 'n geamblac
Al lui Octombrie drapel.

Cu fruntea avântată'n nori,
Ce expoziție măreață !
Prin fapte calde, tuturor
Dau Sovietele povață.

Tovarășii, cu ochi setoși,
Priveau combaine, stalinețe :
Cu anii lui victorioși
Octombrie le da binețe.

Cum mă plimbam, văd într'un colț
Un chip vioiu, pârlit de vânt.
De turla ce urca spre bolți
Vorbea sondorul cu avânt.

Il ascultam. Mă încălzea
Cuvântul dârzului sondor.
Și chipul lui parcă spunea :
— De-aș fi pe ea, ce-aș ști să sbor..

...Și sboară Gagiu azi departe
Strunjește pompele voios.
Adâncul rocii să-și deșarte
Țiței din pântecu-i vârtos.

El mângâie cu palma-i mare
Oțelul sondei din Ural.
Și'n pieptu-i Gagiu sete are
Să sboare primu'n cincinal.

Pe sonda șapte sute șase,
Spărgând a stratelor cojoace,
El scoate azi puteri vânjoase, —
Viu sânge-al vieții pentru pace

Ochiuri-Dâmbovița, 1959

PETRU SALCUDEANU

SUNT CETĂȚEAN AL ORAȘULUI STALIN

Bucuria vremii viu se 'nalță 'n mine,
Pentru-orașul ăsta : nume nou și drag,
Cum bătrâna Tâmpă 'n zilele senine,
Iși ridică fruntea spre orașul larg.

Am cântat uzina 'n freamătul nestins,
Cum o'nalță'n zare muncitorii ei,
Zi de zi furnale'n clocotul aprins
Mi-au călit în șarje tânărul condei.

Dar de-atunci prin muncă s'au schimbat în țară
Fabrici și uzine, oameni și pământuri,
Văd cum mii de steaguri roșii se 'nalțară;
Flutură ca fagii ziua printre vânturi.

Pe șosele plopii — foșnet de stindarde —
Poartă 'n jurul lor, păduri de muncitori.
E tăcere-acuma... O placardă cade —
Și măreață alta, o suim în zori.

Duduie pământul când de pe ogoare,
Vine-o herghelie mare spre oraș.
Are 'n coama lungă fulgerări de soare,
Tractoriștii 'n mână poartă un răvaș.

Unde scrie e : Stalin, nume dârz și mare
Frământat în jaruri aspre, de oțel,
Numele lui crește 'n lumea muncitoare,
Cine, oare, astăzi ni-i mai drag ca el?...

Stau zâmbind alături de tăblia'n care
E săpat în slove numele lui drag,
Pipăi țiar cu mâna slovele : tresare
Bucuroasă Tâmpa cu bătrânul fag.

Simi un sânge tânăr cum îmi bate 'n vine
Lângă el aproape-s : Da ! lângă Stalin.
Ochii și-i îndreaptă, calzi și-adânci spre mine
Și de bucurie, azi orașu-i pliu.

Las Brașovu 'n groapa-aducerii aminte
Și privesc orașul cu aprinse zări,
Parcă am în mine tone de cuvinte,
Când aud în slavă noile cântări.

Or ieși tractoare, batalioane mii,
Și spre colective vor porni în goană
Pentru pacea noastră, astea-s bucurii,
Grâu 'n urmă-o crește bobul cât o coarnă.

Din adâncul minei vor ieși convoi,
Trenuri de cărbune, rodnicie plină,
Și pe cei ce-ațăță la un nou război
I-om strivi sub scutul nostru de lumină.

Planuri cincinale 'n raze vor scălda
Satele ascunse până ieri în noapte.
S'or aprinde becuri pretutindenea,
Crește-va belșugul isvorând din fapte.

Da : 'n Orașul Stalin sunt azi cetățean,
Am să port cu cinste numele-i măreț,
Mult mai dârz izbi-va pumnul-mi în dușman,
Căci, ne ești alături, Stalin, și ne'nveți.

DIN CARNETUL UNUI TOVARĂȘ ILEGALIST

„De vorbă pe limba flăcărilor” — VI. Maiačovschi

Eu dibuiam
și totu'n jur
părea cețos
 prin anii grei,
am învățat și eu să'njur :
de regi
 stăpâni
 și dumnezei.
In noapte „Lenin” :
 zori de zi
și'n piept creștea
din versu-ți desprindeam solii
și le purtam din gură'n gură.
Mă'mbătai ;
Ani de bejenii,
Poete dârz in „marș cu stângul”,
elev lui Lenin și lui Stalin,
tu-mi îndreptai în luptă gândul,

Prindeam să calc cu pasul sdravăn
in rânduri strânse de Partid,
simțeam sub mine solul reavăn
și'n luptă căi ce se deschid.

In nopți de ierni veneai la noi,
in orele de-ascunsă veghe,
bătut de gloanțe și de ploii
in roase foi cu scoarță veche.
Te aducea câte-un tovarăș,
in ilegale negre seri,
și'n inimi jarul creștea iarăși
in flăcări cu-ale tale vreri.

De revoluții ne vorbeai,
de focuri, luptă și lumină
și'n versuri calea ne-arătai
spre lumile ce-aveau să vină.

Şi-un vers noi cu nesaţ sorbeam,
 el ura'n faptă clară-l schimbă
 „Noi cu fasciştii să vorbim
 pe-a flăcărilor limbă!”

Şi așa stăteam, în cerc și'n taină,
 și versu-ți lumina, făclie —
 și apăreau din bluză, haină
 roși manifeste, — o sută-o mie,
 Apoi treceau la Hala-Nouă
 și Siemens-Martin și Furnale:
 „tovarăşe, la ora două
 tăiem traseul din spre Vale”.

E ora două de cu noapte
 Pe cer nici stele și nici lună.
 O sentinelă cade. Şoapte.
 În depărtări, sirena sună.

Iar norii-și mână caii leneși,
 și umbrele coboară'n Vale,
 trec pașii furişați prin noapte,
 Da: comuniștii-s la canale!

...Apa o tăiem din cale
 — fii cu noi bătrână apă —
 nu te duce spre furnale
 ele pe fasciști adapă.

Apă dragă muncitoare,
 Tu Bârzavă, scumpă apă,
 Mână-ți valul mai la vale
 De oraș. Nou curs îți sapă”.

Și deodată în fund pe cer
 pată roșie s'aprinde
 și topește-al iernii ger
 și cu flăcări se încinge.
 Ca un brâu bătut de stele,
 răsărit de soare 'n zori,

Iată steagurile mele!
 Strălucesc ca mii de sori!
 Flăcări ard nesățioase
 magazii, materiale,
 sângerează orizontul:
 apa nu e la furnale.
 Și în albiu mâl doar curge,
 crapă în cuptor pereți.
 Pălălăi de foc se 'nalță
 „Bună treabă, măi băieți!”

Și n'or porni nici azi, nici mâine,
 Și încă multe nopți și zile
 Obuze, puști spre Soviete.
 Tu inimă, acuma zi-le
 fasciștilor, de ura noastră
 cea tinerească, utecistă,
 căci visul nostru vede:
 o eră nouă comunistă.

Iar azi pășim cu liberi pași
 și norme cad. Avem curaj!
 Să discutăm azi ca frunțași
 — (așa cum eri prin sabotaj
 vorbeam fasciștilor cu foc) —
 prin tone'n plus și repezi șarje,
 și nu ne îndoim deloc
 că șarja tot la fel îi arde!

Și dacă'n zări, peste oceane,
 fasciștii azi se scoală iarăși
 noi zid vom face milioane:
 pământul plin e de tovarăși!
 Căci ura noastră'n veci nu scade,
 Iar vorba noastră nu se schimbă.
 Luptând, prin muncă, pentru pace,
 le vom răspunde cum se cade,
 tot pe a flăcărilor limbă.

VIATA INVINGE

E o dimineață frumoasă de vară. Ora 7 dimineața.

Pe peronul Gării de Nord, forfotă, mișcare vie, lume care vine, oameni cari pleacă. Se aud vocile vânzătorilor de gazete:

— Scânteia, România Liberă, Universul, Flacăra...

Megașoanele vestesc sosiri și plecări de trenuri.

— Trenul pentru Ploești—Focșani—Iași pleacă peste...

Un grup de oameni se apropie de o tarabă cu cărți.

În mijlocul grupului, profesorul Dan Olteanu. Alături de el se află soția și colaboratoarea sa Anca Olteanu, tânărul asistent Andrei Tomescu, și directorul Institutului în care lucrează profesorul Olteanu, profesorul Valeriu Moga.

— Trenul pentru Ploești—Brașov—Sibiu—Lugoj — Reșița pleacă peste 5 minute de pe linia 4-a...

ANCA: Să nu pierzi trenul, Dan.

DAN: (*luând din mâna lui Andrei un teanc de ziare, pe care acesta i le-a cumpărat*): Mulțumesc, Andrei...

Și în timp ce întregul grup se îndreaptă spre peronul numărul patru, profesorul Olteanu își continuă gândurile:

— Bine înțeles, ca de obicei, Virgil întârzie...

Au ajuns în fața garniturii pregătite de plecare.

— Poftiți în vagoane — anunță conductorul trenului.

Dan își îmbrățișează cu un gest tandru soția.

ANCA: Sper că n'ai uitat să-ți iei fularul...

DAN: Parc'aș pleca într'o expediție polară, Anca... Lipsesc cu totul o săptămână...

MOGA (*scoțând și consultând agenda*): Prin urmare... experiența are loc Joi... Vineri ești pe drum, Sâmbătă ne poți ține referatul. Asta, bine înțeles, dacă toate merg conform planului.

DAN (*surprins*): Nu văd ce ar putea interveni...

ANDREI: O să meargă. Trebuie să meargă.

MOGA: (*cu un ton superior pe care nu ține să și-l ascundă*) Câți ani ai Andrei?...

ANDREI: 27.

MOGA : La vârsta ta eram la fel de entuziasmat. Dar viața te învață multe... (către Dan) Mă ții tot timpul la curent. Ți dai seama, cu ce nerăbdare aștept veștile tale... Am investit amândoi mult în experiența asta, Dan. Tu 2 ani de muncă, eu o mare răspundere... (sceptic). Numai de-ar ieși bine!

ANCA : Încă mai ai îndoeli, tovarășe director ?

MOGA : Știința presupune îndoeli, tovarășă Anca... *Dan urcă pe scara vagonului, strângându-i mâna lui Moga.*

— Dar viața, dragul meu Valeriu, unele certitudini.

MOGA : Ți doresc din toată inima să reușești... Și voi fi primul...

DAN : ...care să te bucuri, știu. Ție îți telefonez primul...

MOGA : Aștept !...

Trenul se pune în mișcare. La fereastra unui compartiment Dan. E numai zâmbet și încredere.

Trenul își sporește viteza. Din urmă, dinspre gară, se apropie în goană, unul din cei mai tineri asistenți ai profesorului Olteanu, Virgil Sachelarie.

— Am întârziat ?

Prin ochelarii lui groși, îl zărește înșfârșit în fereastră pe Dan Olteanu. Sachelarie fuge dealungul peronului. Are în mâna dreaptă un pachet cu cărți, și în stânga un buchet de flori. Reușește să-i treacă profesorului cărțile. Florile, nu.

Trenul fuge deabinelea...

Andrei, Anca, Moga și Virgil fac neconținut semne. Trenul se vede din ce în ce mai vag. Grupul se îndreaptă spre ieșire.

Pe treptele gării, Moga se oprește.

— Eu trebuie să trec pe la Minister... Pot să vă las în drum.

ANCA : Nu, mulțumesc, tov. Director, noi tot vrem să facem câțiva pași pe jos. Avem din nefericire destul de rar, asemenea prilej.

MOGA : Atunci, la 12, la laborator.

Și Moga se urcă în mașină.

Anca, Andrei și Virgil merg pe străzile orașului, scăldate în lumina dimineții.

ANDREI : Se pare că tov. Moga nu prea crede în lucrarea noastră. Ce e în el, tov. Anca ? Indoială științifică ?... Neîncredere în oameni ?...

ANCA : (pe gânduri) Știu și eu... Nu-l cunosc bine. (După o scurtă pauză). Tu ce crezi, Virgil ?

VIRGIL : (surprins, distrat). Despre experiență, tov. Anca ? (Cu certitudine) O să iasă ! (Și cu ochii la florile ce au început par'că să se veștejească în mâna lui) Acu' dacă n'am apucat să le dau profesorului, luați-le dvs. tov. Anca. Să rămână în familie...

2.

In cabina sa, profesorul Dan Olteanu își potrivește valiza în plasă, aranjează măsuta dela fereastră, pe care își rânduiește meticolos ziarele, cărțile, ochelarii.

Privește pe fereastra vagonului.

Ogoare și țărani la muncă. Trec satele din apropierea Capitalei. Spre orizont, o clipă, se profilează firma unui S.M.T. A sunat un clopoțel pe coridor.

— Pofțiți în vagon-restaurant.

Chelnerul a închis compartimentul lui Dan Olteanu și a trecut mai departe.

— Pofțiți în vagon-restaurant.

In ușa compartimentului alăturat a apărut un călător între două vârste. E îmbrăcat corect și fără nicio ostentație.

— Serviți micul dejun? întrebă Jack Paleologu pe ospătarul vagonului restaurant.

In aceeași clipă prin fața lor a trecut spre vagonul-restaurant Dan Olteanu. Paleologu îl privește o clipă, face câțiva pași în urma lui, simulează că a uitat ceva, se'ntoarce, dar intră în compartimentul profesorului. Pe valiza acestuia citește:

— Dan Olteanu, inginer chimist, profesor universitar.

3.

Vagonul-restaurant e plin de lume. La o măsuță de 2 locuri, Dan Olteanu. Intră Paleologu, caută din ochi un loc liber și se apropie de profesor.

— Imi dați voie?

— Mă rog.

Dan își soarbe ceaiul și privește pe fereastră. Fug satele înșirate dealungul căii ferate.

— O s'avem anul acesta o recoltă bogată, — atacă Jack Paleologu.

— Da, așa se pare.

Paleologu insistă:

— Ați băgat de seamă? Tractoare cu șenile...

— Interesant... și Dan își soarbe ceaiul mai departe.

— Minunate... Dela plugul de lemn și până aici...

(Pauză)

— Dacă se poate, plata, se adresează Dan chelnerului.

— Imediat.

Chelnerul se întoarce spre masa lui Dan Olteanu, face socoteala, dă restul. Profesorul se ridică și se îndreaptă spre ieșire.

— Servieta, — se aude din spatele lui, glasul lui Jack Paleologu.

— Mulțumesc.

Și e pentru prima dată când Dan îl privește pe Paleologu mai atent.

4.

In compartimentul său, Dan răsfoește cărțile aduse de Virgil Sachelarie. Se scoală, trece la fereastră și privește o mică haltă.

Alături, la fereastră, absent, indiferent, Jack Paleologu.

Lumina bate spre amurg.

Profesorul iese pe coridor.

— La ce oră suntem în Reșița ?

— Vă spun imediat. *Și bătrânul ceferist își verifică ghidul.*

— La șapte și treizeci și trei de minute, *răspunde amabil, după ce și-a consultat ceasornicul, Jack Paleologu.*

5.

— Peste 5 minute va fi aci. *Cel care a vorbit e Constantin Frunză inginerul șef al uzinelor Reșița.* Ahea aștept să văd ce-o să spună. Tovarășe Petrescu, s'a trimis mașina la gară după profesor ?

— Da, — *răspunde Nicolae Petrescu, primul director al uzinelor.*

FRUNZĂ : Dar ce este ? Te văd îngândurat.

Tudose, secretarul Organizației de Partid din Reșița privește atent planurile de pe masă.

— Compresoarele pentru hidrogen au fost pregătite ?

FRUNZĂ : Și verificate. Funcționează normal.

PETRESCU : *(privind pe fereastră, spre furnal).* Greu trece timpul uneori...

Șeful serviciului tehnic, ing. Tașcă se apropie de Tudose.

— Tremuri pentru experiența asta, tovarășe Tudose, de parc'ar fi a dumitale...

TUDOSE : *(mirat, cu ton de ușor reproș).* Nu-i a mea ? Nu-i a noastră ? Nu-i și a dumitale, tovarășe Tașcă ?

Intră aducând câteva mostre de experiență, Spiridon Dumitrescu, șeful platoului de încărcare :

— Mostrele de stanatită pentru experiență, tovarășe inginer. *Le așează pe masa de lucru și scoate din buzunar un protocol de analiză pe care-l pune alături.*

— Analiza tehnică.

Și tot așa de timid cum a intrat, se îndreaptă spre ieșire.

Îl oprește în ușa vocea lui Frunză.

— Toate materialele pregătite, tovarășe Spiridon ?

SPIRIDON : Toate.

PETRESCU : Macaraua s'a verificat ?

SPIRIDON : Verificat.

FRUNZĂ : Și cablurile ?

SPIRIDON : Și.

Spiridon Dumitrescu iese.

Petrescu privește în urma lui.

— Om de nădejde Spiridon ăsta, de când e la noi ?

FRUNZĂ : de 8 luni.

PETRESCU : I-am dat vreo primă ?

FRUNZĂ : În Februarie.

PETRESCU : Să-l trecem pe listă neapărat luna asta. Merită. Conștiincios om. D-ta ce crezi, Tudose ?

TUDOSE : N'ași putea să spun prea multe. Îl cunosc puțin. Chiar prea puțin...

Petrescu s'a îndreptat spre masă :

— De-ași vedea izbutită experiența asta... de-ași fi sigur... Ce spui, Tașcă? Te văd cam frământat...

TAȘCĂ: A, nu, tov. Petrescu, n'am nici o grijă. Eu privesc mereu înainte.

PETRESCU: Eu mă uit uneori și înapoi (*ia în mână un bulgăr de stanatită*). Sunt lucruri pe care nu trebuie să le uităm. Am în mână trecutul țării. O avuție atât de mare pe care n'am știut s'o folosim...

FRUNZĂ: De știut am fi știut noi, tovarășe, dar n'am fost lăsați s'o folosim.

TUDOSE: Nu le convenea la alde Ewans și compania.

FRUNZĂ: Cum ar mai fi făcut afaceri cu importul de cositor?

PETRESCU: Ce fereastră deschide experiența asta spre viitor, tovarăși!... De asta mi-e atât de drag profesorul ăsta...

O secretară anunță:

— Tovarășul Dan Olteanu. Din București...

Petrescu se precipită spre ușă:

— Să intre.

Dan Olteanu a intrat, strânge cu efuziune mâinile tuturor și-și pune servieta pe masă.

Petrescu face prezentările.

— Pe Frunză îl cunoști, Tov. Tudose, secretarul Organizației de Partid și inginerul Tașcă.

PETRESCU: Bine că ai venit, tov. profesor. Nici nu știi cum te așteptăm (*cu subînțeles*).

Mare bătaie de cap ne-ai dat...

Dacă am fi bănuț noi...

DAN: (*ușor alarmat*). Dar ce e? S'a întâmplat ceva?

TUDOSE: (*cu subînțeles*). De... S'a cam întâmplat...

PETRESCU: Când ai să afli...

FRUNZĂ: (*cu o falsă gravitate*): Cât timp ai acordat pregătirilor, tovarășe profesor?

DAN: 21 de zile.

FRUNZĂ: Ai calculat bine?

DAN: La secundă.

PETRESCU: După socotelile dumitale când trebuia să aibă loc experiența?

DAN: La șapte Iunie.

FRUNZĂ: Experiența nu poate să aibă loc...

TUDOSE (*precizând*): La 7 Iunie.

DAN (*aproape înspăimântat*): Nu va avea loc?...

PETRESCU: La 7 Iunie, nū...

DAN: Dar când, tovarăși?

PETRESCU: Astă seară.

DAN (*care nu înțelesese ce s'a întâmplat*): Astă seară?

MAI MULTE GLASURI: Astă seară.

FRUNZĂ (*conducându-l spre masa de planuri*): Te miri? Iată graficul pregătirilor. S'a lămurit oamenilor importanța descoperirii d-tale și furnalișli și-au luat angajamentul să scurteze timpul pregătirilor cu 4 zile...

PETRESCU: Și au reușit cu șapte.

FRUNZĂ: Meritul lui Tudose.

TUDOSE (*modest*): Al meu? Al Partidului. Al muncitorilor.

Sună telefonul. Tudose se duce la aparatul de pe biroul directorului Petrescu.

TUDOSE: Pe tov. Petrescu? Imediat.

PETRESCU (*la telefon*): Da? Bine, Spiridoane. (*Inchide telefonul. Către ceilalți*): Putem să vedem pregătirile, cum s'ar zice, în mărime naturală.

DAN: Adevărat? Suntem gata? Am impresia că visez. Măi tovarăși, atunci să mergem... repede. Repede...

Tot grupul se îndreaptă spre curtea principală a uzinei. Petrescu îl apucă pe Tudose de mână:

— Ce ai, Tudose? Frigi.

Tudose îi răspunde zâmbind:

— Fonta fierbinte nu curge numai prin furnale, tov. director. Și prin oameni.

DAN: La ce oră începe încărcarea?

FRUNZĂ: La 3 dimineața. Intră echipă specială.

TUDOSE: Și e abea 8.

6.

Vedem pe alei și prin curțile laterale, în hale și ateliere, la furnal și la platou, cum intră și ies oameni. Și ca într'un tablou gigantic se desfășoară munca, oamenii, locurile și viața uzinei la ora schimbului.

Elena Mândroi, predă Mariei Gurițan postul la Centrala telefonică.

— Cinci convorbiri pentru București. Uite lista.

Maria Gurițan își îmbracă halatul și își pune casca:

— Allo Bucureștiul! Bucureștiule... Bucureștiul.. dă-mi te rog 3.21.92, casa profesor Olteanu... Ocupat? Deranjat?

Schimbă fișa.

— Tov. Dan Olteanu... e în hala numărul 6? (*schimbă fișa*) ...tovarășe, dă-mi te rog pe tov. Olteanu... allo! tov. profesor, Bucureștiul nu răspunde, 3.21.92 deranjat.

7.

Acasă, în biroul lui Dan Olteanu, Andrei Tomescu se plimbă agitat prin cameră.

Se apropie de aparatul telefonic. Suflă, flueră, scutură telefonul. Anca și Sofia Popa, asistentă la laboratorul de metalurgie, lucrează în aceeași odaie, cercetând unele materiale de specialitate.

ANCA: Lasă Andrei, nu vezi că e stricat?

ANDREI: Să turbez, nu altceva...

SOFIA: Tov. profesor o fi sunat săracul...

ANCA: Poate că nu...

ANDREI (*glumeț*): Credeți că ne-a și uitat?

ANCA: Nu, dar la ora asta sunt sigură că e la furnal, înfundat până la gât în pregătiri... N'are decât 7 zile și atâtea lucruri de rezolvat...

(*Pe gânduri*) Poate c'ar fi fost bine să plec și eu...

SOFIA : Măine dimineață aveți examen la Facultate...

ANCA : Andrei, ai pregătit materialul ? (*văzându-l că se plimbă prin cameră, agitat*). Nu te supăra, Andrei, sunt și așa foarte obosită. Să revedem chestionarul.

Andrei se apropie de măsuță, scoate din servietă un dosar.

ANDREI : Ați văzut ultimul articol al lui Vasiliev?... Extrem de interesant...

Deschide perspective nebănuite...

ANCA (*tăindu-i lui Andrei elanul*) : Voi știți în câte suntem azi, copii ? Măine se împlinesc 2 ani dela începerea lucrărilor.

ANDREI (*evocativ*) : Au fost zile grele, dar au fost și ceasuri minunate.

ANCA : Zile când credeam că suntem aproape de succes, altele de descurajare...

ANDREI : Acum ne apropiem de țel. Inchid ochii și-l văd pe profesor pregătind experiența... Peste șapte zile va curge o fontă cum n'a mai curs... și din fonta noastră va ieși oțel, și din oțel tractoare, și...

SOFIA : Andrei, dar experiența noastră nu dă numai fontă. Mai important e aliajul.

ANDREI : Ce nume să dăm aliajului nostru, tovarășă Anca?...

ANCA : Cositorul Patriei noastre.

Intră val vârtej Virgil Sachelarie. Nici nu dă bună seara și se repede glonț la telefon.

ANCA : Dar ce s'a întâmplat ?

VIRGIL (*după ce a încercat inutil telefonul*) : A telefonat tov. profesor dela Reșița.

ANDREI : Și ai vorbit cu el ?

VIRGIL : Nu.

ANDREI : Atunci de unde știi că a chemat tov. profesor ?

VIRGIL : Dacă nu mă lăsați să vă explic... a telefonat tovarășul profesor...

ANDREI : Dela Reșița...

VIRGIL : De unde știi ?

ANCA : Terminați odată... explică-te.

VIRGIL : Asta vreau și eu... să mă explic. A telefonat tov. profesor dela Reșița la laborator (*respiră ușurat*). Nu era nimeni acolo. Mai precis, era cineva : Petre.

ANCA : Și a vorbit cu Petre ?

VIRGIL : (*candid*) Cine ?

ANDREI : Cum cine ? Tovarășul profesor.

VIRGIL : Da, sigur, a vorbit cu Petre dela Reșița. A chemat aici și era deranjat. A chemat la laborator și nu era decât Petre. Petre a chemat încoace și era deranjat. A telefonat după Andrei și nu erai acasă. A telefonat la Sanda. Și era plecată. M'a căutat pe mine și nu m'a găsit. Când am ajuns acolo, mi-a spus Petre tot.

ANCA și

ANDREI : } Ce ?

VIRGIL : Că a chemat tov. profesor dela Reșița.

ANDREI : Și ce a spus ?

VIRGIL : De unde să știu ?

ANCA : Păi n'ai vorbit cu Petre ?

VIRGIL : Ba da.

ANDREI : Și nu ți-a spus ?

VIRGIL : Mi-a spus.

TOȚI : Ce ?

VIRGIL : C'a chemat tov. profesor dela Reșița... Mai mult n'a înțeles nici el.

ANCA (*către Andrei*) : S'o fi întâmplat ceva la Reșița ?

ANDREI : Ce putea să se întâmple ?

ANCA : Cât e ceasul ?

SOFIA : 9 fără 3 minute.

ANCA (*pe gânduri*) : S'o fi întâmplat ceva la Reșița ?

8

O liniște desăvârșită și o ordine perfectă domină furnalul de experiență din Uzinele Reșița. Este ora 9 fără trei minute. Oamenii echipei speciale se află în jurul furnalului gata de experiență. La compresorul de hidrogen, ing. Tașcă ajutat de ungătorul Vintilă Vintileanu, verifică instalația.

La gura furnalului maeștrii Laszlo și Dumitrache, împreună cu Tudose, urmăresc diagramele. La cowper, Moș Anghel, iar pe o platformă de fier lângă furnal, directorul Petrescu, ing. Frunză și prof. Dan Olteanu.

PETRESCU (*către Frunză*) : Cum stăm cu încărcarea ?

FRUNZA : Bine. Aproape plin.

Și Frunză se îndreaptă spre Dan Olteanu care urmărește mersul macaralei ce încarcă neîntrerupt furnalul.

FRUNZA : (*se uită la ceas și spune lui Olteanu*). Incă două minute.

DAN : Știu oamenii ce prețios e cositorul pe care o să-l înlocuiescă aliajul nostru ?

FRUNZA : Știu. ...Privește-i !

(*Tudose examinează cu Laszlo și Dumitrache șanțul de scurgere*).

TUDOSE : Acu-i acu, fraților !

LASZLO : Apăi n'ai grije, Tudose, îi venim noi de hac !

DUMITRACHE : Dăm fontă Tudose, că-i aur, și-i pentru copiii noștri. Dar să-mi făgăduiești ceva.

TUDOSE : Ce-i, nea Dumitrache ?

DUMITRACHE : (*cu zâmbet în ochi*) După ce l-om scoate oțel. să-mi dai să fac fetii verighetă c'o mărit...

TUDOSE : (*tot pe glumă*). Dacă o aproba Direcția că-i material scump...

(*Și răd toți trei. Tudose coboară scara spre locul de comandă al cowperului*).

TUDOSE : Unsprezece ore ai să stai, moș Anghel. N'ai să obosești ?

ANGHEL : Și unsprezece luni de-o fi nevoie nu mă mișc d'aici. Că nu mai slugăresc la Ewans..

PETRESCU : (*se apropie de Laszlo la șanțul de scurgere*) : Laszlo-baci, să-mi scoți o probă cum e lacrima.

LASZLO : Cum dădeai tu Nicolae-baci, că dela furnal ai pornit

și-l știi de par'că ți-e copil...

Lângă dictafon Frunză i se adresează lui Dan :

— 9 fără un minut!

— E minutul cel mare, tovarăși, precizează Tudose care s'a apropiat de profesor.

Inginerul Frunză deschide dictafonul :

— Temperatura ?

— Gata ! se aude vocea lui moș Anghel.

— Presiunea ?

— Gata ! se aude vocea lui Tașcă.

— Incărcarea ?

— Terminat ! răspunde vocea lui Spiridon Dumitrescu

Frunză întoarce ochii spre Petrescu și așteaptă par'că un semnal.

Petrescu aprobă :

— Noroc bun !

Dan Olteanu stă crispat lângă Petrescu și caută să îmbrățișeze cu privirea întregului tablou. Se aude bătând greu un ceasornic 9 !

FRUNZA (comunică lui Dan și Tudose): S'a dat drumul la hidrogen. (Scurtă pauză). A început !...

La aparatul de temperatură, Moș Anghel notează mormăind :

— Ora 9, temperatura : 955°.

La compresorul de hidrogen, inginerul Tașcă a acționat maneta. Pe cadranul de comandă se vede clar: trei atmosfere. În stânga lui, Vintileanu urmărește rotația compresorului.

La furnal, Dan Olteanu, cu glas tremurat, întreabă :

— Cum să vă mulțumesc, tovarăși?

TUDOSE: Mulțămirea noastră o să fie la opt dimineața...

PETRESCU : ...Când o curge fonta nouă...

FRUNZA : ...Și când o luci cositorul...

DAN : Să mergem ?

PETRESCU : Da, și ne întoarcem la trei.

DAN : Nu plec. Rămân aici. Nu pot pleca.

TUDOSE : Mergi și te odihnește tov. profesor. Suntem noi aici.

DAN : Nu, nu plec.

Și în noaptea aceia n'a dormit nimeni...

Cadranul ceasornicului uzinei marchează trecerea timpului: 10, 11, 2, 3 fără cinci.

Oamenii sunt toți la posturi, din ce în ce mai oboșiți, dar din ce în ce mai dârji.

FRUNZA : Peste un minut dăm drumul la știh.

DAN : (se întoarce emoționat spre Petrescu). Cum va fi!

PETRESCU : Numai bine!

Dan Petrescu și Frunză se află în fața furnalului, privind țintă spre cele două șanțuri de scurgere.

FRUNZA : Destupați !

Și sub supravegherea lui Laszlo și a lui Tudose oamenii scot dopurile de pământ. Pe ambele șanțuri începe să curgă flacăra lichidă. Pe de o parte fontă, pe alta șgură. Scânteile roșii luminează fețele oamenilor. Dumitrache ia cu lopata o probă din valul de foc și-o răstoarnă în fața furnalului.

FRUNZA : E bine. E bine, fraților !

PETRESCU : La analiză!

FRUNZA : Mai departe! Proba următoare la cinci! Fraților, Laszlo, Dumitrache, se simte careva rău? Să vină să-l schimbe?

LASZLO : Nimeni !

PETRESCU : *(spre prof. Dan Olteanu)* Hai tov. profesor, să vizităm oșelăria.

DAN : Nu. Rămân aici. Nu pot să plec...

Aceiaș ceasornic al uzinei marchează timpul : 3,30 4. 4,30 5 fără cinci.

Departe peste dealuri mijesc zorile.

Toți oamenii sunt iar adunați în jurul furnalului.

Dumitrache ia o lopată de probă și chipul lui Petrescu și al lui Frunză exprimă o mare satisfacție.

FRUNZA : E foarte bine! Mai departe !

De partea cealaltă a furnalului, Dan și Tudose stau aplecați asupra unui șanț special prin care a început să curgă un lichid albicios. Se apropie și Frunză.

DAN : *(lui Frunză arătându-i spre lichidul alb)*: Ce spui?

Cum îți se pare? Dece taci?

FRUNZA : Nu-i încă ce așteptăm... Dar e bine !

TUDOSE : Nu poate să fie decât bine! Și o să fie!

DAN : La opt !

Și grupul se îndreaptă spre dictafon. Lângă șanțul de cositor a rămas singur, neputându-se deslipi de acolo, Dan Olteanu.

La dictafon Frunză verifică situația.

— Temperatura ?

MOȘ ANGHEL : 1725. Crește într'una ! *Și Moș Anghel își notează cifra în carnetul său de control și-și răcorește fața cu o năframă muieată într'o găleată.*

— Compresorul? Hidrogenul?

TAȘCĂ : Normal. Vintilene, ia vezi tu afară cât e ceasul? *Și Tașcă împinge maneta la stânga.*

Pe cadran apare clar scăderea la 1 atmosferă. Mânjit de ulei ca un diavol, Vintileanu, care unge compresorul, răspunde privind afară.

— Nici tâziu, nici devreme. Tocmai bine: cinci.

Lângă furnal, Dumitrache, după scurgerea fontei, astupă șanțul.

LASZLO : Mult a fost, puțin a rămas, Dumitrache-baci la opt dormim.

DUMITRACHE : Cui îi arde de somn, bătrâne? Abia începe ziua. De peste dealurile Reșiței se ridică soarele...

9.

Se trezesc la viață căsuțele muncitorești. Se deschid ferestre spre lumină.

Intr'o curte, un muncitor se destinde în fața soarelui.

Coșurile îndepărtate fumegă.

Trec căruțe cu alimente pe uliță.

Grupuri de oameni se îndreptă spre diferite porți ale uzinei.

De pe un trotuar pe altul, își fac semne și schimbă câte un gând.

— Ai auzit Șoni-baci? Umblă Huniedoara să ni-o ia înainte...

— Na! Ne-o lua cotu!

In fața unui debit de tutun un grup:

— Umbli fudul, Ionică. Intri în școala de cadre. Las'că nu-i bai. Oi face-o și eu, dar la anu...

Un cor de ucenici trece pe străzi în sunetele unui cântec tineresc.

Un grup s'a oprit la ceasul de pontaj și a pătruns în curte.

— Zice ing. Sigărtău că de Luni începem metoda nouă. Da' să vedem cum? Că-s maestru furnalist de 23 ani, — spune moș Nicolae grupului său de ortaci, în timp ce înaintează prin curtea fabricii.

— Lasă, nea Nicolae, că știe el Petrescu ce face. A venit și un profesor dela București, îi răspunde Balint, un furnalist tânăr.

— O fi el profesor, nu zic ba! Dar rânduiala-i rânduială, și fonta-i fontă.

— Și boerii au zis că au rânduiala lor, dar era proastă și le-am stricat-o, — intervine Costache Cincu, un muncitor mai vârstnic cu chipul brăzdat de cute adânci.

— Dreptu-i, incuviințează Nicolae. Dar fonta-i fontă și asta de când lumea.

— Ei și omul a fost om de când lumea, și uite-l: acu-i altu! exclamă Vasile Agavrilesei, când grupul a ajuns în dreptul furnalului la care se face experiența profesorului Dan Olteanu.

10.

Tudose îl anunță pe Frunză:

— E opt!

La furnal, mare încordare. Nici o șoaptă. O singură inimă bate în toți. Fețele tuturor sunt pline de nădejde. Laszlo și Dumitrache cu echipa lor destupă șanțurile și fluviul de foc, de sgură și de fontă curge prin cele două șanțuri laterale. În fața celui de al treilea șanț, Tudose și Dan Olteanu.

După ce vâlvoaia s'a potolit, vedem figurile lor împietrite.

TUDOSE: Tov. Frunză, Tov. Frunză...

Se apropie Frunză urmat de Petrescu și de întregul grup de furnaliști. Dan Olteanu îl privește încremenit pe Frunză. Și în timp ce Frunză pulverizează în mână bucata de fontă sosită dela analiză, privirile tuturor se opresc în șanțul ce trebuia să dea cositor dar din care nu curge decât o șuviță sleită de noroi. Și Dan Olteanu cu fața răvășită, murmură:

— Am greșit. Am greșit, tovarăși...

11.

Prin curtea fabricii muncitorii din diferitele secții ale uzinei se îndreaptă spre porțile de ieșire. Intră alte echipe. O parte din furnaliștii cari au lucrat toată noaptea la experiența Olteanu merg în grup. S'au apropiat de el bătrânul furnalist Nicolae, Vasile Agavrilesei și Costache Cincu.

VASILE AGAVRILESEI: Ce-ați făcut, Nea Dumitrache?

DUMITRACHE: O făcurăm, că în loc să iasă fontă, țărână s'a ales.

NICULAE: Să nu te joci cu cuptorul, Dumitrache, că te joci cu focul... Tot lucrul are rânduiala lui. Și fonta-i iontă!

LASZLO: Și a ieșit bună, praznicul ei, de două ori a eșit bună...

NICULAE: Așa-i cuptorul: șapte gânduri să te poarte, dar o mie să te ardă.

DUMITRACHE: Am tras toată noaptea nădejde c'a ieșit la început cum e lacrima.

SERAFIM OANA: (*oțelar, dă din cap cu neîncredere*): Și lacrima-i limpede și are sare în ea.

NICULAE: Rânduiala-i rânduială..

VINTILEANU: Nu mai vorbi și d-ta, nea Nicolae, așa, că la muncă ești fruntaș și d-ta mi-ai pus lopata'n mână.

NICOLAE: Ho, mânzule ho, că eu ca tine am fost, dar tu ca mine mai va...

MOȘ ANGHEL (*care a tăcut tot timpul*): Hei, c'odată lumea nu-i gătată, ce-i că n'a ieșit odată, ce-i, mă Niculae, ce-i?

12.

In biroul directorului Petrescu.

Dan Olteanu se plimbă agitat prin odaie.

— Nu mai înțeleg nimic... nu poate să-mi intre în cap... (*către Frunză*)
Ce oră e? Ați chemat Bucureștiul?

Petrescu nu răspunde.

DAN: Cu ce încredere am venit...

FRUNZA: Lasă Dan, poate că totuși...

DAN: Nu căuta ca să mă cruți... dar nu înțeleg... ce s'a întâmplat?
(*ca pentru el*): Doi ani de zile pierduți...

PETRESCU: Cum poți să spui asta, tov. profesor? Aliajul d-tale e oxigen pentru industria noastră...

DAN: Ar fi fost, dacă ieșea!

TUDOSE: Poate să mai iasă... Ce e, dacă n'a ieșit odată?

FRUNZA: Descoperirea ta își păstrează întreaga ei valoare...

DAN: Pe hârtie, în teorie... Mulțumesc...

TUDOSE: Eu nu sunt om de știință, tov. profesor... și nu-mi dau seama (*revenindu-și, oțelit*). Dar pe mine așa m'a învățat Partidul: o teorie e bună, dacă e legată de viață. Și a d-tale e.

FRUNZA: Dan, gândește-te bine: poate s'a strecurat o greșală în calculele voastre. Ar trebui să reverificați...

DAN (*oprit o clipă din plimbarea lui agitată*): 8 luni n'am făcut decât să verificăm, să controlăm, să confruntăm. Zile și nopți, Frunză... zile și nopți!... Nu, nu-i nici-o eroare în calculele noastre.

PETRESCU: Atunci trebuie să reușească...

TUDOSE: Ai încredere, tov. profesor, noi putem muta și munții din loc. Noi suntem obișnuiți cu bătăliile... Noi știm să muncim... să răzbin greul... Crezi că oamenilor noștri de azi noapte le-a venit ușor?

DAN (*copleșit*): Știu, tovarășe, știu. V'am pus la muncă aspră, la o muncă istovitoare. Și din nefericire zadarnică. Iertați-mă.

Și Dan își strânge lucrurile pentru plecare .

PETRESCU : Ia mașina, tov. profesor. Drumul pe șosea o să-ți facă bine. In 7 ore ești la București. Și curaj!...

TUDOSE : O s'o mai frământa, profesorul și tot o s'o scoată la capăt... Cred că o să ne revedem curând, mai curând decât crezi acum, tov. Olteanu...

DAN : (*ieșind pe ușă*): Poate.. Vă las cu bine.

FRUNZĂ : Te conduc, Dan.

Și Dan Olteanu, însoțit de inginerul Frunză ies. Petrescu cu Tudose se apropie de fereastra biroului.

PETRESCU : Dar dacă am greșit noi ?

TUDOSE : Să fie cu puțință ?

13.

Pe coridoarele Institutului e o mișcare neobișnuită. Pe un coridor vast, preparatori, preparatoare, tehnicieni, tehnicjene, asistenți în halate albe. Ușile se deschid și se închid spre laboratoare în plină activitate. In fața sălii Mendelejeff, apare profesorul Stoican. Iese în coridor, și dă de șeful de lucrări Dragomir Teculescu.

STOICAN : Ce spui de Olteanu ?

TECULESCU : Nu mă surprinde deloc. In orice caz, pentru cariera lui e o cotitură.

STOICA : Pe Anca ai văzut-o ?

TECULESCU : Nu.

STOICAN : Să trecem pe la ei.. Trebuie să le spunem un cuvânt.

Pe acelaș coridor doi tineri asistenți, Șerban Ionașcu și Ion Teclu, deși trec grăbiți în sens contrar, se opresc o secundă.

IONAȘCU : Ai citit ?

TECLU : După câte s'au întâmplat, nu m'ar mira să-l văd pe Olteanu la București.

IONAȘCU : Și n'am terminat titrările.

TECLU : Numai de asta n'o să-i ardă.

Urcând scara, trece în goană pe lângă ei, Andrei.

IONAȘCU : La 11 avem ședință, vii ?

ANDREI : Viu, viu. Și urcă repede, mai departe.

TECLU : Par'că-i apucat !

IONAȘCU : E firesc, e asistentul lui Olteanu...

14.

In biroul lui Olteanu, la Institut. La masa de lucru, îngropat într'un teanc de ziare, între foarfecă și Pelikanol, Virgil Sachelarie.

Intră Andrei. Curentul provocat de fereastra deschisă svârte în aer o parte din tăieturile de ziar.

Virgil se repede să le culeagă.

ANDREI : Noroc, Virgil. Dar ce-i asta ? Ce te-a apucat ?

VIRGIL : Lasă-mă, frate ! Nu vezi că sunt ocupat ?

ANDREI: *(Pune cu grijă o serie de lucruri și de materiale pe masă. Le sortează meticulos)*. Și pentru ce strici tu ziarele?

VIRGIL: Le stric? Bravo! Spirit de observație!... Le tai!

ANDREI: Și pentru ce le tai?

VIRGIL: Ca să le lipesc.

Și în timp ce Andrei continuă aranjarea materialului, Virgil s'a ridicat de jos cu vrafal de tăeturi în brațe.

VIRGIL: Le-ai citit?

ANDREI: Lasă-mă, măi, nu-mi arde de glume.

VIRGIL: Bine!...

Și Virgil se așează la măsuță, continuând lipirea tăieturilor.

VIRGIL: Da să știi că scrie...

ANDREI: De cine?

VIRGIL: De profesor.

ANDREI: De tovarășul Olteanu?

Și Andrei se repede să citească ziarele.

Intră, Anca și Sanda, continuând o discuție începută în laborator.

ANCA: *(încă aproape de ușă)*. Da. E interesant. S'o comunici profesorului cum vine.

SANDA: N'a anunțat încă nimic?

ANCA: Nimic.

VIRGIL *(intervenind în discuția lor)*: Ba da. Noutăți mari.

ANCA *(plină de interes)*: A telefonat Dan?

VIRGIL: Nu. Dar scrie în ziar.

ANDREI *(se apropie cu un ziar de Anca)*. N'ați văzut tov. Anca?

Și tot grupul se strânge în jurul Ancăi, care citește o gazetă scăpată întreagă din mâinile lui Virgil.

Pe prima pagină, cu titluri mari, o listă de nume. Deasupra cu caractere groase: Premiile Academiei R.P.R. pentru lucrări științifice.

Și între nume: Dan Olteanu, profesor universitar... pentru lucrarea: „Noi metode de valorificare a minereurilor naționale în industria siderurgică“.

15.

Acelaș ziar e în mâna lui Dan Olteanu. Profesorul în drumul său spre București, se află într'o mașină deschisă în fața unei bariere de cale ferată căzută deacurmezișul șoselei.

O secundă, Dan ridică ochii din ziar și pe fața lui se citește o mare tristețe.

Trece un tren de marfă încărcat cu tractoare.

Dan Olteanu se întoarce spre șofer.

— Spune-mi tovarășe, ce-ai face, dacă lumea te-ar crede mai deștept decât ești?

— M'aș strădui să devin!

Bariera se ridică, mașina plecă mai departe și Dan Olteanu svârle ziarul în spate, pe fundul canapelei. Dar așa cum cade pe prima pagină se vede mai departe: Premiile Academiei R.P.R....

16.

În mijlocul biroului, Anca, îmbujorată, cu ochii umeziți, e înconjurată de un grup numeros de asistenți și asistente, preparatori și preparatoare, laboranți și laborante.

Petre, omul de serviciu, bătrânul edec al Serviciului, se apropie de Anca :

— Scrie de profesorul nostru ? Să văz.

Își scoate ochelarii de modă veche și citește numele subliniat cu roșu de Virgil. Silabisește aproape :

— Dan Olteanu... pentru lucrarea...

Și, citind mai departe în gând, adaogă tare ?

— Da de cositor de ce nu zice ? Da ce, la aia nu am lucrat ?

Intră prof. Stoican cu Teculescu. Stoican își face loc în grup și se adresează Ancăi :

— Aș fi vrut să fiu primul care vă felicită...

TECULESCU (*ceremonios*) : Din toată inima...

ANDREI (*entusiast*) : Tovarăși, să dăm o telegramă profesorului.

GLASURI : Da, da, să-i dăm...

SANDA : Scriu eu.

VIRGIL : Pardon. Eu sunt cu corespondența.

ANDREI : Cum să-i scrim ?

Din grup se desprinde bătrânul profesor Mihail Cristea :

— Să-i scriți așa :

Și în timp ce Sanda ia dela Virgil toc și hârtie și toată lumea face grup în jurul ei la masă, bătrânul profesor dictează :

— (*Pe gânduri*) Nu! E lung!... (*tare către toți*)... te sărut, Anca... (*pe gânduri*) nu, e scurt!... scrie așa... te sărutăm toți. Stop. Și fostul tău profesor Mihail Cristea. Stop.

Sună telefonul.

Anca ridică receptorul :

— Da, bună dimineața tov. Moga.. da, da... mulțumesc, mulțumesc ! ședința-i la 5 ? Bine... Sigur că da... Și Andrei...

Cristea ia telefonul din mână și i se adresează Ancăi :

— Pardon, bătrânul profesorul Cristea mai este încă șeful catedrei (*la telefon lui Moga*). Ascultă Moga, se schimbă programul!... (*scurtă pauză*) Azi la 5 îl sărbătorim pe profesor, — la Anca. Prezența obligatorie !

17.

Pe șosea, în drum spre București, un bătrân cu sarică în spinare și fierăstrău face semn unei mașini să oprească.

— Oprește, spune Dan șoferului. Și mașina slopează.

— Încotro ? întreabă Dan.

— Nu mă luați și pe mine până la București ?

DAN : Urcă !

Și bătrânul se așează în spate.

DAN : (*privindu-l prin oglinda retrovizoare*) Dar cu ce treburi, moșule ?

BĂTRÂNUL: Ia uite... c'o invenție, la ferăstrăul ăsta. Necazuri... Eu vreau s'o fac... și nu mă lasă unii... Da matala?

DAN (*zâmbind amar*): Tot c'o invenție...

BĂTRÂNUL: Da' eu tot o fac. Că mă duc la Partid (*după o scurtă pauză*). Nu știi matala unde șade Comitetul Central?

18.

In hallul de sus al casei Olteanu, domnește o atmosferă febrilă. Anca trece printre invitați.

SOFIA (*către Teculescu*): Ce fericită e Anca!... Dar mă bucur. Merită!

TECULESCU (*cu o lucire perfidă în ochi*): Te bucuri, sau o invidiezi? Gelozia nu aparține moralei noi...

SOFIA: (*sever, prompt, dar pe zâmbet*) Nici intriga, (*scurtă pauză*). Mă bucur, Teculescu. Din toată inima. Dar d-ta nu poți să înțelegi. Ești bătrân.

TECULESCU: Mă socoți un om sfârșit?...

SOFIA: Nu. Numai întârziat. Dar grăbește-te, Teculescu. Ți-o ia viața înainte. Uite!... (*și Sofia îi arată spre asistență*).

ANDREI: (*e într'un grup gălăgios de tineri*) Liniște! Liniște! O clipă de liniște! (*zgomotul scade*). Beau acest pahar...

VIRGIL: Numai pe ăsta?

ANDREI: Dar pe ăsta în mod special. Pentru prietenul și profesorul nostru... Pentru succesul lui. Pentru mersul înainte al științei noastre!... Pentru eforturile noastre comune..

VIRGIL: Pentru prof. Dan Olteanu!...

ANDREI: ...care deși nu e între noi...

— Dacă știi că Dan nu e în București la ce m'ai adus? (*iși cicălește soțul Natalia Trandafirescu*).

MIȘU TRANDAFIRESCU: E Anca aici.

NATALIA: Dar ce, eu pentru ea am venit? Pentru Dan. Să văd și eu cum arată un savant... nu un mototol ca tine.

MIȘU: Natalie!..

Intr'un colț, asistenții Valentin Popescu și Șerban Ifrim stau de vorbă.

VALENTIN: Asta nu-i decât o etapă. Trebuie extinsă metoda la alte metale:

IFRIM: Eroare! Trebuie clarificat întâiu bine cositorul.

VALENTIN: Propui deci să stăm pe loc?!...

IFRIM: Nu. Știi ce spunea azi dimineață Vasili Alexeici... inginerul sovietic: „...în știință ca și pe front: ai câștigat o poziție, în primul rând consolidează-o”. (*Către Anca Olteanu care a trecut prin dreptul lor*). D-ta ce crezi, tovarășă Anca?

ANCA (*râzând*): A... ședință? Nu! La ordinea de zi avem astăzi un singur punct:

SANDA (*care s'a apropiat*): Să sărbătorim pe acela care dă avânt științei Patriei noastre...

ANCA (*plină de modestie, de bun simț*): Nu e numai Dan, Sanda. Au mai fost premiați paisprezece oameni de știință cari toți...

SANDA: Atunci să bem pentru toți oamenii de știință...

VIRGIL: Just!

IFRIM: Nu-i just! Nu beau pentru această formulare!

VIRGIL (*după ce a băut din pahar*): Ce să fac? Eu am și băut!...

IFRIM: Nu pentru orice știință. Și nu pentru orice savant. Ci numai pentru aceia cari pun știința în slujba omului!

In alt colț al salonului Stoican stă de vorbă cu Tudor Marcu.

STOICAN: De acord cu d-ta. Să'nvățăm dela Olteanu cum se ridică noi cadre. Tineret... Dar poți să fabrici un profesor universitar peste noapte?...

TUDOR MARCU: D-ta nu-l vezi pe Andrei? Cine ar spune că a fost simplu electrician...

STOICAN: Andrei e o excepție...

TUDOR MARCU: Andrei n'o să mai fie mâine un caz izolat. Ai să vezi tov. Stoican...

A intrat bătrânul profesor Mihail Cristea.

ANCA (*ieșindu-i în întâmpinare*): Mă temeam că nu mai veniți...

CRISTEA (*oprindu-se o clipă în prag*): Am întârziat... Nu puteam să vin cu mâna goală... Să i-o dai când o veni...

Și din buzunarul interior al hainei scate împăturită și veche o coală de hârtie:

„*Lucrare scrisă a studentului Olteanu Dan*“

„*1 Iunie 1925*“

„*Despre aliaje*“

ANCA: Cum de-ai păstrat-o, moș Cristea?

CRISTEA (*șoptit, ca un mare secret*): Erau trei prieteni și cei mai buni din an:

Moga Valeriu, Olteanu Dan (*pauză*) și... Cristea Tudor, băiatul meu... Odihnește în Tatra... (*scuturându-și gândurile și amintirile*). Știi Anca, am primit astăzi prima serie de ingineri din școala de 2 ani... Niște flăcăi, o minune...

Au intrat în mijlocul invitațiilor.

CRISTEA (*nostalgic*): Ei, de-ași fi cu treizeci de ani mai tânăr...

ANCA (*zâmbind*): Ce-ai face tov. Cristea?

CRISTEA (*facând tinerește o reverență*): Aș dansa cu o fată ca d-ta!

In ritmul valsului ce s'a pornit Cristea și cu Anca se pierd în mijlocul dansatorilor.

SOFIA (*dansând cu Andrei*): Mai încet, Andrei, îmi pierd capul.

ANDREI (*este evident că glumește*): Și eu inima

SOFIA (*râzând amuzată*): Andrei, vorbești copilării... Parcă ai fii Virgil.

ANDREI (*cu sub înfeles*): Ești ipocrită, Sofia. Parcă ai fii Teculescu Amândoi rād și dansează mai departe

Intr'un colț, mahmuri, soții Trandăfirescu:

NATALIE: Am ajuns s'o văd și pe Sanda chimistă!...

MIȘU: Natalie, nu bârfi, te rog.

NATALIE: Dar ce? Bârfesc? Constat. Imi explic.

MIȘU: Păi tu, până nu le combini...

NATALIE: Fac și eu chimie în felul meu.

Se apropie Sanda cu o tavă de înghețată.

NATALIE: Sanda, ce atență ești. Nu-ți spuneam eu, Mișule? Până acuma am vorbit de d-ta. Și te laudam...

Ce devotată... și ce chimistă!...

SANDA: Ați servit?

MIȘU: Da.

NATALIE: Nu. (*Și ia două cupe*).

Se apropie Virgil, care dă târcoale Sandei.

VIRGIL: Dansați?

NATALIE (*și-a adus aminte că e și cochetă*): Cu plăcere.

VIRGIL: Și eu.

Ia tava din mâna Sandei, o pune în mâna Nataliei și spre stupefacția acesteia, o ia pe Sanda la dans.

VIRGIL: (*hiper-entuziast*). Trăiască Academia!

SANDA: Ce te-a apucat?

VIRGIL: Păi când mai prindeam eu ocazia să dansez cu tine...

Și Virgil cu Sanda se pierde în ritmul valsului și al dansului care crește...

19.

In vreme ce sus petrecerea continuă, jos intră obosit, prăfuit de drum, Dan Olteanu.

Își lasă valiza în vestibul, trece prin hallul de jos, unde-și lasă perdelele și servieta, se îndreaptă spre scară, urcă 2--3 trepte, se oprește, își dă seama că sus e petrecere. Coboară tăcut și intră în biroul de jos. Ușa se închide în urma lui.

20.

Veselia crește, perechile înlănțuite trec prin fața Ancăi și a profesorului Cristea.

CRISTEA (*cu un zâmbet de fericire în ochi*): Primăvara vieții noastre..

Sună telefonul.

Andrei se îndreaptă spre aparat. Ridică receptorul.

— Allo! Da... casa Olteanu... cine?... tov. Frunză? Bună, tovarășe Frunză... da, da... Andrei... cum să vină?... cum?... a plecat spre București? de azi dimineață?... voiai să știi ce face?... cum, a avut loc?... ce tot vorbești tov. Frunză?... (*creșcând vocea*)... azi noapte?... Și?... (*intunecat*) bine, bine, am să comunic.

Andrei a impietrit lângă aparat.

Se reculege o clipă și se amestecă printre dansatori căutând-o din ochi pe Anca.

— Vreau să vă spun ceva.

Anca se desparte de Cristea, și-l urmează pe Andrei spre ieșire și apoi spre scări.

— A telefonat Frunză...

ANCA (surprinsă, presimțind par'că ceva rău): Frunză?...

— Experiența a avut loc azi noapte.

— Nu se poate.

— Ba da... A avut loc

— Și?

— Experiența n'a reușit.

Ultima replică i-a surprins în pragul de jos al scării. Anca și-a aruncat privirea mașinat prin hall-ul de jos unde a văzut servieta lui Dan. A înțeles că s'a întors. A schimbat scurt o privire cu Andrei.

Și amândoi s'au îndreptat spre biroul profesorului.

21.

Dan Olteanu se plimbă agitat prin odaie. A intrat Anca și Andrei. Anca a rămas o clipă în prag:

— Dan (vine spre el, îl sărută): Te-ai întors? Dece n'ai urcat? Era toată lumea adunată... Și tovarășul Cristea... Uite ce ți-a adus (îi întinde lucrarea lui peste care Dan își aruncă cu o nespusă tristețe ochii). Pauză.

DAN: Ați aflat?

ANCA: A telefonat Frunză...

DAN: Când a sunat?

ANCA: Acum 10 minute.

DAN: Ce voia?

ANCA: Nu știu precis. A vorbit cu Andrei.

ANDREI: Intreba dacă ați ajuns.

DAN (nervos, aproape cu răutate): Frumos din partea lui! Se temea să nu mă sinucid? Să nu mă arunc în vreo prăpastie?

ANCA: Dan, ce vorbă-i asta, Dan?...

DAN (ia loc pe un fotoliu): Experiența s'a terminat azi dimineață la opt.

ANCA: Ai asistat la toate fazele?

DAN: La toate.

ANCA: Cine a condus?

DAN: Frunză.

ANDREI: S'au respectat toate indicațiile?

DAN: În cele mai mici amănunte.

ANCA: Și?...

DAN: Pulbere! Pulbere! Din toată munca noastră țărăină s'a ales (își îngroapă fața în mână). Doi ani de chinuri, de așteptări... Azi dimineață când am văzut cu ochii mei m'am simțit umilit... un om de nimic.

ANCA (s'a apropiat de el, încearcă să-l mângâie): N'ai dreptul să vorbești așa Dan, oamenii te stimează, au încredere în tine... (a intrat Sanda).

ANDREI: Inșăși premiul...

DAN: (s'a sculat agitat și-și reîncepe din nou plimbarea prin cameră). Nu mi pomeniți de asta. Am impresia că mi-a fost dat special ca să mă acopere de ridicol!...

ANCA (*apropiindu-se de el și mângâindu-l tandră*): Dan, dragul meu, vorbești ca un copil necăjit... (*privindu-l de aproape*). N'ai dreptul să...

DAN: Stau de azi dimineață și-mi frământ mîntea. Cum? Cum a fost cu puțință să mă înșel atât de elementar?...

ANDREI: Unde am greșit tov. Profesor?

DAN (*energic, definitiv*): N'am greșit! Dacă ar fi fost o simplă eroare de calcul am fi observat-o! Aici trebuie să fie o rană mai adîncă: mult mai adîncă...

Am pornit dela ideea că avem nevoie de fontă. Ei și? Cine îmi garantează mie că minereul o să se supună necesității noastre?

ANCA: Dan, dragul meu, dar tu vorbești ca un diletant, nu ca un om de știință... Dar ce, minereul are alte legi?...

DAN: Nu, dar iată că nu se supune regulei noastre.

ANDREI (*hotărît*): Poate că regula noastră e proastă. Dar ideia dela care am pornit noi e bună: ne trebuie fontă.

DAN: „Ii trebuie poporului fontă“, (*zâmbind amar*). Ce faci acum, tovarășe secretar de organizație, mă prelucrezi? Imi explici importanța politică a cercetărilor? Uîți că am îngropat aici doi ani de muncă?

ANDREI (*mocnit, fără nict o rețerică*): Există idealuri pentru cari merită să-ți dai viața.

SANDA: Ce tot vorbești, Andrei? Dar cine s'a devotat mai mult acestei lucrări ca profesorul?

ANDREI: Știu, Sanda. Iartă-mă, tovarășe profesor, eu nu știu să-mi aleg cuvintele... Eu nu-ți sunt decât ucenic...

DAN: Și ceilalți? Ce vor spune ceilalți?

ANCA: Nu te gîndi la asta, Dan...

(*Sună telefonul*).

DAN (*la telefon*): Da, m'am întors! Bine. Măine. Măine dimineață. (*Inchide telefonul*) Moga!

22.

Profesorul Moga a închis telefonul, a stins lumina și, întovărășit de prof. Stoica, a ieșit pe poarta institutului.

MOGA: Să lăsăm mașina și să facem câțiva pași pe jos.

Și amândoi pleacă pe străzile orașului.

STOICAN: M'am mirat că nu v'am văzut și pe d-stră la Anca. Acum însă... îmi explic... Ați aflat...

MOGA: Știu de la ora trei. Dar ce rost avea să-i stric petrecerea? Înțelegi însă că nu puteam să viu la o festivitate ce știam că necesită nu felicitări, ci...

STOICAN (*glumeț*): ...condoleanțe...

MOGA: Exact. Deși poate că s'ar fi convenit să dau ochii cu Anca...

STOICAN: Era atât de sigură...

MOGA: Ea l-a împins pe bietul Dan în această aventură...

STOICAN: Mă gîndesc la Olteanu... teribilă lovitură!...

MOGA (*oprindu-se o clipă din mers*): Riscurile gloriei... Vezi, dragul meu Stoican, cecece îi reproșez eu lui Dan nu este faptul că a încercat experiența... nici o clipă nu mă gîndesc la asta... ci încrederea lui nestrămutată

în rezultatul ei. Știința rămâne încă sub semnul neprevăzutului... Un factor mic, o necunoscută, un imponderabil.

STOICAN : Anca nu i-a fost un bun sfetnic !

MOGA : Și mai ales Andrei... Sigur va trebui să luăm măsuri... fără îndoială .. Și în primul rând mă gândesc... un mic stagiu în laboratorul dumitale nu i-ar strica lui Andrei.

STOICAN : E tânăr. Foarte tânăr.

MOGA : Și fără experiență. Ceeace va trebui să învețe este că știința nu se supune nici unei hotărâri. De ori unde ar veni ea. Înțelegi ce vreau să spun ?

STOICAN : Și nici unui ordin.

MOGA : Da, da, să ne gândim bine la Andrei... Poate că va trece să lucreze un timp la d-ta...

23.

O cameră de aspect studentesc, cu un mobilier sobru. O masă de lucru, rafturi de cărți, un aparat de radio, un fotoliu, un covor românesc, toate într'o atmosferă ce trădează, nu o dezordine boemă, ci o atmosferă de lucru febril. Virgil Sachelarie sdrângăne fără rost o veche ghitară dezacordată :

ANDREI : Las-o, nu vezi, 'e dezacordată...

VIRGIL : Serios ? N'am băgat de seamă ..

ANDREI : Și-i lipsesc și trei coarde...

VIRGIL : Asta n'are importanță... Ce, Paganini n'a cântat pe urta singură?... (pauză) Inșă dacă ții tu, uite o las... (pauză) Dar atunci pun radio-ul... Fiindcă nu pot să stau așa... (pauză, în timp ce radio-ul începe să transmită încet o melodie) Tu ți-ai putut închipui, Andrei?

ANDREI : Nu.

VIRGIL : De necrezut... De neînchipuit... Profesorul trebuie să fie distrus... Ce spunea ? Cum își explică ?

ANDREI : Nu-și explică.

VIRGIL : O eroare atât de grosolană... Nu, Andrei?

ANDREI : Nu. De acest lucru n'o să mă poată convinge nimeni. Nu e nici o eroare. Tu nu pricepi, Virgil? Dacă temeurile pe care pornești sunt bune, nu poți greși... Și temeurile cercetării noastre sunt bune! (*Strigând aproape*) Sunt bune!

VIRGIL : Ho ! Potolește-te ! O să sară vecinii !

ANDREI (*continuându-și gândul*) : Ne trebuie cositor !

VIRGIL : Și fontă ! Dar ia stai ! Dacă au greșit ei ?

ANDREI : Cine „ei“ ?

VIRGIL : La uzină.

ANDREI : Imposibil. (*Inchide radio-ul*). La uzină nu s'a făcut decât proba industrială, în mare, a unor calcule care aici la București s'au dovedit exacte.

VIRGIL : Atunci ?

ANDREI : „Atunci ?“ Atunci trebuie să refacem calculele. Trebuie să reverificăm totul dela început. Punct cu punct. Trebuie să mergem la laborator. Chiamă-l pe Ifrim.

VIRGIL : Acum ?

ANDREI : Acum.

VIRGIL : E acasă ?

ANDREI : Da. Cred că e acasă :

ANDREI : Și pe Sanda ?

ANDREI : Și pe Sanda.

24.

Sanda cotește pe străzile Bucureștilor. E seară și începe să se întunece bine. A ajuns în cartierul Cotrocenilor. În fața unei case de aspect boieresc. Vilă cu parter și etaj. Sanda a descuiat, a urcat o scară interioară de stejar, a ajuns la etaj. În hallul de sus o așteaptă Paleologu.

SANDA : Ți-am spus să nu mai vii pe aici.

— Nu dumneata ai să-mi dai ordine. (*Pauză*) Noutăți?

— Nimic.

— S'a întors ?

— Da.

— Când ?

— De un ceas.

— Care e impresia d-tale ? Cum a primit lovitura ?

— Nu înțeleg întrebarea.

— Va mai încerca ?

— Cred că nu...

— Ce explicații are ?

— N'are !

— Și bestia de nevastă-sa ?

— Calmă. Mai mult calmă. Dar la șerpoaica asta nu poți să știi nici-odată. (*Și-a lăsat servieta pe măsută și a tras și mai bine storurile*).

— Șezi.

— Mulțumesc. Sunt la mine. S'ar fi convenit să aștepti să te poftesc eu. (*S'a așezat pe brațul unui fotoliu*).

PALEOLOGU (*cinic*) : Sunt obosit. N-am timp să fiu politicos.

SANDA : Olteanu te-a văzut ?

PALEOLOGU : Din primul moment.

SANDA (*ușor alarmată*) : Și ce-ai făcut ? Te-ai ascuns ?

PALEOLOGU (*superior*) : Dimpotrivă. Am stat cu el de vorbă.

SANDA (*ironică*) : Mă mir că nu i-ai spus pentruce te duci la Reșița... La dumneata nu mă mai surprinde nimic... Ești un model de imprudență, Paleologu.

PALEOLOGU ? Și d-ta de naivitate. Iți mai trebuie cel puțin cinci ani de experiență ca să înțelegi că uneori cel mai bun camuflaj este să lucrezi pe față.

SANDA : Unchiul e aici ?

— Dincolo. Dar e puțin ocupat. E mai bine să-l lași singur. Încă ceva: s'a aflat ?

— La ora asta cred că știe tot institutul. E rău ?

— Egal. Dumneata însă vorbești cât mai puțin. Și lucrezi mai departe.

— (*zâmbind cu înțeles*) : La fel de devotată..

— ...Și mai puțin imprudentă. Ce-ai căutat azi lângă gară ?

— Am fost la o prietenă. (*Surprinsă, pe nervi*). Dar ce, ai început să mă supraveghezi ?

— (*Nu răspunde, îi întinde tabachera*) Fumezi?

— Mulțumesc.

— Acum (*iși consultă ceasornicul*) poți să-l anunți pe unchiul d-tale că ai venit, și amintește-i că și eu sunt grăbit.

(*Apare Costiniu*)

— Bună seara, Sanda.

— Spune-mi te rog, d-ta ești de acord să mi se supravegheze drumurile ?

COSTINIU (*perfid, patern*): Oh, draga de ea, cum se supără de repede... Ce-ai făcut, domnule, de mi-ai necăjit fata?

PALEOLOGU : S'ar fi convenit să-i explici : ca să fie mai puțin sensibilă... Are un temperament prea...

SANDA : Mă dispensez de aprecierile d-tale privitoare la temperamentul meu ..

COSTINIU (*subit grav*) : Ajunge ! Ce-s prostiile astea ?...

(*Ia o sticlă dintr'un mic bar*).

— Beți ceva? Am o sticlă de Wisky. Originală... (*din nou, foarte serios*). Sunt câteva zile grele. S'a reușit. Perfect. Dar cea mai mică imprudență poate răsturna totul. (*Către Sanda*). Nu circuli decât de la laborator acasă. Nicăeri în altă parte.

D-ta (*se adresează lui Paleologu*) nu mai cunoști drumul încoace.

PALEOLOGU : Perfect !

COSTINIU : N'ai auzit de mine, de când ești !

PALEOLOGU : Bine înțeles !

COSTINIU : Ai diferite însemnări date de Sanda. Le arzi. Distrugi tot. Nu primești pe nimeni, până nu te anunț eu (*Mai ia un pahar*).

PALEOLOGU : Și dacă telefonează Tașcă?

COSTINIU (*ingenuu*) : Tașcă ? Cine a auzit de vre-un asemenea nume? (*Către Sanda*): Tu?

SANDA (*acelaș joc*) : Nu.

COSTINIU (*către Paleologu*): Și evident, nici dumneata. Atunci cum o să telefoneze ? (*Pauză*) A fost prevenit.

25.

In halul de sus al casei Olteanu. Măsuțele, scaunele, paharele, tăviile, covoarele întoarse, dau o atmosferă de sfârșit de bal. O lumină scăzută face atmosfera și mai apăsătoare. Prăbușit într'un fotoliu, Dan.

ANCA (*în timp ce încearcă să facă oarecare ordine*) : Ar fi mai bine să treci să te odihnești. Ai fost toată ziua pe drum...

DAN : A fost aici și Stoican ?

ANCA : Da.

DAN : Trebuie să jubileze acum...

ANCA : Nu exagera, Dan. Stoican e un ambițios, un om ros de vanități, dar nu e..

DAN : Aici te înșeli tu !...

ANCA : Pentru ce s'ar bucura ? Ce, noi ne-am sbuciumat doi ani din orgolii personale ?... Când vom reuși — și vom reuși — o să fie și succesul lui. Pentru ce mă privești așa ?

DAN : Increderea și calmul ăsta al tău, îți spun drept că mă și exasperează.

ANCA (*tot timpul calmă*) : Ce ușor îți pierzi tu cumpătul, Dan.

DAN : Fiindcă văd mai departe.

ANCA : Mai departe, dragul meu, nu e decât un singur lucru: vom relua cercetările, băieții, mi-a telefonat acum Andrei, s'au și dus la laborator... vom reface calculele și vom găsi unde am greșit...

DAN : Și Moga ?

ANCA : Vezi cum dai proporții nemeritate unor amănunte, numai fiindcă ești tu supărat ? Moga o să ne ajute să terminăm cercetările.

DAN : Crezi, Anca ?

ANCA : Sunt sigură. Dar pentru asta ne trebuie un cap limpede, nervi întregi, și toate speranțele. Hai să te odihnești, Dan. E târziu. Și mâine dimineața trebuie să-i explici lui Moga.

26.

Dan Olteanu a pătruns în biroul profesorului Moga.

MOGA (*s'a ridicat în întâmpinarea lui*) : Spune Dan, ce s'a întâmplat ? (*Pauză*) Am aici un scurt raport al lui Frunză.

DAN : Atunci știi tot.

MOGA : Totuși...

DAN : Știi exact ce știu și eu...

MOGA : Deci așa cum m'am așteptat eu... (*surâde vag*).

DAN : Dece surâzi, Valeriu ? Am impresia că citesc pe fața ta satisfacția...

MOGA (*apropiindu-se de el*) : Nu fii copil, Dan. Tu ți-ai angajat în lucrarea asta numele, prestigiul... Eu, capul. (*Pauză*). Și nu te poți plânge că nu te-am prevenit...

DAN : N-am lucrat în interesul meu, o știi...

MOGA : Imi vorbești de par'că nu ne-am cunoaște de o viață întreagă... Uiți că am stat în aceeași bancă și că am împărțit patul în acelaș cămin. Nu te scuza față de mine...

DAN : Nu mă scuza față de nimeni...

MOGA : Da, dar întreabă-te cum vom justifica fondurile risipite... pentru o fantezie

DAN : Fantezie, Moga ? Munca mea, munca noastră e pentru tine fantezie ? Am vrut să dăm țării cositor.

MOGA (*s'a ridicat*) : Frazе, Dan, fraze... (*scote un dosar dintr'o cartotecă*) Am aici ultimile rapoarte ale Congresului dela Copenhaga. Ai văzut unde au ajuns americanii ? Și noi care n'am descins încă bine din preistorie, vrem să ne măsurăm cu ei. Îți dai seama de ridicol ?

DAN : Și ce propui atunci ? In loc să ne străduim ca să găsim cu mijloacele noastre, să ne băgăm robi la ei ?...

MOGA (*se plimbă prin cameră*) : Termină cu lozincile. Aici suntem între noi. Să spunem lucrurilor pe nume. Ce-ți propui tu, Dan Olteanu ? Să rivalizezi cu Berkley ?

DAN: Nu te mai înțeleg, Moga... sau... încep abea acum să te înțeleg.

MOGA: Făceai mai bine să mă'nțelegi înainte de a asvârli pe fereastră doi ani de străduință și atâtea milioane. Eu merg până acolo încât să accept că teoria ta e justă. Cu ce mijloace vrei s'o pui în practică și cu cine? cu trei ingineri provinciali, care n'au mai pus de 20 de ani mâna pe o carte... Trezește-te, Olteanu.

DAN: Cadrele noastre tehnice ne fac cinste.

MOGA: Pentru stadiul în care ne aflăm noi, de acord! În Polinezia, un agent sanitar care știe să scoată o măsea e un mare savant...

DAN: Nu e adevărat. Avem cadre tehnice de mâna întâia, care sunt gata să-și dea viața, numai să isbutim.

MOGA: Cu viața lor n'ai ce face. Priceperea lor, asta ar fi fost mai interesant.

DAN (*S'a ridicat și el*): Moga, aluneci.

MOGA: Văd clar.

DAN: Nu prin ochii tăi...

MOGA: Iar tu spui fraze. Dar nu e gura lui Dan Olteanu care le rostește (*se apropie de Olteanu*) Vino încoace la oglindă. N'ai figura unui cercetător: expresia unui halucinat care visează. Toarnă-ți o cană de apă rece în cap și desmeticește-te!

DAN: Prefer să par un halucinat ridicol, decât să fiu un lucid steril ca tine. Ești putred, Moga.

MOGA: Fiindcă nu vreau să prind în undiță luna de pe cer?

DAN: Nu, fiindcă te-au orbit stelele de peste ocean. Te târăști în genunchi în fața stăpânilor care ne băteau ieri cu biciul la scară, și nu-ți dai seama.

MOGA: Poezie bună de declamat la Ateneele Populare.

DAN: Spune limpede, ce e în spatele teoriei tale: poziția brațelor încrucișate?... Nădejdea în planul Marshall, sau teoria că e inutil să întreprinzi ceva fiindcă tot vine războiul?

MOGA: Vrei să știi ce-i în spatele teoriei mele? Un lucru limpede: o socoteală băbească. Dacă în locul jecului tău de-a fonta, costitorul și furnalul am fi luat energia consumată și banii cheltuiți și i-am fi pus într'un sertar, am fi putut face o creșă model, înzestra un spital sau deschide o școală. Tu vrei să fii savant? Te privește. Eu sunt obligat să fiu gospodar.

DAN: Un gospodar cu ideile tale nu poate să-și ducă la bun sfârșit munca.

MOGA: Perfect. Să mă schimbe. Dar în direcția lucrărilor tale, Dan, să fim înțeleși: nu mai investesc nimic.

DAN: Nu-ți cer nimic, Moga. N'am dreptul să-ți cer. Nu mai vreau nimic... Iar tu poți să te bucuri și să spui tuturor: Olteanu e un caraghios, umblă după fantezii... a vrut să găsească un aliaj nou... pentru țară... un caraghios... Bună seara, Moga.

27.

În laborator, toată lumea muncește. Intră Dan Olteanu, trece prin sala de lucru, Îșrim se scoală să-i cedeze locul. Dan trece mai departe:

— Nu, nu, continuați.

Și întârzie o clipă în sală, în timp ce Andrei îi întinde o foaie de hârtie :

— Ași fi vrut să revedeți Dvs. amestecul minereului...

Dan a privit o clipă hârtia.

— E pe altă metodă, dar e bine

ANDREI : Am găsit-o într'un raport al Prof. Sahnovschi.

Dan trece mai departe și intră în biroul său.

28.

Se așează la masa de lucru. Se ridică. Se plimbă prin odaie. Ar vrea să reintre în laborator. Se întoarce. Se apropie de bibliotecă, ia o carte, o pune înapoi.

Stă o clipă în fața biroului. Schițează gestul că ar voi să dea un telefon. Renunță.

— Fantezie...

Se așează la birou, ia o carte... o deschide, și rămâne cu privirea ațintită în gol.

29.

La laborator, toți oamenii sunt adânciți în lucrările lor. Se deschide ușa, intră un om de serviciu cu o condică și cu o hârtie. I-o întinde Ancăi care semnează. Omul pleacă. Anca citește hârtia și se ridică.

— Andrei...

Andrei se apropie și citește. Amândoi se îndreaptă spre biroul lui Dan, intră lăsând în urmă ușa deschisă.

ANCA : Dan... citește !

ANDREI : Moga a oprit cercetările.

DAN : Știu...

ANCA : Cum se poate ?..

ANDREI : Tovarășe profesor, asta e o crimă.

DAN : Ce vreți să fac ?

ANDREI : Moga nu are dreptul să oprească o asemenea lucrare. Cum a putut să procedeze astfel ?

DAN : Pe mine mă întrebi ? Ești secretarul organizației de Partid...

ANCA : Era obligat să ne consulte și pe noi !

DAN : Una e optica noastră și altele interesele Institutului.

ANDREI (*zâmbind amar*) : Tovarășe profesor, cum, noi avem alte interese decât Institutul ? Dar pentru cine lucrăm noi ?

DAN (*cu o mare ironie amară*) : Pentru o „fantezie“... Pentru o fantezie...

ANDREI (*destrămat, dar începând să înțeleagă*) : „Fantezie“... așa a spus Moga ? Atunci m'am lămurit. Moga nu apără interesele Institutului.

ANCA : Și dacă nu le apără el, trebuie să le apărăm noi.

ANDREI : Trebuie să te bați cu el, tovarășe profesor...

DAN. Moga mi-a dat tot ce am cerut, cât timp aveam șansa că reușim.

ANCA : Și acum nu mai avem ?

DAN : Nu știu...

ANCA : De asta nu mai lupți... fiindcă tu, Dan, nu mai crezi în lucrarea ta.

DAN : Ce vrei să fac în fața evidenței ?

ANDREI : Pentru noi nu există decât o singură evidență : să ducem la capăt lucrarea.

ANCA : Și-o să reușim !

DAN : Și eu am nădăjduit ca voi, m'am străduit, m'am sbătut...

ANCA : Nu ajunge, Dan.

DAN : (*exasperat*) Atunci aruncați-mă pe mine în furnal ! Ce, eu nu vreau să reușescă experiența ? (*Pauză*) Unde vreți să mă aduceți ? Incotro mă împingeți ?

ANCA : Acolo unde e misiunea ta de om de știință... de om cu răspundere.

DAN : Sunteți orbiți... fanatici. Să deschidem cel puțin acuma ochii... (*pe gânduri*) Dacă alergăm după o nălucire ?...

ANCA (*pe gânduri, cu o mare tristețe*) : Asta e sprijinul pe care ți l-a dat Moga ?

DAN : Susține că are temeuri științifice.

ANDREI : Nu i le recunosc. N'am reușit astăzi ? O să reușim mâine.

ANCA : Sau peste o săptămână.

DAN : Sau niciodată.

ANCA : Asta e părerea ta, Dan ? Sau a lui Moga ?

DAN : Dece mă întreb ?

ANCA : Fiindcă profesorul nostru... și tovarășul meu... nu poate să gândească așa. Așa gândește numai un... (*și-și caută cuvintele*).

DAN : Dușman ? Aici am ajuns, Anca ? Tu, Anca, tu, nevasta mea, îmi vorbești așa ? (*Pauză*) E limpede... sunt de prisos aici. Vorbim două limbi diferite.

ANCA : Nu, Dan. Nu vorbim două limbi diferite, dar tu ascuți o limbă care nu e a noastră.

DAN : Nu-i nimic, Anca... E foarte bine... E foarte bine tot ce se întâmplă !...

Și Dan iese din laborator.

Un minut de nedumerire. Anca și Andrei se priveesc.

ANDREI : Nu-i nimic, tovarășă Anca. Organizația de Partid are și ea un cuvânt de spus.

Și amândoi trec în laborator.

30.

Sanda coboară în fugă scările Institutului, își desbracă în goană halatul, îl incredințează unui laborant, în ușa dela intrarea institutului. A ieșit în curte și fuge spre parcul din spatele Institutului. Pe alee, își domolește goana. L'a zărit pe Dan.

— Mi-era teamă să nu plecați !

DAN : Te-au trimis să mă întorci înapoi ?

SANDA : Dece-mi vorbești așa ? Am venit să vă spun ceva, vă supără ?

DAN : Sunt atât de obosit, Sanda... (*S'a așezat pe o bancă*).

SANDA : (*S'a așezat lângă el. După o pauză*). E din ce în ce mai greu de trăit.

DAN: Ești tânără, Sanda. Ai 26 ani.

SANDA: 20 tineri și 6 bătrâni...

DAN: Credeam că gândești altfel...

SANDA: (*hotărîtă*) Gândesc altfel... și am venit să vă spun că ei n'au dreptate. Simt că n'au dreptate... Oamenii ăștia uită tot... că munciți de 2 ani... Dvs. sunteți ca un mare meșter de viori, silit să tragă la rindea... Ei vă împing într'acolo.

DAN: Nu e frumos, Sanda... și nici colegial. De când lucrezi la noi?

SANDA: De un an și jumătate.

DAN: Era vremea să ne cunoști. În laboratorul ăsta bate o singură mimă. (*S'au sculat amândoi*).

SANDA: Nici nu știți cât m'am gândit la Dvs... Am văzut ordinea de zi a Congresului dela Copenhaga și mă gândeam ce ar fi însemnat un Dan Olteanu acolo...

DAN: D-ta ești asistenta lui Moga?

SANDA: Dece mă întrebați?

DAN: (*pe gânduri, oprindu-se din plimbare*). Foarte ciudat... Aceleași vorbe... Copenhaga? Nu-mi pomeni de Congresele astea. D-ta nu le cunoști, eu le-am trăit!... Cercetătorii atlantici? Mercenarii...

SANDA: Există și savanți liberi...

DAN: „Liberi“? Liberi ai spus? Dacă se opun planurilor negustorilor de masacre sunt concediați. Citește ziarele.

SANDA: Nu mă priviți așa... Nu mă judecați aspru... Eu vă vedeam conducând un Institut cu zeci de laboratoare.

DAN: Am un laborator în care se pot face experiențe minunate...

SANDA: Cu un director care poate oricând să vă oprească lucrările...

DAN: Nu e adevărat! Poate că oamenii mei văd mai bine ca mine. Poate că ar fi trebuit să mă opun lui Moga...

SANDA: Ce obosit sunteți tov. profesor... Dece vă sbuciumați atât... Pentru ce?

DAN: Pentru ce? Pentru ce? (*O privește cu atenție*). Ce-i în capul D-tale Sanda? Ce-i cu D-ta, ce se petrece în jurul meu? Eri Moga, azi d-ta. Doi oameni diferiți și totuși același cântec. Ce se țese în jurul meu?

SANDA: Sunteți foarte singur, tovarășe profesor.

DAN: (*zâmbind amar*). Nu sunt singur, Sanda. Cel puțin acest lucru îl știu bine: nu sunt singur. Du-te Sanda. Du-te acasă. Plouă.

Și în timp ce plouă din ce în ce mai tare, Dan se îndreaptă spre poarta Institutului.

31.

În biroul Ministrului.

În cele două fotolii, din fața mesei de lucru, stau Ministrul și Andrei. Sună telefonul.

Ministrul trece la telefon:

— Allo... da... dă-mi legătura.

32.

In biroul directorului Petrescu.

Petrescu in picioare. In dreapta lui, Tudose. In fața biroului, Vintileanu.

PETRESCU: Da, da, dă-mi legătura... Aștept! (*acoperă receptorul cu mâna către Tudose*) Tu de când știi, Tudose?

TUDOSE: De azi dimineață...

PETRESCU: (*către Vintileanu*). Dar tu ești sigur, măi frate? Nu cumva te înșeli?

VINTILEANU: Nu mă înșel, tovarășe director... De două zile n'am liniște... ca pe jăralic mă perpelesc...

PETRESCU: (*făcându-i semn să tacă, fiindcă a obținut legătura*). Da, tovarășe ministru. Eu. Trebuie să vă comunicăm vești importante. Vine Tudose, la București. Nu, nu... O să vă spună el. Pleacă la noapte. (*Inchide*). Bine, Vintilene...

33.

In biroul Ministrului.

Ministrul inchide telefonul.

— Ai făcut bine că ai venit... Am să studiez dosarul.

Ministrul se duce la birou, consultă calendarul:

— Azi e Marți... Dă-mi Vineri seara un telefon... Nu, Vineri seara am Universitate de Partid... Sâmbătă dimineața.

ANDREI (*care s'a ridicat*): Și până Sâmbătă, tov. Ministru?

MINISTRU: Chibzuim. Și D-ta. Și eu.

Ministrul dă mâna cu Andrei, care iese. Ministrul se duce la birou. deschide dosarul pe care vedem că scrie: „Metoda Dan Olteanu“.

34.

E noapte. In poarta casei sale, Dan Olteanu. Intră. Trece prin hall-ul de jos, urcă în sufragerie. Anca a adormit pe colțul de masă unde așteaptă două tacâmuri. Anca se trezește:

— Unde ai fost Dan? Te-am căutat toată seara.

DAN: Am umblat pe străzi.

ANCA: Mai plouă?

DAN: Da.

ANCA: Mănânci?

DAN: Da.

Pauză. Dan începe să mănânce.

ANCA: Ai trecut azi după masă pe la Institut?

DAN: Nu.

ANCA: Dan, vreau să-ți spun ceva. Dar te rog să fii calm.

DAN: Sunt foarte calm.

ANCA: Azi după masă, a avut loc Consiliul profesoral.

DAN: Și?

ANCA: Moga a cerut scoaterea ta dela conducerea laboratorului.

DAN: E și firesc. După câte s'au întâmplat...

ANCA: Cum asta, Dan?

DAN: Mă așteptam

ANCA: Dan, aici nu-î vorba numai de experiența asta... e în joc toată viața, toată munca ta...

Dan se scoală brusc dela masă, face câțiva pași agitați prin odaie, își scoate o țigară.

DAN: Vorbe.

ANCA: Și ce-ai de gând să faci?

DAN: Nimic.

Sună telefonul. Anca se duce la telefon.

— Da... (cătreg Dan) Pe tine... Cabinetul Ministrului.

Dan vine spre telefon, ia aparatul:

— Da, da... eu, bine, tovarășe... mâine la 9.

Inchide telefonul. Rămâne lângă telefon cu privirea ațintită în gol. Își aprinde altă țigară.

DAN (cu ton de om prăbușit): Alte noutăți. Curg mereu...

Și Dan trece în odaia de alături. Prin ușa larg deschisă, Anca îl privește. Se apropie încet de el. Nu se văd decât două siluete. Dan privește pe fereastră, în noapte. Ploaia se sparge de geam.

ANCA: Ce-o să faci, Dan?

DAN: Nu știu..

ANCA: Dan, vreau să-ți spun ceva. (Pauză) Vreau să-ți spun că tu ai dreptate. (Pauză) Și rămân lângă tine.

Dan se întoarce spre ea, o privește lung.

— Mulțumesc, Anca.

35.

In biroul Ministrului. La masa de lucru, Ministrul. Pe un fotoliu în fața lui, Moga.

Se deschide ușa și intră Dan.

MINISTRUL (se scoală): Poftim, tov. Olteanu. Noi am luat-o mai de dimineață. Ia loc, te rog.

Dan Olteanu s'a așezat pe celălalt fotoliu din fața biroului.

MINISTRUL: Uite ce e, tov. Olteanu, am stat de vorbă și cu tov. Moga. Am aici în față raportul complet cu privire la cercetările D-tale din ultima vreme... Când ați început? Sunt aproape 2 ani, nu?

DAN: Da.

MINISTRUL: Tov. Olteanu, d-ta știi cât au costat, aproximativ, cercetările d-tale? Poți să-ți spun cifra exactă. (Răsfoește dosarul) Câteva zeci de milioane. Asta numai la laborator. Nu pun la socoteală uzina. Altceva vreau să te întreb... A fost vre-un ajutor pe care să-l ceri, fie Institutului, fie Ministerului și să-ți fie refuzat?

DAN: Nu.

MINISTRUL: Uneori ți s'a dat chiar mai mult decât ai cerut.

DAN: Da.

MINISTRUL: În Ianuarie... (Consultă dosarul) Nu, exact, la 15 Februarie ai cerut cadre noi. Am detașat pe cei mai buni oameni. Știi că în felul ăsta am descoperit alte sectoare?

DAN: Da, știu.

MINISTRUL: Îți dai seama în ce situație ne aflăm noi astăzi? (Pau-

ză. *Cu un ton grav*). Tov. Olteanu, tov. Moga propune oprirea cercetărilor. (*Scurtă pauză*). (*Privindu-l drept în ochi*) Ce părere ai ?

DAN (*cu ochii în pământ*): Nu știu.

MINISTRUL : Cum se poate, tov. Olteanu ? D-ta trebuie să ai o părere.

DAN : Nu știu ce să vă spun.

MINISTRUL : Atunci o informație. Direcția institutului, față de rezultatele obținute, consideră că laboratorul d-tale nu-și mai justifică existența. Doi ani zadarnici. Fonduri risipite. Muncă risipită. Speranțe risipite. Direcția Institutului a ajuns la concluzia că trebuie să reunească forțele, într'un singur laborator. Utilajul laboratorului d-tale urmează să treacă în noua unitate mărită de sub conducerea prof. Stoican. (*Pauză*). D-ta ce ai de spus ?

DAN (*trăznit de lovitura primită*): Să desființați laboratorului ? To-varășe Ministru, să desființați laboratorul de cercetări metalurgice ?

MOGA (*liniștit*) : Dan, nu trebuie s'o iei așa : catedra-ți rămâne.

DAN : Să desființați laboratorul, tov. Ministru ? (*Incepând să se adu-ne*) Pe mine mă puteți scoate oricând... n'am corespuns... am risipit bani... s'au pus atâtea nădejdi și nu s'au realizat... dar să desființați laboratorul ? Acolo trebuia să fie un izvor de aur pentru industria noastră...

MOGA (*perfid*) : Trebuia...

DAN : Pe mine mă puteți scoate oricând... Dar după mine or să vină alții și ei vor reuși. Tov. Ministru, nu loviți în trecutul sau în prezentul prof. Olteanu... Loviți în viitorul științei noastre. (*Susținut*) Nu, eu nu pot fi de acord.

MINISTRUL (*abia acum se vede că tot ce a spus a fost un joc*) : Așa propune tov. Moga...

DAN : Moga, d-ta poți să ceri acest lucru ?

MOGA : Nu cred că se poate merge mai departe pe drumul ăsta. Institutul nu e o societate filantropică. Imi ești prieten, Olteanu, dar înainte de orice e datoria față de Institut, față de țară.

DAN : (*Se ridică și trece în spatele fotoliului*). Datorie față de țară ? ! D-ta vorbești, d-ta care vrei să tai rădăcina științei noastre de mâine?... Acum înțeleg... de asta îmi vorbeai de savanții transoceanici... pe d-ta nu te interesează efortul nostru de aici, efort greu opintit, dar al nostru. Pe d-ta te interesează Berkley... Copenhaga,

MOGA : E o poziție obscurantistă... Nu mai avem dreptul să ne ocupăm de Lavoisier ? Il ștergem din dicționar pe Marconi ?

DAN : Am mai auzit diversiunea asta... Tov. ministru, nu puteți face asta. Dvs. cunoașteți mai bine decât mine jertfele clasei muncitoare, ca să ne cucerim independența economică. Pe el nu-l doare. Nu, nu-l interesează... Mi se ia o ceață de pe ochi. Acum înțeleg eu bine. Nu crede în posibilitățile noastre... In oamenii noștri... Pentru el cadrele noastre tehnice sunt ingineri de duzină, abrutizați de provincie... (*lui Moga*). Vorbeai de economii ? Dar nu te doare faptul că zeci de ani am fost robii apusului, care a prădat aici ca în codru ? M'ați întrebat ce cred, tov. Ministru. Fără mine. Dar laboratorul trebuie să trăiască. Dușmanii nu sunt oamenii de acolo care au muncit doi ani de zile fără odihnă, ci (*arătându-l pe Moga*) cel care încearcă în două minute să năruie tot. Asta cred.

MOGA: Tov. Ministru, nu m'am așteptat ca Olteanu, prietenul meu, pe care voiam să-l ajut, trecându-l într'un post în conformitate cu posibilitățile lui, nu m'am gândit că o să mă insulte...

MINISTRUL: (*se ridică și el*). Insultă, tov. Moga? D-ta crezi că tov. Olteanu te insultă? Eu cred că a găsit prea târziu cuvintele nimerite, și, că ce spune azi, trebuia să-ți spună alaltăieri. Sau mult mai devreme. Ți îmbraci teoria în poleiala grijei pentru popor? Dar fabricile care așteaptă ca o mană cerească cositorul, nu te interesează? Dar tractoarele, care au nevoie de aliaj, intră în calculele d-tale? Despre ce mi-ai vorbit până la sosirea tov. Olteanu? Ce tablou trandafiriu mi-ai prezentat? Al îngenunchierii în fața traficantilor de bombe atomice? Al abandonării și al resemnării? Te-am ascultat un ceas, și în spatele fiecărui cuvânt am descifrat alte zece. Pentru ce pledezi? Să rămânem o țară agrară, țară de Balcani semi-colonie americană, robi mâncați de oitică și de pelagră? (*Se întoarce spre Dan*). Tov. Olteanu, noi nu gândim așa. Noi suntem încredințați ca dacă ar trebui să înzecim, să însutim eforturile noastre, ș'o facem. Pentrucă știm că la capătul drumului e reușita. Fiindcă drumul e luminat de Partid. Ai pornit cercetările pe baza științei sovietice: Ai o temelie de aur. Ai în jurul D-tale oameni devotați, care de 4 zile, la Reșița, nu dorm și se frământă, și, la laborator, cadre de mâna întâi. Mergi înainte. Așa cum ne învață el (*ii arată un volum al tov. Stalin*), „Curaj și îndrăzneală în știință”. Și sunt sigur că mai devreme decât îți închipui ai să vii și ai să-mi spui: Tovarășe, e bine!

DAN: Măine reîncepe verificarea practică!

MINISTRU: Noroc bun, tov. Olteanu.

36.

În laboratorul profesorului Olteanu, sala asistenților. Ifrim consultă manometrele, la masa ei, Sofia Popa pregătește o serie de analize. Virgil Sachetarie, într'un colț, lucrează febril la microscop. Sună soneria unui aparat sub presiune. Tudor Marcu intră din camera alăturată, consultă aparatul, notează și iese. Se întoarce urmat de Andrei.

ANDREI: A câta oară?

TUDOR MARCU: Prima.

ANDREI: Trebuie întrebat profesorul neapărat
(*A intrat Anca. Se apropie de acelaș aparat*).

ANCA: Interesant. Arătați-i profesorului și-mi comunicați și mie ce-a spus. Sunt în sala de probă. (*Se apropie de Sofia Popa*).

ANCA: Gata?

SOFIA: În zece minute (*Virgil s'a apropiat de Anca și-i arată rezultatul dela microscop*).

VIRGIL: Corespunde. Trec la cowper.

ANCA: Lucrezi cu Valentin.

Intră Dan.

DAN: (*Către Virgil*)... cu Valentin și cu Ifrim. Ifrim, folosești numai manometrul 1. Manometrul 2, numai la ultima probă. E sensibil, poate să te lase în drum (*S'a apropiat de Sofia Popa, privește peste umărul ei*). Cu ce coeficient lucrezi?

SOFIA POPA: 0,126.

DAN: Controlezi cu Sanda. Aplică metoda Schnovski. Ții însă seama că e alt indice. (*Consultă ceasornicul*). Ai grije, mai ai 10 minute. (*Se apropie de aparatul lui Ifrim*). Nu.. N'are nici o semnificație... Nu influențează. Altceva interesează: constanța. (*Către toți*) A intervenit o mică modificare: la temperatură. Notează Andrei: la 955° se menține 15' și în schimb pe urmă crește cu un minut. Peste 15 minute, în sala de experiență.

Iese.

37.

O mașină a oprit în poarta Institutului. Coboară Ministrul și Tudose. Au intrat în curte. Inaintează pe aleea ce duce spre clădirea Institutului.

MINISTRUL: Dumitrache ce face?

TUDOSE: Muncește, bătrânul! Muncește bine!

MINISTRUL: Trebuie folosit și la Sindicat. Il iubesc oamenii. Au încredere în el... (*după o pauză*). Și când a fost ședința viitoare?

TUDOSE: S'o socotim pe zile, tov. Vlad. Azi e Joi... Luni spre Marți.

MINISTRUL: Interesant... cine mai era de față? Tu, Petrescu...

TUDOSE: Și Frunză.

Merg înainte. S'au oprit în jurul unui rond cu flori.

MINISTRUL: Și cum ai spus că-l cheamă?

TUDOSE: Vintileanu. Nepotul lui Nicolae dela 2.

MINISTRUL: Unde lucrează?

TUDOSE: Ungător la compresorul de hidrogen.

MINISTRUL: A suflat cuiva ceva?

TUDOSE: Nimic.

MINISTRUL: Mă, vedeți, aveți grijă să nu faceți vre-o încurcătură.

TUDOSE: Nici o grijă tov. Vlad. Să-l fi văzut când a venit, avea lacrimi în ochi.

MINISTRUL: În ședință n'a vorbit nimic?

TUDOSE: Nimic.

MINISTRUL: Și Tașcă? Nu se preocupă?

TUDOSE: Nu. E liniștit.

Au ajuns la poarta Institutului. Intră.

38.

Cristea conduce pe Ministru și pe Tudose pe coridor. Au ajuns în fața ușii laboratorului.

Pe ușă scrie:

„Laboratorul Dan Olteanu. Intrarea strict interzisă“.

În acea clipă iese un laborant și Ifrim intră în laborator.

Ministru către Cristea:

— Și la voi e așa, Cristea? Dacă scrie interzis intră cine vrea?

Răd toți trei și intră.

Ministrul, Tudose și Cristea intră în laborator în timp ce Dan exclamă:

— Și proba a doua e bună.

Tudose își rotește privirea prin laborator și spune șoptit, mai mult pentru el:

— Uite Reșița noastră mică!

DAN: *(Către Ministru și Tudose)* Am instalat aici un aparataj identic cu cel din uzină.

MINISTRUL: Aceiași tehnologie?

DAN: La fel. La o temperatură care începe la 955 de grade.

TUDOS: *(își scoate din servietă datele).* După schema... *(ii întinde ministrului schema).*

DAN: Până la 1.850...

TUDOSE: *(controlând în hârțiile lui)*... Exact...

DAN: Ținând seama de un procentaj de sulf și fosfor de 0,126...

TUDOSE: ...0,126...

DAN: Dăm o presiune de trei atmosfere...

MINISTRUL: Cât? Trei atmosfere?

DAN: Da... *(surprins)*. Ce vi se pare ciudat?

TUDOSE: *(mormăind)* ...Vasăzică trei atmosfere...

Ministrul a schimbat o privire cu Tudose, Sandei i-a pierit sângele din obraz, își mușcă buzele.

MINISTRUL: Să trecem la d-ta, tov. Olteanu.

Ministrul, Dan, Tudose și Cristea au trecut în biroul profesorului Olteanu.

MINISTRUL: *(Către Olteanu)* Cheamă-l te rog și pe Andrei.

Și în timp ce Dan se îndreaptă spre ușă, pe gânduri, ministrul spune:

— Interesant!

Olteanu s'a întors. E nedumerit.

MINISTRUL: Vreau să-mi lămurești un lucru, tov. Olteanu. Dacă în uzină în loc de trei atmosfere s'ar fi dat numai una, influența rezultatul?

DAN: *(zâmbind)*. Evident... la o atmosferă nu poate să iasă nimic..

MINISTRUL: Ei bine, tov. Olteanu, la Reșița s'a lucrat cu o atmosferă.

DAN: Imposibil, instrucțiile au fost clare... Frunză cunoaște datele tot atât de bine ca și mine.

ANDREI: Cine a stat la presiune?

DAN: Tașcă. E un om bine pregătit.

CRISTEA *(către Ministru)*: Dar cum se poate? De unde ați aflat?

TUDOSE: Aicea e: de unde am aflat. După plecarea Dvs., tov. profesor, oamenii nu și-au mai găsit liniștea. Am controlat, am analizat, am verificat... Nimic. Alaltăieri, a venit la Partid Vintileanu... ungătorul lui Tașcă.. El ne-a comunicat. De data asta am pornit eu încoace...

DAN: Atunci Tașcă e un bandit... *(pe gânduri)*. Bine dar de ce să saboteze propria lui experiență...

CRISTEA: Un ticălos...

MINISTRUL: Poate că nu e singurul...

ANDREI: (*care e la fereastră și a văzut-o pe Sanda îndepărtându-se grăbită și oprind un taxi*). Poate.

DAN: Tov. Ministru nu putem sta cu mâinile încrucișate. Telefonează să-l aresteze imediat.

MINISTRUL: O clipă, să nu ne grăbim...

TUDOSE: Trebuie refăcută experiența fără întârziere.

MINISTRUL: Pentru moment atât. Sâmbătă se reface în uzină experiența prof. Olteanu. Pentru rest... tovarăși, o să vă spun cum mergem mai departe...

41.

O odaie cu mobile desperechiate. Un soi de sufragerie cu 3-4 bufeturi, o masă și câteva scaune. Ferestrele n'au perdele. Transparentele sunt lăstate. E o lumină slabă. Se vede o ușă deschisă ce dă în altă cameră, în care se găsește o instalație de dentist.

Paleologu intră, trage și mai bine obloanele dela fereastră și aprinde lumina.

PALEOLOGU: De cât timp sunteți aici?

SANDA: De trei sferturi de oră.

PALEOLOGU: Știe?

COSTINIU: De vreme ce ne-a chemat...

SANDA: Suntem pierduți.

PALEOLOGU: Tremuri pentru pielea dumitale fină...

SANDA: (*printre dinți*). Brută.

Intră Murray.

MURRAY: Ce știu?

SANDA: Cred că știu tot.

COSTINIU: (*aproape isteric*) Murray, dacă ne-a vândut Tașcă?

MURRAY: Dacă nu poți să-ți stăpânești nervii, ai aici un duș (*deschide o ușă mascată*). Dacă arătam ca tine, de mult eram... (*cu gestul călușelor*). Și asta nu e tot. Poate fi mai rău.

PALEOLOGU: (*verde*). Ne încurajezi, Murray?

MURRAY: Nu, vă previu. Cine nu riscă, nu câștigă. Câți bani v'ar fi ieșit dacă reușam...

COSTINIU: Și eram atât de sigur...

SANDA: Bestiile astea... sunt ca de piatră. Nu-ți poți cliinti.

MURRAY: E de învățat dela ei...

SANDA: Sunt fanatici.

MURRAY: Nu. Sunt uniți.

PALEOLOGU: Ce facem, Murray? Trebuie să întreprindem o acțiune.

MURRAY (*ironic*) Renasc în d-ta virtuți războinice, domnule colonel deblocat? (*tehnic*) Te dai la fund. Pleacă.

Murray consultă agenda.

— Până la 8 August. In 8 August, la 6 seara, la Winter. Ne-am înțeles?

PALEOLOGU: La Winter.

MURRAY: Pleacă. Du-te. Pe aici.

Și Paleologu iese.

MURRAY: *(Lui Costiniu)* Rupi orice legătură cu el. E filat.

COSTINIU: Mi-ai fâgăduit un pașaport. Murray. Sunt 3 luni de atunci.

MURRAY: Ai răbdare. Poate că nu e nevoie. Reziști 24 de ore înghemuit? *(râzând cinic)*. S'ar putea să te transformi în valiză diplomatică. Construiesc un port bagaj încăpător la Buick-ul meu.

COSTINIU: Grăbește-te, Murray, grăbește-te, până nu e prea târziu.

MURRAY: *(amar)* A și început să fie prea târziu. *(Către Sanda)*. D-ta rămâi lângă Olteanu. Nedeslipită.

SANDA: Vor reface experiența.

MURRAY: Cu atât mai bine. Pleci cu el la Reșița. Incerci să l câștigi. Faci orice, chiar să-l cumperi. E o misiune importantă. Și-acum plecați.

SANDA: Dacă se face experiența, reușesc, Murray!

MURRAY: *(calm)* Nu se știe. Poate că nu.

Îi conduce până la ușă, o închide în urma lor, vine la un birou mic, scoate niște documente, printre care e și fotografia Sandei pe o fișă, le rupe și sună prelung.

Se aude o ușă deschizându-se și închizându-se. Îl vedem pe Murray vorbind.

MURRAY: Șezi. Ai tot materialul?

VOCEA: Da.

MURRAY: *(scoate fotografia lui Costiniu)*. Îl cunoști?

VOCEA: Nu.

MURRAY: Pe spate ai adresa și datele. Comunici lui Weber să nu-l piardă din ochi. Un senil speriat. E în stare de orice prostie. Pentru Reșița te folosești de Tașcă.

VOCEA: Știe?

Și Spiridon Dumitrescu așteaptă răspunsul.

MURRAY: Știe. Restul conform planului.

SPIRIDON: Și Sanda?

MURRAY: Ce naiv ești! Fii expeditiv. De Luni treci în Ungaria.

SPIRIDON: V'am rugat să mă anunțați din timp, Murray! Răspund pentru atâția oameni!...

MURRAY: *(sec)* Cu Legația Americană nu se polemizează. Am terminat.

-42.

La Reșița în jurul furnalului, este o activitate febrilă. Peste câteva minute va reîncepe experiența. În gura furnalului curge, ca o ploaie neîntreruptă, minereul.

În fața cuptorului, se văd șefele încordate ale lui Petrescu, Frunză, Tudose, Dan Olteanu, Anca și Andrei.

TUDOSE: Acu'om vedea noi cine e mai tare!

DAN: Incepem la ora fixată.

FRUNZA: Incărcarea furnalului continuă neîntrerupt.

43.

Vagoane vin și pleacă, într'un ritm viu, la lumina reflectoarelor. Mobilele cu minereuri destinate experienței dispar din privirea noastră și altele le iau locul.

Alte mobile, alte vagonete, altă încărcătură pentru jurnal.

Plouă minereurile în cuptor. Pe platou au mai rămas câteva mobile.

Intr'un colț supravegheată încărcarea, Spiridon.

— Hai fraților, dați-i bătaie!

Printr'un alt punct al curții se apropie Tașcă. Trece fără să-l vadă pe Spiridon. Vagonetele i-au tăiat drumul. S'a oprit. Spiridon strigă:

— Haideți, tovarăși, mai repede...

Și fără a se uita la Tașcă îi șoptește repede:

— Să fii cu ochii în patru. Când mă vezi urcând dealul, cobori scara și fugi spre poarta 6. Fugi repede, dacă îți la viața ta

Ultimele vagonete trec prin fața lor și-i despart.

Un vagonetar trece pe lângă Spiridon.

— Tovarășe Spiridon, dacă mâine în zori din minereul ăsta iese ce căutați, copiii mei n'au să mai care cu roaba!

— SPIRIDON: O să iasă, n'ai tu grije! O să iasă! Câte mai sunt? Ia vezi!

Vagonetarul lasă vagonetul și se îndepărtează.

In aceea clipă, Spiridon a introdus în vagonet explozibilul învelit într'un material, cu aspect de minereu... Vagonetarul se întoarce.

— Încă trei mobile.

Și pleacă mai departe spre destinația lui.

44.

Lângă jurnal, urmărind ploaia minereurilor, Anca și Dan.

DAN: Vino lângă mine... Acum mai mult ca oricând, am nevoie de tine.

ANCA: Sunt aici, Dan. Taci. Știu ce vrei să spui. Știu tot ce vrei să spui.

45.

CRISTEA: Ați studiat?

TUDOSE: Da.

In alt colț, Petrescu, prof. Cristea și Tudose.

CRISTEA: Am o modificare. Tudor Marcu trece lângă Moș Anghel.

TUDOSE: Dece?

MOȘ CRISTEA: Ifrim are o sarcină specială. Stă lângă Sanda. Și ăsta e un post ce trebuie supravegheat.

46.

Jos, la cowper, Andrei cu Valentin și Virgil.

VALENTIN: Eu unde stau?

ANDREI : Aici.
 VIRGIL : Și eu ?
 ANDREI : La cuptor.
 VIRGIL : Perfect. Mi-era un frig...
Se apropie de Sanda.
 SANDA : Eu unde stau, Andrei ?
 ANDREI : Intreabă-l pe profesor.

47.

Sanda se apropie de Dan Olteanu.
 — Eu unde lucrez, tovarășe profesor ?
 DAN : Cu Ifrim. Nu te miști de lângă el.
Din nou Tudose cu Petrescu și Cristea.
 PETRESCU : Toate măsurile luate ?
 TUDOSE : Toate.
 CRISTEA : Tașcă a fost supravegheat ?
 PETRESCU : Pas cu pas.
Se apropie Frunză.
 — Totul e gata. Incărcarea e aproape terminată.
 PETRESCU : Verifici toate punctele.
Și Frunză se duce la dictafon.
La compresor, Tașcă, Vintileanu și Andrei.
 TAȘCA : (*la dictafon*) Trei atmosfere, Frunză. Normal.
Lângă cowper, Moș Anghel vorbește la dictafon : Normal 950°, tov.
 Frunză.

Pe platou, Spiridon răspunde la dictafon :
 — Da, tov. Frunză, pleacă ultima căldare.
Și căldarea este ridicată de macara.
Spiridon fuge pe deal .
Inginerul Tașcă, îl vede.
Vrea să plece pe scară.
Vintileanu îi iese înainte.
 — Unde pleci tov. inginer ?
 ANDREI : Acu ți-ai găsit ?
Căldarea trasă de macara se îndreaptă spre furnal :
 TAȘCA : Mi-e rău... dați-mi drumul...
Căldarea a ajuns lângă gura furnalului.
 TAȘCA : Lăsați-mă !
Dar Tudose a observat de lângă furnal, întreaga scenă. Și trage brusc de un semnal de alarmă, o sirenă și apasă pe toate semnalele luminoase.
Toată lumea e înmărmurită.
Și căldarea s'a oprit lângă gura furnalului.
Ing. Frunză aleargă spre Tudose.
 TUDOSE : Verificați căldarea !
 Nimeni nu pleacă !

48.

Pe platoul de încărcare se deșartă căldarea. Muncitorii cercetează minereurile cu grijă. Într'un minereu se descoperă explozibilul.

Laszlo i-l înlinde lui Tudose.

TUDOSE : Ia te uită... noi ne sbuciumăm să găsim viață și bandiți ne pregăteau moartea.

LASZLO : Da' vezi că nu-i p'a lor.

PETRESCU : *(Către doi ofițeri de securitate care se află pe platou)*
Arestați pe inginerul Tașcă.

49.

Dela compresor, Ing. Tașcă urmat de cei 2 ofițeri, trece prin fața furnalului. E o liniște de moarte. Toți îl privesc și nimeni nu scoate niciun cuvânt. Dar pe fețele tuturor e mânie și dispreț.

Intr'un colț, Sanda, inlemnită. Neclintit lângă ea, observându-i fiecare reacție, Ifrim.

Și Frunză trece la dictafon :

— Experiența continuă. Toți tovarășii la posturile lor. Temperatura?
Se apropie Sanda de Dan, care urmărește țintă tot ce se întâmplă.

— Tov. profesor vreau să vă vorbesc.

DAN : Acum ?

SANDA : Acum !

DAN : Spune.

SANDA : Ajutați-mă !

DAN : Dar ce e ? Ce s'a întâmplat ?

SANDA : Nu mă întrebați.. Salvați-mă !... Scăpați-mă !...

DAN : Să te scap ? Dece ?... De cine ?...

SANDA : Scăpați-mă din ghiarele lor !...

Dan o privește o clipă. A înțeles :

— Ifrim.

Și în timp ce Ifrim urcă treptele, Dan coboară.

— Ifrim, dă-o pe mâna oamenilor noștri. E o ticăloasă.

Sanda, de sus, i-a privit, a înțeles. stă o secundă și fugе în direcția contrară dispărând pe scara de lângă furnal.

50.

Intr'o cameră mică, pe fereastra căreia se zărește furnalul, vedem pe inginerul Tașcă scaldat în sudori.

TAȘCĂ : Nu știu.

— Cum îl cheamă ?

— Nu știu.

— Cum îl cheamă ?

— Spiridon... Spiridon Dumitrescu.

— Unde se află ?

— E șeful platoului de încărcare. A fugit peste deal.

Și vedem cum primul ofițer de securitate face un semn scurt celui de al doilea, care iese din cameră. Un alt ofițer stă la masă și notează.

51.

Sanda fuge prin curtea uzinei, printre trenuri, vagoane, pe lângă diferite hale, pe scări, prin subteranele oțelăriei.
Fuge. Fuge ca o fiară încolțită.

52.

Camera de anchetă.

In locul lui Tașcă, Spiridon Dumitrescu. Pe masă explozibilul.

PRIMUL OFIȚER: Cum te cheamă ?

SPIRIDON: Spiridon Dumitrescu.

PRIMUL OFIȚER: Minți. Unde ești născut ?

SPIRIDON: La Galați.

PRIMUL OFIȚER: În ce an ?

SPIRIDON: În 1901.

PRIMUL OFIȚER: Minți: Ești născut la Zagreb în 1908. Cum te cheamă ?

Spiridon tace.

PRIMUL OFIȚER: Poți să vorbești. Murray și Costiniu au fost arestați. Cum te cheamă ?

SPIRIDON: Dușan Simici.

PRIMUL OFIȚER: Înainte de război, Jifkovici. Dece agenție ții ?

SPIRIDON: De Beograd.

53.

Sanda fuge mai departe, înnebunită. A ajuns pe o alee laterală a fabricii, s'a apropiat de o ieșire din uzină. Dar la poartă, când e gata să iasă o oprește un muncitor de pază:

— Stai !

Și Sanda se prăbușește.

54.

La furnal se aude vocea lui Frunză:

— Destupați !

Lângă furnal, Dan și Anca, cu ochii ațintiți la șanțurile de scurgere.

ANCA: Nu te sbuciuma, Dan, vom reuși.

DAN: Când vom fi din nou acasă, am multe să-ți vorbesc.

ANCA: Știu, Dan. Când vom fi acasă... m'am gândit să-ți mut biroul sus. Vei fi mai aproape de mine.

DAN: Și jos ce-o să facem ?

ANCA: Il mutăm pe Andrei. Știi, se căsătorește cu Sofia. Caută casă.

DAN: Mă bucur. O să fim ca o mică familie.

ANCA: Dan, Dan... privește, privește... Dan... Ai avut dreptate... curge cositor...

Toată lumea e strânsă la șanțurile de scurgere.

S'au luat probele la analiză.

Tudose se apleacă asupra șanțului din care curge cositorul.

— Lîmpede cum e lacrima.

Andrei, cu vocea gătuită:

— Trăiască Partidul.

Și un glas prinde să strige:

— P. M. R.

Și glasurile cresc, însuflăit:

— P. M. R. ! P. M. R. ! P. M. R. !

Strigă întâi un grup de muncitori, strigă altul, strigă Tudose, strigă Andrei, strigă muncitorii din ce în ce mai puternic și întreg furnalul răsună...

Răsună parcă întreaga uzină:

— P. M. R. ! P. M. R. ! P. M. R. ! P. M. R. ! P. M. R. !

55.

Răsună sala de conferințe a Academiei R.P.R.:

— P. M. R. ! P. M. R. ! P. M. R. ! P. M. R. ! P. M. R. !

Lă tribună, Dan Olteanu. Așteaptă să se potolească ovațiile și continuă:

— E datoria mea să vă comunic ce am învățat cu prilejul ultimei lucrări. Fiindcă așa cum ne-a arătat Lenin, trebuie să învățăm, să învățăm, să învățăm. Spunem neconținut: „știință legată de viață“. Dar acest adevăr nu făcea parte din ființa mea. De aceea m'am îndoit. Un om de știință din zilele noastre trebuie să-și pună toate întrebările. Dar una singură trebuie să-i fie clară: că un luptător angajat cu toată ființa lui, cu toate gândurile lui, pe baricada luptei pentru binele poporului, pentru Pace.

(Aplauze. Aplaudă Anca, Cristea, Andrei, Tudor Marcu, asistenții, întreaga sală).

— Calea mea n'a fost ușoară. Dar dacă am izbutit, e fiindcă am avut zi de zi, clipă de clipă, și'n ceasurile mele cele mai grele, sprijinul Partidului și al clasei muncitoare.

(Aplauze).

Am avut piedici și greutatea fiindcă urechea mea n'a știut să aleagă întotdeauna sfatul bun, cald și plin de nădejde al tovarășilor. De multe ori, atunci când drumurile păreau să se închidă, am aplecat urechea la șoapla plină de venin a aceluia cari nu sunt prietenii noștri... *(El privește pe Moga)*...

Acela care, la adăpostul cine știe cărei „teorii științifice“, îți vorbește despre superioritatea atlantică, acela nu e prietenul nostru. Acela care subprețuiește posibilitățile noastre de a ne făuri independența noastră economică, politică, științifică, culturală, acela nu e prietenul nostru.

Acela care îmbrăcându-și otrava în poleiala teoriei unei științe care n'are nimic cu... politica, acela e dușmanul nostru. *(Aplauze).*

Și nouă nu ne este îngăduit să uităm că dușmanii noștri veghează. Că uneltesc. Impotriva noastră, ca și împotriva întregului lagăr al Progresului și al Păcii. Impotriva acestui dușman să ne unim forțele noastre. *(Aplauze). Obiectivul surprinde chipul rânjit al lui Paleologu).*

Armata noastră, a oamenilor de laborator e știința. Și ea nu poate fi învinsă. Fiindcă știința, tovarăși, este viața. „IAR VIAȚA ESTE ATOTPUTERNICA ȘI INVINGE INTOTDEAUNA“. Așa a spus cel mai mare iubitor al științei, al Păcii și al vieții.

(Obiectivul surprinde portretul lui I. V. Stalin, în timp ce ovațiile continuă, continuă...).

SFARȘIT

MIHU DRAGOMIR

LUPTĂM PENTRU PACE!

TRUSTMANILOR

O, cât ați vrea și nouă, să ne dați
celebrul mod american de viață,
dolarii, ca un cârd de câini dresați,
să-i asmuțiți spre mica noastră „piață”

Pe hartă, când priviți, e neschimbat
pământul țării noastre, munți și ape.
Dar fluvii noi de viață îl străbat,
și alte sonde-au început să sape.

Sunteți maștri'n burse și în sfori,
în aur cântăriți tot ce există —
dar nu știți ce înseamnă un popor
care-și zidește viața socialistă.

Cunoaștem, azi, prieteni și dușmani.
războiul hitlerist nu-i prea departe.
Credeți că-i țara de-acum zece ani ?
Nu zece ani — o lume ne desparte.

Am prea trăit noi tot ce ne doriți,
cunoaștem mângâierea de erele.
Ne-am avântat spre anii fericiți,
și, la nevoie, vom lovi cu sete !

S E Û L

Orașul Seul a fost transformat în-
tr'o imensă ruină de către aviația
americană.

(Ziarele)

Răsună pân' la noi furtuna
și inima ni-i în Seul,
cu inima Coreei una
îsbind dușmanul nesătul.

Incearcă'n nori de avioane
în țară să-și deschidă vad
armatele americane.
Ele-au uitat de Stalingrad !

Stau ca ne'nvinse santinele,
cu 'ntreg poporul îndârjit,
și străzile sub jaruri grele
și pietrele arzând mocnit.

Oricât ar năpusti yankeii
torenții lor ucigători,
n'or frânge sufletul Coreii,
căci libertatea n'o omori !

Svârliți azi grindini ucigașe,
dar lumea toată crește-un gând :

Distrugători de vieți și-orășe,
o să răspundeți, în curând.

SCRISORILE LUI EUGENE DENNIS

Ziarul „Pentru pace trainică, pentru democrație populară”, publică șapte scrisori trimise de Eugene Dennis, din închisoare, soției sale.

Scrisori svâcnind fierbinte între zăbrele,
intr'o chilie de beton armat...
Atârnă lanțuri de picior, ghiulele,
dar vorbele până la noi străbat.

Și pentru temniceri ele vedenii-s,
văpaia se înalță, orbitor.
L-ați aruncat în carceră pe Dennis,
dar nu credința lui în viitor!

Citim scrisorile, — și peste burse,
peste Wall-Street, America vedem.
Se sbate libertatea prinsă'n curse,
dar tot răsare-al biruinței semn!

Americă de trusturi și șantaje,
putreziciunea tu pe frunte-o porți,
din vârful sfidătoarelor etaje
iți și coboară giulgiul greu de morți.

Oricât de multe-ai ridica armate,
același e sfârșitul tău, și trist,
căci pretutindeni azi puternic bate
biruitorul vifor leninist.

Așa cum azi, din fundul închisorii,
scrisorile înalte spade-au scos, —
America lui Dennis, muncitorii,
vor crește peste voi, victorios.

M A M A

Mama-i bătrână. Și plânge ades.
Câte leagăne ochii mamei țeș...
Am avut un frate — e mort în război,
fărămițat în așchii de sânge și noroi.

Plângi, mamă... Ca tine mai sânt
atâtea mame bune pe pământ,
care-au lăptat copii bucălați,
și le-au fost tăiați, tescuiți, sfărtecați.

Dar alte mame ca să nu mai plângă,
din plânsul tău un vifor să se strângă,
neiertătoare ură să desferici
spre cioclii stăpânind peste Americi.

Cu-atâția fii, și mame, împreună
să fim o sfântă, aprigă, furtună
și să izbim în inima urgii,
ca mamele să nu-și mai plângă fiii.

S T E L E L E

Cerul de-Octombrie pe țară își trece
buna-i mireasmă de pajiște rece.
Degete mii de furnale-l arată,
Zorii-l străpung cu sirenele-odată.
Pânza-i învăluie'n stele spuzite
satele-orașele neadormite,
pacea și forța acestui pământ.

N'au venit ploile. Dar, în curând,
cuiburi săpa-vor, ușor, în pământ.
Apoi zăpezi, tolănite alene,
vor netezi bărăgane, poiene,
ca în adâncă și moale-arătură
puii de grâu să adoarmă'n căldură.
Crește pământul spre 'ntinderea-albastră.
Țara aceasta bogată-i a noastră !

Limpede-i cerul Republicii mele,
focul prieten al roșiilor stele.

Brațele noastre 'ncordate și grave
vor să le sfărâme-atomice nave ?
Hale de fabrici, ogoare mănoase,

bombele vor să le fumege, 'ntoarse ?
Cerul acesta albastru și blând
vrea să-l acopere moartea sburând ?

Geaba obuze vă strângeți, în tone,
fii ai vestitului gangster Capone !
Geaba vi-i truda războiului rece, —
îrig și fierbinte prin piele vă trece !
Haita ce iar spre război năzuește
noi o vom strânge, cu toții, ca'n clește.
Viața-ne liberă, munca, și cerul,
vă vor isbi mai năpraznic ca fierul,
armele morții din mâini să vă lunge.

Stelele noastre, — nu pot să se 'ntunece !

IN NEUITATUL O MIE NOUĂ SUTE CINCIZECI

Eu am văzut această întâmplare
Când un ostaș de-al nostru dăruia
Unui tovarăș berlinez o stea
Din cele roșii și strălucitoare;
Iar asta în cincizeci se petrecea,
An de prietenie 'nălțătoare,
Un an măreț, ce nu se va uita.

Eu am văzut în clipa următoare,
Cum își strângeau puternic mâna lor,
Cum palmele lor tari de muncitori
Se întâlneau în aspra lor strânsoare...
Acuma ei se 'nțelegeau ușor
Și își spuneau de-aproape fiecare
Cuvântul Freundschaft de mai multe ori.

Prietenie, da, prietenie...
In jurul lor Lustgarten-ul vuia
De freamătul mulțimii ce cânta
Cântări de nesfârșită bucurie.
Și 'ntr'un avânt necunoscut de ea,
Talazul uriaș de armonie
Mai sus de nouri par'că se 'nalță.

Și peste tot... ca marea... bluze-albastre...
Vedeam cum răsărea o nouă zi
Ce niciodată n'ar putea pieri,
Când a pătruns în sufletele noastre.
— Trăiască Uniunea... Ura!... și
Scandat apoi în rezonanțe vaste
Es lebe Stalin!... Sta-lin!... auzii.

Aşa a fost odată precum este
 Şi-acum şi 'ntotdeauna — aşa va fi.
 Ziua de mâine o putem privi
 Cu 'ncrederea celor ajunşi pe creste,
 Germanii simpli, care ştiu munci,
 Pe drumul păcii zilelor aceste
 Ales de ei, spre muncă vor păşi.

Drum bun, drum bun şi lasă-le s'apară
 Uzinele, în urmă, mii şi mii.
 Ale Germaniei de azi câmpii
 Las' să 'nflorească ,toate 'n orice vară.
 Iar lumea lasă a o stăpâni
 Poporul muncitor în orice ţară
 Urcând biruitor în spre ţării.

Eu am văzut această întâmplare
 Când un ostaş de-al nostru dăruia,
 Unui tovarăş berlinez, o stea
 Din cele roşii şi strălucitoare.
 În nouă sute şi cinzeci era
 În primăvara anului cel mare
 Când piaţa din Lustgarten scânteia.

El le-a trecut şi le-a 'ndurat pe toate
 Şi drumurile toate le-a bătut.
 Războiul niciodată nu l-a vrut.
 Cu mâinile lui dârze şi 'ncercate
 Victoria s'o smulgă a putut.
 Iar steagul păcii celei aşteptate
 L-a 'nfipt în lume ca să-i fie scut.

Colhoznic simplu din Riazan departe...
 Din satul lui cu rodnicul ogor
 Ce-a 'nfrânt pe mârşavul cotropitor
 În luptele pe viaţă şi pe moarte
 Cătând la berlinezul muncitor
 Ii strânge mâna cu sinceritate
 Trimis de Sovieticul Popor!

Berlin, Iunie 1950

Traducere de Tudor Mănescu

LUCRARE DE DIPLOMĂ

Țigara se va stinge, se va aprinde iar
și timpul se va scurge minută cu minută,
cât timp stau cu Alioșa de vorbă, lung și rar —
discuția e amplă și bine desbătută.
El studiază dreptul și e în ultim an.
Vorbim. Lin urcă fumul țigării în tavan.

Când dau să-mi iau servieta, să plec, deodată el,
clîpind, de nu știu unde, o neagră mapă scoate,
sunt trei sau patru sute de pagini adunate
cu slovele mărunte și noi și învechite,
articole și schițe, clișee diferite,
discursuri, telegrame! Ce straniu'mperecheate:
Cei ce din goringi, hitleri coboară — bestii reci —
alcătuiesc otrava din foile aceste.
Tot ce înseamnă ură față de om și legi
și tot ce împotriva umanității este.

Churchill și Truman, marii bandiți și ucigași
și-alătura de dâșii quislingii, trădătorii,
Schumacher, Tito, Franco, și Mac Arthur, apași
supuși lachei, slugoi, de țară vânzători.

— Ce-ți trebuie Alioșa, murdarele scursori,
Doar mâinile și ochii ți le mânjești cu ele;
Mai bine-aruncă'n sobă ăst maldăr de scrisori,
hârțoagele mai bine le-ai rupe'n bucățele.

Dar vorbele acestea nu îl ating. Zâmbind
la loc așează mapa, o'nlătură cu cotul.
— Eu sunt jurist. Dreptate în lume împărțind,
în fața mea, se cade, să am și să știu totul.
La Nüremberg eu parte nu am luat, atunci
când osândiți la moarte au fost naziști călăi.
Dar alți călăi mai vajnici omoară astăzi princi.
În sânge este Burma, Coreea'n vâlvățai
și îmi revine mie să-i judec, mă'nțelegi,
ăști vânzători de patrii, conștiințe și noroade.
Rânjește azi Wallstreetul din hâde poze reci
dar mâine'n strunguri'nalte cerbicea lui va cade.

Aceste documente din fiecare foaie
le-a pregătit studentul să-și țină doctoratul
„Wallstreetul unelțește sălbatec noi războaie”
Lucrarea lui se cheamă.

Ca mâine magistratul
Alioșa la tribună se va sui s'acuze
pe cei ce vor în lume doar sânge și obuze.

În românește de Victor Tulbure

PĂGUBAȘUL...

Cele din urmă vuete din larma fabricii de cherestea fuseseră înghițite de dealuri pe la chindie, când sirena, strănutând aburi albi, anunță repaosul. Glasul puternic răsună un timp în brațele pădurilor; plutea întinzându-se de pe un deal pe altul, — cum trece copilul din brațele mamei în ale tatei, înainte de culcare — apoi se ogoi într'o prăpastie îmblănită cu mușchi, sau se destrămă peste vârfurile copacilor.

Bătea un vântuleț peste câmpurile de cartofi, ce întunecau coastele dealurilor. Lui Petre Lupu vântul îi sufla în obraz și-i răvășea părul negru ce-i atârna de sub pălăria de paie. Pe cărarea ce ducea spre pârâu se uscaseră în noroiul întărit, urme mărunte de oi și de capre. Pe aici le dădea drumul vitelor pe coastă sluga bogătanului Nicoară. — Nu-i zi să nu mă fure — se gândi Petre Lupu. Se uită la gardul de nuele de răchită împletit în jurul puținului său pământ. La un capăt al lui, caprele chiaburului spărseseră o hudă uriașă: pe acolo intrau caprele și pustiau în curechi.

Nu băgă de samă că acum călca prin bălți: trecându-i peste opinci, apa străbătu prin obiele la picioare. Iși privi opincile: erau încă noi, le cumpărase abia de câteva zile dela cooperativă. Ce-i drept, el ar fi vrut bocanci, dar nu lucra decât de șase luni la fabrica de cherestea, și apoi a trebuit să târguiască și pentru nevastă-sa Raveca: opinci, bumbac... îi cumpărase vreo trei sculuri. Nasul cărnii se roșise de vântul care îi izbea fața rotundă, aspră, cu sprincene negre, îmbinate. Viața lui Petre Lupu nu trecea până mai ieri de capătul grădinii, de pârâu; se încălcea acolo, în jurul mejdiei lui Nicoară chiaburul, pe unde îl purta acum cărarea. Doar duminea dacă ajungea uneori până la crășmă, unde vorbele oamenilor îi răpeau gândul și i-l târau până la oraș. Multe mai auzise el despre oraș, bine și rău, după omul care vorbea. Dela Irimescu, dela omul acesta ciudat auzise atâta bine, că dacă numai pe jumătate ar fi fost adevărat, acolo în depărtări s'ar petrece pentru el lucruri mari...

Înainte de a-l cunoaște mai bine, nu credea tot ce-i povestea el despre oraș... Odată i-a și spus-o: — Pe tine de aia te-au pus că să umbli cu politica... De aceea te-au pus secretar de Partid... Nu l-a mai crezut un timp și pentru că auzise doar de atâtea ori că săracul strigă mai tare decât îi este nevoia. „Polobocul gol hodorogeste tare“. Era o vorbă a lui Nicoară bogătanul,

*) Scriitor de limbă maghiară din R.P.R.

care nu scăpa nici un prilej să nu-și repete zicala. La început, Petre Lupu îl credea orbește pe chiabur. Socotea că acesta trebuie să știe mai multe: de aceea e bogat... După ce se împrietenii cu Irimescu, găsi că zicala aceasta în alt înțeles e adevărată: Omul sărac, căruia îi e goală casa, strigă mai tare, când i se ia și din nimicul ce-l are. Asupra acestui adevăr Petre Lupu s'a dumirit el singur după ce s'a însurat, căci a dus atâta sărăcie încât de untură, — de pildă — nu-i mai aminteau decât petele zbente din scândura mesei.

Vântul i se agăța de ismenele de pânză ce-i fluturau pe picioare. Pălăria suflată din spate îi căzu pe ochi. Nu o dădu înapoi: o ținu cu mâna până ce ajunse la pârâu, acolo și-o îndesă bine pe cap. Ca să se poată urca pe punte, trebuia să se agațe de creanga unei sălcii bătrâne. Chiaburul desfăcuse scândurile dinspre mal și le cărase acasă. Dar pe aici era mai scurt drumul către fabrică, decât pe la podul mare. Și Petre Lupu azi se grăbea. La ședință primise dela Irimescu însărcinarea să-l pună la curent pe Kormoș Pișta, fochistul, cu ceea ce s'a hotărât. Știa că pârâul nu-i adânc; vârtejul înspumat dela rădăcina salciei, nu-i ajungea nici până la buric. Acum însă apa e rece: chiar dacă n'ar trece de glesne, darmita mai sus. Aruncă o piatră în bulboană. Apa se lovi de țârm în inele albastre. Stropii reci împroșcați de piatră îl izbiră în față. Se agăța de o creangă a salciei, se ridică în vântul picioarelor, își încordă mușchii și se avântă pe punte.

Pe spatele dealului dinspre Strigoi se lăsase amurgul. Pădurea uriașă se întindea întunecată până la cerul pe care înnotau nori albi și creți. Dealul din față era luminat, frunzele îngălbenite ale tufelor de aluni erau mângâiate de razele ostenite ale soarelui ce se trăgea în spatele Vlădesei. In vale, dintr'o cocoasă enormă, se ridica la cer un coș de fabrică, scuturând peste clădire sgură sură. Petre Lupu ajunse la barăcile fabricii. Drumul spre sala mașinilor ducea pe aici. Mirosul dulciu al rășinei ce curgea din moliții proaspăt trecuți prin fierăstraie, se întindea printre barăci și se furișă în locuințe prin ferestrele deschise. Pe Kormoș Pișta îl căută mai întâi acasă. Era seară când porni spre sala mașinilor. Pe stâlpii ciocăniți de jur împrejur, ardeau becurile electrice, dar nu le luminau decât vârfurile. Ele așteptau întunericul des ca să se reverse în el ca niște bălți de lumină. În scăpărarea scânteilor ce săreau din coșul fabricii, botnița acestuia se lumina din timp în timp. Dacă priveai în sus, și se părea că nu norii plutesc sub cerul sur înstelat, ci coșul vădov se clatină, tânjind de urât în seara de toamnă dela munte.

Petre Lupu ajunse la sala mașinilor. Înăuntru, cele patru mașini huruiau cu larmă mare. Roata motrice se învârtea nebunește: ziua trebuia să pună în mișcare toată fabrica, acuma doar un dinam mic care furniza lumina întregului stabiliment. Kormoș Pișta arunca cu lopata rumeguș de fierăstrău în focar, flăcările îi luminau puternic obrazul plin de arsuri cicatrizate. Uitase odată să deschidă ușa pentru curent și vântul ce năvălise prin coș îi suflă în față flăcările.

— Ei, s'a ținut ședința? — se întoarse el către Petre Lupu.

— S'a ținut!

— Ați hotărât?

— Am hotărât! O să pornim și schimbul al doilea. Ce ne rămâne de făcut e să ne îngrijim de oameni. Știi ce-a spus la ședința Irimescu? Că organizarea e lucrul de căpetenie și că nu va fi ușor. A mai spus, tovarășul secretar, că dușmanii noștri repede se vor trezi: așa a spus!

— Ce-i privește pe ei dacă înființăm al doilea schimb ori nu, sau pe cine vom lua la lucru? — întrebă Kormoș Pișta, ștergându-și mâinile cu o cârpă murdară.

— Asta l-a întrebat și Ilie Răcoi și Nastasie Bârșa la ședință: ce-i privește asta pe Nicoară și pe Herdea? M'am gândit, ce le-aș răspunde? Nu-mi trecea prin minte nimic. E deștept al dracului, secretarul nostru. Știi ce le-a spus? Incepu așa: Petre Lupu, tu la cine ai fost la lucru an vară? — La ei — am răspuns — la bogătani. — Și când ai venit să lucrezi la fabrică, ce ți-au spus? — Ce puteam să spun? Că Nicoară m'a sfătuit să nu mă duc: „Munca din fabrică nu-i pentru țărani, vă strică, vă face să ajungeți niște stârpituri“. Măi, Kormoș! Știi de ce a zis așa Nicoară? Pentru că bogătanii se tem că dacă vor intra în fabrică toți săracii, nu va fi cine să le muncească lor și dacă totuși se va mai găsi vre-un smintit care s'o facă, apoi acela își va cere piata, înțelegi?

— Înțeleg. Te-ai făcut și tu politic, dat naibii. Irimescu e om deștept, spuse Kormoș gânditor — nici tu nu ești prost, nici Gheorghe Ulici, nici Ilie Răcoi, nici Martin Fekete, nici Ilona Ambruș, nici ceilalți... Da.

Kormoș Pișta tăcu.

— Tu pui rufele la soare înainte de a le spăla sau după aceea? — întrebă Petre Lupu și își împinse pălăria de paie pe ceafă.

— Eu nu spăl, asta-i treaba femeilor. De ce întrebî?

— De ce nu spui la ce te gândești. Ai zis că suntem deștepți. De ce? De ce ai spus-o?

— Nici ei nu sunt proști! Alde Nicoară.

— Asta ai vrut să spui?

— Asta.

— Apoi, sara bună!

— Stai, unde fugi? Asta așa e. N'ai ce-i faci! E bine s'o știm... Deunăzi se opri mașina. N'am putut s'o dreg, au adus un tehnician dela oraș... Apoi vezi... Dacă mă pricepeam mai bine... Da, dar nu m'am priceput. Irimescu e om deștept... Nu zic.

— Și cinstit — îi tăie vorba Petre Lupu.

— Da... e cinstit, dar alde Nicoară sunt vicleni... Apoi stai să vezi ce-or zice oamenii. Irimescu a fost plecat de acasă, ani de-arândul. E de curând întors în sat și a uitat că ei sunt mai mult draci decât oameni. Măine plecăm împreună pe la casele de pe vale, ori poate că ar fi mai bine să ne ducem chiar în astă seară, înainte de a afla alde Nicoară ce vrem... Trece pe la Albert Karoly să vezi, nu ar vrea să mă schimbe...

Dealungul pârâului se zăreau, risipite, casele cu ferestre mici. Din ogrăzile tăcute altădată răzbăteau glasuri. Ici colo se aprinseră lămpi. Satul era frământat de marea veste. Unii se duceau în vecini să se sfătuiască. Până acum, la fabrică lucraseră mai mult muncitori aduși din altă parte. De astădată se pornea din nou întrebarea: să meargă sau nu la fabrică? Pe cărarea ce șerpuia coasta, Petre Lupu și Kormoș Pișta se apropiară de casa lui Fanu Bârșa. Răzimat de stâlpul porții, Fanu Bârșa râdea în hohote de sbenguiala cățeilor ce se jucau în curte. Când văzu pe cei doi oameni, se trase sub poartă; așteptă să treacă. Nu le răspunse la salut. Fu cât se poate de mirat când îi văzu intrând în ogradă.

— Ai câine ? — întrebă Kormoș.

— N'am decât aști doi căței, pe cel mare l-am dat...

— De zestre ?

— Ce să păzească la mine ? Surtucul de sărbătoare îl port în zilele de lucru... Iar cizmele sunt încă pe vițel...

— Dar purceii ? — întrebă Lupu.

— Purceii ? Aia l-or mânca pe tâlhar, așa sunt de flămânzi... Ați venit după Nastasia ? Nu-i acasă. A plecat adineaori. Apoi faceți-i zestre, dacă o tot chemați la adunări, că nici pentru feciori n'are vreme.

— N'am venit pentru fată, pentru ea o să trimitem pe altul, mai târziu... spuse Kormoș râzând.

— Ba, să nu trimiteți ! — răspuse acru Fanu Bârșa și porni către casă. Dădu să ia scara răzimată de gura podului, ca s'o așeze lângă părete. Atunci se auzi glasul Nastasiei din pod :

— Nu lua scara, tată, stai până strâng pănușele.

— Lua-te-ar dracu, — mormăi bătrânul pe sub mustăți. Și porni rușinat spre cotețul porcilor. Acolo moșmondi ceva la ușă, îndreptă sârma cu care era legată de gard ușa dela ocolul porcilor. Unul dintre cei doi purcei, vârstat cu dungi negre, răzimându-se cu picioarele dinainte pe gard, grohăia spre Bârșa. Omul îl scărpină la rădăcina urechii, apoi îi luă în palme râtui lung. Veni și celălalt porc și cățărându-se și el pe gard, sufla cald în obrazul omului. Acum Bârșa îi scărpină pe amândoi deodată. Părea foarte preocupat de munca asta și nici nu lua în seamă că e cineva în spatele lui.

— Mai ai încă mult de lucru, Fanule ? îl întrebă Lupu pe neașteptate N'ai vrea să mai lași și pe mâine treaba asta ?

— De ce ?

— Vrem să vorbim cu tine.

— Ce vreți ?

— Nimic rău. Vrem să vorbim despre muncă. N'ai vrea să lucrezi la circular ?

— Vezi, eu am de lucru și seara — răspuse el în bătaie de joc.

— Dar bani ai ?

— Am și bani. Și dacă n'am eu, au alții... care mi'or împrumuta.

În felul acesta vorbiră o bună bucată de vreme în ogradă, până ce coborî din pod Nastasia. Când dădu cu ochii de fată, Bârșa îi spuse să vadă ea de cei doi oameni. — Sunt ai tăi — adaose el înțepat și intră în casă.

— Ați nimerit prost. Nicoară v'a luat-o înainte. Era cu Herdea crâșmarul ; au aflat mai curând decât ați putea crede, că puneți la cale un schimb nou, — spuse fata, aproape în șoaptă.

Cei doi se uitară unul la altul.

— De mine nu ascultă — continuă Nastasia rușinându-se, ca și cum și-ar fi dat seama că aceasta e vina ei.

— Tatăl tău ce-a spus ? întrebă Kormoș.

— Nimic. Nu-i iubește, dar pentru la primăvară vrea un cal la căruță și Nicoară i-a făgăduit un împrumut... Despre fabrică ziceau că nu peste mult o să-și arate nasul piatra și pământul gol din păduri și-atunci n'o să aibă ce tăia, pentrucă nici pădurea nu ține cât lumea, iar ai ce lucrează acum la fabrică sau ai ce se înscriu la muncă, nici să nu le treacă prin minte că ar putea să mai primească de lucru la „gazde”, după ce-a stat fabrica... Mai

bine astăzi mai puțin, dar să rămână și pe mâine, decât poimăine nimic! — au zis ei. Ai, dumnezeul lor... am să dobor eu vulpea cea vicleană...

— Nu te grozăvi — o muștră Lupu, se află alt leac pentru asta, știi și tu care... Vorbește cu tat-tu! Fanu e om sărac... nu poate lipsi dela adunarea de mâine... Înțelegeți?

— Am înțeles.

Un întunec gros acoperi valea. La întoarcere cei doi oameni abia zăreau drumul. Treceau pe lângă casa lui Nicoară. De după gard se auzia hămăit de câine răgușit. Dinăuntru răzbăteau glasuri. Pe ferestre se revărsau în ogradă fășii late de lumină. Petre Lupu se trase mai aproape de gard și cercetă prin întuneric casa. La sgomotul pașilor lui, câinele sări zuruindu-și lanțul. Lupu recunoscu la lumina lămpii câinele lui Fanu Bârșă.

— Ce dobitoc... nu se putu stăpâni Lupu. — Și-a dat până și câinele. Inconjură poata și se furișă sub fereastră. În casă Nicoară în cămașă, vörbea către ginere-său Gavrilă Ispas morarul, care ședea pe laviță și asculta pe chiabur. Mai erau de față Șchiopu văcarul și Varvara Roșca, soția clopotarului. Nicoară vorbea aprig de parcă ar fi vorbit la o adunare. Umbra lui juca pe perețele proaspăt văruiți. Mustața neagră, îndesată, îi acoperea cu totul gura, deși de astădată și-o tot căsca. Kormoș se trase și el la fereastră.

— Dacă ar lucra cu un singur schimb, pădurea ar ține mai mult... se auzi din casă glasul lui Nicoară.

— Auzi, ce-l doare pe el? Nașterea lui! — boncăli Lupu la urechea lui Kormoș. Câinele începu să latre cu putere. Nicoară deschise fereastra, se aplecă în afară. Nu-i văzu însă pe cei doi oameni, o trase la loc și își urmă vorba mai departe.

— Cu două schimburi pădurea repede se găță, repede o să rămâneți flămânzi... Azi oamenii dintr'un schimb iau dela gură pâinea oamenilor din celălalt schimb — se auzi din nou glasul lui Nicoară.

— Du-te la Partid și spune-o și acolo — îi tăie vorba Ispas cu glasul lui subțire ca de biblică și atât de caraghios încât pe oamenii ce pândeau sub fereastră îi bufni râsul. Câinele începu din nou să latre.

— La Partid? Eu? Vor veni ei la mine. Or veni după car... că acum trebuie umplut drumul... sau ca să car nisip în curtea școlii... N'aveți grije, acumă că s'au isprăvit muncile la câmp, voi fi și eu bun pentru ceva...

— Pentru groapă! — spuse Petre Lupu atât de tare încât Kormoș îi puse mâna la gură. — Lasă-l să vorbească.

Tăcură un răstimp, apoi Nicoară începu să povestească despre o încăerare dela cârciumă. Lupu și Kormoș se depărtară

Ajunseră la casa lui Gligor Ștefănuț. O bătrână legăna în pridvorul întunecos un sugaci culcat în leagăn. Niște fașe de pânză, late de patru-cinci degete, înfășurau scutecul din care se vedea fața unui copil cu părul negru ca funinginea. Copilul plângea din rășputeri, în zbierăte. Lupu se duse mai întâi la leagăn, mângâie fața catifelată a copilului, apoi grăi către baba Istina.

— Pe unde hoinăresc ai tăi?

Aerul umed umplea cu miros de pământ pridvorul, iar vântul adusesese de undeva miros de piei de oi, ude.

— Nu hoinăresc, Vasile și fii-mea s'au dus la Partid, au auzit că se poate găsi de lucru.

— Partidul nu-i oficiu de plasare! — o întărită Petre Lupu.

— Minți. Acum Partidul e tot. El a dus oamenii la ridicarea digului și tot el a încins cu iesle de răchită malul pârâului, că de atunci nu ne mai rupe apa grădina. Când am cumpărat pământul acesta, pârâul era cu cinzeci de metri mai încolo. Trecea pe lângă casa lui Ilie Răcoi. Rău a făcut Vasile, că nu s'a dus când l-a chemat întâe, acum îl scurmă la inimă că ăștora ai lui Ciula le dă mâna să-și facă gard nou, de când lucrează la fabrică. Du-te, i-am spus lui fii-miu, nu tot pândi ograda lui Nicoară, ce așteaptă doar să prindă vitele la jug: Poate că te vor lua și pe tine...

— Le spui, babo, de parcă ai fi comunistă — o întărită iar Petre Lupu.

— Eu nu-s comunistă, nici nu știu ce înseamnă aia, dar dacă Dumnezeu îi ajută pe comuniști la orice muncă, nici ei nu pot fi mai răi decât alții.

— Dar fata ta n'ar vrea să muncească?

— Ba ar vrea, zău, dé copil aș putea să îngrijesc și eu...

— Apoi e bine, babo... dar am să spun la toată lumea că ai înjurat Partidul — spuse Lupu făcând cu ochiul lui Kormoș.

— Atâtea zile să mănânci tu pe săptămână, cât rău am gândit eu despre el!

— Doar în răs am spus-o.

— Hârjonește-te cu dracu, eu una sunt prea bătrână pentru așa ceva.

Lupu și Kormoș, luară casele la rând, alții vizitară pe oameni pe latura cealaltă a satului, numită a „Lăcrămioarei“.

În seara aceea, lămpile cu petrol se stinseră ceva mai târziu și oamenii se culcară frământați de gânduri.

Liniștea ce începea îndată după amiază avea să înceteze și se va auzi până seara târziu zuriul de lanțuri al vagonetelor, care, duruind, vor purta în cutremure scurte, bușteanul prins în cângi, la catere.

Acesta fu cutremurul ce alerga prin casele satului, prin nervii oamenilor, această atmosferă pe care o duceau cu ei în adâncă, întunecata noapte a satului, când peste grădinile de pruni bătut răsufletul răcoros al toamnei, pentru a doua zi, oamenii să se trezească într'o dimineață însorită.

Peste vârfurile brazilor frumoși și svelți, luminați de soare, pluteau nori blânzi, și se vedea din ce în ce mai mult din cerul albastru, adânc. Din vale se ridică o negură albă și acoperi crestele prelungirei de dealuri de la Nord. Printre crengile încălcite ale tufelor de aluni bătea lumina soarelui, lipindu-se de mușchiul verde, catifelat. Stropi mărunți sclipeau pe frunze. Din căsele de pe vale și de pe latura „Lăcrămioarei“ veneau oameni spre fabrică. Se adunară în fața biroului. Petre Lupu se învărtea printre ei ca la târg. Întra în vorbă, când cu unul, când cu altul. Se vedea că mulțimea așteaptă pe cineva... Fanu Bârșa, dădu drumul unui strigăt: — Uite-l colo! — Dintr'o casă joasă, cu acoperiș de șindrilă, ca la o sută de metri depărtare de biroul fabricii ieși un om. Fața îi era aspră, colțuroasă. Pasul apăsat și hotărit. Oamenii priviră într'acolo. Irimescu ajunsese în fundul curții, dar văzu pesemne ceva pentru că nu ieși la drum, ci se întoarse și intră în grădina mică de cartofi.

— Iși sapă mai întâi cartofii, și numai după aceea o să vină la noi —

spuse Gavrilă Ispas, slobozind fum des din pipa lui de lut. Pe oasele feței lui uscate, pielea era întinsă și lucie.

— El o poate face... tot nu întârzie dela nimic niciodată! Nu-i așa? — vorba asta fu spusă de Nicoară chiaburul, care oricând și oriunde se întâmplau trei oameni la un loc, era și el de față. Se purta ca și cum nu l-ar fi interesat nimic din tot ce se petrecea în jurul lui. Vorbea repede, râdea în hohote la glumele altora, și spuse el însuși una. Nu era propriu zis o glumă, mai degrabă o legendă, cu „piatra crăpată“ pe care oamenii o socoteau o piatră oarecare. Odată însă se mișcă pământul sub ea, și toți cei ce până atunci n'au vrut s'o bage în seamă, fură nevoiți s'o facă, pentrucă se năpusti cu bubuit grozav la vale și se răzbuună pe oameni; se opri unde să le fie mai în cale. Sub ea — depăna Nicoară mai departe povestea — îngropă un câine care noaptea colindă satul și în casa pe peretele căreia își lasă udul se întâmplă nenorocire mare în ziua aceea... De atunci oamenii trec pe lângă piatră cu mare respect.

— Nu pe tine te-a prins sub ea? întrebă Ilie Răcoi, un bărbat uscățiv de vreo patruzeci de ani, care auzea a nu știu câta oară povestea lui Nicoară.

— Nu! Nu pe mine m'a prins, numai îmi pasă ce face câinele. Casa mea a ocolit-o întotdeauna. Și știu dece... Dar tu... tu ce cauți aici? Ție ți-au tras de prohod de mult, doar că ai uitat să te așezi în groapă. Dar acum nu mai scapi... Uite ce criptă au clădit pe seama ta, zise răsând și arătând cu degetul spre fabrica de cherestea.

— Uită-te bine la ea. O să ai unde te întinde. Vezi, v'au amețit să veniți aici, — se întoarse Nicoară spre un alt om — și nici dracu nu se uită la voi.

Nu sfârși bine vorba Nicoară, că dinspre casa de unde ieșise adineaori Irimescu se auzi un guițat. Ba la puțină vreme, oamenii îl văzură pe acesta alungând cu nuieleșua de alun doi purcei din grădină. Peste o clipă Irimescu fu în mijlocul mulțimii.

— Bună ziua, tovarășe secretar, îl întâmpină Petre Lupu.

Irimescu salută, dădu din cap în dreapta și în stânga și le povesti că purceii i-au scurmat 14 cuiburi de cartofi.

— Auzi, Fanu Bârsa, ai și făcut datorii de care nu te vei scăpa decât dacă te vei duce să lucrezi la fabrică, spuse în bătae de joc Nicoară. Fanu se uită spre drum și văzu că purceii sunt într'adevăr ai lui.

— Ascultă, tovarășe secretar, strigă în gura mare Nicoară către Irimescu, apăsând asupra cuvântului tovarăș. Se uită pe furiș împrejur dacă ceilalți sunt atenți. — Aici oamenii se întreabă dacă popa din Pănușa e de partea bogaților sau a săracilor. Ce ai de spus? Privi roată cu viclenie.

— Tu de ce părere ai fost? Întrebă Irimescu liniștit.

— Că e de partea săracilor.

— Atunci, de bună seamă că-i de partea bogaților, răspunse ironic Irimescu.

Oamenii răsără sgomotos. Obrazul lui Nicoară se făcu roșu de mânie.

— Apoi nu predică tot despre săraci? Asta nici tu n'o poți tăgădui, Irimescu. Eu nu ți-am mințit, mă...

Irimescu îi reteză vorba.

— Eu te cred și acum, dar fiindcă aperi așa de tare pe popa din Pănușa, cred că e de partea acelora care, după el, și după tine, vor fi săraci pe lumea cealaltă... Văd că nu înțelegi.

— Ei, nu'nțelege! strigă cineva. Atâta doar că nu-i cade bine, pentru că până acum un an ținură împreună în arendă firezul de apă dela Petruț, și acum nu mai pot fi tovarăși decât pe trasul clopotelor.

Irimescu, secretarul, plecă împreună cu oamenii spre sediul organizației de bază. Acolo începură o discuție îndelungată.

Călcând pe mijlocul drumului, Nicoară se întoarse singur. Era îngrijorat. Pe frunte avea broboane de sudoare. Ceva parcă îl strângea de beregată. Nici nu băgă de seamă că ajunsese în fața casei lui. Orătaniile care scurtau prin ogradă, sbucniră dintr'odată în toate părțile cu larmă grozavă. — Ce cârâi așa turbat?! zise el privind o găină bălțată — sau poate că și voi mă luați drept uliu... Dumnezeu ei de lume... Se aplecă să ia o piatră ca să dea după găină, dar își trase capul înapoi atât de repede de parcă l-ar fi apucat gaia de spate. În mijlocul ogrăzii, un șobolan urât, gras, culegea de pe jos grăunțele de porumb, de asta se speriaseră galițele. — Tii, hoituri spurcate, n'ați pierit toți?!... Se aplecă din nou după o piatră, deastădată căută una mai mare, și o svârli după șobolan. Acesta își ridică o clipă capul, ciuli urechile și dispăru sub coteț. Nicoară se învărti un timp prin ogradă, se uită în grajd, apoi se sui în pod și pe fereastra acoperișului, privi la norii care se depărtau încet, la cerul albastru, adânc, pe care îl brăzdau păsări în sbor de săgeată. Una din ele se rostogoli în partea dinspre Meseș a hotărului, unde se întindeau, din vârful dealului până în vale, două fâșii de ogoare lungi, brune. Incepu să-și roadă mustața și inima i se umplu de amărăciune. Până la expropiere fuseseră ale lui și ogoarele acestea ca și lunca aceea cu sălcii, de colo, pe care satul o dădu dobașului. Pe pământul acesta ce îi încremenește acum sub ochi, rece și străin, văzu apărându-i în față familia numeroasă a lui Ilie Răcoi, semănând cartofi. Asta s'a întâmplat de mult, la începutul primăverii. Dar părea că doar acum o vede. Își mută privirea spre sat și scuipe spre clădirea în care oamenii țineau adunare cu Irimescu.

Mai bine zis, ieșeau dela adunare. Nicoară îi văzu îmbulzindu-se sgotos spre curte. În mijlocul cercului de oameni, unul parcă ar fi fost de două ori mai înalt decât ceilalți. Urmări scena. Oamenii îl duceau ridicat pe muncitorul Gheorghe Ulici, dela gatere. Coborî repede să iasă în drum, împins de o nădejde nelămurită... Gheorghe Ulici are gură mare și dacă îl va-tămă cineva, mi ți-l repede de sbărnăe... Ce nădăjduia acum Nicoară? Nici el n'ar fi putut-o spune anume... Simțea însă că dacă doar un „nu“ îi va fi spus Ulici lui Irimescu, secretarului, merită să-i strângă mâna lui sau oricui i s'ar fi împotrivit. Pentru tot ce se întâmplase în jurul lui, în cei patru ani din urmă, îi învinuia pe cei ce i se alăturaseră lui Irimescu. Aștepta să ajungă ceata prin dreptul casei lui.

— Ce-ți face băiatul, Gheorghe Ulici? O fi mărișor, nu-i așa? — întrebă pe omul dela gatere, Nicoară, care cioplea cu mânecele sumese coada de hârleț, ca și cum numai din întâmplare ar fi ajuns în partea dinspre uliță a curții.

— Întrebarea ta nu pornește din inimă, Nicoară, ai putea s'o simți și tu, că și tu ai fost odată tată... Eu am fetiță! În patru ani ai fi avut timp s'o afli, dacă într'adevăr te interesa... Dar poate că tu de bună seamă altceva vrei să știi.

— Tu vorbești acum cu mine de parcă ți-aș fi dușman.

— Tu ce părere ai ? — i se uită în ochi Ulici. Eu nu cred decât ceea ce simți, tu, Nicoară... spune dacă mint ?

— Ești dat naibii de șiret, Gheorghe Ulici... dat naibii... Pe Dumnezeu meu, dacă am văzut un om mai șiret ca tine... Numai că nu te folosești de minte la ce ar trebui... Ești om de omenie, ți-e dragă țara, nația... Și mie mi-e dragă. Stai o leacă, vroiam să te întreb ceva. Pe tine te-au purtat oamenii pe umeri ?

— Pe el, dară... pe Ulici. În schimbul al doilea o să lucreze la două gatere și pe deasupra o să mă învețe și pe mine — zise Fanu Bârsa. O spunea cu atâta mândrie, încât îi străluceau ochii de bucurie.

— Măi Bârsa... Tu de ce vorbești ? Din ce o să câștigi tu, știi că o să-ți poți cumpăra cal... Hm... Bârsa... Bârsa. Ai uitat cât face doi cu doi. Ai uitat că astăzi bate luna, dar mâine nu mai bate... Sau luminează pentru altul — zise Nicoară cu o viclenie prin care străbătea ură. Chiaburul se gândea la convorbirea pe care a avut-o cu Bârsa cu o seară mai înainte, la el acasă, când îi făgduise bani cu împrumut, pentru care Fanu urma să-i muncească pe pământurile ce i-au mai rămas.

— Voi vă credeți deștepți ? — întrebă Nicoară.

— De ce întrebî ? — zise unul. Vrei să ne ceri un sfat ?

— Eu îmi fac singur socotelile, dar voi ați putea asculta de un om mai încercat... Acuma voi vreți să lucrați în două schimburi. Până când ? Și ce are să fie când se va găta lemnul din pădure ?

— Nu te teme, nu se găță ! Aici e pădure cel puțin pentru patruzeci de ani... Până atunci va crește cea pe care am sădit-o acum un an.

— Va crește, dacă va crește...

— De ce n'ar crește ? Sau poate nu vrei tu ?

— Eu vreau... De ce dracu n'aș vrea ?... — o spuse atât de în silă încât oamenii izbucniră în râs. Chiaburul mai întrebă ceva, ca să se treacă mai ușor cu vederea peste rușinea pe care o pășise. Nu voia să arate că a pus la inimă jignirea, dar cu toată cazna, ochii i se încețoșară. De sub pălăria dată pe ceafă îl trăda și fruntea. Pe nasul gros vinele vinete, mărunte, erau mai pronunțate.

— Nici nu-mi dai mâna, mă ? — strigă din urmă Gheorghe Ulici către Nicoară, care trecea podețul șanțului dela drum.

— Să te ia dracu, omul vă vrea binele și voi îl socotiți dușman. Ori poate că vă doare, că nu mă bag și eu la fabrică?... Uită-te la mâinile mele. Muncesc la rând cu oamenii mei, când nu-i prins de alte treburi. Vă doare poate că nu-mi prăd banii ?... Asta vă doare ?... Ei bine, știu ce vă doare... Aflați că om sărac dela mine n'a plecat cu mâna goală. Și întrebă pe oricine, câți oameni n'am luat în căruță când se 'ntâmpla să îi ajung din urmă pe drum ?

Grupul de oameni care se depărta îi auzea glasul din ce în ce mai slab și când aceștia ajunseră destul de departe, Nicoară scutură pumnul și aruncă în urma lor o ploaie de înjurături. — Apoi că o mai fi și altfel... nemernicilor ! — își șterse fruntea asudată cu mâneca cămășii și închise ușa cu o

lovitură de picior. — Măi Nicoară, măi nevunule, îşi vorbea acum sieşi. — Ți-ai pierdut ce totul mințile? Acuma ți-ai găsit să te iei la harță? Acum? vai... ce dobitoc!

Soarele se ridica anevoe dela poalele cerului. Razele sbucnite înainte, agățându-se de noroi și de crengile copacilor, trăgeau după ele blidul roșu, îl trăgeau, târâș, până ce marginea lui rotundă răsări pe creasta muntelui ca o felie de măr auriu. Pe mijlocul drumului, se grăbea dinspre crâșmă, sărind în trei picioare, un câine schelălăind. Piciorul dinainte pe care îl ținea sus, îi atârna moale și sângera... În mână cu o oală de lut, Nastasia Bârșa se grăbea să treacă drumul. Ducea laptele la familia lui Pișta Kormoș. Fața îi era palidă și tristă. Vântul îi sufla în ochi șuvițele negre, căzute de sub năframă. Soarele nu apucă să-și întindă bine lumina pe coastele dealurilor, pe acoperișul ca franzela, al fabricei, și prin ogrăzi, și tot satul știa ce s'a întâmplat. În uliță, sătenii vorbeau aprig și înjurau. Părea că se ocărăsc care pe care. Oamenii ședeau roată în jurul lui Fanu Bârșa. Fața acestuia era chinuită și cutele subțiri ale obrazului uscățiv erau întunecate de mânie și ură.

— Bag cuțitul în el, — zise Fanu Bârșa și croindu-și drum printre oameni porni spre fabrică.

— Stai, unde mergi? — îl apucă de mâneca sumanului un om scund și îndesat. Pe sub sprâncenele păroase și negre aruncă spre Bârșa o privire furioasă. — N'ai să te atingi de el! — îi zise încet, dar sever, cu glasul aproape poruncitor. Larma încetă dintr'odată. Oamenii stăteau nemișcați, incremeniți. Unul făcu o mișcare... Iși băgă mâna în buzunarul nădragilor și fără să spună o vorbă îl lovi pe cel scund. Il atinse la umăr. Lovitura fu atât de puternică încât acesta căzu jos.

— Ți-am plătit-o pentru toate — spuse bătașul încet, liniștit. Iși băgă din nou mâna în buzunar, scoase punga cu tutun și își răsuci o țigară.

— M'a înjunghiat — gemu omul ce zăcea la pământ. — Mai bine lovește odată, porcule, că de scap cu viață, îți sting soarele...

— Hai să-i mai dau una! — își întinse mâna la buzunar bătașul, dar ceilalți îl dezarmară.

Herdea, crâșmarul, urmări scena din ușă. Se prefăcea că abia acum a băgat de seamă ce s'a întâmplat. — Ei, cumetre... — clătină el din cap — n'ar fi trebuit... E totuși român... Dar eu văd că tu în loc să mesteci miezul alunii, îi ronțăești cojile — îi spuse el bătașului.

— Dă-mi mâna, Petre Lupu — se aplecă un altul spre cel care se sbătea pe pământ și-l trecu drumul în casa lui.

— Chemați doctorul fabricei — strigă el.

Din umărul rănit al omului țâșnise sânge gros, întunecat, vopsindu-i cămașa albă de șifon. Stropi mari de sânge însemnau drumul. Oamenii se risipiră grăbiți, care încotro. Bârșa rămase locului o clipă, apoi porni în spre fabrică.

Nicoară trăgea apă la fântâna cu cumpănă și o turna în jghiabul pentru adăpat vitele, când Fanu Bârșa trecu prin fața casei lui.

— Cât e ceasul? — îl întrebă chiaburul. Fanu Bârșa nu auzi întrebarea și îi dădu binețe. Se vedea că ar fi vrut să-i spună ceva.

— Are să fie frumos azi — zise Nicoară privind cerul. Cu o mișcare repede coborî din nou găleata în fântână. — Ce ai, Bârșa? — Taci?... Hm.

— Mi-au otrăvit purceii azi noapte.

— Au murit? Hm...

— Au murit — zise obidit Bârsa, — și se șterse la ochi cu dosul palmei. Nicoară scăpă din mână găleata goală care se lovi de ghizdurile fântânii, se legănă un timp încoace și încolo, apoi se înalță din ce în ce mai sus.

— Hm... au murit... se opri Nicoară cu mâna în șold — văd că și de tine se ține norocul scai... Cine nu se putea hodini de sărăcia ta, de-a trebuit să-ți pustiască cei doi purcei râioși? Paguba e mare. Ce-i drept, e drept... Erau într'adevăr frumoși... Hm... Pizmașii...

— Ba nu.

— Dară?

— E o răsbunare

— Spui prostii, Bârsa... Nu, zău... Gândește-te bine ce vorbești, că doar ești creștin...

— M'am gândit! Numa'ăluia i-o stat în gât cui i-o scurmat porcii mei cartofii. Dar porcii umblă în patru picioare... Omul ar trebui să aibă mai multă minte.

— Vezi, asta nu mi-a trecut prin minte, deși ar fi trebuit s'o bănuiesc din prima clipă. Așa-i. Erau ai tăi purceii pe care îi alunga din grădina dăunăzii Irimescu „tovarășul”... hm... așa-i în ziua de azi... Dar taci gură ca să nu mă doară capul. Bagă de seamă ce-i spui, știi cum îi acum... Azi purceii, mâine îți poate veni ție rândul...

— Dădu mâna prietenește cu Bârsa care se duse ață la Irimescu.

— Bine că ai venit Fanu Bârsa. Chiar vroiam să-ți trimit vorbă să vii — îl primi Irimescu cu voie bună. — Șezi — spuse el, arătându-i un scaun.

— Nu. Nu șed.

— Știi la ce m'am gândit, Bârsa? Ar fi bine să te duci să lucrezi de pe acum în schimul de zi, pe lângă gaterist, ca să te deprinzi cât de cât, până vom da drumul schimbului al doilea.

Vorbele nu ajungeau până la urechea lui Bârsa. Stătea îndărătnic, mut, urmărind mișcările lui Irimescu care strângea niște hârtii de pe masă.

— Nu cade în sarcina noastră, să aducem oameni la joagăre — continuă Irimescu aplecându-se peste hârtii gânditor — dar am făgăduit că vom da ajutor și ne ținem de vorbă.

Bârsa se uita urăcios la Irimescu care se opri întors cu spatele spre el, lângă masă.

— Mă, Irimescu... se rupse glasul ciudat, răgușit, din gâtul lui Bârsa.

— Nu-i lucru cinstit ce ai făcut... Ori tu socoți, că este?

Secretarul ascultă surprins glasul acesta, întoarse capul și privi, cu mâna oprită la jumătate de drum, înmărmurit.

— Tu, totuși nu ești străin de satul ăsta... continuă Bârsa. Ți-aș fi întors îndoit paguba cu cartofii pe care ți-au făcut-o purceii mei. Gândește-te în ce amar m'ai aruncat...

Cuvintele ascundeau ură și patimă înăbușită. Irimescu vru să răspundă, dar Bârsa nu-i dădu răgaz :

— M'ai lovit ca de moarte... Rostea cuvintele rar, apăsate... Știi cât am tras... Și aia o știi, cât mi-au fost de dragi. Pentru fiecare ban am muncit din greu la chiaburi. Când mi se aprindea gâtul de blestemul zilelor mi-l stămpăram cu mămăligă rece. Căinește s'au purtat ei cu mine, dar tu și

mai câinește. Nu-mi vine să mă duc acasă. Nu-mi pot pune piciorul în ogradă, așa e de tăcută. Imi pierе toată puterea. Răspunde-mi, Irimescule, tu n'ai Dumnezeu ?

— Eu ? De ce întrebî ? Spune, ce necaz ai ?

— Spune-mi, Irimescu, pe tine așa te-au învățat ?

— Ei, Fanu Bârса, asta-i mai mult decât o ocară. Bătu cu pumnul în masă și dintr'o săritură ajunsе în fața omului. — Vorbește ! Sau vino altădată... după ce te vei desmetici... Ar fi vrut să mai spună ceva dar văzu la Bârса, ale cărui gânduri în vârtej întunecat se oglindeau în jocul împietrit al feței, o hotărîre grea. Spre o singură țintă se îndrepta fiecare mișcare a lui Fanu Bârса : pe un singur drum apuca : către sinucidere.

— Te sfătuesc să nu-ți pierzi capul, Bârса... Revino-ți în fire... spuse Irimescu. — Văd că ți-ai pus în gând... Ai face mai bine să dai pe față, cinstît...

Nu putu să-și sfârșească vorbele...

— Tu vorbești de cinste ? Blestemat fie neam de neamul tău ! — răbufni ura din Bârса. Să-ți răsplătească bunul dumnezeu... și dacă el o întârzia cu răsplata, eu n'o să întârzii !

Numai rășina de catran fierbe atît de groasă, neagră și fierbinte cum fierbea ura în Fanu. Trânti ușa după el și porni fără țintă spre sat.

Clipe grele apăsătoare se innămoliră în încăpere. Cu haina aruncată pe umeri, secretarul se plimbă un timp în sus și în jos, apoi ieși grăbit în uliță. Se întâlni cu doctorul care legase rana lui Petre Lupu. Dela el află toată întâmplarea. Ii părea rău de cel străpuns cu cuțitul, dar nu-și putut stăpâni răsul.

— Nu-i nimic — zise Irimescu. Ei au lăsat stăvilarele, și apa îngrămadită, rupând zăgazul, pe ei o să-i ducă cu sine, pe cei ce le-au lăsat.

Dela doctor mai află că rana lui Petru Lupu e destul de gravă, dar nu e periculoasă și că omul care-a lovit cu briceagul nu e altul decât ginerele lui Nicoară.

— Va să zică, așa stau lucrurile... — Hm... Ginerele lui Nicoară... zici că a fugit... I-au urmărit?... Da?... a fugit... Nu-i nimic, a rămas socru-său...

Nicoară rămăsese într'adevăr. Era doar la o sută de metri de Irimescu și doctor, vorbea cu Fanu Bârса :

— Asta, zău, n'o poți lăsa moartă... Dacă acuma nu faci ceva, când o să faci?... Scoate hoiturile în drum să le vadă toți... îl sfătui Nicoară.

— Așa am să fac. Și Bârса plecă într'un suflet spre casă. Se ducea ca un smeu trufaș cu mai multe aripi : vântul i se agăța de nădragii de pânză, de mâneca cămășii, de surtucul aruncat pe umăr. Nicoară îi strigă din urmă : „O să am eu grijă ca să nu-i cari până aici degeaba...!”

Necazul acesta îl îmbătrânise pe Fanu Bârса, părea mai înalt și mai slab. Prin gura cămășii i se vedea pieptul păros și pământiu. Gâfăia, târând după el cei doi porci. Atingerea leșurilor lor, era pentru el o tortură nemai-pomenită. Pe unul îl târa de picior, pe celălalt, mai mic, de urechea bălțată în alb și negru. Pe pământul sbicit rămăneau după cele două leșuri urme ca după greblă. Mai întâi îl văzură copiii. Se strânseră împrejur, ocolind hoiturile umflute cu mare mirare. De undeva răsări o femeie, apoi încă una, în brațe cu un copil înfășurat în scutece. Veniră oamenii să vadă minunea. S'a întâmplat să le moară și altora câte-un porc, câte o vită, dar așa ceva n'au mai văzut... păreau că se umflă văzând cu ochii.

Veni și Gligoroaia, baba de optzeci de ani. Se opri la trei pași, își făcu cruce și bolborosi o rugăciune.

Preț de cinzeci-șaizeci de oameni stăteau roată în jurul lui Bârșa și a purceilor morți. Bârșa tăcea. Privea înlemnit dealul din față, de pe care ceața se ridica în fuioare subțiri, amestecându-se cu norii pluitori, sau urmărea cu ochii înegurați rologoalele de corbi gălcevitori ce sburau dela o grădină la alta, croncănind cu glas mare. Nimeni n'ar fi putut spune ce-i ținea pe oameni acolo. Stăteau, priveau și tăceau îndărătnici.

Nicoară se plimba în sus și în jos pe drum, nu se amestecase cu ei. Explica unui călător cazul.

— Se întâmplă... zise Nicoară serios, cu chibzuință. — Ciudată lume — adăogă el — dacă nici pe săraci nu-i lasă să trăiască. Dădu din umeri gânditor, își țugui gura rotundă și se întoarse la marginea șanțului, unde zăceau întinși purceii otrăviți.

Dintr'odată lumea începu să se miște; pe drum se arătaseră doi bărbați în uniformă. Unul dintre ei care își împingea bicicleta, îi făcu semn lui Nicoară să se apropie.

— Ce aveți de văzut la doi purcei morți? — întrebă.

— Apoi știi dumneata cum sunt oamenii! Nu te poți lua la hartă cu ei... pot eu spuné că doi purcei sunt doar doi purcei, nu-s o pereche de boi sau doi cai... Dă Dumnezeu alții... prin muncă poți ajunge la orice. Dar ce să faci cu omul prost? Se uită, de stau să-i iasă ochii din cap...

Lumea începu a se împrăștia. Bârșa ajutat de oameni, ridică leșurile și le duse acasă. Atenția milițienilor fu atrasă de un zuruie de geamuri care se sparg. Intoarseră capul: cineva aruncase cu pietre în ferestrele casei Partidului. Cel cu bicicleta dădu fuga într'acolo, dar nu mai află pe nimeni în fața casei.

O parte din oameni nici nu voiau să audă de munca dela fabrică. Deveniră neîncredători, bănuitori. Ilie Răcoi, Denes Kormos, Nastasia Bârșa, Veronica Ștefănuț, fata păstorului, și alții, luptară din răputeri să recâștige încrederea oamenilor. Nu mai vorbim de muncitorii din fabrica de eherestea, chiar dintre cei din afara organizației, care se strânseseră și mai mult în jurul Partidului.

— Purceii lui Fanu Bârșa au fost omoriți fără îndoială cu otravă — zise Irimescu la o consfătuire în cerc mai restrâns. Autoritățile fac cercetări, din păcate n'au dat încă de urma făptașului. Bănuiesc pe mai mulți... dar degeaba... la anchetă mai des a fost pomenit numele lui Herdea. Se știe că Herdea s'a părît cu Bârșa ani dearându-i. Dar de ce să se răzbune chiar acum?

Erau cam opt persoane în jurul mesei. Ilie Răcoi, un om înalt, uscățiv, se tot ridica și preocupat de ceva, ținând mâna la bărbie îi făcea semn cu ochiul Nastasiei Bârșa, ca să vorbească odată.. Irimescu observă gestul.

— Ce e Nastasia? Nu ceri cuvântul?

Fata se înroși toată.

— Așa dar, ai avea ceva de spus. Să aprindem lampa, tovarăși, și să continuăm...

— Nu. Nu aprindeți — la lumina lămpii deabea n'am să pot vorbi.

Ochii îi ardeau ca jăratecul. Lacrimi fierbinți izvorîră din ei și sughițuri îi strângeau gâtul.

— Tovarăși, de două zile nu mai dorm, n'am liniște acasă.. Cuvintele se înșirau grele, cu întreruperi, ca sunetele unui car ce geme sub povară. — Tovarăși, mi-e rușine... mi-e rușine. Nu... nu pot... Pe tine am vrut să te întreb ceva, pe tine, tovarășe Irimescu... cu tine n'am vorbit încă. N'am auzit-o din gura ta... din gura ta vreau s'o aud.

— Știu la ce te gândești. Dacă e așa, auzi-o: N'am făcut-o eu.

— Pe cuvântul tău?

— Pe cuvântul meu!

— Ei, Nastasia! — o mustră Ilie Răcoi, jenat. — Nu se cade...

— Las-o Ilie! Ea are dreptate.

Cuvintele băteau tari în pereți. Irimescu, omul acesta cărunt, cu fața colțuroasă, smeadă, le rosti grav, încât se umplu de ele toată încăperea. Nastasia Bârșa, care în tulburarea ei rămăsese în picioare, își acoperi gura cu colțurile năframii, rușinându-se. Se așeză repede cu fața învăpăiată, strălucitoare. Un val de căldură îi alerga prin trup. Se înviorară și ceilalți.

Convorbirea se prelungi până târziu. Prin ferestrele deschise pătrundea în casă miros de pâine coaptă. De afară cineva căuta grăbit clanța ușii. Ușa se deschise pe neașteptate și Gheorghiiță, fratele lui Petre Lupu, un băiat de vreo șasesprezece ani, pistruiat, năvăli înăuntru cu fața zămbitoare.

— Ce vești aduci? îl întrebă Irimescu.

Săriră în picioare cu toți.

— Bune! — spuse cu mândrie Gheorghiiță. Se uită împrejur, prevăzător. — Vino, tovarășe Irimescu. Pst! Nu veniți toți.

— Rămâneți pe loc! — spuse Irimescu oamenilor, dar aceștia nu-l mai ascultau acum, se înghesuiau cu toții la fereastră privind spre drum.

— Ii pândesc de trei zile — începu băiatul clipind șiret din ochi, cu mâinile în buzunar.

— Pe cine?

— Pe Nicoară. M'am ascuns de vreo două ori în pod. N'am descoperit nimic, apoi...

— Cine ți-a dat sarcina asta?

— Frate-meu, Petre.

În fața casei lui Nicoară stăteau gură-cască mai mulți oameni. Nevesta lui Nicoară, în mână cu un cocoș mort, gesticula strigând:

— Nici de noi nu mai încap nemernicii ăștia de...

— Comuniști! — îi ajută cineva din mulțime.

— De ce să rabd? Unde mi-e bărbatul? Niculae! — strigă ea înne-cându-se.

— Nu te duce între oameni — îl sfătui Gheorghiiță pe Irimescu. Nu te duce, îți spun! Furișează-te după casă și așteaptă-ne... Ascultă-i ce vorbesc. Eu știu tot. Mă duc să-l chem pe Părluț dela primărie și pe milițianul de serviciu...

Apăru și Nicoară.

— Privește, — îi aruncă, la picioare, cocoșul mort, femeea. Privește și le blastămă sufletul. Mă duc mâine la popa din Pănușa cu o sută de lei să-i afurisească. Nu cu o sută, cu două.

Nicoară izbi cocoșul în lături cu piciorul.

— Ce stați aici? Nu-i mare lucru de văzut! mârâi el către ceata de gură-cască dela poartă. — Ce dracu v'ați adunat?

Porni spre fundul curții, femeia se luă după el.

— Unde mergi? — îl întrebă ea. Du-te și-i înștiințează la post!

— Du-te dracului — spuse Nicoară mânios. Ce să înștiințez? Nici prin gând nu-mi trece... De ce să creadă că mă doare și mă supăr. Lasă, tu... Nu face tărăboi pentru atâta lucru. Lui Nicoară îi dă mâna să cum-pere alt cocoș. Du-te în casă, pregătește lăturile...

Ocoli grajdul cu băgare de seamă. De pe un dulap vechi aruncat lângă șură, luă o bucată de scândură mănjită cu mămăligă. Era murdărită de găinaț. O duse la cuptor. Se uită împrejur, deschise ușa cuptorului, și o aruncă înăuntru, apoi cu ajutorul unui băț o împinse la perete. — Vită idioată — zise el bombănind — N'ai putut găsi ceva mai bun de mâncare... Mari dobitoace sunt unele femei...

Irimescu nu se mișcă de unde era. Se uită spre drum și zări venind dinspre primărie un grup de oameni. În frunte, venea Gheorghiuță, fluierând, cu mâinile în buzunar. Îi însoțea milițianul de serviciu cu arma la umăr. Intrară în casă, și odată cu ei intră și Irimescu. Nicoară ședea la masă.

— Sănătate! — salută chiaburul. — Imi place că-mi vin deodată atâția mosafiri... dar pe cumătra — arată spre armă — ați fi putut-o lăsa afară, în pridvor, — dădu el a râde în silă. Se ridică și se duse în fața oglinzii privindu-și barba... de aproape. — Tocmai mă pregăteam de ras... Dar voi cu ce cale ați venit pe la noi?

Gheorghiuță rămase în pridvor. Observându-l, Nicoară se ridică și-l trimise să-i spună femeii care era la bucatărie să aducă ceva de băut, de îmbucut... — Apoi, hai înăuntru și tu — îi strigă el din urmă. Cum îi merge lui bietul frate-tău? Urit s'a mai purtat cu el, nemernicul! — L-am și alungat din casă! — spuse el mosafirilor, — Cu ucigașii nu stau la masă...

Părluț care împreună cu Berea cel schiop se ocupa de treburile comunei, scoase niște hârtii, și după ce și le așeză în față pe masă, începu să-l descoase cu privire la moartea cocoșului.

— Nu poftesc să purtați de colo, colo, pe cineva pentru mine — că-i vorba doar de un jigărit de cocoș... Pieritu-mi-au mie și altădată... Acui anu, într'o dimineață...

— Lasă povestea asta! — îl opri milițianul.

— De, cine știe? Poate că l-o fi mușcat vreun guzgan... Pustii-i-ar Dumnezeu, că așa-s de mari, iacă...

— De ce nu-i stârpești? — întrebă Irimescu.

Ochii lui Nicoară tresăriră, un tremur nervos îi trecu pe obraz.

— Că-i stârpeșc, le pun capcane... dar îi poți răzbi cu capcanele?

— Mai bună e otrava — riscă Irimescu. Gheorghiuță începu să se agite. Irimescu îl struni: — Stai, tinere, liniștit, sau nu-ți încapi în piele?

— Nu zic ba, otrava-i mai bună — da e cu chețuială... și trebuie să te pricepi la ea... — zise Nicoară cu indiferență. Bău apă dintr'o cofă, se șterse la gură, și se așeză pe laviță lângă ceilalți.

Intors pe jumătate, Irimescu continuă:

— Gheorghiuță, du-te și cheamă-l pe Fanu Bârsa, pe Nastasia, pe Ilie Răcoi și încă vre-o trei patru oameni, pe cine-i găsi, spune-le să vie amu, că eu i-am chemat. Să nu suflă o vorbă mai mult! Ai înțeles?

Spune-le că împreună cu Nicoară o să dibuim pe cel ce i-a otrăvit purceii... înțelegi ?

— Înțeleg. — Gheorghiiță zâmbi viclean spre Nicoară.

— Hai, pleacă ! îl îndemnă Irimescu.

Soția lui Nicoară intră în casă, aducând de mâncare și de băut.

— Pune-le numa deoparte, pe mai târziu — o invită milițianul.

— De ce nu stârpiți guzganii ? Vezi ce pagubă v'au făcut și acuma v'au omorât până și cocoșul...

— Să i-o spui lui mut. Nu de guzgan a murit, m'am uitat eu bine, înaintea voastră... — își ascuți limba femeea. Pe guzgani i-am îndopat doară cu otrava de șobolani preț de două sute de lei... Și tot au mai rămas... Dar acum rar mai vezi câte unul.

— Putrezi-ți-ar limba ! că multe îndrugi, verzi și uscate. Iar voi ce poftiți ? De ce-mi răscoliți casa ? — izbucni Nicoară pe neașteptate. — N'aveți drept la asta !... Căutați-l pe vinovat, acolo unde s'ascunde cu adevărat...

— Pe care vinovat ? — întrebă prefăcut Părluț.

— Pot eu să știu ce urmăriți ? Du-te afară și-ți vezi de treabă ! — îi porunci femeii.

— Tu ești curat nebun ! Se ceartă cu mine în loc să-și spună păsul... Numa pe mine mă bate la cap, că așa și pe dincolo... și acuma că și-ar putea deschide gura, tace... de aia ni se suie toți în cap... Mă duc... mă duc... ce te uiți așa la mine ?

Trânti ușa după ea și continuă să bombănească prin curte vorbe fără șir, din care cei ce se găseau în casă nu înțelegeau nimic.

Prin fereastră se vedeau stelele clipind în depărtare. Dinspre grădini și dealuri, vântul de toamnă aducea miros searbăd de afină și mure. Gura lui Nicoară se umplu de bale. — Stau între oameni cu care multe vorbe am schimbat până acum, spunând mereu altceva decât ceea ce trebuia, și ei și eu — gândi el. Avea pumnul strâns, gura făcută pungă ; părul pieptănat într'o parte îi atârna în ochi, și mustața îi părea în întunecare mai neagră și mai groasă. Așteptară câteva clipe în tăcere, doar lavița scârțâia din când în când. La ora aceasta, altădată, ardea lampa în casa lui Nicoară. Acum nu se urni s'o aprindă.

— Aprinde lampa, Nicoară — grăi milițianul. Dacă n'or vedea lumină, îi așteptăm în zadar. N'apucă să sfârșească vorba, că și auziră pași în pridvor. Lumina chibritului ce sfârșia bătu pe obrazul lui Bârșă : era aspru și neînduplecat. Doar lui Nicoară îi întinse mâna. Când îl văzu pe Irimescu, șovăi o clipă, cu gând să plece înapoi. Sosi și Nastasia. Cu toate că lumina era slabă, i se vedea bine fața : ardea în văpăi. Ilie Răcoi fu silit să se aplece când intră pe ușă, ca să nu dea cu capul de pragul de sus. De undeva apăru și Pișta Kormoș. În costumul lui de muncă pătat cu ulei, părea în întunecare cât un deal. În pridvor se mai mișcau câțiva la intrare. Gheorghiiță intră cel din urmă. Băietanul se uită cu coada ochiului la Irimescu, șiret, și gata să-l bufnească râsul, își puse mâna peste gură. Irimescu îi aruncă o privire atât de severă, încât băiatul se potoli pe dată. Urmă o clipă de tăcere. Dela grajd se auzeau tropăitul cailor și susurul subțirel al laptelui muls în șistar.

— Ia lămpașul, Nicoară — spuse Părluț. Facem percheziție casă de casă. Și ca să n'aibă nimeni nimic de zis, începem cu tine.

— Cu mine ? cu păgubașul ?

— Ai avea ceva de pierdut? De ce te temi?

— În casa mea, eu poruncesc! Luați-mă! Spânzurați-mă! Trageți-mi mai întâi, un glonț în cap, apoi puteți face tot ce poftiți, până atunci, nu!

Dintr'o săritură, Gheorghită fu în pridvor.

— Lăsați că mă sui eu în pod. E acolo, am văzut-o.

— Astâmpără-te! îl certă Irimescu. Gheorghită chicoti înfundat.

— Mă astâmpăr, na...

Și continua să se sbântăie. El se sui întâiu în pod. Cu lampașul erau încă pe scară, când le arătă cu mâna spre un ungher întunecat.

— Uite, acolo e!

Oamenii se opriră în fața ungherului.

Dintr'un coș de nuele zdrențuit, așezat lângă lădoiul de făină, scoaseră la iveală otrava de șobolani înfășurată în hârtie. Atunci văzură că, din praful de culoarea mălaiului, era presărat și în jurul lăzii. Nicoară smulse pachetul din mâna lui Gheorghită și-l aruncă sub streșină într'un colț.

— Tâlharule! sbieră, către băiat, Nicoară. Apucă o spiță de roată, ruptă, și vru să-l lovească, dar milițianul îi prinse mâna.

— Să mergem mai departe! zise Irimescu și alaiul porni cu lampașul spre gura podului. Pe drum, Irimescu îl întrebă în ce sau pe ce a fost amestecată otrava?

— Pe căpățana ta — i-o trânti chiaburul. Despre ce amestec vorbești?

— Lasă că ți-oi arăta eu despre care, și îi duse pe oameni la cuptor. Nicoară își proțăpi piciorul în ușă. Fanu Bârșa, care nu scosese un cuvânt tot timpul, apucă repede de jos un ciomag și-i arse una lui Nicoară, tăbărând asupra-i. Abia îi putură despărți. Leși la iveală și bucata de scândură. Dar Nicoară susținea morțiș că toată afacerea e pusă la cale de comuniști pe care-i arde la fificați că se mai găsesc pe lume oameni care vor să trăiască în lege creștinească, din moși-strămoși.

Oamenii erau uluiți. Irimescu luă scândura și îi duse pe oameni la dulapul de lângă șură. Pe dulapul acela julit, plin de găinaț, de colb și de stroh de fân, rămăsese curat doar locul scândurii.

— Nu-i de aci bucata asta de scândură? întrebă secretarul.

— Și tu ești afurisit, Irimescu — îl bufni râsul pe Gheorghită, arătându-și dinții strălucitori și lovindu-și pălăria pe o ureche. Oamenilor le pieri glasul de mirare. Se potoli și Nicoară. Stătea posomorît și se uita la ce se petrece în jurul lui.

— Din crăpăturile acestea a ciugulit cocoșul, de aceea a murit... — arătă Irimescu scândura, pe care Nicoară — „păgubașul“ — amestecase otrava.

Părluț și milițianul rămaseră la Nicoară, ceilalți se împărțiară. Irimescu plecă spre sediul organizației de Partid. Mergea singur prin întunec. Aproape de sediu, băgă de seamă că cineva se ține de el, cum se ține copilul când îi arăți un lucru strălucitor... Pașii se apropiau. Nu se întoarse. Intră în sediu și aprinse lampa. Se așeză la masă gânditor. Pașii se auziră acum la ușă... sună și clanța.

— Ce naiba? — privi secretarul spre ușa care se deschisese și în lumina palidă a lămpii îl văzu pe Fanu Bârșa. Se oprise în prag și se uita la secretar. Il privi și el în față. Afară, departe, treceau pe sus găștele sălba-

tice, se auzea bine de tot găgâitul lor, apoi larma se potoli încet... În curte rumega liniștea, în casă nu se auzea decât răsuflarea lui Bârșa. Se priviră în adâncul ochilor, lung. Părul încăruntit de pe capul aplecat puțin al lui Fanu Bârșa se amestecă cu lumina lămpii. Ar fi vrut să spună ceva, dar nu putea. În clipa în care secretarul se pregătea să pună capăt tăcerii apăsătoare, fața lui Fanu tresări și i se auzi glasul ciudat, răgușit :

— Tovarășe Irimescu, mi-e rușine să-ți calc pragul !...

— Nu e numai pragul meu... e și al tău pragul casei Partidului. E și al tău... Treci peste el cu curaj ! Câinele care își latră culcușul nu-i bun.

Dela sediu plecară mai târziu, împreună.

Pe cer ardeau stele în fluturări albastre. Valea răsuna în toiul muncii schimbului al doilea. În casa lui Petre Lupu, nevasta acestuia se aplecă peste leagăn și își îmbie la sân copilul, care scâncea neliniștit ; încă nu se deprinsese cu larma din timpul serii...

Petre Lupu zăcea în pat. O rugă pe nevestă să tragă perdeaua dela fereastră... Privirea i se opri pe steaua cu cinci colțuri din vârful uzinei — ca și când — pe cer, de acum înainte, pentru el strălucea încă o stea... Și era atât de roșie, de parcă în cele cinci colțuri ale stelei ar fi curs propriul lui sânge...

ALEGERILE NOASTRE

Cine n'o știe vremea de-atunci,
Vremea tristeților grele?
Grele durerile, rănil-adânci,
Țară a inimii mele.

Sta adevărul în temnițe reci,
Greu ferecat în cătușe;
Adulmăcau jăndari pe poteci
Și perceptorii la ușe.

Vreme cu regi și cu strâmbe orânzi,
Vaste moșii feudale,
Vreme cu bici și cu plozii flămânzi
Din mila măriei sale.

Vreme cu bâte la subțiori,
Vreme cu scumpe diurne,
Cu parlamente de trădători
Unse în tainice urne.

Zile de-alegeri, zile de vot:
Țuică și capete sparte,
Gura minciunii țipa peste tot
Grasă și darnică foarte;

Noaptea, coconii beau la conac,
Beau chiaburanii, primarii,
Sta sărăcia în pragul sărac,
Moartea-și mâna telegarii...

Grabnic plecau limuzinele noi
 Călătorind deputații...
 Doar peste ani îi purta înapoi
 „Grija“ preascumpei lor nații..

Hei, dar veni și vremea de azi!
 Anii de jug și-ai restriștii
 I-au dărâmat cu brațul viteaz
 Oamenii noi, comuniștii.

Iată poporul ajuns gospodar,
 Bată-l norocul să-l bată.
 Vreme, tu, vreme a zilelor mari,
 Unde ne-ai fost allădată ?

Dregem și Dunării noastre pătur
 Hăt, până'n Marea cea Neagră ;
 Creștem și pruncilor traiul sătul,
 Fără vătăfi și pelagră.

Umblă, nu-i vorbă, lupi hăulind,
 — Patima veche nu trece —
 Strâng sub cojoace chiaburii, cu jind,
 Fierul cuțitului, rece.

Dar noi săltămu-ne viața mai sus
 Lângă frățeasca Uniune ;
 Bombe și vraci să ne năruie nu-s
 Soarele vieții mări bune.

Facem alegeri ? Facem, că vrem —
 Fără coconi și ciomege ;
 Ne-am încropit și noi un sistem
 Dreapta poporului lege.

Drepturi de vot ? Avem câte vrei.
 Vorba e doar : pentru cine ?
 Poftă în cui, chiaburi și mișei !
 Nu dăm cui nu se cuvine.

Uite, ne-alegem Sfaturi acum :
Patriei dragi temelie.
Cei care ni-s tovarăși mai buni
Vrem deputați să ne fie.

Ei sunt puterea milioanei vii
Dârză pășind înainte.
Faptă din pilda sovieticei glii
Inima vieții, fierbinte.

Și-apoi urcăm-ne țara'n motor
Și închinăm pentru pace,
Dăm Cincinalului pînteni de zor...
Țin'te

măi Plane,

ortace !

VERSURI
DESPRE TÂNĂRA ALEGĂTOARE VARVARA

Imi iau lăuta mea să cânt
O tânără alegătoare.
Ca frunza toamnei păru-l are,
Și-i ca un pom subțire'n vânt.

Pe tărâmul Dobrogei pietros
Orașe 'nalță zidărița,
Și de pe schele nici arșița,
nici ploi, nici vânt n'o suflă jos.

— Vezi bine, utemistă sânt!
„E drept, fu greu întâia oară!
„(Nici puiul pasărei nu zboară
„prea sus, la primul lui avânt).

„Dar vezi-mă acum pe schele!
„De-un an aci-s, și alta sânt.
„Și zidu 'nalț, și rād, și cânt,
„cum nici în crâng nu cântă mierle.

— Varvaro, de-unde ești de fel?”
— Din jos, spre bălțile cu pește;
„pe unde cântă gros, popește,
„Prin trestii vântul cătinel.

„Și rațele sălbatece
„De optsprezece ori trecură,
„Gonind de iarnă aspră, sură
„Spre țârmur'le văratece.

„Și înspre bălți din nou urcară
 „Prin nopți cu luna grănicer,
 „In tot atâtea primăveri.
 „Și ele anii mi-i măsoară.

„Am optsprezece ani. Atât.
 „Și am un car de vise, zestre,
 „Mai am și mâinile aceste,
 „Ce visul faptă l-au făcut.

„Iar azi votez întâia oară,
 „Votez și pentru câte-aș vrea,
 „Și pentru vis și țara mea...
 „...Veni tătuța într'o seară :

— „Ei zi-mi acesta-i zidul tău ?
 „De el scrisese în ziar ?
 „Hm, pentru-o fată de pescar
 „Nu-i prea înalt... Deși nu-i rău!”

„Fălos mustața își mângâie.
 — „Dar dumneata cum stai, tătuță ?
 — „O tonă'n plus!”
 — „Ești de căruță!
 „Pe loc toți peștii-o să rămâie.

De pe-un picior pe alt picior,
 Bătrânul nostru se frământă :
 — „Ei na, că iarna doar nu cântă
 „Așa curând pe horn... Dăm zor !

„...Curând votezi întâia oară.
 „De asta am venit la tine.
 „Să știi ce-a fost mai ieri, e bine,
 „Ți-oi spune votul de-odinioară.

„Venea un domn :
 — Eu școlii vă fac !
 „Și l-am votat întâia oară.
 „(Vezi de 'nghițeau chiar tot ce zboară,
 „Cădea ca piatra la stomac !

„Rămase școala ne'ncepută...

„Și peste patru ani la vot

„Veni din nou:

— „Vă facem tot!

„Arvuna! — țuica ne 'ntrecută.

„Iar celorlalți, prea sfântă, bâta

„O să le joace pe spinare.

„Să mă voteze fiecare!

„Ah, țara mi-o iubesc atâta!...

„Așa a fost. A fost cândva.

„Plecară unii, alți veneau,

„Cu toții țara jefuiau...

„Dar astăzi tu, copila mea,

„Ai să alegi pe cei mai buni

„Când votul tău cu alții-l poți...

Pescarul și cu fata lui,

Vorbeau de astăzi și de mâini :

„Acei care-i alegi acuma

„Sunt cei mai vrednici dintre voi

„Cu ei vom crește-orașe noi

„Și sate mari, pe-al țării drum.

„Votezi petrol mai mult. Cisterne.

„Camioane mari cu rod bogat,

„Cărbuni în șlepu'ndestulat,

„Votezi azi socialista vreme...

„Votezi tu prima oară azi,

„Viața, pacea o votezi

„Și țara noastră o s'o vezi

„In socialism, sub zorii calzi”.

Nu-mi iau lăuta mea să cânt

Doar tânăra alegătoare,

Ci viața nouă arzătoare

Pe 'ntregul patriei pământ.

CÂNTEC DESPRE DUMINICA IN ORAȘUL NOSTRU

Despre duminica în orașul nostru încă nu am cântat
Cu toate că și odihna omului trebuie să fie cântată ;
Spornica muncă de șase zile
Cu ziua odihnei se'mpletește firesc și minunat.

Iată, pădurile Tâmppei prind foșnet de viață
Și chiote o străbat și răs sănătos lângă brazi ;
Tovarășul Tudor și-a luat nevasta, copiii
Și ca el, sute și mii, se bucură de meritata odihnă de azi.

...Dimineața a găsit orașul primenit, cu soarele
Jucându-se pe asfalt, ca noi altădată, copii ;
În piață camioanele programate
Așteaptă cumiți, pe tovarășii care la Olt vor porni.

În Parcul Prieteniei megafoane risipesc melodii
Un cântec colhoznic vestește belșugul pe-ogoare ;
Floarea și firul de iarbă, de roua nopții nu mai e ud ;
Tovarășii, pe bănci, despre noi victorii-ale muncii citesc în ziare !

Am mers mai departe... Într'un Ateneu de cartier,
Se complecta pavoazarea ; pe scenă de zor se repetă :
Afară afișe spuneau : După masă la cincii
Se va discuta un roman, apoi se va juca o scenetă !

La gară, impiegatul dă trenului semn de plecare,
Linia ferată se pierde în câmp, unduios...
Tovarășul Zoltan, strungar la Metrom, pleacă la mare :
— Concediu plăcut, și să te întorci, tovarășe, sănătos !...

...Ca un melc de lumină urcă soarele bolta,
Și pădurile Tâmppei de chiot răsună ;
Sub un brad, tovarășul Tudor deschide-o partidă
În jurul șahului, alții, atenți se-adună.

Ei, dar lângă malul Oltului, ce bucurii!
 Cei dela Sovromtractor vizitează gospodăria agricolă colectivă
 — Cu tractoarele trimise de voi, din uzine, nu numai pluguri
 Dar și sufletul țăranului muncitor spre lumină îl miști deopotrivă...

Nu se ținesc ca altă dată, oamenii de oameni;
 Toți se veselesc împreună în cântec și glume: —
 Măine, pe-acești tovarăși ai bucuriei împărțite,
 Uzina, șantierul, ogorul, ca o mamă o să-i adune!

Dar și soarele a urcat îndeajuns pe apele cerului;
 Tovarășul Tudor a dat șah-mat și zâmbește, —
 Și umbra'nserării se strecoară prin tufe și arbori
 La ora când soarele ultima oară clipește.

Ca o corabie plutește în apele Oltului, luna,
 Și apa foșnește sub sălcii străbătute de-adieri;
 Pe șoseaua largă, camioanele cu muncitori și cu steaguri
 Implântă farurile în umbra văraticei seri.

Și la Ateneu, e ultimul punct din program: pioniera
 Recită, se'ncurcă puțin dar revine, apoi declamă frumos;
 Cade cortina, și'nainte de-a pleca, pentru o săptămână întreagă
 Oameni aplaudă și urale cresc tumultos.

De-acum e de mult fiecare la casa lui...
 Ochii se'ndreaptă spre mâine, prin noapte.
 Străzile-s goale. Dar colo și colo sunt geamuri ce nu mai adorm.
 Unde se 'nscru, se socol, se îndreaptă făgașul noilor fapte.

Orașul meu e o uzină, și noaptea chiar, când munții se'naltă'n răcoare,
 Furnalele încă svâcnesc, freamățul vieții nu se oprește,
 Fiecare zi aruncă punți spre zilele de mâine,
 Neobosit, neadormit, muncitorește.

POVESTEȘTE INVĂȚĂTOAREA

Aveam în banca'ntâi câțiva
Totó, Bebé, Jujú și Nutzi
Grăsuți și albi în catifea: —
În urmă se aflau desculții.

Și alții'n drum printre urzici
Priveau doar școala de departe.
Vedea copila de cei mici,
N'avea ea timp să 'nvețe carte.

„Desculții poți să-i promovezi,
Nu facem diferențe'n școală,
Dar n'are rost să dai dovezi
C'ar fi de capul lor vre-o fală!”

Clípea trufaș din ochii verzi,
Bursucul, primul cu cunună —
„Ușor poți pâinea să ți-o pierzi;
Papă o vorbă doar să pună”.

Coconii mioriăiau de zor,
Spuneau că Gheorghe vrea să-i bată.
— Râdeau că-i tata lucrător...
Întră directorul deodată,

Spre Gheorghe cam strâmbă din nas
„Tu n'ai respect de noi, băiete!
Să pleci acuma chiar acas'!
Cum vii în clasă fără ghețe?”

Roșea de-ocară chipul supt ;
 Grăsunii înfloreau ca'n glastră.
 Atunci m'am hotărit să lupt
 Să fie mâine — școala noastră !

Era maidanul peste drum
 Cu bolovani, cu gropi și tină.
 Pe locu-i, pionerii-acum
 Sădesc garoafe în grădină.

Micuți ce ieri, rătăcitori,
 Plângeau stingheri în praf și sgură,
 Copii de liberi muncitori
 Sunt azi fruntași la 'nvățatură.

Gândesc și cercetez în carte,
 Să-mi făuresc mai bine planul.
 Vreau să-i cunosc pe toți în parte
 Să n'am codași până la anul.

Grăunte nou e fiecare.
 Vre-o doi stau abătuți în clasă.
 Nu pot să-i las la întâmplare,
 Am să mă duc la ei acasă.

Deși-mi lucește brumă'n păr,
 Mă simt și eu copilă iarăși.
 Și tânărul meu adevăr
 Drum e spre gingașii tovarăși.

— Știi fata mea cum s'a schimbat !
 O mamă stă să-mi povestească.
 M'ajută, rânduie curat
 Cravata roșie să-și cinstească.

— Condeiu-l ții prea strâns, mătușe,
 Vecina scrie f-i : „fierul !”
 Sub lampa'n raze jucăușe
 O'nvață carte pionerul.

Fruntaș e tatăl lui Ștefan
Băiatu-i prieten că-un frate
Cu fiul lui Marin Iordan
Tâmplar la căile ferate.

Se sfătuiesc în grupă gravi :
„Avem colegi sub nota șase,
Să-i ajutăm pe cei mai slabi ;
În urmă n'au să se mai lase.

Inveți cu mine împreună
Cu note mici să nu rămâi !”

Și-atâtea biruinți se-adună
Că'ntreaga clasă-i banca'ntâi.

PETRE SOLOMON

CÂNTEC PENTRU CARACÂZ

Merg pe căi abia umblate
Pe pământul dobrogean,
Am mai fost pe-aci. Socoate --
Cât să fie? -- Doar un an?

Da, țin minte, stepa arsă,
Pajiștele fără oi,
Câte o uliță întoarsă
Parc'atuncea din război.

Apoi bălțile întinse
Pe județul ponosit.
Satele puține, prinse
Într'o liniște de schif.

Și din loc în loc, atunci,
In cea neuitată vară,
Semnele ciudate, lungi
Ca mari pietre de hotară.

Câțiva oameni răsăreau
Printre ierburi. Erau primii
Dintr'o oaste. Alungau
Tainele întunecimii.

Iar acum? Ce-o fi acum?
Nu visez? Dar unde-i balta?
Unde-i stepa ca de scrum?
Uite zarea, parcă-i alta.

Știu un deal, a fost aici,
Unde pun acum piciorul,
L'au cărat flăcăi voinici,
Nu'n spinări, ci cu tractorul.

Dar orașul ăsta, ce-i?
Era câmp aici, pășune.
„Poarta Albă” — zici. Ehe!
Tare alb e, n'am ce spune!

Tot aici, îmi amintesc,
Am văzut o zidăriță —
Caracâz — un grai turcesc
Fată neagră, copilică.

Nu văzusem niciodată
Cum se'nalță un oraș
Lângă case noi se-arată
Câte-un petec de imaș.

Străzile răsar cu'necetul
Dintre șiruri de clădiri
Și le leagă, ca șiretul
Încălțările subțiri.

Merg pe strada asta dreaptă,
Cu barăci cu case noi.
Câte-o ușe te așteaptă
S'o deschizi. Și vezi apoi

Sediul de Partid, aproape
 Școala de-alfabetizare.
 În ferestre, mari pleoape,
 Te salută câte-o floare.

Uite cooperativa
 — Ce de mărfuri în vitrină !
 După pâinile în stivă
 Bănuesc, apoi, cantină.

Sunt acum pe șantier.
 Pretutindenii, se clădește.
 Câte-un aprig inginer,
 Cu glas tare, socotește.

Și, deodată, o zăresc
 — Bat-o vina și norocul ! —
 Sus pe-o schelă. Deslușesc
 Măinile, apoi canciocul.

Era ea. Ii flutura
 Ca un steag, pe schelărie
 Părul negru. Lângă ea,
 Un tovarăș cu-o mistrie.

Mai erau vreo câțiva, jos
 Lângă varnița pătrată
 Sau la vraful de moloz,
 Dar cu toți priveau spre fată.

Mândră, sta acolo sus
 Potrivind o cărămidă
 În mortarul nou adus.
 Mășterind la vreo firidă.

O vedeam și nu credeam
 — Caracâz să fie oare ?
 Mi-aminteam — acum un an
 Semăna cu-o cerșetoare.

Din Mangalia venise
 Mică, singură, speriată.

Cine oare-î lecuise
 Suferința ei de fată ?

Stăm cu toții la taifas
 În amurg într'o baracă,
 Prinde fiecare glas,
 Amintirile să-și treacă.

Unul dela Medgidia
 — Amet Issa, pare-nii-se,
 A'nceput. Apoi Maria.
 Caldă inima-și deschise.

Toți aveau povești bogate,
 Zile vitrege, ocări,
 Viețile lor sbuciumate
 Frânt'e'n jug, în împilări.

Și-a'nceput atunci și dânsa
 O poveste de demult,
 Despre câte lacrimi plâns-a,
 — Spune, Caracâz, te-ascult !

Ea cu ură-și amintește
 De Mangalia de ieri,
 Așezată strâmb, turcește,
 De efendi și boeri.

Ține minte și acum
 Fețele prelunghi și spâne
 Se'ntâlneau la colț de drum
 Și făceau negoț de grâne.

Ține minte, ca prin vis
 Vorbe grele, de ocară,
 Ce păcat că nu le-a scris
 — Nu 'nvățase la primară !

Tatăl ei era plugar,
 Fără plug, fără pogoane
 S'a sleit pentru'n tâlhar
 Cu moșii și milioane.

Șapte plozi erau acasă,
 În bordeiul dărămat
 Fără vatră, fără masă,
 Lutul le'ntindea în pat.

Alergau după un dâmb
 Resfirați în tristă joacă
 La cerșit, cu gândul strâmb
 Și cu inima șaracă.

Undeva, după un geam
 Stau părinții, ca la pândă,
 Toți intrau în bairam
 Ca o haită prea flămândă.

A crescut așa buimacă
 Printre țânci, într'un bordei
 Fata neagră și săracă,
 Lângă neamurile ei.

„Plozii noștri se nășteau
 Pe maidanele cu zoaie
 Cântecule, le'nvățau
 La cerșit, în traistă droaie“.

Dar veniră oameni noi
 — Caracâz își amintește
 Invățară în ciocoi
 Dârz să dea, muncitorește.

A venit apoi o vară,
 Altfel decât alte veri,
 Încălzind întreaga țară
 Înghețată până ieri.

Cum, spuneau chiaburii, oare
 Dobrogea s'o tai, cum poți ?
 Se va prăpădi în mare
 Tot pământul, și noi toți.

Alții se uitau speriați.
 La bordeie, la ogradă.

Se'ntrebau, îngândurați,
 Dac'o fi să le mai vadă.

Caracâz îi auzea.

— „Unde-ar fi să nu mai fie
 Toate astea“ — își spunea.
 — ...Să scăpăm de sărăcie !“

Intr'o zi s'a întâlnit
 Cu un neam din Medgidia,
 Turc și el, om iscusit,
 Meșter mare cu mistria.

I-a vorbit înflăcărat
 Despre câte întâlniri,
 Așa vorbe, niciodat'
 Caracâz nu auzise :

„Fată neagră, a-le-le,
 Sparge blestemul turciei.
 Neagra noapte nu mai e,
 Nici blestemul sărăciei.

Treci cu pasul tău voinic
 În lumina noastră largă.
 Calcă pragul de tizic,
 Om care-a'nvățat să meargă !

Măine, nu vei mai vedea
 Împrejur ogrăzi murdare.
 Ochii tăi de catifea
 Mângâia-vor chipuri clare.

Frații tăi n'or mai cerși
 — A-le-le, nicio pomană,
 S'or pricepe a munci,
 Fără bâte și dojană.

Poți vedea de pe acum,
 În Dobrogea renăscută,
 Pe la Medgidia, cum
 Turci ca noi, cu drag, ajută

Dunării să-și facă loc
 Inspre marea minunată.
 Al dreptății nou soroc,
 A cuprins azi țara toată !"

A trecut un an de-atunci.
 — Numai unul ? Nu se poate.
 Au crescut orașe'n lunci
 Altădată neumblate.

Peste bălțile de ieri
 Trece-o albie adâncă
 Lingurile mari de fier,
 Mușcă mari felii de stâncă.

Caracâz privește lung
 Prin fereastră șantiierul.
 Parcă ochii nu-i ațung
 Să cuprindă zarea, cerul.

Uite, colo, lângă drum
 Se înalță, drept și mare

Zidul ei, pe care-acum
 Trece-o umbră de'nserare.

Caracâz a învățat
 În întreceri zidăria.
 Mîntea i s'a luminat,
 Dârz ținând în mâini mistria.

Intr'un an s'au risipit
 Bezne grele. Cu încetul
 Caracâz a deslușit
 Lucrurilor — alfabetul.

Astăzi e pe șantier
 Printre primele ortace,
 Dârză ca un brigadier,
 Luptătoare pentru pace.

Și ca ea, mai sunt aici
 Zeci de mândre fetișcane.
 Sute de flăcăi voinici,
 Iar în țară — milioane.

COPILĂRIA

Rotatul nuc plătește bani de aur
Să-l țină toamna verde pe colnic
În ramuri, țânci îi șueră, nu grauri,
Iar el le'mparte nuci ca un bunic.

Copii mai mari strâng ghemuri dela smeie
Și busna dau la școală peste pod.
Fără mustăți și fără de tuleie
Că ei aș vrea să fiu din nou un plod.

Azi nu m'ar bate'nvățătorul Niță
Ca ieri, făcându-mi capul cucuiet
Și câte n'aș mai scrie pe tăbliță!
Și câte n'aș deprinde berechet!

Și tata, poate-ar fi fruntaș acuma
Cinstind gospodăria'n sat la noi.
Și nu l-ar bate'n toamna asta bruma
Acolo unde zace din război...

Iar mama dăruindu-mi dimineața
Din turta dulce — eu în proaspăt strai,
Aș spune tare: Fericită-i viața
Copilăria 'n pace când o ai.

Când anii tineri nu-i ciuntesc obuze,
Când mamele nu nasc în adăpost.
Și când pe-ale copilăriei buze
Doar vorba: „pace” își găsește rost

Eu nu mă uit ca nucul după vară
Plângând cu auritele lui foi.
Nu chem pruncia de odinioară
Stâlcită de-ale pietrelor nevoi.

Ci fără istov, din casă 'n casă
Mergând voi spune'n răspicatul grai :
E fericită viața și frumoasă
Copilăria 'n pace când o ai,

Iar, pentru voi, măi țânci, măi plozi, măi muguri,
Tractoru-l mân, să crească'n brazde noi
Mănoase veri ! Să 'nfigă mii de pluguri
In inimi hămesite de război !

Tu, măi pruncie, ocrotit tezaur
De pieptul nostru unde te desmierzi
Nuc uriaș să crești cu rod de aur
Iar foile să-ți fie veșnic verzi.

FRUNTAȘI ÎN MUNCĂ LUPTĂTORI PENTRU PACE

ION ONIȚĂ

...Se 'ntâmplă așa. Câte odată, ți se pare că toată viața ta de mai înainte, că tot trecutul tău se află scufundat undeva în fundul unei ape. Știi că se află acolo, dar parcă fiecare an trăit și-a pierdut chipul, s'a învălmășit cu ceilalți ani și — totul împreună — e acum o temelie turbure: știi că temelia e făcută din pietre și că sunt pietre mai mari și mai mici, pietre care atârână mai mult sau mai puțin, dar unde sunt unele și unde celelalte, parcă nu mai știi.

Și, deodată, îți iese înainte ceva: o întâmplare sau un cântec sau altceva — și tot ceea ce simțeași că s'a șters din amintire, ți se înfățișează limpede, lămurit, cu chipul lui de altădată. Parcă, stând multă vreme în dosul unei porți de după care nu puteai să vezi și nu auzai decât un fel de murmure, ți s'a dat o cheie — și ai deschis.

Când ești lăcătuș ca tovarășul Oniță, un asemenea fapt poate că nici nu ar fi mai nimerit să-l asemui cu altceva decât cu o cheie. Nu poți să spui că, la 58 de ani, ești om bătrân, chiar dacă părul ți-i alb deabinelea. Mințea-ți sprintenă și brațele nu-ți stau degeaba, și apoi sunt atâtea de făcut în lumea atelierelor C.F.R. Grivița Roșie, că la răgazul pentru desplicarea amintirilor nici nu te gândești. Acum, știi doar atât: că te afli la Congresul Comitetelor de luptă pentru Pace și că prin tine ascultă, gândesc și-și spun cuvântul atâția alți tovarăși care te-au trimis aici: și ajustorul Marin și maestrul strungar Săndulescu și turnătorul Moldoveanu...

Creionul cu care ți-ai făcut însemnările în caet când maestrul furnalist Suciș arăta, aici, la Congres, cum „greutatea fontei noastre apasă și pe grumăjii lui Truman, Churchill și Tito”; e de bună seamă și creionul tovarășilor tăi. Și dacă-l privești și-l ascuți cu atâta încordare pe delegatul sovietic Boris Polevoi, o faci, desigur, pentru că meșterul „Atelierului de foc” ți-l alături de inimă, dar și pentru că tovarășii tăi dela parcul pieselor de rezervă („parcul Oniță”, cum i se spune) și cei dela atelierul de turnătorie și ceilalți dela celelalte ateliere o să te'ndemne: „Hai, spune! e strășnic cum îi e și scrisul?”

Nimic din ce simți și nimic din ce gândești nu e doar al tău și nu te privește doar pe tine. Îți rotești, din când în când ochii prin sală și simți că-i așa

Vezi, pacea nu e doar un cuvânt. E ceva bun și omenos și cald, atât de adevărat și de omenos de parcă ai putea să-i mângâi fața. Pacea e chipul delegaților sovietici, pacea e și chipul ca de aramă umbrită al lui Gabriel d'Ar-

boussier, pacea e chipul Eliei Alexiu, delegata Greciei, democrate și pacea e chipul fiecărui delegat și al fiecărui congresist în parte.

Te afli în sală și gândești la toate acestea, și numai la tine, la anii pe care i-ai lăsat în urmă, nu cugești — și deodată se'ntâmplă ceva, la ce nu te-ai așteptat.

Un răpăit de tobe. Un răpăit de tobe vesele, tinerești. Până să te dămirești, tobele — niște tobe frumoase, mici, cât purtătorii lor — au și pătruns în sală, și sgomotele parc'ar fi niște rostogoliri de bile colorate, străvezii. Niște bile colorate și străvezii așa cum nici copilăria ta, nici copilăria lui Bartha, nici a Mariei Zidaru, nici a țaranului cela bătrân cu degete bătătorite, pe care nu știi cum îl cheamă, n'au avut.

Au intrat pionierii în sală, au intrat în sală copiii noștri cu cravate roșii, și, deodată, ce s'o fi întâmplat?... parcă ți-a dat cineva o cheie. Poarta s'a deschis și, fulgerător, îți retrăiești viața.

Mulți ani de zile și-a rupt minerul Oniță dela Baia-Mare bucățica dela gură ca să-și poată termina Ion școala de ucenici. „Lăcătuș să-l fac, să nu-și strice sănătatea ca mine... Poate și câștigul să fie mai bun...” Vise părintești. Ghiara patronului te înăbușea la fel de bine pe lumină ca și în întunericul minei. Și dacă Ion a înghițit la școală mai mult ghionți decât învățătură și dacă la urma urmei a terminat (era prin 1912) anii de ucenicie — la ce i-a folosit? Anii care urmară, la fel de amari au fost. Să vrei să-ți faci o viață pe măsura tinereții și puterilor tale — și să-ți dai seama că ești ținut pentru totdeauna în loc. Pentru totdeauna? — Smulge-te, Ioane! Și Ion Oniță n'a mai stat pe loc.

Greu e să te desparți de ai tăi, de familie, de prieteni, dar dacă trebuie, n'ai încotro, o faci!

Măreață era Buda-Pesta în ziua aceea când a coborît cu o bocceluță pe caldarâmurile ei. Podurile peste Dunăre... Dunărea aburind în zorile albastrii... clădirile înalte de piatră fumurie... Dar în clădirile acestea mândre, — tot boieri ca și în țară la noi, și în fabrici (mari fabrici, nu-i vorbă!) aceeaș muncă pe spetite, pențru o bucată de pâine la fel de neîndestulătoare. Patronii speculau din ce în ce mai crâncen muncitorimea, și anii treceau apăsători, cu foame, cu război, cu lipsuri, cu molime. 1914—1915—1916... Și apoi, lumina: 1917, Marea Revoluție din Octombrie. Fulgerele ei despicară noaptea lumii, ajunseră și în Ungaria, înflăcărară proletariatul. Incepură să troznească jeturile fabricanților, ale magnaților. În ziua de 26 Noembrie 1917, mare manifestație pentru pace, la Buda-Pesta. Cot la cot cu muncitorii revoluționari maghiari, se află și Ion Oniță. Mulțimea scandează: „Trăiască revoluția rusă!” Glasul lui Oniță este una cu al sutelor de mii de tovarăși.

În Ianuarie 1919, Lenin și Stalin salută — printr'o scrisoare trimisă grupării germane „Spartakus”, și comuniștilor austriaci și maghiari — ridicarea revoluționară din respectivele țări: „Trăiască revoluția mondială! Trăiască dictatura proletariatului! Trăiască revoluția socială internațională! Trăiască comunismul!” Alături de inimile tovarășilor săi de muncă și de luptă inima lui Oniță se umple de mândrie. Răsună trâmbițele revoluției, steagul roșu își întinde aripa-i peste întreaga Ungarie. Placarde în toate orașele, în toate satele: „La arme împotriva burgheziei!” „Trăiască proletariatul rus!” „Jos războiul!” „Trăiască pacea!” Urmează luptele crâncene împotriva reacțiunii

armate din lăuntru Ungariei și a trupelor intervenționiste, trimise de imperialiștii americani, englezi și francezi.

În 1923, Ion Oniță se înapoiază în Patrie. Privirile-i știu să vadă acum mult mai bine. Știe acum lăcătușul că, atunci când muncitorul nu mai vrea să-și verse sudoarea pentru patroni, aceștia nu se dau înapoi să le verse sângele. Știe și ține minte. Încă 9 ani de muncă la Târgu-Mureș nu fac decât să-i întărească mânia și vremurile se tot înăspresc.

1923... La putere național-tărăniștii. Valuri de panamale... scăderi de salarii... șomaj... În Germania, Hitler smulge puterea, aruncă în închisori pe singurii apărători ai libertății: comuniștii. Guvernării dela noi se grăbesc să-i imite. Muncitorii sunt lăsați pe drumuri. Prigoana împotriva comuniștilor crește. Ceața se lasă, mereu mai deasă, peste țară.

Unde se află, în aceste zile, lăcătușul Oniță? Când sirena lui Roaită svârle cuțite în inima burgheziei, Oniță se află alături de eroicii muncitori eferiști care înfruntă gloanțele și înroșesc cu sângele lor pământul.

Pe urmă, — pe drumuri. Te scoli odată cu zorile, îți încalți ghetetele scâlciate (le mai poți spune ghete?) și începi să bați drumurile dealungul și dealatul orașului: — De lucru... — Rabdă! Te-ai ridicat împotriva stăpânirii. Nu e de lucru!

Scrâșnea Oniță, strângea pumnii. Spre seară, se înapoia acasă. Acasă, copiii. Te plimbi prin odaie de colo, colo. Copiii cer pâine. Fetița, Iuliana, plânge. Nu te lasă tovarășii care au rămas la atelier, dar nici ei n'au mai mult decât să-și țină zilele. Ce te faci, Oniță? Omul se plimbă de colo, colo, prin odaie.

Zile și nopți dearândul, caută de lucru, se înapoiază odată cu întunericul acasă, străbate în lung și'n lăt cămăruța. Să desnădăjduiască? Nu, asta nu, în niciun caz. Când ai în fața ta exemplul tovarășului Gheorghiu-Dej, exemplul tovarășei Ana, când în inima ta a rămas întipărită pentru totdeauna lupta și jertfa lui Vasile, a lui Vasile Roaită ucenicul, poți, oare, să mai desnădăjduiești? Poate să desnădăjduiască cel ce e singur, dar tu nu ești singur, lângă tine stau sute de mii de muncitori, și nu-i o părere că-i simți alături când pumnul ți se strânge și când spui: — Luptă! Luptă mai departe! O să răsbești, Oniță! O să răzbim!

...Luminoasă fu dimineața aceea de 23 August, cea mai luminoasă din viața maistrului lăcătuș! Parcă întinerise! Parcă? Ba întinerise deabinelea, că tinerețea se cunoaște după pofta de muncă, după felul cum muncești. — și el, Oniță, simțea că râvna de a munci i se înzecise. E drept, vedea el bine (în geam la atelier, că'n oglindă nu se uită decât când se bărbierește), vedea el bine că părul îi e alb. Dar asta nu înseamnă mai nimic. Cine n'a văzut măcar odată'n viață vre-un flăcău cu părul coliliu ca iepurii ăia cu blană lungă? Ce mai calea-valea, tinerețea, frate, nu stă'n culoarea părului.

Când l-au numit lăcătuș supraveghetor de lucrări, la parcul cu piese de schimb, puteai să spui maldărelor de piese ruginite, încălcate unele peste altele, amestecate, prăfuite, mâncate de rugină, mai curând „cimitir”, sau, să zicem, „maidan”, decât „parc”.

— Să le facem un parastas! — făcu în glumă cineva.

— Zău? Vino peste doi ani, și atunci să te vedem ce-o să mai spui! — surâse Oniță.

Acum, ți-aduci aminte. N'a fost treabă lesnicioasă. Ușor e să descurci

un codru de fiare înhățându-se unele pe altele ca niște idulai la harță, — apoi să le scuturi, să le scoți rugina, să le pui la punct, să le sortezi? Câte ceasuri de nesomn, gândindu-te cum e mai bine să faci, cu ce să începi mai întâi. . . Câtă grijă — grijă caldă, tovarășească — atunci când se gândea la tovarășii din ateliere, care dădeau din colț în colț ca să găsească mai știu eu ce piesă. Și ce bucurie când, împreună cu echipa sa, putea să dea, frumoasă și proaspătă, cutare și cutare piesă râvnită.

Spusese tovarășul Oniță: — Vino peste doi ani, să vezi!

Nu trecuseră chiar doi ani, și „maidanul”, cimitirul de altă dată, strălucea lună: devenise un „parc”. Cu adevărat un parc.

...Pășind pe poarta Atelierelor Grivița C.F.R. — străzi pietruite te duc spre diferitele ateliere: uite colo turnătoria, dincolo cazangeria, colo strungăria, și mai încolo, parcul cu piese de schimb. Poți să spui că nu ți se umple inima de mândrie, când, îndreptându-ți în fiecare dimineață, odată cu zorile, pașii spre acel parc („parcul Oniță, tovarășe!”), știi că numele dat parcului este numele tău, al flăcăului de miner din Baia Mare? Ei, de-ar mai trăi bătrânul!

Ia te uită: rânduială, curățenie, fiecare lucru la locul lui. Socialismul se construște cu rânduială nouă, și numai așa.

E nevoie de axe triunghiulare pentru vagoane? Uite-le colo și colo! E nevoie de cutii de tampoane, poate? Poftim cutii de tampoane! E nevoie de cilindri și de frâne, de cutii de grăsime? Iată-le. Totul sortat, așezat după tipuri, mărimi și după starea lor de întrebuințare, adică după uzură.

La un capăt al parcului, se află magazia, ridicată în 1945. Rânduială și acolo: piese mai mici, mai fragile. Vin la meșterul Oniță tovarășii peste tovarășii. Ii primește bucuros, îi servește fără întârziere.

— Nu se găsește, meștere, piesa X la magazia economatului. Ce ne facem?

Ion Oniță trage un ocol cu privirea. A văzut-o. Aia idin colț. — Poftim, tovarășii.

Dă buzna o strungăriță. E tânără și grăbită, nu vrea să piardă timp.

— O bară pentru buloane, tovarășe Oniță, da' repede, că acuș începe schimbul, și-i zor mare!

În timp ce-i dă piesa cerută, Ion Oniță gândește: — Bună li-i tineretea, că n'a mai prins vremea patronilor... pentru ei s'a jertfit Ilie Pintilie, pentru ei a căzut Vasile Roaită...

Iese apoi. Tocmai se demontează un vagon. Iși ia echipa, cercetează matahala ca pe o ființă vie: — Piesa de colo nu mai merge: la topit! Alea de colo sunt bune: la curățat, la uns, la sortat. Celelalte, la reparat la atelier.

Câte zeci de milioane de lei se economisesc astfel, valorificându-se piese altă dată abandonate? Uite, numai în primele opt luni ale anului acesta, economisiram vre-o șapte milioane.

Să-ți închipui că-i deajuns să alegi ce este încă bun și să pui deoparte, ai greșit. Piesele trebuiesc îngrijite: cu un aparat asemănător celui de stropit viile, ele sunt unse de două ori pe an, ca să nu ruginească.

...Ai rămas cu ochii ațintiți la clădirea aia îngustă și înaltă, din coșul

căreia se ridică dâra de fum. Ce e? Crematoriul, crematoriul de gunoaie. Înainte, gunoaiele din ateliere erau transportate în afara orașului. Acum, nu mai e nevoie. Treaba asta o face, mai bine, crematoriul ridicat tot din râvna meșterului Oniță. Nu se mai uzează vagoanele cu transportarea gunoaielor, se economisesc sute și mii de ore de muncă, pierdute înainte cu încărcatul și descărcatul vagoanelor. Sovieticii ne arată și aici drumul, ne arată ce înseamnă lucrul făcut cu rost.

Ochii lăcătușului mângâie clădirea din care se ridică fumul: — Vedeți, tovarăși, asta înseamnă pace: să muncești, să-ți crești copiii, să faci locomotive și vagoane bune și, dacă ai gunoaie, să faci și un crematoriu ca ăsta al nostru și să arzi gunoaiele. Asta înseamnă pace, pentru pace ne străduim noi.

„Război înseamnă să pui pe alții să muncească, iar tu să-ți umpli buzunarele; să urășți copiii, să ameninți cu bomba atomică și să faci crematorii pentru arderea oamenilor nevinovați, așa cum a făcut Hitler și cum vor să facă acum imperialiștii americani.

„D'aia, vedeți, mă uit cu drag la crematoriul ăsta de gunoaie, și d'aia privesc cu mânie la gunoaiele de dincolo de ocean”.

Spre capătul bulevardului 1 Mai, se înșiruie, luminoase, blocurile locuite de muncitorii fruntași, dela Grivița C.F.R.

S'a înserat... Se aude pufăitul locomotivelor. În depărtare, fluieratul unui tren. Pașii meșterului Oniță se îndreaptă spre blocul nr. 8. Acolo locuște cu familia. Odăi surâzătoare, baie. Ochii lăcătușului zâmbesc. E o seară de toamnă frumoasă. Ca totdeauna cea care îl întâmpină este Iuliana. Și râde, și râde și i se agață de gât. A crescut Iuliana, e fată mare, elevă în anul IV la școala medie tehnică de construcții C.F.R. „Ce naște din pisică...”

Dârză și Iuliana... La anul, pe vremea asta, va fi subinginer. Și gata? Da' de unde: nu se mulțumește ea cu atât! Nu vezi: tata mă lasă de căruță! El, la 58 de ani, mai sprinten decât mine la...

După aceea, adică după ce va fi subinginer — se va înscrie la universitate. Da' de unde: nu se mulțumește ea cu atât! „Nu vezi: tata mă lasă de căruță! El, la 58 de ani, mai sprinten decât mine la...”

„S'au stins luminile de mult S'a culcat și Ion Oniță. Se gândește: mâine în zori, se va apuca de lucru cu echipa la sortarea pieselor dela cele două vagoane demontate ieri. Să nu se piardă nicio piesă, niciun șurub. Că doar fiecare șurub face parte din zestrea tuturor fetelor țării, din bunul tuturor copiilor noștri.

„Și, adormind, Ion Oniță parcă aude tobele vesele ale pionierilor, tobele de pace dela Congres, tobele care te îndeamnă să mergi mereu înainte, spre viitor, și să nu uiți trecutul.

MARIA SAVIN și ILIE TOMA

MARIA ZIDARU

Era, într'o zi frumoasă de început de toamnă. Sub strălucirea îmblânzită a soarelui, delegații la Congresul Partizanilor Păcii se-amestecară'n mulțimea împesfrițată ce se plimba dealungul lacurilor Floreasca și Herăstrău.

Dintr'un grup, țâșni un răs limpede și o femeie îmbrăcată într'o rochie verde cu picățele albe, legată la cap cu o broboadă neagră, spuse într'un limpede graiu ardelenesc, care străbătu până departe.

„In gospodăria noastră avem niște vaci ca niște fântâni. Și porcii, numai de rasă! se sbengue toată ziua'n Someș, iar seara se'ntorc într'o cocină cum nu se poate mai bună. Noi am zidit-o, astă iarnă și-am arătat prin asta că știm să clădim și că nu ne mulțumim cu ce-am găsit la'ntemeiere!

— Ai dreptate, tovarășă Zidaru, zise careva și prin vorba asta, am aflat că această delegată este Maria Zidaru, din Păulești — președinta gospodăriei colective „Steagul lui Lenin”, întâia pe țară cu însământările de toamnă și de primăvară; membră în Comitetul Central U.F.D.R., care a făcut parte din delegația Republicii plecată la Moscova de ziua tovarășului Stalin. Maria Zidaru, pe care ți-ai închipuit-o înaltă, impunătoare și puțin severă, este în realitate o femeie mărunță, cu ochii verzi, vii și blânzi, care, în fața ei arsă de soare, par a fi păstrat ceva din freamățul frunzelor bătute'n dungă de-un vânt șagalic. Lângă ea, ai o impresie de prospețime, de aer curat și de 'ntinderi largi. Vorbește curgător, cu miez, uneori cu haz, cu fulguri de zâmbete albe, alte ori cu adumbriri de tristețe'n priviri, cu expresia feței schimbătoare după cursul imaginilor care-i trec prin minte.

„Te-am crezut mai mare!” i-a spus și tovarășa Ana, îmbrățișând-o, atunci când a cunoscut-o. Zâmbetul Mariei, pare să ceară iertare că-i altfel decât ne-am închipuit noi că este:

— Sunt tot atât de'naltă cât era și grâul nostru, înainte de seceriș. Când intram în lan, nici nu mă mai vedeam din el. Numai bună să mă pună pândar, noaptea! Dar dacă asta înseamnă cumva că eu sunt mărunță, dovedește'n schimb că grâul era'nalt! Grâu ca al nostru nu avea toată regiunea! Neted ca masa, 'nalt cât omul și cu spicul cât o măturică. L-am crescut doar ca pe-un copil, smulgând bălăriile din calea tractorului, veghindu-l, îngrijindu-l. Numai noi știm cum l'am scos din greu. Ajunsesem să-l am veșnic în gând, dimineața, seara, ba chiar, amintindu-mi cum unduiau valurile de grâu sub bătaia vântului, adormeam uneori, ca legănată

Apoi, cu o îndreptățită mândrie, adăugă:

— Am scos 2.300 — 2.400 kg. la hectar! curat c'am șters cu recolta noastră nasul chiaburilor, cum spune-o vorbă dela noi! Să mai îndrăznească acum să mai zică oamenilor că tractorul răscolește pământul și că-l face să

nu mai fie bun de nimic pe timp de trei ani! Fără de brazda adânc săpață, puteam noi păstra umezeala îndelungată din zeama de zăpadă? Nu puteam!

Că Maria Zidaru-și iubește munca, se vede. Pe măsură ce se'nvăpăiază îi vin mereu alte gânduri care punctează cu aur privirea ei verde:

— Multe nu puteam noi fără de brazda adâncă pe care cel dintâi, Partidul ne-a învățat s'o tragem... Ne-au luat tovarășii de mână și ne-au ajutat ca pe copilul ce nu știe încă a umbla... Singuri, n'am fi făcut nimic. Ai noștri nu vor uita niciodată cum veneau muncitorii de ne ajutau să zidim acareturile. Chiar și duminica veneau, dăruindu-ne odihna și truda lor. Mai buni ca frații cei buni!

Sub broboada neagră, sprincenele care parcă nu știu să se'ncrunte s'au strâns puțin, ca 'ntr'o aducere aminte:

— Organizatoricul nostru ne-a învățat că totul e curajul. Am avut curaj să'ncepem și începutul bun ne dă curaj să mergem mai departe. Avem la gospodărie un perete 'ntreg de telegrame și scrisori primite din toată țara. Dintre ele, una, mai ales ne-a plăcut la toți: isprăviți cu trecutul negru! — așa sună. Ca'n cântecul Internaționalei. Și are dreptate, căci trecutul pentru noi a fost mai negru decât sgura.

Cât e de frumoasă valea Someșului știe oricine a trecut pe-acolo ținut de grâne și de grădinării, cu iarbă deasă și pomi încărcăți cu fructe, dar de belșugul și frumusețea aceea o țărancă săracă așa cum a fost Maria Zidaru nu se putea bucura. Un ținut bogat însemna doar slăpâni bogați, atât. Din iarbă deasă, vacile săracului, înjugate la plug, nu-și sporeau laptele și din pământul mănos, firavele ogoare prost lucrate ale nevoiașilor nu trăgeau folosul. Până la împroprietărirea din 1945 care i-a adus două iugăre, slugărise Maria Zidaru la unul și la altul.

— N'am avut an fără griji... an bun n'am știut ce'nseamnă. N'am dat nicăeri de milă.

Moartea unei surori, înecată'n Someș de teama moșieritei care-o învinuia de a-i fi mâncat... o linguriță de miere, a îmbrăcat într'un negru de doliu, trecutul Mariei, trecutul atâtor Marii dela țară...

— Deaceea am intrat în Partid... fiindcă mi-am dat seama că: al nostru și nu al celor bogați, cum erau partidele din trecut... Și partidul nostru nu putea fi decât împotriva lor.

Apoi, după o clipă de gândire, privirea ei se luminează iar:

— Era astă toamnă, pământul tare ca drumul... și'nțelegerea oamenilor tot așa de tare, greu de pătruns. Dacă nu mi-ar fi fost drag Partidul, nu isbuteam să fiu atât de dârză, să nu mă las nici în ruptul capului. Mergeam din casă'n casă, împreună cu organizatoricul nostru. Dar pe unde ajungeam noi trecuseră înainte cu svonuri, cu șoapte, cei care cu-o vorbă proastă umblă să strice câte zece bune. Găseam oamenii parcă ferecați. S'ar fi zis că băteam la uși închise. Când au venit tractoarele, să fi văzut cum stătea tot satul pe marginea șanțului și se uita, ca la teatru. Membrii noștri de Partid au ieșit cei dintâi la muncă și după ei s'au pornit și ceilalți. Dar n'a fost ușor... și nici acum nu este.

Trebuia s'ascult pe toți. Și suntem peste două sute.

Fără să vrea, președinta a încrucișat brațele pe piept, în atitudinea în care își asculta membrii cei mulți cu multele și măruntele lor nevoi de fiecare zi.

— Totul e să'mpaci pricinile cât sunt calde încă. Să vorbești cu fiecare'n parte, apoi să-i pui față'n față. Scapără din asta adevărul ca scânteia sub amnar. Să nu lăsăm supărarea să cadă pe inimă căci mustește acolo amarul, și otrăvește omul cu'nctul. La noi, un membru al gospodăriei trebuie să se poarte ca o față mare de care nimeni să nu poată spune nimic rău. Și pentru asta, trebuie să nu-i apese nicio piatră pe suflet.

În ținutul Mariei, femeile nu prea se bucurau de niciun fel de autoritate până acum. Și când o vezi cum, mică și tânără, a isbutit această ispravă mare: să se facă ascultată **chiar și de bărbați în toată firea**, îți dai seama că această femeie, care pe vremea slugăritului își pierduse chiar și numele, stăpâna ei spunându-i, nu Maria, ci „Grăbește-te”, și-a regăsit odată cu viața nouă și o personalitate nouă. Odată cu conștiința de clasă, Partidul a deșteptat în ea toate posibilitățile încă ațipite. Maria Zidaru nu se cunoștea pe sine câtă vreme nimeni nu-i ceruse să'nțeleagă și să lupte, câtă vreme nu i se deschiseseră rândurile strânse a celor pentru care fiecare biruință înseamnă un pas înainte pentru toți. Din mijlocul acestor mulțimi cresc conducătorii firești ai poporului, cei pe care faptele lor îi împing în frunte.

— Ceeace-am făcut eu e o dovadă de ceeace poate orice femeie, când e ajutată și are dragoste de muncă și de oameni.

Soful Mariei este fierar. În urma rănilor din război, a pierdut un picior dar asta nu-l împiedică să muncească și chiar să poată folosi o bicicletă.

Durerea de-acasă îmbină marea ei dragoste pentru oameni, cu-o gingășie și-o înțelegere care-i limpezesc privirea și-o fac să pătrundă până'n adâncul celor mai ferite lucruri. Se strâng împrejurul ei, după sfaturi, oameni cu totul străini. Iar statul ei vine, chibzuit, cald cum e văpaia ce bate dinspre vatră

Are un băiat de zece ani, pionier, care crește repede, mai, mai să-și ajungă mama. Ca și ea vorbește româna și maghiara. Și ceilalți membri ai Gospodăriei vorbesc cele două limbi ale ținutului. Vrajmășiile trecutului par să se fi risipit și ele căci depe pământul bine arat, mărunț ca nisipul, mărarăcinii haturilor au depărut și cu ei odată opreliștele din calea înțelegerii între oamenii muncitorii.

— Au fost multe și urâte lucruri în trecut. Nu ni erau încă ochii deschiși; de unde să'nțelegem noi că dacă pe mine, de pildă, m'a exploatat moșiereasa Horvat, care era unguroaică, asta nu'nsemna de fel că nu m'a exploatat la fel înainte, altă moșiereasă din Oltenia, care era româncă! Neamul exploatatorilor de toate limbile unul este și'mpotriva lui trebuie să luptăm până la nimicire. Să nu ne risipim puterile dușmânindu-ne între noi.

E drept că la festivalurile Gospodăriei, care'ntr'o sală arătoasă și-a instalat o scenă și-un cinematograf, aleargă întreaga regiune, români și maghiari deopotrivă. De lucrul acesta, președinta este grozav de mândră. Dragostea ei pentru frumos, pentru vorbele bine spuse, pentru pildele bine aľese, o face să aibă ochi și de public dar și de mamă sub a căror aprobare echipele culturale și artistice ale gospodăriei se simt în stare să cucerească toate premiile. La toate concursurile dealtfel au ieșit printre cele dintâi.

— Avem niște fete, la noi! și vrednice și frumoase! Când s'au măritat unele, le-a făcut Gospodăria o nuntă mare până'n pod.

Gestul, e larg. Podul despre care vorbește e desigur înalt și încăpător ca și nunțile îmbelșugate cu oaspeți mulți și voie bună prin care s'a dovedit celor care se mai îndoiau, că fetele Gospodăriei se mărită.

— Prin gospodărie țaranul poate pune pe masă o bucată de pâine mai mare și mai bună pentru copilul lui, căci gândul nostru nu trebuie să-i părăsească nicio clipă. Pentru ei muncim doar... Dacă vom îndeplini planul de Stat, atunci știu că aceasta va'nsemna un fund puternic la căldarea pe care planul de cinci ani o va umple și care ne va aduce și nouă belșugul. Am fost acolo! Tot ce-au dobândit oamenii sovietici e numai prin muncă și tot prin muncă le vom putea dobândi și noi

Maria Zidaru are acasă o față de masă de mătase cu ape și cu ciucuri lungi, verde, cum îi sunt și ochii, cumpărată la Moscova ca și rochia pe care a purtat-o la congres. Privește uneori încordată la fața aceea de masă ca la o hartă ori o fotografie al cărei tâlc numai ea îl cunoaște.

— Știi că, anul trecut eram și eu în delegația trimisă la Moscova. A fost cea mai fericită zi din viața mea atunci când l-am cunoscut pe tovarășul Stalin, pentru noi scumpă avuție și mare fericire. Mi-a apărut printre florile aduse de pionierii care-l înconjuraseră cu iubirea lor mare. Toți ochii celor ce priveau jucau în lacrimi... Acolo am cunoscut-o și pe Pașa Anghelina, care s'a ridicat odată cu întreg poporul și care dintr'o țărancă săracă cum am fost și eu, este astăzi eroină a muncii și deputat... Tot acolo am auzit-o pe Dolores Ibarruri, Passionaria, vorbind sguduită de plâns, despre suferințele poporului spaniol.

Clipind des, Maria întoarce capul. După un timp, vorbește iar cu vocea ei blândă deodată asprită, așa cum sunt glasurile îmbrumate de lacrimi:

— Noi, cu ajutorul Uniunii Sovietice am putut porni la construirea socialismului. Cât de fericiți ar fi țararii spanioli, care trudesec încă pe moșiile boerilor, într'o gospodărie ca a noastră unde niciun bob nu se pierde și unde fiecărui om i-a venit îndestulare până la anul.

La noi, acolo, am pornit să construim socialismul fiecare câte puțin. Ce-a fost mai greu a trecut acum. Și-au primit oamenii o parte din bucate, bani... Când am văzut plecând dela 'mpărțeală carele pline, și inima mea era plină, încărcată parcă de-o mulțumire mare.

Oamenii noștri lucraseră cinstit, fără plată. Se strâneau la muncă, așa ca furnicile. La început mai umbrea'n mine un fel de 'ngrijorare. Oare ce ne-om face dacă cumva nu ies toate cum trebuie? Dar în astfel de clipe îmi răsăreau în minte fețele mulțumite ale colhoznicilor sovietici pe care-i văzusem în Uniune și pe dată simțeam că-mi crește și mie curajul. Poate de-aceea mă iubesc oamenii. Pentru că simt în mine încrederea ce-o am în ei.

Un surâs înduioșat și mirat încă îi joacă între ochi și gură. O simți fericită de dragostea asta pe care a iscat-o fără ca aproape să știe și care nu este decât imboldul firesc al oamenilor către omul pe care-l simt al lor.

— S'a lipit de mine soțul, ca de viață. Și băiatul meu, deasemeni... când mă uit la ei, la brigăzile noastre, la tot ce-am ridicat nou împrejur, mă cuprinde o bucurie adâncă, ce trece dincolo de mine tocmai acolo unde

așteaptă țara 'ntreagă să vadă cum facem noi socialismul la sate. Am ceva de arătat, asta-i o bucurie mare de tot...

Și după ce răsufă adânc, adăugă :

— Și-i numai un început ! Pace să fie... pace !

Pe fruntea ei limpede, de 'ncruntare, părea să treacă un nor :

— Știm că nu-i destul să vrei pacea și s'o iubești. Ca pentru toate lucrurile de preț ale vieții și pentru pace trebuie să lupți. Luptăm și-om lupta, spune ea dârz.

Noi, la gospodărie știm că o recoltă 'mbelșugată, că niciun bob risipit, că 'nțelegerea dintre membri, sunt tot **atâtea lovituri date dușmanului**. Toate roadele muncii în mâna noastră sunt arme împotriva lui. Și dacă va trebui, apoi lasă ! La nevoie vom ști noi să apucăm arma și s'o întoarcem împotriva cui trebuie. Pacea e talpa și puterea clasei muncitoare și odată cu capul nu vom da înapoi nimic din cele cucerite de noi, cei cu îndreptarul Partidului în față

Maria Zidaru pare să crească, să se 'nalțe până a deveni un simbol. Este țărâna săracă, însfârșit eliberată din negurile mizeriei și ale neștiinței, care își spune răspicat, cuvântul. Și cuvântul ei, sprijinit în sapă, în milioanele de sape, ale țării, cade greu, ca un rod îmbelșugat în talgerul care se-apeacă, al Păcii.

MARIA ROVAN

NICOLAE LUPULESCU

„La Grivița Roșie, tov. N. Lupulescu a fost propus pentru comisia electorală a capitalei”. („Scânteița”, Miercuri 4 Octombrie, 1950).

Toamna aruncă polei de aur pe frunze, pe gratiile gardului de țevărie, pe florile vesele din curtea atelierelor Grivița, pe dalele străzii. E aproape ora șapte. La poarta treia se îngrămădesc muncitorii. Pe fețele oamenilor soarele blând de toamnă joacă a zâmbet. Zidurile atelierelor sunt îmbujorate de lozinci. Din pâniile megafoanelor se înalță, umplând văzduhul, o horă. Pe cerul albastru verzui ca apele mării în diminețile reci, plutesc spre depărtări, către țarmurile unde trudesc oamenii negri, păsările călătoare. Niște porumbei albi pigulesc în curte, apoi se ridică sus, tot mai sus.

În părul unei fetițe de vreo nouă ani, lumina sburdă ca un roi de albine. Îi place să se scoale din când în când mai devreme să-l însoțească la lucru pe tovarășul Nicolae Lupulescu, constatatator la atelierul comenzi regie. Îi poartă numele, o crește și ține la el ca la un tată. Intovărășindu-l până la poarta treia trăește o parte din viața lui de muncitor, de care-i tare mândră. Când îl salută și îi dau binețe tovarășii, răspunde și ea, cu gravitate. Toți îl cunosc și se vede pe fețele lor prețuirea. Doar e președintele comitetului de luptă pentru pace al atelierelor Grivița... De multe ori fetița se gândește că pentru mulți dintre ei, e ca și pentru ea, un părinte. I-a auzit cum îi cereau sfatul și-i ascultau atenți, răspunsurile. El vorbește întotdeauna potolită; cu unii blând și cu tragere de inimă, altora, mai puțin — cu băgare de seamă. Prin multe a trecut și a învățat să se stăpânească. Nici ea nu l-a auzit înfuriindu-se vreodată. Lângă el simte o caldă siguranță, ca atunci când găsește drumul după o rătăcire prin hățișuri de pădure. Din ce în ce mai rar se întreabă de i-o fi sau nu, tată adevărat. Ce e cu asta, nu înțelege bine. De mică s'a trezit în casa unei bătrâne amărâte, care ținea mai mulți copii, din milă și de nevoie. O vede parcă și acum, adusă de spate, lipăind cu picioarele goale pe pământul noroios și rece și bodegăniind. Din cătun, de sub acoperișul de stof al unei colibe, au luat-o părinții cei noi și n'au mai adus-o îndărăt. Rareori vorbea bunica despre părinții cei vechi. Odată a auzit-o spunând că au murit. Când a vrut s'o întrebe mai mult, în loc să-i răspundă și-a șters ochii cu năframa ei neagră și a amenințat cu pumnul spre zări, blestemând pe cei haini.

Dar tot bunica i-a spus când a venit s'o ia tovarășul Lupulescu: „Să-l ascuți, că el de-acuma ți-e tată!” Ce-o fi adevărat aici și ce nu? L-ar întreba, el trebuie să priceapă ce s'a întâmplat, dar se sfiște. Lângă el se simte doar ca o creangă a stejarului. Lângă el e bine. Restul se pierde și se învălmășește în pădurea cea deasă și încălțită a vieții ei.

Își ridică privirea plină de admirație spre omul înalt și voinic de lângă ea și îl întrebă, pentru a nu știu câta oară :

— Tată, de ce nu porți tu întotdeauna Medalia Muncii ? Eu, dacă aș fi în locul tău, aș purta-o neîncetat. Ce strălucitoare e și frumoasă...

Nicolae Lupulescu zâmbeste pe sub mustața ușor încărunțită :

— Ei, nu-i de fiecare zi... Asta-i o zi ca toate celelalte. O purtăm numai la sărbătorile mari. Când am fost delegat la congresul partizanilor păcii, am pus-o...

Foarte mult îi place să-și amintească de congres tovarășului Lupulescu. Și cu toate că de atunci nu s'au scurs multe zile, îl amintește ca pe un eveniment istoric. Il pomenește cu evlavie și păstrează caetul cu însemnări dela congres, în același sîp și în același sertar în care ține, învelită în foiță subțire, Medalia Muncii, căpătată de el acum doi ani, pentru descoperirea unui nou soi de injector. Cele mai frumoase zile din viața lui au fost când i-au prins în dreptul inimii medalia și când a luat cuvântul la congres... Îi împrăștiau vorbele megafoanele, cum împrăștie acum chiotul sărbătoresc al naiurilor și viiorilor.

„Tovarăși, bin munci din ce în ce mai cu drag, mai cu avânt, pentru pace !“

Dintr'odată muzica încetează și din pâniile megafoanelor sbucnesc roiuri de cuvinte. Nicolae Lupulescu are gândul risipit. Nu deslușește tocmai bine, se grăbește să nu întârzie la lucru. Dar ca un curent electric îl sgudue vorbele :

„La ședința plenară a adunării generale a O.N.U., din după amiaza zilei de 25 Septembrie, continuând debaterile, ministrul de afaceri externe al Marii Britanii, Bevin, a elogiât agresiunea Statelor Unite în Coreea...“

„Cum de am putut să n'aud totul ?“ își spune, și pumnii i se strâng până la durere când i se pare că vede întruchipările unor ființe grase și nepăsătoare, îmbrăcate în haine din cea mai bună stofă englezească, rânjind și fumând, înșiruite în jurul unei mese acoperite cu hârtii, în care-s adunate dovezile crimelor lor din Coreea... O.N.U.... Și parcă-i răbufnește în ureche buibuitul surd al bombeii care împrășcase norii de pământ, gata să-l amestece cu țărâna, pe el, pe toți cei din ateliere.

„Puneți-vă pofa în cui, bandiților !“ șoptește printre dinții încheștați puternic.

Fetița a rămas în urma lui. Abia i-a mai făcut un semn din cap. Pătrunde pe poartă și ascultă mereu din mers, grăbind spre atelier. Il mistue o foame din ce în ce mai mare de lucru.

Ochii îi strălucesc înflăcărați, adânci. Spinarea lui a cunoscut loviturile vânei de bou, dar ele n'au încovoiat-o. Nici închisoarea n'a reușit să i-o boltească. Parcă n'are nimic de-a-face cu cei peste cincizeci de ani, trecuți în lipsuri și nevoie. Și glasul care, blând, îl muștră pe un tovarăș, exprimă putere :

— Măi tovarășe, ascultă ce spune radio, cum îi demască pe bandiți. Implântă-ți cuvintele în suflet și poartă-le cu tine !

Îi vorbește, parcă și-ar vorbi lui însuș. Intotdeauna se gândește că în fiecare muncitor e unul ca el.

Rampă între el și oameni n'a pus niciodată.

Fetei i-au scăpat cuvintele din văzduh. Simte că inima lui se frământă și nu știe de ce. Își lipește strâns ghiozdanul de trup, să nu-i scape și merge înainte spre școală. Cu mâna liberă trece peste țevăria vopsită de curând a gardului și numără gratiile. Ii place sunetul melodios al metalului care tresaltă sub degete. Pe alocuri, țevile sunt găurite.

„Oare n'or fi urmele gloanțelor trase în muncitori în 1933?” își zice ea și se hotărăște să-l întrebe pe tata ce-o fi cu rănila acelea în fier, doar și el a luat parte la greva cea mare a ceferiștilor.

Câteva săli, una lângă alta. Fiecare din ele are câte o placă de metal albă. Una anunță: „Atelierul de comenzi, regie“. Până acolo duce o scară, toată ziua forfota de lume. Biroul în care lucrează Nicolae Lupulescu e un birou obișnuit, după cum și el e un om obișnuit. Lucrează femei și bărbați cu ochii cuprinși în hârtii. Ai zice un birou de funcționari. Dar pentru Nicolae Lupulescu hârtia are viață. Hârtiile acelea vorbesc despre macarale care trebuie să se învârtească de sărg, de lumina puternică a aparatului de sudură, de pocnetele pistolului de nituit, de uruiul roților unei locomotive care se urnește înnoită și de șueratul ascuțit, triumfător, al pornirii spre mai înainte. Din hârtiile acelea locomotiva despică zări vineții ca brândușa, săgetă miriști, păduri de brazi, pătrunde prin orașe și fabrici. Din hârtiile acelea așternute cu scrisul lui îngrijit, răd fețe de oameni care-și primesc plata muncii și trec spre casă, mulțumiți că o supă mai bună o să le fumege pe plită, că soția o să arate mai frumoasă cu năframa cea nouă.

Trage o iscălitură cu parafă arcuită și își aruncă ochii la portretele și lozincile măestrit înșiruite pe pereți, cu simțământul unui om care privește rezultatul bun al unei strădanii. „Rar birou mai frumos“ își spune el, cu un fel de mândrie părintească. Își înseamnă în minte: „Trebuie să fac un fotomontaj... Dacă l-aș pune aici, sigur că atelierul comenzi-regie ar fi cel mai frumos din toată Grivița. Dar nu l-ar vedea toți. Nu aici i-e locul. Trebuie să gădesc neapărat fotomontajul. Pentru panoul cel mare al comitetului de luptă pentru pace. La intrare. Sau pe sală. Să-l vadă cât mai mulți. Să vadă cum plâng copiii coreenilor, orfani, să vadă dușmanul!“

Inchide un caet și se ridică iute.

— Nu pleca, tovarășe, răsună o voce subțire. A telefonat un ziarist că vine să stea de vorbă cu d-ta...

— Când vine?...

— N'a spus sigur.

— Rugați-l să aștepte, tovarăși. Dau raită de dimineață prin ateliere. Că doar lucrul meu nu-i pe scaun.

Atelierul de fierărie Grivița-locomotive, secția reparații, e întreg, un cuptor încins. Sună ciocanele cu aburi, năpustindu-se, namile uriașe, deasupra barelor de fier roșu arzând. Cărămizile cuptoarelor luminează, incandescente, oamenii goi până la mijloc, din pricina căldurii răbufnitoare a gazului metan. Ei se mișcă iuți și calmi, cu o siguranță de stăpâni. Sub ochelarii protectori, sclipesc, verde, ochii sudorilor, ațintiți drept în văpaia scânteilor. La intrarea în ateliere sunt două table mari. Pe una se scrie cu cretă, în fiecare zi, numele frunțașilor. Pe alta, se scrie tot cu cretă în fiecare zi: „N'avem codași!“.

Nicolae Lupulescu merge din atelier în atelier și constată lucrările de înnoire, de reparații. Acum e la cranicul de apă. Aici notează doi cilindri de bronz, două inele de bronz... Strălucirea lor îi ia ochii. Le atinge cu drag. A lui sunt și a celorlalți. Deodată lângă el se ivește un chip uns tot cu cărbune și ulei, pe care abia îl mai ghicești după nasul cârn, dinții albi și ochii jucăuși, că e tare tânăr. O salopetă și mai unsă.

— Tovarășe Lupulescu, pe mine nu m'ai scris drept cu lucrarea mea. Eu am lucrat la doi cilindri și când colo dumneata mi-ai trecut alaltăeri, unul! Dece mă nedreptățești? Doar nu suntem ca pe vremurile care le-ai mai apucat dumneata!

— Mă, nu te ruși așa! E doar tovarășul Lupulescu?, îi strigă supărat meșterul.

— Lasă-l să spună ce are pe suflet, se amestecă potolit Lupulescu. Numai să nu se pripească... Oiu fi apucat eu vremuri rele, dar năravuri urâte m'am ferit să învăț... Inșă poate-am greșit, cine știe.

„Oiu fi visat? M'am lăsat dus de alte gânduri? Atunci rușine să-mi fie“, își zice el mai departe, în gând. Nu există meseriaș desăvârșit, dar nici așa... Nu lupt bine pentru pace, dacă nu văd de oameni și de meseria mea! Am învățat doar asta dela Partid!“ Tonul ucenicului nu i-a plăcut. I-ar spune: „Nu mă lua repede, tovarășe! Eu am trecut prin toate grevele, am luat parte la toate manifestațiile muncitorești din 1918 până acum. Am fost arestat și lovit cu vâna de bou pentru că lucram la Ajutorul Roșu. Sunt președintele comitetului de luptă pentru pace... delegat la congres... membru de Partid... Ce te rezezi așa pe negândite?...“ (Și aprinde o țigară.

„Dar dacă picul are dreptate? Cu atât mai mult nu i se cade să greșească lui. Nu spune nimenea că nu i s'a întâmplat niciodată în viață să greșească la vreo piesă. Atunci nu-l trăgea inima la lucru. Muncea pentru alții. Pentru boeri. Mai ades greșea în timpul răsboiului și dinadins, dar așa ca să nu se bage de seamă... Erau alte vremi... la asta s'o fi gândit picul? Nu, lui nu i-o fi dat prin minte...“

Ucenicul face gură, strigă și meșterul la el. Numai Lupulescu e liniștit

— Hai și-om vedea unde-i hârtia cu pricina! le spune el, zâmbind la amintirea că pentru totdeauna vremurile vechi s'au stins După nu lungă căutare se ivește și nota de plată pentru cilindrul al doilea, care zăcea pe biroul altuia. Acela uitase de ea. Ucenicul își lasă ochii în jos. Pe substratul de ulei și fum roșeața obrazului nu se mai vede. Abia acum trece meșterul constatator mai departe, mulțumit. „Altădată nu era așa“ îi spune el picului. „Când eram eu ca tine munceam pe degeaba... Numai pentru o pâine goală, la un om hapsân. Mai târziu, când intrasem lucrător, inginerul îmi fura totdeauna din drepturi, că așa avea ordin dela stăpâni lui. Mai erau amenzi, loviturile. Ferice de tine că nu trăești tinerețea mea. Dacă ar pricepe Truman cât urâm noi vremurile acelea, și-ar da seamă și el că nu ne mai poate speria nicio bombă!...“

„Hai, tovarășe, la atelierul de vopsitorie, să vezi radiatoarele pe care vrem să le instalăm“ —, îl cheamă un meșter grăsuț, cu un halat fumuriu plin de pete, — „vino repede!“

O pornește alături de el și urechile obișnuite cu zgomotul îl aud bine, în uruitul motoarelor:

„Trebue 26 de radiatoare pe stâlpi în atelierul de vopsitorie. Căldura are să vină atunci din două părți: și dela radiatoarele subterane și dela-

cele din aer. Muncitorilor o să le fie mai cald și vagoanele vopsite proaspăt au să se usuce mai repede..."

Lupulescu face un calcul pe hârtie.

— De, costă cam mult. Dar nu e rău. Am să vorbesc cu tovarășul director.

Și-a adus aminte cum altădată muncea acolo în acelaș atelier, moșul Bâgu. Cu numele era vorba de un atelier, că lucrau oamenii sub cerul liber, vara și iarna...

— Numai ușiie să fie mereu închise, tovarăși! Altfel tot o să intre răceala la iarnă.

Prin două uși mari de fier, date larg la o parte, se văd șinele închein du-se triunghiular în depărtare. O locomotivă așteaptă sclipind înoită, parcă îmbie la drum.

— O fi locomotiva tovarășului Teodorescu, cel de a fost cu mine la congresul păcii. Pare-se că e în concediu. Vajnic om...

— Vajnic, întărește meșterul vopsitor. Intâiul dela Grivița care îndrăzni a străbate neînterupt 500 de kilometri. Ia uite, cu locomotiva asta a mers. Ridica săraca prin munții Predealului un tren accelerat, singurică. Parcă era un cal de cei buni în mâna lui Teodorescu... Am vopsit-o s'o facem mai mândră, că merită!

Amurgește devreme, ca toamna. Sirena atelierelor țiuie a plecare. Nicolae Lupulescu vede prin fereastră cum unii se îmbulzesc la poartă. O vede pe colega de birou, funcționara măruntă și brunetă care poartă mereu o cruciulită la gât, cum arde de nerăbdare să plece.

„Oare câți or veni la conferința mea dela club? Nu sunt cine știe ce vorbitor..."

Un fel de oboseală îi trece prin mădulare. Ziua n'a fost ușoară.

„N'oiu fi eu vorbitor, dar trebuie să mă căznesc să vorbesc bine, că dacă m'au trimis oamenii la congres, așteaptă să le spun și lor ce am învățat acolo... N'au avut toți fericirea să stea în sala aceea, s'asculte vorbele înălțându-se ca niște porumbei albi. Parcă m'am scădat într'o mare de încredere în viață. Așa am să le vorbesc..."

Sala clubului freamătă de lume. Inima îi crește văzându-și tovarășii înălțând laolaltă lozinci, i se face o plămadă cu inimile lor.

Câteva clipe de tăcere și pe urmă vorbele i se revarsă deasupra oamenilor ca o lumină:

„Mi-a săltat inima, tovarăși, când am văzut la congres pe delegatul francez îmbrățișându-se cu delegatul vietnamez. Atunci am înțeles deplin dragostea popoarelor din toată lumea pentru pace. Și am fost sigur de forța clasei muncitoare! Am priceput că muncitorimea unită, nimic și nimeni n'o poate constrânge!"

Nici nu știe cum îi sboară cuvintele, parcă s'a născut la tribună... Când vorbește de crimele din Coreea, ascultă și copiii cu capul în mâini, serioși ca niște bătrâni. În ochii unor femei sticlesc lacrimi. Și un val de ură cumplită se ridică în strigătele lor: „Jos cu ațățătorii la război!"

Apoi le vorbește de forța Uniunii Sovietice, de tovarășul care veghează din Kremlin, de partidele muncitorești.

Repede se șterg lacrimile, fețele înfloresc iar. Ce scumpi i-s oamenii aceia, care toți gândesc și simt ca el! Pacă i-ar strânge la piept pe toți dintr'odată! Și după terminarea conferinței, pe drum, îl urmăresc vocile lor puternice, împletindu-se ca o melodie: „Stalin! Stalin! Pace!”

Prin întunerecul dens strălucesc ici colo, felinarele. La casa mică din comuna suburbană veghiază de mult un geam aprins.

„M'o li așteptând nevasta, săraça. De câteori o fi încălzind seara mâncarea... I-o fi urât singură... Totdeauna mă întorc seara târziu. Dacă ne-am lăsa acuma răgazuri, ne-ar pune dușmanul mâna în gât. Poate duminică, dacă am timp, o să merg cu ea la cinematograf.”

Deschide infrigurat ușa. Ii vine un fel de dor, ca în tinerețe, de nevasta aceea bună, încă frumoasă și voinică, deși aproape douăzeci de ani au împărțit amândoi grijile. Parcă o vede cum, în timpul când era el dat afară din serviciu ca grevist, lucra zi și noapte la mașina de cusut, să-l țină și pe el. E o femeie care niciodată nu se plânge și nu știi cum le face toate. Sâmburele de lumină din fereastră se mișcă, ajunge în altă încăpere, se apropie de ușă. Fetița iese frecându-se la ochi.

— Dece nu te-ai culcat, fato?

— Te așteptam.

— Nu era nevoie. Ți-am spus și altădată, că nu trebuie.

— Dacă îmi place mie...

— Și mama? O fi adormit?

— Mama? se indignează fetița. E la o ședință la UFDR, în circa ei. Nu știi că e responsabilă de circă?

El zâmbește și se bate cu mâna peste frunte. La asta nu s'a gândit. Așa e el... Nevasta tot mai mult e nevestă... De viața ei uită. N'are timp... Rămășițe vechi. Când or să treacă fără întoarcere?

Merge în sufragerie și se așează la masă, așteptând. „E mai bine că întârzie și ea. Suntem la fel, ca doi pomi care am crescut odată”.

Fetița se joacă alături cu pisicile. Aici e liniște, prea liniște. Prea multă ordine, se cunoaște că oamenii care locuiesc sunt mai mult plecați...

În liniștea asta, bine ar scrie răvașul către feroviarii francezi. Tovarășii lui de acolo luptă pentru pace însutit mai greu ca el și ca nevasta lui. Să-i ajute., „Nu te gândi mult cum să scrii”, i-a spus secretarul organizației de partid, dându-i încredere: „Scrie din inimă și cuvintele au să curgă singure... O să citim împreună cu tovarășii. Nu e nevoie să fii mare cărturar. Să vezi că are să iasă bine”.

Scoate din sîpet carnetul primit în dar la congresul păcii. Ii mângâie scoarța netedă și zăbovește deasupra stegulețelor de emai. Gândurile încep a se turna în forme:

„Tovarășii feroviarilor francezi! Nu transportați nicio tonă de material de războiu! Inchipuiți-vă întotdeauna că înaintea locomotivei voastre, pe șine, stă culcat trupul Raymondei Dien! Sau că un copil coreean zace cu mânuțele întinse și cere să vă opriți!”

Iși strigă fetița:

— Fuga! Cerneala și condeiul!

— Am început și eu să scriu tată.

— La ora asta, ce scrii?

— Scriam așa, pentru mine...

Fetița intră fără cerneală. Ochii i se lipesc de ochii tatei, umezi. Simțea nevoia să se destăinuie cuiva și începuse a înșira litere, unele mai strâmbe, altele mai drepte, pe ultima pagină a unui caet de școală.

Se apropie de el și cu o voce sfielnică, îl întreabă :

— Tată, ce înseamnă orfană de războiu? Cineva zicea azi la școală că eu sunt orfană de război...

Privind-o, îi înțelege frământarea. N'are drept să-i ascundă. S'o ia așa, binișcr, lângă el, și să-i spună, mângâind-o pe cap ca să îndure mai lesne povara cuvintelor..

Ii vorbește de satul în care s'a născut ea. De munca trudnică a părinților, țărani nevoiași. Doar o cunoaște, viața aceea, din copilăria lui. Ii spune de un ordin verde care a venit odată, în timpul secerișului, de lacrimile unei femei care legăna un copil. De cărțile poștale militare care vesteau pe un petecut de carton cât o frunză de plop : „Sunt sănătos”. Și de ziua când nicio carte poștală n'a mai venit. Ii povestește cum femeia a plecat la oraș, muncind cu palmele și acolo, să aibă ce trimite fetei. Cum o năvală de bombe s'a abătut deasupra Griviței și femeia aceea tânără și singură, căzu și ea, ca un ostaș pe front, învălită de moloz, amestecată cu pietre și șgură.

Mâna i se oprește în părul fetei.

— Și unde-i ea acuma? întreabă copilul nedumirindu-se.

Cum ar putea face să sune blajin vorbele : „N'au mai desgropat-o nicio dată...”

Vorbește mai departe : „Au murit părinții tăi... Eu am citit în „Scânțtea”, odată, despre copiii rămași orfani. Am venit și te-am luat să te cresc. Noi tot n'aveam copii. Și te-am socotit fetea mea”.

Apleacă ochii, parcă s'ar codi să întâlnească privirea fetei.

— Și cum erau părinții mei?

— Nu știu cum arătau... Dar erau oameni buni...

Ea n'o să afle niciodată cum se înfățișau. Și toată viața are să se întrebe.

Ii mângâie părul și o privește în ochi.

— De asta, vezi tu, ne e dragă tuturor pacea!

Privirea fetei pare brumată :

— Și tu, șoptește ea, — ești un luptător pentru pace, așa cum spunea învățătoarea?

— Incepusem o scrisoare către muncitorii din Franța și le spuneam să nu mai încarce bombe...

Privește acum pe fereastră, parcă ar căuta să spargă spațiul și să ajungă acolo, pe malul Mediteranei. Când întoarce privirea fetei nu mai e lângă el. Nici nu știe când a venit înapoi. Dărză, îi întinde cerneala și stoacul, i le împinge aproape :

— Scrie, scrie repede... tată... muncitorilor din Franța!

IOSIF BARTA

Dacă întrebi de Iosif Barta pe oricare om din Valea Jiului, începând de jos din Aninoasa și până spre nord la Petroșani, are să ți se răspundă cu un mândru : „Sigur că-l știm. Echipa lui lucrează dela 13 Iunie în contul anului 1951. E delegatul nostru la Congresul Mondial al Partizanilor Păcii”.

Dar dacă ai fi întrebat acum doi ani de acelaș Barta, minerii născuți și crescuți pe malul deluros al Jiului s'ar fi întrebat mirați unii pe alții : „Cine e ? Nu-l cunoaștem !”

Intr'adevăr, el vine de foarte departe la Jiu. Cum se face că mina care atâtădată, gonea oamenii din valea botezată pe atunci nu în zadar a plângerii, l-a atras pe Iosif Barta, ca pe atâtea alte sute de ortaci? Cum se face că acest proaspăt miner, sosit dela sute de kilometri de Lupeni, a câștigat atâta încredere, încât să fie ales printre cei ce vor spune răspicat voința lui și a noastră la Congresul Mondial al Partizanilor Păcii ?

Iosif Barta a venit pe lume la Tg. Mureș. Era al treilea copil în casa unui mecanic dela căile ferate maghiare. Sub cerul întunecat de vulturul cu două capete austro-ungar, ca și sub stema cu zimbri și lei, soarta tatălui său a fost la fel degrea. De sub administrația lui Franz Iosef, bătrânul a trecut sub cea a lui Ferdinand, și apoi, alungat de aci fiindcă nu știa românește, s'a angajat mecanic la exploatarea forestieră din Toplița. Firmele se schimbaseră, fireturile de pe șapcă, limba oficială ; însă limba foamei și a luptei împotriva asupriii rămăseseră aceleași sub Hohenzolerni ca și sub Habsburgi, astfel că în 1929 îl găsim pe fostul mecanic la Căile Ferate participând la greva forestierilor din Toplița. Era tocmai anul în care, în celălalt colț al țării, minerii din Lupeni — printre care mult mai târziu avea să vină și el — primeau gloanțe când cereau pâine. La acest val al grevelor care străbătea țara, a asistat Iosif Barta la vârsta de 9 ani. Era în clasa 4-a, când nu prea știa unde să-și țină mâinile crescute ca ale unui adolescent și când zâmbetul stângaci ar fi trebuit să-i înflorească deplin pe buze. Dar tocmai atunci zâmbetul i-a împietrit pentru multă vreme : tatăl său a fost arestat, bătut și schingiuit împreună cu alți muncitori. Mult după eliberarea lui, Iosif Barta a păstrat în colțul gurii acelaș început de zâmbet care n'avusese cum și când să se contureze mai bine : aproape nu trecea o zi de 1 Mai ori 7 Noembrie în care tatăl său să nu fie arestat preventiv.

Dat de părinți ca ucenic cismar, Iosif putea aduce prea puțin în casă. Deaceea fără să părăsească prima meserie, el a fost silit să se angajeze ca muncitor forestier necalificat tot la Toplița : acelaș drum semănat cu spini pe care călcase tatăl, îl aștepta și pe fiu. Incărca butuci în vagoane pe care le manevra cu brațele pentru un salariu de nimic. În câte nopți nu se sfătuisse

fiu! mecanicului arestat în 1929, cu ceilalți tovarăși de muncă, de câte ori nu ajungeau cu toți la încheierea că viața nu mai poate fi îndurată astfel, că ceea ce nu cer punând piciorul în prag, nu vor obține nici cum, așteptând doar bunăvoința stăpânilor! Așa a reînceput valul nemulțumirilor printre forestieri. Dar la prima revendicare în masă, aceea de a adăoga la salariu o cătîme pentru fiecare vagon manevrat, patronii au sunat grabnic jandarmeria locală. În fața năvalei soldaților, parte din muncitori au izbutit să fugă în pădure, parte au fost prinși. Ca și înainte cu sute de ani, când țărani storși până la sânge de boieri, luau calea codrului, Iosif Barta a fost nevoit să se adăpostească în pădure, să se hrănească zile dearîndul cu poame și rădăcini, pentru ca până la urmă să fie totuși prins de jandarmi, și bătut până la sânge. A auzit atunci vorba asta: „Tu și ai tăi ar trebui să fiți rași de pe fața pământului, că prea vă prăsiți ca buruienile! O să ne înăbușiți deabinelea...”

Schingiuit, Barta a fost eliberat în cele din urmă și cu chiu cu vai reprimiț la societatea forestieră. Acum nu mai era adolescentul stîngaci de altădată, care nu știa cum să-și țină mâinile: era un tânăr înalt, spătos, dîrz, cu revolta mocnind în suflet, deși încă necanalizată în albia revoluționară a Partidului.

Dar tânărul n'a apucat să-și încerce din nou puterea brațelor la încărcatul vagoanelor de lemne, că i-a și sosit ordinul de chemare la oaste. Și din acea vară a lui 1938 și până în 1944, adică timp de șase ani, Iosif Barta aproape n'a cunoscut alt pat decît cel de campanie și altă masă decît cea dela cazan. Șase ani de viață irosiți sub cravașa când a unui ofițer spilcuit de-al lui vodă Carol, când a unui honved hortist după dictatul rușinos dela Viena; șase ani târșiți când în tranșee, când în atelierele din spatele frontului, pentru interesele celor ce-l bătuseră la grevă, l-au săturat pentru vecie de războaiele nedrepte ale bogaților. Și astăzi, dacă stă și se gîndește în urmă, minerul Iosif Barta, cu privirea căpruie, limpede și dreaptă, se cutremură la amintirea acelor ierni nensfârșit de lungi și grele. Un singur punct luminos îi străbate printre întunecatele amintiri, o întîlnire despre care pe atunci nu bănuia că va fi o răscruce a drumului său: — prietenia cu un miner sovietic. Era un om de vre-o 24 de ani, de-o vîrstă cu Revoluția din Octombrie.

Erau grele, serile de Decembrie... Barta lucra ca ajutor mecanic într'un atelier de reparat automobile. În acelaș loc fusese repartizat la muncă silnică minerul din Urali. Sufla crivățul zgâlțîind ușile; intrau pe poartă mașini peste mașini ologite de bîmbe. Fiecare retragere elastică, fiecare repliere strategică, îi răscolea pe ofițeri, îi îndârjea, și îngroșa teroarea. Acolo printre roțile mașinilor demontate, pe ciment ori în zăpadă, între piesele de schimb ale camioanelor, s'a legat mai prin semne și mai prin vorbe, prietenia între Barta și prizonierul sovietic. Și unul și altul lucrau cu dinadinsul încet, cât mai încet: sovieticul, sigur că astfel grăbește sfârșitul războiului, Barta, sătul de mizeriile aceluiaș război.

— „Și când e pace se robotește la noi tot fără tragere de inimă“, spunea el, minerului.

— „Să vii la noi în Urali, răspundea acesta, să vezi ce înseamnă munca! În mină avem alt calendar. Am crescut stăpâni pe locul și pe uneltele noastre de lucru... Dela Stahanov am învățat să fim stăpâni și pe timpul nostru.“

A trebuit multă vreme până ce Iosif Barta să-și poată închipui că un muncitor vrea și se străduie să lucreze mai bine decît i se cere. — „Pentru ce? îi răspundea la întrebări, prizonierul. Pentrucă munca nu ni-e soră cu

foamea. Pentru că mai mult cărbune tot nouă ni se întoarce"... Și acolo în Urali, nu era vorba numai de o rochie nouă nevastei, de un alt rând de alb-turi, ori chiar de bilete la concert sau concediu de odihnă pe plajile Crimeii. Pentru miner, fiecare tonă în plus de cărbune însemna încă o cărămidă la zidirea patriei socialismului. Fiecare tonă în plus îi garanta lui și a lor săi libertatea, și era în același timp o armă de luptă pentru eliberarea a milioane de muncitori ca Barta. Așa încerca ostașul căzut prizonier să explice pentru ce oamenii din munții lui natali nu se mulțumeau cu vechile tipicuri și n'aveau tihnă dacă o lună trecea fără o îmbunătățire a metodelor lor de muncă.

— „Acum înțelegi, îi spunea minerul sovietic, cu palmele bătucite de mânerul perforatorului, așa cum erau ale cismarului asprite de ciocan, acum înțelegi de ce mi-e dragă mina și munca noastră? Acum înțelegi de ce nevasta-mea Niura măntâmpina'n fiecare seară, nerăbdătoare: „cu cât ai depășit astăzi norma?“

Iosif Barta tăcea. Gândul i se întorcea la munca lui neomenească, la viața apăsată a tuturor tovarășilor săi, la fosta lui camaradă de joacă și școală dela Toplița, Ana. Și el ar fi vrut să lucreze liber pentru el și ea, pentru o viață mai bună, a tuturor muncitorilor, și el ar fi vrut s'o vadă pe Ana așteptându-l seara în poartă și întrebându-l: — „Ei, cum a mers munca astăzi?“

Va să zică și o altă viață era cu putință. Va să zică și întunecimile minei pot fi luminate de bucuria muncii neîncătușate, și cuvinte ca grafic, contra-grafic, folosirea presiunii, pot fi pentru un miner stăpân pe ceea ce lucrează, la fel de dragi, de calde, ca de pildă cuvântul „frate“...

Aceasta a fost o întâmplare din viața lui Iosif Barta, despre care el nu știa, pe atunci, că avea să-i schimbe drumul cu totul.

Au trecut șapte ani de când Barta nu l-a mai văzut pe minerul din Urali. Drumurile lor s'au despărțit în aparență. Ostașii sovietici l-au eliberat și pe acesta din urmă și pe cismarul din Toplița. Alături de ei, Barta Iosif a întors armele împotriva hitleriștilor și a participat la luptele de eliberare. Mai târziu, el a luat-o pe Ana de soție și a încercat, în timp de pace, să-și refacă rostul. Dar nici în Gheorghieni, nici în Ditrău, nici în Hideaga, cismarul Barta nu-și afla locul. Stâlpul spânzurătorii, țeava mitralierei, porțile temniței nu mai amenințau pe luptători. În schimb stăpânii asvârliți dela cârmă și lioata uneltelor lor, mișunau încă în țară, pândeau din umbră unde și când să lovească, sabotau reconstrucția și aprovizionarea. La rănile războiului nefinchise încă, se adăugau altele proaspăt deschise de secetă. Erau anii de foame, de ger, anii fără cărbune și fără pâine, sfâșiați de încercări dureroase. Acești ani l-au călît pe revoltatul și năvalnicul Barta, transformându-l într'un revoluționar, într'un comunist. Lupta în fiecare comună, dar activitatea de zi la zi nu-i aducea liniștea, nu-i cimenta convingerea că se folosea toată puterea lui de muncă, pentru că socialismul să vie cu o zi mai devreme în patria noastră. Dela tovarășii săi mai ridicăți învățase că baza construirii socialismului o formează industria grea și extractivă. Iar dela niște rude din Lupeni, aflate că pe Valea Jiului creștea nevoia brațelor de muncă. Bătălia cărbunelui era în toi. Trebuia cărbune să încălzească sobele reci, să pună în mișcare trenurile, să sature înaltele furnale, să călească oțelul, să sporească numărul mașinilor, armata pașnică a tractoarelor. Noi îndemnuri îi reaminteau poveștile minunate auzite dela minerul sovietic. Noi îndemnuri veniră să întărească o hotărîre care de fapt a prins să se înfîșipe într'însul în iernile războiului: Barta voia să devină miner.

Nimeni dintre localnicii de pe Valea Jiului n'ar fi putut prevedea, privind la noul venit cu tot bagajul dus într'o mână, că el va ajunge în doi ani să-i provoace la întrecere pe vechii mineri și să obțină cu echipa lui o izbândă sărbătorită de întregul popor.

Cum se explică drumul atât de scurt, din ziua în care a intrat în primul șut, în echipa bătrânului miner Jiga Lakatos, și până astăzi? Că avea numai treizeci de ani? Dar nu mai erau atâția de vârsta lui și chiar mai tineri? Că avea zelul omului care învață o nouă meserie? Dar nu mai veniseră și alții odată cu el în valea care începea să nu mai fie a plângerii?

Atunci ce s'a întâmplat cu Barta? A fost o minune? Nu. Iosif Barta aducea în mină o sete de muncă aprinsă de minerul sovietic și intețită de tovarășii comuniști cu vechime din Lupeni. Dorința de învățatură, de perfecționare, se simțea în el de departe. Ea îi da o anumită strălucire ochilor, anume intonații vocii, ea îi apropia și-i încălzea pe cei din jur.

Poate de aceea, tovarășii din echipă începând cu Jiga și sfârșind cu meșterul artificier, l-au înzestrat atât de repede cu tainele minei, cu știința de a obține randament la înaintare, de a folosi presiunea munților fără să se împiedice de ea. Poate de aceea ortacii lui au turnat într'însul ceea ce aveau mai bun, bogăția experienței acumulate, care a rodit înzecit. Iată de ce Iosif Barta, care aducea cu sine o nouă atitudine față de muncă, a izbutit să devină miner după trei luni practică de vagonetar, să deprindă rapid mânuirea ciocanului de abataj, să se califice după alte două luni, astfel ca însuși bătrânul șef de grup Lakatoș să-i încredințeze tânărului Barta conducerea echipei.

Dar bătălia cărbunelui nu se putea câștiga numai cu vechile deprinderi minerești. Timpul trebuia stăpânit ca un cal nărvaș și aceasta fără eforturi peste orele de muncă și peste puterea omului. Barta nu se mai putea mulțumi cu ceea ce-l învățaseră experimentații lui ortaci, ci s'a străduit să găsească metode noi cu care să câștige bătălia. A început să scormone în trecut, să-și amintească de metoda de care-i vorbise de mult minerul sovietic. A expus la ședință frânturi de amintiri; i-a venit în ajutor Partidul, i-a procurat literatura necesară, pentruca să poată aplica încununat de succes, tehnica nouă, în minele vechi. Iată cum la Lupeni, după câteva luni numai, cărbunele din abatajul său se scotea după o metodă pe cât de ingenioasă, pe atât de simplă.

Ea înseamnă împletirea inițiativei individuale în organizarea muncii cu o inovație tehnică, colțul din stânga al peretelui se despică oblic cu perforatorul ori cu mașina de tăiat. Crăpătura face ca presiunea muntelui să rupă stratul de cărbune în fâșii ce se desprind mai ușor cu ciocanul de abataj: E un lucru în aparență mic, dar ce spor aduce în comparație cu vechea metodă a pușcării peretelui!

În ce privește inițiativa, ea se bazează pe angajamentele zilnice ale ortacilor, luate la desbaterea graficului întocmit de ingineri.

În Uniunea Sovietică, metoda nici n'a pornit din mină: nu e specifică sfredelitorului de sub pământ, ci izvorăște din conștiința, din atitudinea nouă față de muncă a omului sovietic. Inițiată de Ali Mardanov, un sondor al Transcaucaziei, s'a extins înzecind energiile și înlesnind dezvoltarea capacităților individuale. Graficul nu mai rămâne sacrosanct ca niște table ale legii. El este studiat, analizat și debătut înainte de începerea muncii; fiecare dintre membrii echipei și-l compară cu propriile-i posibilități, cu sarcinile ce-i revin și aduce sugestiile, propunerile personale de corectare a graficului.

Intr'adevăr, minerul și chiar șeful de echipă cu care se întocmește graficul, nu pot cunoaște amănunțit felul în care fiecare miner și-a pregătit locul de muncă ori îndemânarea cu care a învățat să folosească presiunea, să atace peretele nu pieptiș, ci în partea lui cea mai slabă; și mai ales ei nu pot măsura exact gradul de inițiativă al fiecărui miner, conștiința și spiritul lui de răspundere. Din totalul propunerilor și sugestiilor fiecăruia, se alcătuește contra-graficul, care de cele mai multe ori este depășit el însuși.

Privită astfel, izbânda echipei lui Barta Iosif, care a izbutit cea dintâi să livreze ultima tonă în cadrul planului pe 1950, nu mai apare ca un miracol. Ori, cel mult, cu același omenesc miracol, aceeași neconținută depășire de sine, care se petrece sub ochii noștri în fiecare zi de construcție a socialismului.

Extinderea metodei n'a fost ușoară. Ea s'a izbit de reaua voință a unora, de prejudecățile și de rutina altora. Cei dintâi nu voiau, ceilalți nu puteau să priceapă esența metodei, spiritul ei nou, ci se speriau de rezultatele echipei lui Barta. Asemenea depășiri trezeau teama că vor ridica norma tuturor, deci că le vor îndoi eforturile. Ei nu înțelegeau că aci nu era vorba de o mai mare cantitate de energie, ci de o schimbare a calității muncii, de apelul la gândirea, la inițiativa fiecăruia, pentru ușurarea procesului de producție. Barta a înțâlnit nu odată piedici în cale. Indemnați de oameni de rea credință, rămași cu dorul după vechii stăpâni, șefii de revir au întârziat să pună utilajul necesar la dispoziția echipei lui. Nu odată, abătut și deprimat, pe Barta îl munea gândul să depună armele noi și să reia metodele ruginite. Dar tovarășii din organizația de Partid i-au stat alături cu vorba și cu fapta. Neîncetat ei au căutat și caută să limpezească gândurile oamenilor, să le insuflă tărie, să-i ajute să-și înfrângă slăbiciunile. Datorită Partidului, Barta a recăpătat încrederea în sine, datorită muncii de lămurire, șefii de revir au înțeles însemnătatea noului fel de a lucra și i-au dat concursul necesar.

Dar cu această victorie, Iosif Barta nu s'a culcat pe lauri. Zi de zi șeful de echipă își crește ortacii, căci el știe că numai ridicarea cadrelor permite extinderea metodei și sporirea producției de cărbune. Încetul cu încetul, în mintea minerilor se face lumină în ceea ce privește metoda cea nouă: ei înțeleg că succesele lui Barta nu-i vor sili să muncească mai mult, mai istovitor, ci dimpotrivă, mai productiv în acelaș interval de timp. Și creșterea cadrelor, una din grijile de căpetenie și pentru minierii dela Jiu, începe să dea roade. Un exemplu grăitor: Ca să deprindă cu metoda lui pe șeful unei alte echipe, Agyo Martin, Barta a făcut un scurt schimb de oameni: un ortac din grupul lui a trecut ca șef de echipă în al lui Martin, iar Martin însuși a lucrat în echipa lui Barta. Și iată că, îmbogățit cu experiența muncii într'un colectiv în care noua metodă era de mult încetățenită, Martin se întoarce la echipa lui, o învață ce-a învățat el însuși și are curajul să-și provoace la întrecere învățătorul. Vestea se răspândește în mină. Toți așteaptă cu sufletul la gură rezultatul întrecerii. Și nu e puțin lucru. E cea dintâi măsurare de forțe cu echipa fruntașe a lui Barta. În sfârșit, sosește ora 10 noaptea. Ortacii schimbului III se grăbesc să iasă. La gurile pușurilor în fața minei, o forfotă de lămpașe; apoi, după predarea lor, o altă forfotă — a ochilor sclipind și întretându-se întrebători: ce a făcut Martin? Dar Barta?

Iată-i și pe cei doi, cu rezultatele. În prima zi a întrecerii, Martin și-a întrecut dascălul cu 25 la sută! Barta își îmbrățișează fostul învățăcei, izbucnind: „Măi, Martin, măi, niciodată n'am avut o bucurie ca asta. Înseamnă

că noi avem dreptate; că putem lucra mai bine, mai cu cap și mai cu suflet!... Și spune deschis: ai oboseit mai mult sau mai puțin ca de obicei?"...

Ce poate fi mai convingător decât exemplul dat? Victoria lui Martin a fost un îndemn mai puternic decât oricare altul. Astăzi, o cincime din minerii dela Jiu folosesc metoda pe care un miner sovietic i-o împărtășise lui Barta cu ani înainte...

Dar cu aceasta, nevoile poporului nostru nu s'au acoperit. Ne trebuie cărbune, din ce în ce mai mult cărbune. Ne apropiem de planul cincinal, de anii care vor așeza masiv și definitiv temelile socialiste ale patriei. Ne trebuie șasi mașini pentru noile combinate, tractoare pentru colectivizarea masivă. Cărbunele e un factor hotărâtor al realizării planului, al întăririi economiei patriei noastre. De munca minerilor — ca și de aceea a tuturor oamenilor muncii — atârnă viitorul nostru. Un succes în bătălia cărbunelui este o victorie a oamenilor iubitori de pace asupra ațățătorilor la război. Și de strădaniile ortacilor lui Barta depinde ziua de mâine a lor, a copiilor lor, și în aceeași măsură, a fraților lor exploatați în minele capitaliștilor din Franța ori de peste Ocean; și de ele depinde puterea de rezistență împotriva invaziei, a luptătorilor din Coreea.

Iată ce știu minerii noștri; de ce simt pe umerii lor răspunderea pentru sarcinile de frunte ce le au de îndeplinit; de ce Barta nu se consideră niciodată satisfăcut, ci socotește fiecare izbândă doar ca treaptă spre noi căutări, spre noi strădanii.

În ziua de 6 August, în mijlocul miilor de mineri veniți să comemoreze pe cei douăzeci și șase de tovarăși uciși la greva din 1929, Iosif Barta al cărui tată a avut de suferit în cursul aceleiași greve, Iosif minerul care trăește în anul viitor, și-a luat un nou angajament: acela de a da împreună cu echipa sa, până la 1 Ianuarie 1951, încă o normă anuală! Cu alte cuvinte, atunci când noi ceilalți vom sărbători în noaptea anului nou intrarea în cincinal, Barta și ortacii săi se vor uita cu mândrie în urmă la primele 12 luni din cincinal!... Bătrâni sunt munții care străjuesc Valea Jiului. Bătrân Parângul, pe vârful careuia zăpezile aproape nu se topește, și muntele Straja care priveghează Lupenii. Dar de când sunt ei pe lume, încă n'au mai auzit asemenea freamăt. Da, urmașii minerilor căzuți pentru libertatea clasei muncitoare, sunt demni de înaintașii lor. Faptele de astăzi sunt pe măsura eroismului de ieri și o cheazășie pentru victoriile de mâine.

Acesta este drumul lui Iosif Barta care a ajuns în numai doi ani miner fruntaș. Aceasta este povestea lui, care e departe de a se fi sfârșit, abia începe. Căci nouă ne este dat să trăim o vreme minunată, în care cele mai năzdrăvane vise ale oamenilor se realizează, în care poveștile nu mai încep cu „a fost odată ca niciodată“, ci cu „așa va fi în curând“.

Acesta este Barta, unul din cei care vor duce solia poporului nostru muncitor la Congresul Partizanilor Păcii. Și Barta va răspunde încrederii noastre. Cuvântul lui hotărât, luminos și luminat de frații mai mari sovietici, va strânge șirurile partizanilor păcii și va sfredeli mai dur ca un perforator în rândurile celor ce pregătesc și altor țări soarta Coreei. Cuvântul lui de om liber, de constructor al socialismului, de iubitor și apărător al păcii, va găsi ecou în marea sală a Congresului și va transmite tuturor popoarelor lumii voința noastră neclintită de a apăra bunul cel mai de preț al omenirii: pacea.

ION DACHIN

De sus de pe deal, privirea nu este oprită decât la orizont, acolo unde cerul pare înghițit de pământ. Câmpul, trecând peste apele Jiului și mai departe peste cele ale Oltului, apare ca o imensă mantie de toate nuanțele valurilor mării, în mijlocul căreia o pată roșie face să se bănuiască existența unei clădiri. Atât câmp, cât se poate cuprinde. Câmp și cer. Cer senin și soare. Un soare călduț de primăvară, ale cărui raze sunt îndulcite de o adiere ușoară.

În partea cealaltă a drumului, dincolo de apa Siului — mică aci — la capătul cărării care se face în mijlocul câmpului, se află clădirea în cărămidă roșie a Gospodăriei Agricole Colective „1907” din comuna Slobozia-Mândra-Teleorman. De aci, apele Oltului se pierd undeva în depărtare. Din poarta clădirii, se zăresc însă pădurile care înconjoară Gospodăria, părând că fac graniță între cer și pământ. Între aceste păduri și sediu, se întind arăturile pe care se găsesc cei care dau viață acestor pământuri, care își plămădesc viața lor de astăzi și de mâine: colectivștii.

Soarele a răsărit totdeauna pe cer, primăvara înfloreau cașii și salcâmi, fructele se pârguiau toamna, zăpada se așternea totdeauna moale și nesfârșit de albă... Așa erau ele, dar cine să le vadă?... Anii erau întunecați, iar ochii celor mulți încărcăți cu nouri deși și grei, prevestitori de furtuni. Iar când ochii și gândurile nu le mai puteau duce, atunci se iscau vânturi de răfuială care se stingeau mai repede sau mai încet, după cum erau de mari pornite...

Așa s'a întâmplat pe aceste meleaguri ale Teleormanului stăpânite de prinți și domnițe, atunci când jugurile începuseră să lase urme din ce în ce mai adânci pe trupurile și în inimile țăranilor săraci, ale robilor. Ca o scelipire în întuneric a început să meargă din om în om svon de răsmeriță până când s'au ridicat glasurile: era în 1907.

La Slobozia-Mândra sunt mulți care au apucat frânturi din răsmeriță; cei mai bătrâni au mai prins ei să se ridice, cei mai tineri își amintesc de părinții lor.

Ion Dachin avea pe atunci cinci ani. Își amintește de răsmeriță și de jandarmi. Cum aceștia îi căutau tatăl pentrucă-l știau: aflaseră că el era unul din conducătorii răscoalei. De ținut minte, nu îl ține. Își amintește numai că a fost prins, băgat în închisoare și bătut. I-au dat drumul, apoi după puțină vreme, a murit. Așa a cunoscut el răscoala, așa a cunoscut jandarmii, și tot așa a aflat de administratorul moșiei prințului Calimachi.

Răsmerița o mai ține minte într'un fel: prin Moș Cârmiș cum îi zice satul și care pe atunci avea vreo 15-16 ani. Și-l amintește cum mergea din casă în casă, arătând sărăcanilor că numai ridicându-se și glăsuind vor putea să-și mai salte viața. Și încă multe altele. L-au luat la ochi boerii, l-au ridicat și l-au bătut. Dar nu l-au omorît. Aveau să-i plătească altcum lui, și mai bine. Când va fi momentul. Și l-au găsit peste câțiva ani. Într'un rând, numai ce se pomenește cu niște jandarmi intrându-i în casă. Marin Cârmiș, bărbat în toată firea, cu nevastă și băiat săltat, e ridicat pe sus și dus. A aflat atunci că e învinuit de furt. Că ar fi despuiat pădurea ceia de n'o poți cuprinde cu ochiul. Era treaba administratorului. El a despuiat pădurea și acum că s'a aflat, trebuia să învinuiască pe cineva ca să scape; și a aruncat-o în spatele pădurarului, a lui Cârmiș. Asta a văzut-o el, dar cui să o spui, că judecătorii erau înțeleși cu administratorul. Dar Marin nu putea să recunoască, el care nu avea cu ce duce nici un car de lemne, dar ditai pădure! I-au ridicat și băiatul și nevasta și cumnatul. Și numai ce vine băjbăind băiatul după una din bătăile cele crâncene și spune: „Tăicuță, mi-au luat vederea“... După câteva zile a murit... Cumnatu-său a fost ținut în bătăi, nemâncat, vreme de 10 zile. Il dădeau apă cu sare de trei ori pe zi. De atunci scuipă cu sânge.

Povestea asta cu pădurea s'a petrecut mai târziu. Dar zilele de răsmeriță, care au pătruns în copilăria neștiutoare a lui Dachin și crimele înfăptuite atunci și după aceea împotriva lui Marin Cârmiș și a altor țărani săraci din comună, au făcut din el un înverșunat împotriva boerilor, un revoltat, un luptător pentru dreptate și care odată aveau să capete conștiința luptei împotriva exploatării capitaliste.

Ion Dachin era unul dintre cei șase copii între 14 și un an care au rămas în grija văduvei. Au fost crescuți de mama lor și de fratele tatălui, Stancu Dachin. Ei erau argați. Amarnice au mai fost și zilele celea! Au avut doi boi. Într'un an a murit unul din ei. Au trebuit să-l vândă și pe celălalt. Atunci a intrat Stănică, fratele lui mai săltat, slugă. Nu după multă vreme a intrat și Ion la stăpân. Nu se putea altfel...

Soarele se pregătește de apus, în timp ce Ion Dachin își deapănă amintirile. Vorbește iute, așa cum îi e și fapta. Povestea e presărată din loc în loc cu humorul amar al omului care a suferit multe. Înalt și slab, cu brazde săpate adânc în fața-i energică, cu ochii negri aprinși sub sprâncenele dese și întunecate, cu pielea feței smolită — așa este Ion Dachin. Șade în fața mesei, ținând mâinile răzimate de genunchi, cu umerii drepți, privește peste cei din jur cu gândurile duse înapoi. Rău îl mai răscolește trecutul!...

În timp ce povestește, ochii lui Ion Dachin se strâng, adâncind sbârciturile din jurul lor.

...Și anii s'au scurs. A crescut înalt, umerii s'au lățit, privirea a devenit mai adâncă, iar brațul harnic și gândul cinstit. Anii veneau și treceau găsindu-l și lăsându-l slugă, când pe o moșie când pe alta, flămând și tare des biciuit.

În sat, băeți ca el, sdrențuroși și fără de ale gurii, slugi pe moșii, erau pe toate drumurile. Dintre ei s'au săltat cei ai lui Mitrică. Pe ei, dorul de carte i-a mânat la oraș. S'au dus la Turnu-Măgurele, să înfrunte cu sdrențele lor hainele căptușite ale puilor de boeri. Ziua sau noaptea, cum

se nimerea, învățau și munceau la alții ca să aibe cu ce-și duce zilele. Și când holda începea să fie bătută de razele fierbinți ale soarelui de vară, atunci veneau în sat și frații Mitrică. Dachin mergea des pe la ei. Ii vedea cu tot felul de cărți pe care le piteau cum pica cineva în bățatură. Nu erau ele pe plăcul diriguitorilor, de vreme ce erau atât de des călcați de jandarmi. Și nu odată se întâmpla, ca adunați la frații Mitrică, el cu mai mulți ca el, să-i prindă umbrele nopții asupra vreunei cărți dintr'acelea. În mintea lui Dachin, înțelesurile nu pătrundeau așa deodată. Unele au venit după câțiva ani, altele hât târziu, când viața intrase în matca ei adevărată.

Și jandarmii căutau urmele lăsate în sat și sămânța rodită, până târziu, colo înspre toamnă, mult după ce frații Mitrică și ceilalți se duceau pe la școlile în care amar își mai țineau zilele...

Dece anume îi căutau jandarmii, a înțeles-o mai bine Dachin mult mai târziu. Atunci când, în timpul răsboiului, s'au întâlnit undeva pe front. Și-au spus necazurile, au căinat pe cei care au murit și s'au gândit cu îngrijorare la ce o să se aleagă de ei, de ăștia care încă își mai țin zilele. Atunci a pătruns el multe: că toți cei care au murit în răsboiul cela de jaf și prăpăd, fără de rost și-au pierdut viața. Când unul din frați, Radu Mitrică, i-a spus că Uniunea Sovietică nu poate fi bătută, a întors privirile speriate în jur, buimac, cătând ca nu care cumva să-i fi auzit cineva. Dar vorbele cele nu le-a uitat. I-au pătruns adânc în minte și s'au cuibărit ca ceva de preț. A învățat atunci ce înseamnă crima de a lupta împotriva Uniunii Sovietice, a învățat să-i fie de preț viața și pacea popoarelor și să lupte pentru ea. Acesta este drumul pe care Dachin a mers. Acest drum l-a dus să participe în 1950 la lucrările Congresului Comitetelor de luptă pentru pace.

Și anii s'au scurs greu și ahevoie, cu multe lacrimi și jale, cu dureri și mizerie. Până când Partidul și oamenii cu fața deschisă, cu privirea caldă, oamenii sovietici, au trimis un cuvânt aducător de viață, și care a fugit din loc în loc mai iute ca vântul, până în cătuncile îndepărtate: *libertate*. De atunci au început și sărăciii din Slobozia-Mândra să vadă semnele primăverii, albul iernii și soarele verilor, să privească cu speranțe și să muncească pentruca toamnele lor să fie îmbelșugate.

Și atunci când în Slobozia-Mândra a luat ființă prima celulă de partid. Ion Dachin a fost printre cei cinci membri pe care i-a avut primii, comuna.

Vechiul primar a fost gonit. S'a făcut naționalizarea pădurilor, iar cherestea a fost împărțită săracilor. Slugile de eri au început să-și ceară drepturile. Au început socotelile cu moșierii, cu chiaburii. Și tare plin mai era răbojul!...

Primar, a fost ales Dachin. Treburile satului — povestesc țărani muncitori din comună — le-a dus cu multă pricepere și hotărîre, vreme de trei ani...

Pe măsură ce povestește, Dachin se luminează. Uncori apare pe fața lui câte un zâmbet șirengăresc prevestind o întâmplare, o fapă isbândită cu multă bătaie de cap. Pe trăsăturile lui poți citi cu multă ușurință, tot ce simte și ce gândește despre cele ce le povestește. Acum, ochii îi scilipsesc. Are de spus ceva de seamă.

— „Vorbea de colectivizări, rezoluția“, începe el. A fost mare trământare atunci, și mult a mai avut de lucru Dachin. Aduna oamenii și le povestea din cele citite și din cele pe care le simțea. Le arăta cum va fi viața

în colectiv, că pământul va rodi mai bine. Mergea și pe la oameni acasă, stătea de vorbă cu ei, risipind negurile pe care le împrăștiau chiaburii și uneltele lor. Le amintea ce le-a povestit Marin Ion, atunci, îndată după război, când s'a întors în uniforma Diviziei Tudor Vladimirescu, despre cele văzute în Uniunea Sovietică, și cum nu mai oboseau ascultându-l. Gândind la colhozurile sovietice, priveau câmpurile întinse ale Sloboziei, apoi se uitau unul la altul, cu înțelesuri adânci... și zâmbeau gândului care le vorbea de „colectiva“ lor de mâine...

Au hotărît să se adune, pentruca pământul să rodească mai bine iar lor să le aducă belșug în casă.

Dachin a fost printre primii care s'a înscris în Gospodărie. Ziua în care s'a făcut inaugurarea ei, a fost una dintre cele mai mari din viața frământată a Sloboziei. Dachin își amintește ajunul. Își vedea visul în fața ochilor. Aproape că nu-i venea să creadă. Și tocmai atunci îi venise și feciorul. Voinic, potrivit de statură, potolit, Nicolae se întorsese chiar atunci, în ajunul inaugurării Gospodăriei — din Uniunea Sovietică. Il privea cum îi povestește și vedea pământurile întinse străbătute de tractoare și combine, vedea colhoznicii și colhoznicile îmbrăcate cu cizme ușoare — nu ca ei, cu tălpile goale prin arșiți, țepi și pământ, jupuite și roase — vedea creșele și căminele, grădinițele de copii și casele cu radio, cu paturi, cu saltele, în care locuiau colhoznicii — nu ca rogojinele lor așternute jos, pe pământ — le vedea, ca și cum le avea în fața lui. Era sigur că le vor avea și în Gospodăria lor pentrucă știa că vor munci pentru asta.

La inaugurare au fost, veniți din toate părțile, vre-o 15.000 de oameni. Camioanele, căruțele, mașinile nu mai încăpeau pe drum. Multe au rămas afară, la marginea satului, înșiruite în așteptare. Drumurile erau împânzite de lume, de nu vedeai decât capete.

În acea zi, s'au adunat cei mai buni țărani muncitori din Slobozia-Mândra să-și statornicească început de viață nouă. Și s'au gândit câte or avea de făcut. Grâul era galben și subțire, pământurile cu rod rar și sărac. Vor da drumul tractoarelor — și până or avea tractoare multe — și boiler, să are cât îi de ntins pământul, ca bobul să nu mai găsească opreliște atunci când ese din negrul pământului spre aerul proaspăt al vieții...

Și s'au pornit toate a se face. În fruntea Gospodăriei l-au pus pe Dachin. Toamna își scutura vremea peste holdele încărcate cu rod când s'a pornit la treieratul primei recolte a Gospodăriei. Și ziua în care s'a depus prima recoltă statului a rămas de pomină. Nimeni nu va uita acea dimineață în care s'a pornit cu carele pline de belșug spre centru. Dachin, de colo până colo. Ici aranja un sac, colo controla cântăritul: era peste tot, cu ochii sclipindu-i a sărbătoare.

Carele, îmbrăcate în verdele rupt din frăgezimea copacilor, purtau pe ele portretele lui Stalin și ale conducătorilor Partidului Muncitoresc Român. Muzica, însoțită de vocile membrilor Gospodăriei, le cânta bucuria, ducând-o departe, peste întinsele câmpuri.

Ion Dachin se oprește din povestit. Se îndreaptă spre fereastră. Afară se întunecase de mult. Pe cer, o lună plină lumina întinderile ca ziua. Arată cu mâna ca și cum întinderile de după deal ar fi colo, în dreptul ferestrei.

-- „Acum un an aveam 7.000 sălcii și 4.000 pueți de salcâm, arături

de toamnă pe 81 ha., grădini cu toate soiurile de legume și zarzavaturi. Am făcut pe muchia dealului un eleșteu, am început a face un coteț pentru creșterea de păsări. Am început a înjgheba albinăritul.

Iarăș se oprește, pentruca după o bucată de vreme să continue: — „În anul ăsta am tencuit grajdul nou clădit, am reparat cele două grajduri vechi, am construit un coteț de păsări, am mărit numărul stupilor de albine. Am cumpărat zece vaci de rasă“. Nimeni nu întrerupe această înșiruire de date. Așa cum sunt spuse, nimănui nu i se par seci. Căldura din vocea lui, sublinierile în voce, fac ca ele să capete viață. — „Avem în proiect construirea unei remize și a unei sere, și instalarea unui dinam pentru electrificarea comunei“. După ce se gândește puțin, spune: — „Trebuie să aducem un tehnician“. Și fiecare înțelege că e vorba de cineva care să se priceapă la mânăuirea dinamului. După care trece la exprimarea unui alt gând care-l frământă. Și această trecere o face cu o repeziciune și o ușurință uimitoare. — „Anul acesta vom semăna grâul în cruce. Până acum nu am putut-o face din cauza bolovanilor“. Și subliniind, cu sprâncenele încruntate: — „Pe pământul săracului cresc mai repede bolovanii decât grâul. Cu plugul, greu mai puteam întoarce pământul; îl mângâiam și noi, așa. De doi ani îl oblojim. Abia acum am isbitut s'o scoatem la capăt“. Apoi, cu ușurința care-l caracterizează, adaugă, cu o privire care ar vrea să spună: am uitat ceva de seamă. — „Ne-am pus în gând să mărim eleșteul“. Eleșteul acesta e una dintre mândriile lui Dachin, și pe bună dreptate. A descoperit la poalele dealului un isvoraș de apă și s'a întrebat cum poate fi folosit. S'a gândit, s'a sfătuit și din toată frământarea asta a eșit eleșteul, săpat cu grije, urmărind isvorașul care se vărsa în gura căscată și însetată a bazinului gol, apoi a fost umplut cu pui de crăpcean și caras.

Fire îndrăzneță, nimic nu i se pare prea greu, nimic de nerealizat. Harnic și cu inițiativă în gospodărie, necruțător cu dușmanul, demascându-l în fața comunei, cu succese în muncă, Dachin a rămas totuș un om modest și cumpănit. Succesele nu l-au amețit, așa cum nici greutățile nu l-au speriat. Modestia lui s'a dovedit nu odată. El crede, și pe drept cuvânt, că ceea ce face nu este altceva decât datoria lui de țaran muncitor, de comunist care își apără drepturile atât de greu câștigate. Așa și este și tocmai de aceea a fost ales în Comitetul Permanent al Partizanilor Păcii, pentrucă este unul dintre bunii luptători pentru pace.

Nu de mult a fost în Cehoslovacia, făcând parte din delegația plecată să ia parte la festivitățile organizate cu prilejul sărbătoririi a cinci ani dela eliberarea Cehoslovaciei de sub cotropirea fascistă. Cele văzute acolo îi sunt vii, puternice, în memorie. Nu e mult decând s'a întors. Primul lucru pe care l-a făcut la înapoiere, a fost să adune țaranii muncitori din comună și să le povestească despre cele văzute acolo. Le-a povestit în primul rând despre Lidice. Cei care l-au ascultat spun că era atât de impresionat de cele pe care le povestea, încât el, Dachin, atât de potolit de obicei, nu-și găsea locul. Ura scăpăra atât de puternic în vocea lui, încât fiorii revoltei au cuprins toți ascultătorii. Acest imens mormânt care este astăzi Lidice, nu-l va uita atât de ușor. El apare înaintea ochilor de nenumărate ori, așa cum l-a văzut Dachin, așa cum el li l-a prezentat. Nemții l-au ras de pe fața pământului. Și asta pentrucă cei care-l populau nu au vrut război, nu au vrut să lupte împotriva Uniunii Sovietice, pentrucă nu au putut răbda bestialitățile

neștilor. Când delegația a pus piciorul pe pământul fostului sat, nu au întâlnit niciun om, nici o casă. Mai în spre marginea lui au găsit până la urmă o clădire. Au intrat înăuntru, curioși să afle ce este cu ea. Înăuntru, aranjate cu grije, păstrate cu sfințenie, se afla tot ce mai rămăsese din Lidice: câțiva ciorapi, câteva rochii, niște fotografii. Asta e tot ce a mai rămas dintr-o așezare în care nu s'a cunoscut decât mizeria și foamea, unde ura împotriva celor bogați și a cotropitorilor se năștea și creștea încă din fașă, în cântecele legănată ale părinților. Asta e tot ce a mai rămas. Ba nu, a mai rămas ceva. Colo, la marginea pustietății, se află o grădiniță înconjurată cu un garduleț. Nu e de mult acolo, are numai câțiva ani. Pe ea, florile au avut totuș vreme să răsară, să se ofilească și iarăș să apară mai multe și mai frumoase, de câteva ori. Este mormântul bărbaților, adică al băeșilor, al bătrânilor. Femeile erau de mult trimise în Germania când s'a întâmplat dezastrul. Toate astea i le-a povestit o femeie, singura ființă pe care a întâlnit-o. Povestea și plângea. Cine știe prin ce întâmplare a scăpat ea. Celelalte femei au fost duse toate în Germania să muncească. Nu s'a mai întors niciuna. Au murit acolo de dureri, de muncă grea, de chinuri. Și ea și-a pierdut o față. Acum, alături, înspre vale, se contruiește un sat nou.

Cei din Slobozia își amintesc de cuvintele lui Dachin. Privea spre cecece a fost Lidice și fără să vrea gândurile i se duceau spre Slobozia-Mândra și oamenii din comună. Se gândea la Gospodăria lor, înfloritoare, la viața lor. Da, și Lidice ar fi putut fi la fel; o comună fremătând de viață, în luptă pentru înfăptuirea năzuințelor lor.

A asistat la Praga, la marea manifestare organizată cu prilejul aniversării a cinci ani dela eliberare. Lozinci, portretele lui Stalin, ale marilor dascăli, ale conducătorilor partidelor comuniste și muncitorești din întreaga lume, împânzeau străzile. Sute de mii de oameni liberi și-au strigat voința și hotărîrea de a lupta din toate puterile lor pentru apărarea păcii.

S'a întors în țară cu conștiința fermă că nu este singur. Că în marea bătălie pentru fericirea popoarelor, stau umăr la umăr, în front unit, popoarele din întreaga lume. Și a simțit că chiar dacă vorbesc limbi diferite, se înțeleg prin năzuințe comune, prin lupta care este aceiaș a tuturor popoarelor.

Acest lucru l-a simțit și mai puternic când a participat la lucrările Congresului Comitetelor de luptă pentru Apărarea Păcii dela noi. Și aci a avut prilejul să asculte gândurile și năzuințele tuturor popoarelor exprimate tare și răspicat de glasul delegaților lor. Și cuvântului pace i se răspunde de pe tot globul: vom lupta. Așa cum Ion Dachin de acolo, din Gospodăria Agricolă Colectivă „1907”, o apără prin munca lui de fiecă zi. Și dacă Gospodăria se află pe județ în fruntea tuturor, este tocmai pentru că Ion Dachin și ca el ceilalți colectivști, sunt hotărîți să lupte pentru apărarea păcii, construind viața nouă în patria lor dragă.

Acesta este Ion Dachin, luptător neclintit pentru pace, pentru o viață din ce în ce mai bună, pentru socialism.

SUZANA DELCIU

ALEXANDRU DECEI

Pe Alexandru Decei l-am văzut pentru prima dată într'un abataj înfundat al minei din Săsar, mină ce se află la o aruncătură de băț de Baia Mare, oraș cu străzi asfaltate și uliți întortochiate, cu grădini de meri ascunse în spatele porților masive, zidite în cărămidă și vopsite în culori vii.

Lucra aprig la pneumatic. Când i s'a spus că vreau să stau de vorbă cu el, a lăsat jos ciocanul, l-a privit lung, s'a întors către ortacii săi și le-a strigat câteva sfaturi. Numai după ce toate erau la locul lor și-a îndreptat spre mine ochii lui mari, visători, și m'a învăluit într'o privire caldă.

— Zi așa, tovarășe, vrei să-mi grăiești? m'a întrebat el zâmbind. Apăi iacă: acum se poate.

E un bărbat înalt, voinic, cu ochi negri și cu mustața deasă răsucită în sus pe care-și preumblă nervos mâna de câte ori îl frământă vreun gând.

Nu-l miră că ne-am urcat tocmai în abatajul lor, îmi spune. În ultima vreme, ei au mulți vizitatori. Vin la ortacii lui și la el, acolo, în abataj, acțiști ai Partidului, oameni care au muncit ani de-a rândul în mină și care le sar în ajutor cu un sfat, le limpezesc nedumeririle, le dau nădejde la greu. Vin acțiști sindicali care se interesează de nevoile lor, vin tehnicieni și vin gazetari.

— Și asta ni-i spre mulțumire, tovarășe, face el timid, — că omul are acum prețuirea lui, nu ca înainte.

Gândul lui Decei se întoarce cu ani în urmă. Privirea sa se întunecă. Vorbește mai aspru, mai bolovănos.

— Da, grea a fost viața noastră în trecut. La direcție, domnii benchetuiiau și înjurau. Minerul trudea, flămânzea și primea sudalmă. N'am putut îndura și n'am lăsat de minerit, am părăsit Petroșanii. Că acolo începusem.

A încercat apoi multe meserii, dar, deși avea brațe sdravene, minte istețată și dragoste de muncă, în casa lui, lemn nu era iarna după trebuință, toală de pus pe pat lipsea și lipsea adesea și pâinea.

Acum câțiva ani, Decei Alexandru încă mai era chelner într'un restaurant de lux. Când se gândește la viața dusă acolo, la mizeriile pe care i le făcea patronul, la trufia clienților, obrații i se roșesc de mânie, ca două mere.

— Trebuia să mă aplec în fața oricărui burtă-verde, să-i primesc batjocurile, să-i ghicesc voile. Era musai să trăiesc din bacșișul pe care mi-l aruncau cum arunci unui câine ciolanul.

Decei s'a întâlnit cu un miner, cu altul. I-au povestit câte s'au schimbat în mină și l-au îndemnat să coboare și el.

— Ia-ți lampa și haide, că nu ți-o pare rău, i-a spus unul.

— No! Când vii la noi, măi Alexandre? — i-a ncercat altul, șiret, hotărîrea.

Intr'o bună zi, Decei și-a lăsat baltă patronul și clienții lui. S'a prezentat la direcție.

— Miercuri a fost asta și Joi dimineață m'a dus locomotiva în mină.

Aci, în fundul muntelui a învățat Decei să țină capul sus. Aci a simțit, puternică și frățească, dragostea tovarășilor săi care se străduiau să-l ajute să prindă mai iute cecece uitase, ca mai curând să lucre bine pentru ei toți.

Pe urmă, sindicatul l-a trimis la o școală de perfecționare. De un an, Alexandru Decei e șef de echipă și de un an echipa lui s'a deprins să spună că-i proastă luna cu depășire de numai 35%. În anul ăsta, dela Decei și ortacii lui, au învățat mulți tineri să țină perforatorul în mână, să pună dinamită, să aprindă fitilul.

— Hei, n'am să uit cât oi trăi ziua aceia. Se svonise în mină la noi, că la Herja, Raiz Gheorghe a început să lucre la două mașini. C'o citit el din cărțile sovietice că minerii de acolo așa fac. Dreptu-i că n'am crezut până nu l-am văzut aici la noi. Că-l adusesese organizația de Partid. M'am uitat la el așa ca să nu-mi scape nimic. Și a doua zi am cerut și eu două ciocane. Azi, bat cu patru perforatoare. Suntem patru oameni în echipe. Fiecare din noi cu un perforator.

Minerul a vorbit apoi despre cei patru copii ai săi pe care vrea să-i dea la școală, să învețe meserie bună, despre locuința lui cea nouă, luminată electric, cu două camere înalte, mari, cu bucătărie și baie.

— No bine, că nici Fercuț Ionu împăratul, suguește el, n'a stat ca mine. Și apoi, iarăși serios :

— Vezi, tovarășe, de asta, peste o zi, două (eram atunci în 27 Iulie) gat' cu planul. Că am mulțămire, că văd omenire, că n'am stăpâni pe cap, că mi-s stăpân pe toate dimpreună cu ortacii, că îi înecăm în minereu pe ai de vor război. Că eu patru copii am și Șereș de lucră cu mine trei, și Kiss Arcadie doi. Și noi nu-i creștem pentru bombele lor, fi-le-ar soiul al dracului!

Am strâns cu căldură mâna lui mare, aspră și am ieșit din mină. Afară, am aflat că echipa meșterului meu împlinise planul cu două zile în urmă. Decei și ortacii lui n'o știau încă. Direcția, organizația de Partid, sindicatul, mina întreagă le pregătea o serbare. S'a împodobit tribuna cu steaguri și stejar. S'a adus muzică. S'au scris lozinci în cinstea echipei învingătoare. În gazeta de perete s'a pus un articol comentând evenimentul și fotografia lui Decei dimpreună cu ortacii lui. Soția minerului frunțaș, invitată la serbare, lăcrăma de bucurie, privind câte se pregătesc pentru omul ei.

Când trenul dichisit frumos cu stejar, a ieșit din mină, muzica a cântat un imn și aplauzele au curs ropot. Reprezentantul minerilor și delegata U.F.D.R.-ului umplu cu flori brațele minerului evidențiat.

Decei Alexandru, copleșit de toate câte se petrec, se mișcă încoace și'ncolo stângaci. Bujori i-au crescut în obraji și mâinile-i încărcate cu flori, mâinile acelea sdravene care scormonesc pământului bogățiile sale, tremură de emoție. Doar un colțuc de tristețe are Decei. Doi dintre ortacii săi nu sunt acolo împreună cu el, nu se bucură de cinstirea cuvenită și lor. S'a hotărît. A făcut un pas spre secretarul organizației de Partid și i-a rostit șoptit, să nu-l audă careva:

— Am muncit cu toții, tovarășe secretar. Cu toții am făcut-o. Să-i aduceți și pe ei!

— Trimit mașina după dâșșii. Nu-ți fă necaz. De unde să bănuie c'o să iasă pe cealaltă poartă a minei?

Decei Alexandru stă la tribună cu florile în brațe, între directorul întreprinderii și secretarul organizației de Partid. Dar ochii lui cată mereu spre locul de unde trebuie să i se arate tovarășii. Când îi zărește, se ridică și începe să aplaude, iar când ei se apropie, îi strânge la pieptul lui mare ca pe niște frați, le dăruie din florile primite. Se așează apoi pe bancă și mulțumit își aprinde o țigară.

Când i-a venit rândul să cuvânte, s'a ridicat, și-a netezit mustața și atâta a spus cu vorba lui puțin repezită :

— Echipa noastră nu pleacă în concediu, tovarășii. Că trei sărbători mari sunt în fața noastră : 23 August, 7 Noembrie și ziua tovarășului Stalin, învățătorul nostru. Trebuie să le întâmpinăm așa cum se cuvine. Lucrați și voi ca Hotea, ca noi, e pentru pacea noastră.

Pe Decei Alexandru l-am văzut odată la Congresul Partizanilor Păcii. Fusese delegat de minerii dela Baia Mare, ca împreună cu Hotea Alexandru să grăiască și să chibzuiască în numele lor. Doar echipa lui lucră acum cu șapte perforatoare și scoate munți de minereu în contul anului ce vine. Pentru pace îi scoate, pentru viață.

Decei a sorbit cu lăcomie vorbele celor dela tribună, când și-a rostit cuvântul, a spus puține:

— Până în '51, măi tovarășii, noi om cerca să gătam primul an din cincinal. Să simtă imperialiștii tăria noastră, înverșunarea luptei noastre. Și ca noi, sunt toți ai noștri din bazinul Baia-Mare.

Acuma însă nu vorbea numai minerilor, ci lumii întregi.

EUFROSINA ROMAN

Ca să ajungi abatajul unde lucră Eufrosina Roman, trebuie să urci pe la uñul din orizonturile minei din Herja pe puțin șaptezeci de metri. Sui pe o scară ținută vertical de zidul minei, până te apucă amețelile, în patru labe, cum urcă munții dihaniile pădurii, târându-te pe burtă ca șarpele. Pentrucă exploatarea Herja a fost până mai ieri proprietatea statului burghezo-moșieresc și în trecut o mină a statului asta însemna : o sursă de averi pentru câțiva ingineri care n'au văzut barem odată cum se scoate din fundul pământului plumbul, arama sau zincul și o ocnă pentru muncitori. Multe s'au făcut de atunci, dar și multe au mai rămas de făcut. E grea moștenirea.

Când ne-am aflat în abatajul ei, Eufrosina Roman a sprijinit pneumaticul de zid, și-a aranjat grăbită sub broboadă o șuviță răsvrătită și a surăs mărunt.

Eufrosina Roman numără 24 de ani. E o fată voinică, lată în umeri, cu obraji îmbujorați și păr auriu. Zâmbetu-i e și a glumă, și a sfială. Ochii-i luminoși au o căutătură deschisă. Când râde, face două gropițe în obraji și i se văd două șiruri de dinți frumoși alb-sidefii, pe care-i joacă luminițe. Salopeta albastră, pătată pe alocuri cu noroi, îi vine turnată de parcă ar fi crescut în ea, acolo, prin abatajele minei. Totuși, fata aceasta a văzut lumina zilei în casa unui țăran sărac dela munte.

— O palmă de loc avea tata, ne-a împărțit dintr'ale ei cu o netrecută obidă. Și acela mai mult piatră. Cucuruzul era puțin și iarna, bătrânul se ruga pe la cei ingineri să-l lase să lucre în mină ca vagonetar ori căraș. Amu-i neputincios, săracu'. Il țiu eu. Când a fost să-mi caut o slujbă, fiica ăluia de a avut crâșmă în sat la noi, m'a îndemnat să mă bag slugă la vre-un neguțător din Baia Mare. „Că ai fa — a căutat să mă'mbroboade șerpoaica — și casă, și leafă, și masă ca lumea”.

Dar Eufrosinei Roman nu i-a trebuit stăpân. S'a vrut liberă. Și s'a cerut să lucre la gura minei, la descărcat vagonete cu minereu. Mănuia bine lopata. De-i întrecea și pe flăcăi. Că avea putere și drag de muncă.

— Dar dela o vreme am început a gândi că o viață întreagă tot la lopată să tragi, parcă ți se urăște. Trebuia să învăț și eu altele, să-mi schimb munca. Dar iacă, — ridică abia văzut din umeri și-i simți și acum sfiala care a mocnit atunci în ea — nu îndrăzneam să i-o spun cuiva așa în față.

Incercase odată, dar un flăcău mucalit, care iubea mai mult șnapsul decât munca, i-a frânt îndrăzneala tăios :

— Ei, și tu amu! Muierea fa, asta-i poale lungi și minte scurtă. Mulțumește-te cu lopata.

De atunci, fata s'a închis în ea.

S'au găsit însă și oameni care au priceput ce se petrece cu Eufrosina Roman, au priceput toate câte o rodeau pe ea și pe celelalte femei. Cei dela partid au venit între ele. Le-au vorbit despre femeile sovietice, care nu s'au temut de zeflema, au coborât în mină și scot azi bogăție grea din miezul pământului, despre cinstea de care se bucură ele. Cuvintele lor i-au mers Eufrosinei la inimă, dar de cutezat tot n'a cutezat.

Intr'o dimineață, femeile n'au găsit-o la lopată pe una de ale lor, cea mai aprigă dintre toate, pe Kerechess Maria. Coborîse.

— Când am auzit de asta, surăde Eufrosina Roman cu bucuria acelor clipe, m'am cerut și eu jos în mină. Iar a doua zi mi s'a dat lampa și m'a dus secretarul sindicatului drept în abataj la Vida Gheorghe.

Vida Gheorghe, un miner înalt, cu față lunguiață, ascultă și zâmbește.

— Cum a venit, le-am spus ăloră de-o luau în răs: „De nu scot eu din Frăsina miner adevărat, cuțu să-mi ziceți”. Acum... o vezi...

E drept, Eufrosina Roman e-un miner adevărat. Mănuie cu pricepere perforatorul, și încă din Iulie, când am văzut-o, obținuse depășiri de norme mergând până la 26 de procente.

— Vreau să învăț, tovarășe, îmi arată hotărîrea ei. Vreau să învăț ca să lucru mai bine și să pricep mai bine câte se petrec pe lume. Asta vreau.

Dar fata nu se lasă numai iscodită. Cearcă să mă iscodească și ea.

— Da'mneata, mă'ntreabă dânsa învingându-și sfiala, de unde vii? Din Satu Mare, dela Cluj?

— Nu, din București.

— București! A! Apoi am fost și eu pe acolo. De întâi Mai, odată, de-am văzut parada și pe conducătorii noștri dragi. Și a doua oară, la Congresul U.F.D.R.-ului, că m'au trimis femeile să spun cuvântul lor de pace. Mare cinstire mi s'a dat! Am ascultat-o acolo pe tovarășa Ana, așa cum te ascult pe dumneata.

— Și acum, ce-ai de gând?

— Păi, — și în clipa aceasta, pe chipul ei, luminat de flăcăriua palidă a lămpii de miner, s'a închegat seriozitatea unei dorinți arzătoare, de neclintit — să trec la două mașini. Să tai drept în inima ăloră de tot vântură a amenințare bomba aia blestemată. Așa o să știu c'am făcut și eu ceva, pentru pace.

Tocmai schimbam ultimele vorbe, de despărțire, când secretarul sindicatului i-a adus o veste bună:

— Frusina, tu dacă te ții de treabă, mergi în Valea Jiului, la schimb de experiență. Dar să mai înveți o leacă, să nu cumva să ne faci mina de batjocură.

Ochii ei au căpătat o lucire nouă, din obraji i-a dogorît fierbințele ca de foc.

— Mulțamesc, tovarășe, mulțamesc mult, a murmurat...

Despre Eufrosina Roman am citit apoi în „Scânteia”. Iși înfăptuise dorința: trecuse la două mașini. Acum alte visuri de împlinit creșteau în ea.

I-am mai zărit odată numele în gazetă. Spunea acolo, că au ales-o femeile din Baia Mare să se ducă la Congresul Partizanilor Păcii, să asculte câte o să se vorbească, și pe urmă să le spună și lor cum să facă să-și apere mai bine pruncii, bărbații și minele.

Am văzut-o la Congres. Era numai ochi și urechi. Din când în când însemna într'un caet toate câte le sfătuiam delegații. Am văzut-o cum sorbea cuvintele vorbitorilor. Am văzut-o cum a aplaudat-o pe Kerechess Maria, care grăise dela tribună și în numele ei.

Am văzut-o cum i se lumina fața ori de câte ori auzea pronunțându-se numele celui mai drag om de pe fața pământului, numele eliberatorului, învățătorului și părintelui nostru, numele marelui. Iosif Vissarionovici Stalin. Părea că spune: „Cu el, ca să înăbușim fiarele alea de le e pe plac să fie măcel, om treee cu toții la două și la trei mașini”.

VICTOR NEDELCU

LITERATURA SOVIETICĂ — LUPTĂTOARE PENTRU PACE

Literatura sovietică a fost inspirată și creată de o societate care și-a făcut intrarea în istorie cu cuvântul 'pace'!

Decretul asupra păcii, redactat de Lenin, a fost aprobat de cel de al II-lea Congres General al Sovietelor în noaptea de 25 Octombrie/7 Noembrie 1917, — noaptea neuitată când a luat naștere noua orânduire socialistă — noua eră în istoria omenirii. Decretul lui Lenin a fost anunțat prin radio tuturor popoarelor aflate în război, tuturor guvernelor.

Spre toți!

Spre toți

această veste bate,

Spre fronturile 'n sânge înecate

Spre robii 'n lanțuri grele 'ncătușați,

Cei jupuiți de buhavi bogati —

Iată puterea Sovietelor!

Pământ țăranilor!

Pace popoarelor!

Cuvintele: puterea sovietelor stăteau alături de cuvintele: pace popoarelor. Puterea Sovietelor — însemna tocmai pace popoarelor.

La propunerile pașnice ale tânărului stat sovietic, guvernele statelor capitaliste au răspuns cu război. Astfel rechinii imperialiști americani, englezi, francezi, germani, au deschis seria celor mai criminale războaie din istoria omenirii, războaie purtate împotriva păcii, în numele încercării monstruoase de a distruge statul, al cărui prim cuvânt a fost propunerea de pace adresată tuturor popoarelor.

Imperialismul hâd,

pe îndelete,

Cu uriașe burți,

cu colți ce râd.

Stă 'n sânge pân' la gât,

să se desfete.

Inghite țări,

înfige baionete.

Astfel zugrăvește Maiacovschi, monstrul intrat în descompunere năpustit asupra țării, care hotărîse să pună capăt pentru totdeauna războaielor.

Statul sovietic s'a născut pentru a lupta pentru pace în lumea întreagă, deoarece el s'a născut pentru a construi.

Această afirmație este valabilă și pentru literatura sovietică.

În ce constă, înainte de toate, noul pe care-l aduce ea ?

În literatura presovietică eroii erau căutători de adevăr, care au suferit pentru că aveau „prea multă minte”, oameni de prisos în societatea burghezo-nobiliară, preocupați de popor și de soarta lui, oameni oropsiți și înjosiți de către stăpânii acelei lumi nedrepte, oameni care visau la fericirea nuncii libere și creatoare, — oameni de toate felurile și buni. Dar nu au existat și nu puteau să existe printre ei ziditori, ocupați cu munca liberă și creatoare.

Eroii literaturii sovietice au devenit creatori, constructori și deaceia luptători pentru pace în întreaga lume.

Urișa personalitate a lui Gorchi deschide drumul literaturii sovietice. Scriitorii noștri sunt inspirați de tradițiile lui Gorchi, întemeietorul realismului socialist, marele scriitor educat de Partidul lui Lenin și Stalin. Gorchi aduce cu sine o lume întreagă de noi idei, figuri, teme, subiecte, norme sociale, morale și estetice. El a introdus în literatură, noul erou al istoriei — acele milioane de „mari oameni mărunți”, care crează tot ce e mai de preț, mai frumos și mai înțelept pe pământ. Și ei au intrat în literatură — nu în calitatea de „oropsiți și umiliți” așa cum erau înfățișați în literatura de mai înainte, ci în noul înțeles istoric, de viitori stăpâni ai pământului lor natal. Eroii din operele lui Gorchi năzuiesc spre realizări mărețe, luptă să ajungă la o muncă liberă. Ei năzuiesc spre o viață în care va deveni lege marea dragoste pentru om, deoarece cuvântul Om sună atât de mândru! Astăzi nu există un colț pe pământ în care oamenii să nu cunoască celebra legendă despre inima tânărului Danco. Și este greu să renunți la bucuria de a-ți aminti mereu de această simplă și înțeleaptă legendă: ori de câte ori ne-o amintim, ea renaște în sufletul nostru, pentru a trăi veșnic. Ea pătrunde în lumea noastră intimă, din anul copilăriei, ea devine o părticică a sufletului nostru.

Oamenii s'au rătăcit într'o pădure întunecoasă și deasă. Și nu puteau să iasă din întuneric.

— Ce voi face eu pentru oameni? — a exclamat, mai tare decât tunetul, tânărul Danco.

Și el și-a smuls inima din piept și a ridicat-o ca pe-o torță, luminând oamenii drumul spre lumină, spre libertate. Și oamenii au pornit după inima aprinsă a lui Danco, aceasta i-a călăuzit într'o vale însoțită și pașnică unde-i aștepta fericirea.

Tot astfel tânărul scriitor a luminat începutul drumului nouei literaturi, cu făclia aprinsă a umanismului nou, autentic, care luptă pentru fericirea oamenilor — și a opus dintru început acest umanism, atitudinii hrăpărețe a omului față de om. Bătrâna înțeleaptă Izerghil povestește două legende: una despre Danco, alta despre Larra. Prin figura lui Larra, Gorchi a răsturnat predicile răspândite pe atunci despre „supraomul” chemat chi-

purile să domnească asupra oamenilor, — „filosofia” obscurantistului Nietzsche, părintele spiritual al fascismului.

Astfel și-a început Gorchi lupta împotriva urii față de om și pentru afirmarea Omului.

Iar apoi, pe măsura creșterii și a adâncirii creației lui Gorchi, eroul său devine omul ancorat trainic și puternic în realitate, omul care muncește și luptă pentru fericirea poporului, omul în pieptul căruia bate inima lui Danco.

— E stăpân cel ce muncește! — proclamă eroul piesei lui Gorchi „Mesciane” (Micii-burhezi), mecanicul de locomotivă Nil. Se poate afirma că în literatură nu se mai spusese niciodată până atunci cuvinte cu atâta greutate.

Temele inovatoare ale lui Gorchi au răsunit cu toată puterea în romanul „Mama”, acest poem al luptei revoluționare pentru eliberarea muncii, poem al dragostei materne față de oameni, al dragostei care trebuie să devină o lege a atitudinii societății față de fiecare om.

Munca devenită creație înseamnă dragoste față de oameni, pace pe pământ, deoarece nu există noțiuni mai opuse, mai contradictorii decât muncă și război, creație și distrugere.

Acestea sunt temele fundamentale, — permanente, ale creației artistice a lui Gorchi și ale publicisticii sale.

Dușmanii muncii, — dușmanii omenirii — dușmanii păcii — aceștia erau dușmanii lui Gorchi. El îi considera neoameni, monștri cu înfățișare omenească, oameni care s’au exclus din omenire.

Pe ațăătorii la război el îi privea ca pe o „bandă internațională de iresponsabili, de criminali declarați”. El se adresa tuturor celor ce muncesc:

„De mult ar fi trebuit să înțelegeți că izvorul tuturor relelor și durerilor, al tuturor nenorocirilor și monstruozițăților vieții, este lăcomia unei minorități nefinseminate de oameni, care s’au sălbăticit, pe care i-a înebunit setea de a strânge cât mai multe averi și care comandă în chip nelegiuit și lipsit de logică, viața majorității care muncește, irosindu-i forțele și distrugând bogățiile pământului, care vă aparțin vouă. Amintiți-vă că în patru ani de război imperialist au fost scufundate în mare milioane de tone de metal extras și prelucrat de voi, au fost arse milioane de tone de cărbune extrase de voi, a fost distrusă o cantitate enormă de piele, de țesături și tot felul de alte produse ale muncii voastre.

... Ei vor din nou să nimicească și să schilodească milioane de oameni. Vreți voi asta? Voi sunteți în stare să împiedicați războiul!”

Gorchi, primul mare cântăreț al muncii în literatura universală, a fost un aprig dușman al războiului imperialist. În renumitul articol „Despre culturi”, el demască toată josnicia nemăsurată a „teoriilor” rasiste, care justificau războiul. „Satisfăcând dorințele stăpânului imperialist, de a realiza o nouă „împărțire a lumii” cu ajutorul unui nou măcel mondial — scrie Gorchi — reacțiunea promovează „dreptul” unei rase la dominația asupra altora. Această idee de mult uitată a bolnavului Friedrich Nietzsche cu privire la prioritatea „bestiei blonde” pornește dela faptul că blonzii și roșcovanii au subjugat pe hinduși, pe indochinezi, pe melanezieni și poli-nezieni, pe negri, etc... Această teorie a dreptului pe care l-ar avea rasa albă

de a stăpâni singură lumea ne permite... de a considera nu numai pe toți oamenii de culoare, dar și pe vecinii noștri albi din Europa, ca pe niște barbari ce trebuiesc subjugați ori distruși”.

Gorchi chema pe toți oamenii din lume să se unească, pentru a lupta împotriva legilor de junglă, să declare război războiului.

Cel mai odios reprezentant al acestei minorități neînsemnate, al acestei bande internaționale de iresponsabili și criminali este — sublinia Gorchi — clica imperialiștilor americani, pe care el o numea „America cu fruntea îngustă”, și pe care o opunea Americii adevărate, democratice. „Civilizația” acestei Americi cu fruntea îngustă, după definiția lui Gorchi, „este civilizația cea mai monstruoasă de pe planeta noastră” împărăția monstruoasă a „Diavolului galben”.

Pentru Gorchi, conducătorii acestei Americi, lustruiți, cu jobene și fracuri, adevărați paraziți, dușmani ai muncii, sunt deopotrivă cu pleava societății, cu elementele ei cele mai de clasate. Scriitorul pentru care, încă din anii tinereții nu a existat nimic mai mult și mai scump decât munca și creația, a fost întotdeauna străin și ostil tuturor genurilor de parazitism. Încă într-o povestire din tinerețe, intitulată „Oameni de prisos”, Gorchi a zugrăvit pe un oarecare Cuvalda, un căpitan de cavalerie, căzut „la fund” și ajuns patronul unui azil de noapte pentru „vagabonzi”. Scriitorul a demascat toată dușmănia față de oameni a acestui parazit căinos, „filosofia” urii de oameni debitată de el în discuțiile pe care le are cu „clienții” din azilul de noapte.

„Să bem, viitor ocnaș, pentru viitorul tău”, spune Cuvalda unuia dintre interlocutorii săi. Dacă ai să omori un om bogat, să împarți prada cu mine... Eu, frate, atunci am să plec în America. Acolo am să plec și am să mă ridic până la funcția de președinte al Statelor Unite. Pe urmă am să declar război întregii Europe și am s-o fac praf. Am să-mi cumpăr o armată... chiar în Europa... am să angajez francezi, germani, turci și am să bat cu ei pe proprii lor frați... Cu bani poți să distrugi Europa...”

Intr'adevăr, cât de puțin se deosebesc acestea de „Planul Marshall” și de „doctrina Truman”! Bețivanul, sinistrul decăzut Cuvalda, ar fi astăzi cu totul la nivelul celor două „doctrine” banditești, dacă i-ar reuși așa zisul „plan Cuvalda”...

Deasupra noroiului amestecat cu sânge, deasupra urii tuturor călăilor omenirii, deasupra urii față de oameni, Gorchi a ridicat semnificația aceluși cuvânt, care desigur, mai presus de alte noțiuni și cuvinte omeneste, a fost terfelit și a servit drept mijloc de înșelăciune: el a ridicat deasupra lumii, iubirea.

Și geniul său inspirator, marele prieten al omenirii, Stalin, a întărit în Gorchi iubirea atotînvățătoare pentru om.

Pe exemplarul poemului lui Gorchi „Fata și moartea”, — un poem gingaș și plin de adâncime, luminat dela un capăt la altul de zâmbet plin de grijă, îndreptat spre o față mică, obișnuită, care, prin puterea dragostei ei a biruit până și moartea, Stalin scrie :

„Această bucată este mai tare ca „Faust” al lui Goethe. (Dragostea biruește moartea)”. Ultimele trei cuvinte sunt subliniate de Stalin.

Poporul, condus de Lenin și Stalin, a arătat în decursul celor mai bine de treizeci de ani că dragostea puternică, adevărata dragoste crea-

oare față de oameni și viață — învinge moartea, birue ura față de oameni, nu numai „într'un vis de aur” ci aeeva, pe pământ.

Chiar dela primii ei pași, literatura sovietică a apărat ideile umanitarismului și ale creației. Tocmai pentru că eroul ei este un om al muncii, un maestru, un creator, lupta pentru pace în lumea întreagă nu este o temă oarecare, deși foarte importantă a literaturii sovietice ci ea constituie esența ei, temelia temelțiilor, filosofia, estetica și poetica ei: sufletul ei.

Dacă eroul operei lui Gorchi își consacră toate puterile lui luptei pentru posibilitatea unei munci libere și creatoare — eroul din operele urmașilor și continuatorilor lui Gorchi, a devenit un om care și-a cucerit această posibilitate, care a pornit la munca plină de eroism și de bucuria de a-și transforma în mod radical Patria.

Poezia lui Vladimir Maiacovschi, cel mai bun, cel mai talentat poet sovietic este pătrunsă de temele eroismului și fericirii creației.

Maiacovschi a devenit întemeietorul unei noi poezii, a poeziei care afirmă noua realitate istorică, a muncii „de fiecare zi” a oamenilor sovietici, muncă devenită poetică. Întreaga viață a țării noastre, întreaga viață a omenirii, a umplut inima omului sovietic. Totul a devenit al meu în statul meu. „Deputații mei în sovietul Moscovei mele”, „munca mea, se contopește cu munca Republicii mele” și tot pământul a devenit pământul meu pentru că eu, omul sovietic, îl transform. De aceea eu, unul dintre milioanele de oameni ai muncii urâsc atât de mult războiul.

Încă în 1917 au răsunit următoarele rânduri ale lui Maiacovschi, sguđuuitoare prin adevărul lor simplu :

Frați toți,
noi locuim pe-acest pământ
Și orice om,
de-oriunde,
ni-i aproape.

Toți,
dela strunguri,
din birouri,
mine,
frați ne sânt,

soldați
cu toții,
viața apărând.

Cine planeta 'n două
a'mpărțit ?

Fumul războaielor
cine-a scornit ?

Soarele-acesta arzător,
că-i unul singur,
n'ajunge, oare
tuturor ?

Sau zarea de deasupra noastră
e prea puțină,
prea puțin albastră ?

Cei care strigă nu sunt lași,
ci strigă un popor de milioane :

Credem

în măreția inimii umane !

— „Noi toți pe pământ suntem soldații unei armate care viața o făurim”, — cu aceste cuvinte Maiacovschi a definit și figura scriitorului — soldat al păcii. Vladimir Maiacovschi însuși și-a trăit viața ca un astfel de soldat, înfierând pe dușmanii muncii constructive, pe ațăătorii la război și fiecare rând scris de el a luptat pentru pace în lumea întreagă.

Ca și Gorchi, el a cultivat dragostea pentru om. El voia „ca dragostea să se întindă asupra întregului univers”. Și în focul luptelor civile el întreținea cum

Acolo,

dincolo de munți,

se naltă o țară minune,

A soarelui neasemuită țară.

Pe întreaga planetă

Vestiți voi, oameni,

tovarăși,

Vestiți voi azi,

oameni, tovarăși,

Război nu va fi !

În aceste lupte, care au deschis ciclul celor mai drepte războaie din istoria omenirii — războaiele pentru pace — în luptele contra anglo-americanilor și altor agresori, a apărut în fața omenirii întregi, imaginea poporului sovietic care luptă pentru făurirea unei vieți noi.

În romanul lui Vsevolod Ivanov, „Trenul blindat 14—69” se povestește despre partizanii din Extremul Orient, care și-au apărat pământul împotriva bandiților imperialiști americani și japonezi, despre detașamentele de partizani formate din țărani și care acționau sub conducerea bolșevicilor.

Luptând din răsuputeri și cu abnegație împotriva cotropitorilor străini, partizanii sunt îndurerăți că mereu ei trebuie să lupte și nu să construiască : „Să tot dărâmi, să tot dărâmi, ne-am săturat. Când oare o să începem să construim ?” se întrebă ei.

Ideia măreață și simplă a prieteniei tuturor popoarelor, pe care o promovau bolșevicii în fața întregii lumi, le-a pătruns atât de puternic în suflet, încât ei găsesc un limbaj comun chiar și cu soldatul american, luat prizonier.

„... Soldatul american își trăsese cu teamă capul între umeri și se gârbovise...

— ...Dau foc, nemernicii !

— Dau ordine !

— Ca la ei acasă !

— Uite, unde au ajuns !

— I-a' poftit cineva !

...În acest timp Panteflii Znoyov, care lucrase mai înainte în docu-
rile dela Vladivostoc, se urcă în căruță și cu un gest care ar fi vrut să
arate că a pierdut ceva, strigă :

— Aș-teaptă !...

...Și îi strigă în gura mare americanului :

— Tu să le explici acolo. Cu deamănuntul. Nu-i bine, vezi.

— De ce să ne împiedicați...

...Verșinin îi spune cu demnitate :

— Oamenii sunt buni, trebuie să înțeleagă. Sunt la fel ca și noi, țā-
rani care ară, seamănă. sādesc, și altele le fac la fel”...

La sfârșitul acestei scene : „Americanul și-a smuls chipiul din cap
strigând :

— Imperialismul ! Away !”

— Jos imperialismul ! — aceasta a fost concluzia la care au ajuns,
în deplină înțelegere, și țāranii partizani din Extremul Orient și prizonierul
american.

Pē întreaga planetă

voi, oameni

tovarăși,

Vestiți

că război nu va fi !

Aceste cuvinte ale lui Maiacovschi reprezintă chemarea întregii litera-
turi sovietice, tot patosul ei, toată voința ei.

Cāt de sincer și simplu a povestit Nicolai Ostrovschi sentimentele și
gândurile eroilor săi, tineri muncitori, care s’au ridicat să-și apere noua Pa-
trie, țāra muncii și a păcii. Și cāt de adānc, cāt de trainic și nepieritor să-
lășluește în sufletele lor, în toiul celor mai crāncene lupte, visul păcii în în-
treaga lume !

Serghei, unul din eroii romanului „Așa s’a călit oțelul” își amintește
despre lupta, în care el a rănit mortal un soldat dușman.

„Māna lui Serghei nu tremurā. El știe că va mai ucide. El, care știe
sā iubească cu atāta duioșie, care ar putea fi un prieten atāt de devotat. Nu
din răutate, dar pentrucă știe cu cātā urā s’au aruncat împotriva republicii,
atāt de dragā lui, acești soldați înșelați și asmuțiți de paraziții mondiali.

El, Serghei, trebuie să ucidā ca să grābească ziua, în care oamenii
nu se vor mai omorī unii pe alții”.

Valoarea literaturii sovietice constā — afarā de alte particularități —
în autenticitatea ei istoric-documentară, în caracterul de massā, nou, nemaiv-
văzut până la ea ; așa cum gādeau și simțeau eroii din romanul lui Nicolai
Ostrovschi, gādeau și simțeau sute de mii de ostași. Intr’adevār, pentru
sosirea cāt mai grabnicā a zilei, când pe pāmānt oamenii n’or sā se mai
omoare, își sacrificā prietenii și tovarășii de vārstā ai lui Pavel Corceaghin
tinerele lor vieți, vieți abea trezite de lumina nemaivăzută, aprinsā de Pa-
tria lor.

În scurtele momente de răgaz dintre lupte, la focul taberei, ostașii dis-
cutā despre cărțile citite, unde sunt zugrăviți eroi care și-au sacrificat viața

ca niște martiri pentru o idee, își amintesc de faptele de arme ale tovarășilor lor.

Așa, degeaba, nu s'ar putea ține omul neclintit și tare, dar dacă a pornit să lupte pentru o idee, reușește în toate...

„Să știi pentru ce anume mori, e mare lucru. Atunci și forțele îi sporesc omului”.

Aici se desvăluie și secretul tuturor victoriilor reputate de armatele care au luptat pentru pace, împotriva războiului, secretul tuturor victoriilor eroice reputate de popoarele iubitoare de pace asupra bandiților imperialiști

În romanul lui Nicolai Ostrovschi există cuvinte care apar ca o inscripție veșnică pe un monument etern: „Aici au murit eroic frații noștri, ca viața să devină frumoasă”...

Ai impresia că întreaga omenire se descoperă citind aceste cuvinte: Aici au murit soldații păcii. Dar soldații păcii nu mor.

2.

Opera clasică a marii literaturi sovietice, epopeea „Pe Donul liniștit” a lui Mihail Șolohov, prin fiecare cuvânt al ei susține victoria asupra violenței, minciunii, ferocității intervenției, asupra urii sălbătice a fiarelor imperialiste. Întreaga operă este plină de atâta putere de viață, încât se pare că în fiecare rând, însăși viața protestează împotriva războiului, împotriva distrugerilor, că tinde spre pace. Eroul acestei epopei cu adevărat populare este însăși viața, însăși dragostea. Și desigur, numai un popor puternic, un popor iubitor de pace a putut da naștere unei astfel de opere. „Pe Donul Liniștit” este plin de durere pentru soarta acelor oameni simpli, pe care dușmanii păcii reușesc să-i înșele, să-i contamineze cu otrava lor, și sfărâmându-le fără cruțare viața, să-i arunce în focul războiului purtat împotriva poporului; și „Pe Donul liniștit” este plin de mânie împotriva asasinilor păcii, împotriva minciunilor lor. Toată epopeea, dela început până la sfârșit, este străbătută de avântul nebiruit al poporului pentru o viață închegată, unitară, închinată fericii, păcii și muncii, pe care le-a pierdut definitiv eroul romanului. E tragic sfârșitul operei, teribil, dureros, plin de mânie, e de neuitat imaginea soarelui negru, care răsare deasupra renegatului, deasupra soartei lui, imaginea pământului pustiit care este tot atât de devastat ca sufletul lui Grigore Melehov. Acestea sunt scrise cu forța epică a unui blestem.

Lasă dar să se nalțe soarele negru deasupra tuturor dușmanilor vieții și dragostei, deasupra acelor care distrug soarta oamenilor, lasă să-i ardă, să-i prefacă în scrum cu razele lui negre necruțătoare! Acesta este un blestem al poporului, împotriva tuturor celor care stăpânesc după legea veche perfidă: desparte și stăpânește, un blestem împotriva minciunii, care îi asmute pe unii împotriva altora, blestem urii sălbătice!...

Literatura noastră ne povestește în numeroase opere despre marea și atotcuprinzătoarea pasiune creatoare cu care omul sovietic, apărătorul Patriei sale împotriva intervenției celor patrusprezece state și a reacțiunii „proprii”, a pornit la munca creatoare, plină de bucurie și eroism. El a venit din Armata Roșie, îmbrăcat în mantaua militară, în uzina pe jumătate distrusă, părăginită, s'a întors în satul său și, indiferent ce nume purta: Gleb Ciupalov, eroul din „Cimentul” lui Fedor Gladcov, primul

roman în istoria literaturii închinat bucuriei muncii creatoare libere a întregului popor; eroul romanului „Bruski” de Fedor Panferov, Kiril Jdarkin, organizatorul colhozului, care devine un mare om de stat; Uvadiev, director al șantierului unui combinat de hârtie din romanul „Soti” al lui Leonid Leonov; Davidov, muncitor fruntaș, eroul din „Pământ destelenit” al lui Mihail Șolohov, care i-a ajutat pe țărani să-și construiască viața nouă, colhoznică, — acest erou concentrează în sine energia poporului, creatoare, plină de avânt eroic, care putea fi inspirată numai de noua societate sovietică. Și această energie era cu atât mai aprigă și mai neînfrântă cu cât a trebuit să fie amânată, înfrântă în zilele războiului.

Eroul romanului „Cimentul”, muncitorul Gleb Ciupalov, luptător în războiul civil, apoi devenit conducător în industria socialistă, reușește prin voința lui, prin patosul creației, să-l atragă în munca de construcție, pe vechiul specialist burghez Kleist, care ieri mai simpatizase cu dușmanii noii puteri, care era încă un om desorientat, parcă zăpăcit de desfășurarea sgomotoasă a evenimentelor istoriei. Așa s’au terminat luptele. Foamete. Distrugeră. Uzina: „un cimitir de mașini”. Gleb Ciupalov discută cu Kleist: „...Vei vedea! În fața noastră este acum o luptă mai crâncenă decât o bătălie sângeroasă, lupta pentru refacerea economiei. Ia privește: toți uriașii aceștia își datoresc viața talentului și mâinilor d-tale. Cimitirul acesta trebuie înviat, tovarășe inginer, trebuie aprins focul și trebuie să înceapă din nou să cânte toate cablurile, țevile și motoarele. Totul este să realizăm! În fața noastră se deschide o lume întreagă, pe care am și cucerit-o în parte. Vor trece anii și lumea aceasta va străluci prin palate mărețe și prin nemaivăzute înfăptuiri tehnice. Omul nu va mai fi rob, ci stăpân, fiindcă baza vieții va fi o muncă liberă și îndrăgită”

Eroii acestui roman porneau la muncă așa cum ar fi pornit ia o bătălie pentru pace.

„Noi nu ducem acum grija războiului, — spune țăranilor, la un meeting, unul din eroii romanului „Cimentul”... Grija noastră de acum nu mai este războiul. Nu vrem ca șesurile să fie stropite de sânge. Grija noastră de acum este economia națională. Nu e vina noastră, ci mai curând nenorocirea noastră, dacă burghezii și generalii nu ne lasă să respirăm în voie. Noi nu ne mai gândim acum la sânge, ci la pământ; nu avem nevoie de oameni pentru luptă, ci de muncitori pentru câmpii, avem nevoie de vite și de muncă pașnică”.

Lumea cucerită de noi strălucește de „palate și mașini nemaivăzute”. Stăpânul a venit pe pământul său, nu vremelnic, ci trainic, înălțând edificiul său pe veci. Această particularitate a eroului literaturii sovietice — năzuința sa de a construi și convingerea că el construiește pentru viitor — este profund exprimată în operele scriitorilor noștri.

Vizitând America, Maiacovschi a fost sgduit de nestatornicia și caracterul hrăpăreț al vieții americane. Cu ochiul său de constructor și creator, Maiacovschi a examinat această trăsătură tipică și care străbate în întregime așa numitul „mod de viață american” — trăsătură care s’a accentuat atât de mult în cei 25 de ani care au trecut de când Maiacovschi a fost în America.

Năzuința stăpânului și a meșterului de a construi pe veci și insta-

bilitatea, lăcomia, caracterul aventurier al business-manilor hrăpăreți — sunt două stiluri de viață, două orânduiri.

Este evident că acolo unde totul e făcut temporar, nimic nu e scump, totul poate fi distrus. Pentru „exploatorii” hrăpăreți nu există, de fapt, nicio realitate, nu există creație, nu există nici chiar natură — există numai profit, singur profitul și numai el are importanță, toate celelalte nu există prin sine ci pentru profit și numai pentru profit. E o lume dementă, o lume a ficțiunilor, unde nu există viață, nu există responsabilitate nici față de viitor, nici față de prezent. Acesta este stilul de viață al marilor business-mani, nulițăți primejdioase, purtători ai haosului, ai distrugerii și războaielor.

Acela care construiește pentru vecie, nu poate să nu fie un luptător pentru pace trainică în lumea întreagă.

Eroul poemului „Țara furnicii” al lui Alexandru Tvardovschi, Morgunoc, care avusese șovăeli în anii marei cotituri, îi pune lui Frolov, un activist și constructor colhoznic, diferite întrebări despre viața nouă colhoznică, socialistă, și Frolov îi răspunde lui Morgunoc :

Tu mă întrebi pentru câți ani
Această viață se orânduiește ?
Ei bine, îți răspund
Din toată inima, prietenește :
La început, pentru cinci ani.
— Pe urmă ?
— O să fie pentru zece.
— Și dup'aceea ?
— Dup'aceea o să fie
Pe douăzeci de ani.
— Și mai departe ?
— Va fi o viață care n'are moarte,
Alcătită pentru veșnicie.
— Știi bine asta ?
— Da.
— Atunci să fie
Așa cum spui : pe veșnicie !

Poezia lui Tvardovschi prezintă în fața cititorilor o lume a meșterilor cu mâinile de aur, severi și exigenți care nu pot construi decât bine și trainic. Acestea sunt figurile eroilor iubiți ai poetului. În poezia cu titlul duios „Ivușca”, poetul creează figura unui meșter minunat, a unui meșter dintre aceia care nu pot lucra decât bine, care nu pot construi decât trainic:

Sobarul Ivușca a murit.
Era bătrân, dar sdravăn. Sobe bune
Și trainice lucra, neostenit.
Il cunoștea întreaga regiune.
Când isprăvea câte-un cuptor
Il încerca din foc ca-de-obicei,
Pe urmă vesel se'ntoarcea spre cei

Din casă și spunea cu glas sonor:
 „Să-l stăpâniți cu bine, dragii mei!
 Să scoateți pâine bună cât mai des.
 Și, ce vă spun, să țineți minte:
 Un sfert de veac de-acuma înainte
 Cuptorul nu mai trebuiește dres...”

E mort acum. Dar nouă ni se pare
 Că a plecat și c'o să vie iară
 Și că acuș în ușă va apare
 Voios și sprinten ca odinioară...

...Și când văzduhul e încleștat de ger
 Și prin ogrăzi zăpada strălucește,
 Din hornuri fumul suie drept spre cer
 Și 'n sobe focul arde și pocnește
 Scoțând scânteii...
 Viața merge așa cum trebuiește.

Din toată această imagine se degajă o modestie foarte potrivită caracterului eroului. Inuși Ivușca era dispus să creadă că e renunțat numai pentru faptul că a fost un bun „sobar”. „Nu, Iva n'a trăit degeaba”... Meseria lui ajută mersului vieții, făcând-o plină, veselă și omenească. Chiar dacă poezia n'ar fi avut decât un singur scop: să arate că meșterul, care „ține la onoare”, nu și-a trăit viața în zadar, chiar și în acest caz tema poeziei ar fi fost nobilă și profund poetică. Literatura dinainte de revoluție privea cu milă pe asemenea Ivușca-sobari, fără să-i arate că sunt foarte necesari în viața oamenilor. Poezia lui Tvardovschi, însă, are un sens mult mai larg, de generalizare care se desvăluie în ultima strofă: „Viața merge așa cum trebuiește”.

Alături de refrenul „un sfert de veac de-acuma înainte cuptorul nu mai trebuiește dres”, strofa ultimă afirmă statornicia și plinătatea acelei vieți, pe care o construim noi, toți oamenii sovietici, care ținem „la onoare” — la onoarea noastră de oameni ai muncii, de meșteri. Această temă a liricii lui Tvardovschi este limpede exprimată în poezia bine încheagată despre bătrânul Danilo, („Sărbătoarea de iarnă”), poezie plină de imagini puternice, scrise de o mână sigură:

E bună iarna, trainică și grea
 Și-i tare Moș Danilo și vânjos;
 Tabacu-i tare în lulea
 Și viața-i trainică și ea
 Când e trăită cu folos.

În tendința poporului-constructor de a realiza o viață trainică, de a ridica o construcție trainică — aici stă izvorul adânc al voinței noastre spre o pace trainică în lume, spre o pace veșnică. De aici izvorăște ura și disprețul nostru pentru toți acei care nu gospodăresc pe pământ, ci jefuesc.

care nu țin la niciun fel de onoare, nu prețuiesc și nu au grijă de o viață trainică, ci, din contră, tind să distrugă orice viață.

Tema trăinicieii vieții, una din marile teme ale literaturii sovietice, și-a găsit adâncă ei expresie în romanul lui A. Malișchin „Oamenii din provincie” despre care Mihail Ivanovici Calinin a spus: „Aici ne este arătat uimitor de concret și veridic, în concordanță cu adevărul vieții, cum cresc oamenii din orașelele mici îndepărtate, lucrând la mari construcții”.

Ivan Jurchin, eroul romanului, este un om al muncii. Un meșter de mâna întâia, tâmplar specialist, artist desăvârșit în meșteșugul său, artist înăscut, un mânuitor virtuos al acordeonului, cu sufletul plin de cântec. Dela tatăl său el a moștenit și măestria și năzuințele. Tatăl său n'a putut să-și desvolte din plin arta sa, el a fost nevoit să devină un simplu tâmplar de coșciuge. Toată viața, Jurchin a visat la fericire, la o viață încheagată, a visat să aibă un atelier propriu în orașul Sâzrani, care, în închipuirea lui, i se înfățișa ca „un ținut nebuloș și minunat, un oraș-vis”. „Și ceva mult mai luminos și plin de fericire... plutea deasupra orașului Sâzrani. Ce anume? E, dacă ar fi adevărat ce spun oamenii și toate s'ar reduce numai la măestrie, atunci el le-ar arăta ce este măestria!”

„Ceva mult mai luminos și mai plin de fericire”... Visul meșterului nu se reducea, deci, numai la gândul unui atelier propriu, — nu. El visa o muncă adevărată, din toate puterile, și o viață, în care pentru a putea trăi bine, era de ajuns să fi un meșter bun, un muncitor cinstit.

Dar toate aceste vise s'au năruit și chiar orașul-vis, Sâzrani, unde însfârșit a reușit să se mute, a ars împreună cu propriul lui atelier. Orașul a ars în urma unui incendiu dintre acelea care bântuiau atât de des în vechea Rusie cu clădirile ei de lemn. Dar incendiul din roman avea și o semnificație simbolică, el zugrăvea amăgirea tuturor viselor de fericire ale omului „mic”, în societatea unde nu se prețuiește construcția, ci ceace se poate câștiga, unde nu-i vorba de „măestrie”, ci de năravuri ca 'n codru...

Toate visurile și încercările lui Ivan Jurchin de a-și croi un drum, de a prinde rădăcini mai adânci în viață, au fost zădărnice.

Dar pe marele șantier al unei construcții sovietice, Ivan Jurchin întâlnește alte legi ale vieții. Până atunci „el a trăit parcă pe un pământ ce se clătina mereu”... Și iată:

„El pășea pe pământul tare, pe care-l câștigase acum, pășea ca unul căruia îi aparține. În sufletul lui nu mai simțea înstrăinare pentru aceste locuri noi, pline de fier, de uruit, de zarvă, de sunetele sfredelitoare, aspre care tăiau aerul, — dimpotrivă, ele îl înconjurau pe Jurchin ca o mulțime prietenoasă”. Pe șantier, Jurchin a devenit un om respectat, maestru recunoscut și conducător de brigadă la o fabrică de prelucrare a lemnului, din Crasnogorsc.

„Trăinicia — iată ce nu cunoscuse el încă în viața lui de muacitor. Dar acum el o dorea cu îndărijire, o dorea și pentru fabrică și pentru întregul șantier”.

Găsind în cele din urmă trăinicia vieții, Jurchin va căuta să o țină strâns, și va lupta cu dărzenie, ca viața să decurgă așa cum trebuie! El nu va permite ca fericirea odată cucerită să fie distrusă, așa cum a fost distrus de incendiu „orașul-vis” al tinereții lui. Dar până la el ajung șușotirile dușmanilor, ce unelteau pe ascuns în Crasnogorsc, punând la cale un in-

cendiu, care, în visele nebunești ale sabotorilor, trebuia să distrugă șantierul, să-l facă să dispară ca fumul, ca o fantomă...

Jurchin „vedea în gând imaginea orașului Sâzrani în flăcări, imaginea care îl chinase de multe ori în vis. Pe deasupra el își închipuia un vânt puternic, care sguđuia acoperișurile. În fața ochilor i se ivi o vâlvătaie mult mai groaznică decât cea din vis. Ea se întindea ca o babă despletită, hidoasă, care și-a atins înfărcit scopul, triumfătoare...”

Această imagine a babei despletite și hidoase, care răsare din vâlvătaia incendiului, reprezintă pentru Jurchin imaginea sabotajului dușmanului, imaginea războiului, care amenință viața noastră pașnică.

Războiul este dușmanul de moarte al muncii și al muncitorilor, dușmanul de moarte al tuturor viselor lor, al întregii lor vieți. Cât de statornică și credincioasă este literatura noastră acestei teme!

Imaginea omului sovietic în poezia noastră este imaginea stăpânului și a creatorului unei țări minunate, a unui poet al muncii și creației. Să ne amintim de unul dintre cele mai însemnate poeme ale lui M. Isacovschi „Lângă mausoleul lui Lenin”.

Se risipește noaptea. Pe pământ
Lumina zorilor se răspândește.
El n'a murit. Adâncul lui cuvânt
Și tot ce el a 'nfăptuit trăește.

Și dacă cu credință vei urma
Indemnul lui de viață și lumină,
Vei fi poet în țara ta
Zidarule, și tu, când potrivești
O piatră trainică la temelie,
Cu chibzuială s'o zidești
Și s'o așezi ca pentru veșnicie!

A fi poet al țării tale, înseamnă a munci inspirat de sentimentul că ești creator al frumuseților vieții.

Literatura noastră desvăluie tocmai acest caracter poetic, pe care l-a căpătat munca în țara noastră, legând întotdeauna această temă, de tema luptei pentru pace. Poezia s'a contopit cu viața, deoarece însăși realitatea a devenit o poezie, — aceasta este totodată baza realistă și romantică a esteticii noastre, a esteticii realismului socialist. Putem afirma cu hotărâre, sprijinindu-ne pe o argumentare științifică, că estetica artei noastre — este o estetică a păcii, pentru că este o estetică a creației. Niciodată oamenii n'au simțit mai din plin frumusețea lumii, a naturii, a pământului, frumusețea oamenilor, frumusețea vieții, așa cum o simt oamenii noștri sovietici.

Eroul literaturii noastre lucrează pentru prezent și pentru viitor.

Această temă — grija pentru viitor — este înfățișată în mod original în poezia lirică a lui M. Isacovschi „Vișinul”:

„Pe-un drum de țară, într'o zi de vară,
Mergera agale un moșneag ducând
În mână un puet de vișin
Pe care îl smulse de curând.

Privea voios în jurul lui moșneagul
 Câmpiile cu grâu înalt cât omul
 Și se gândea: „Ar fi mai mare dragul
 Dacăș zidi chiar lângă cale pomul.

„La umbra lui s'or odihni drumeții
 În zilele de vară călduroase
 Și poate că-și vor aminti de mine
 Când vor culege fructele gustoase.

„Să crească deci copacul cât mai mare
 Și să-și întindă vârful către cer
 Și 'n fiecare an să dea în floare
 Impodobind acest drumeag stingher!

„Și chiar dacă drumeții nu vor ști
 Că eu l-am pus aici odinioară,
 Nu-i nicio pagubă. El va 'nflori
 Voios în fiecare primăvară”.

Doctorul Astrov al lui Cehov visa că unii din copacii pe care i-a sădit el vor face umbră și peste o mie de ani și prin aceasta va contribui și el măcar cu o picătură la fericirea oamenilor și aceștia îl vor pomeni pe el, doctorul Astrov, cu un cuvânt bun. Il chinua întrebarea: or să-și amintească de mine, sau nu? „Doică, nu-i așa că nu-și vor aminti!” Doctorul Astrov nu credea în viitor, pentru că nu se simțea constructor al viitorului, nu era sigur dacă munca lui va fi de folos aceluia „care vor trăi... după noi”. Singurul lucru care-i mai ușura puțin viața, era gândul unui viitor minunat; dar nici de acest gând nu era sigur; sentimentul de fericire, care-l cuprindea la acest gând, era amestecat cu un sentiment de mâhnire. Complicate erau sentimentele eroului lui Cehov atunci când se gândea la grădinile de vișini ale viitorului... În schimb, iată acest moș — ce atitudine ar fi avut față de el doctorul Astrov?

În poezia adevărată rămâne totdeauna „ceva”, ce cu greu poate fi tradus din limbajul imaginilor în limbajul logic.

Frumusețea poetică a ultimei strofe din poezia lui Isacovschi constă înainte de toate în elementul surpriză. Totul la început merge „așa cum se cuvine”: doctorul Astrov l-ar fi înțeles pe moș, până la strofa finală. Da, într'adevăr, e o mare fericire să înfrumusezezi pământul, contribuind la fericirea oamenilor ce vor veni după noi, să sperii că ei poate or să-și amintească de tine... Dar deodată, în final, moșul strică armonia acestor sentimente: dacă n'or să-și amintească — nu-i nevoie, n'am să tânjesc — „El va înflori voios în fiecare primăvară”. Acesta este un fel nou „de a sta de vorbă cu viitorul”, care este posibil numai atunci când ești pe deplin convins că viitorul îți aparține, că oamenii vor trăi în felul nostru, dar mai bine ca noi! Acesta nu este viitorul care nu seamănă cu prezentul, acea fericire nebuloasă, nedefinită, la care visează eroul lui Cehov, nu — acest viitor este tocmai viitorul nostru, pe care-l înțelegem; între prezent și viitor nu există ruptură, prăpastie; frumusețea și fericirea viitorului o

poți simți prin prezent. Tonul discuției cu viitorul, pe care o are eroul poeziei lui M. Isacovschi, este un fel de dojană blândă, așa poți vorbi numai cu cineva care-ți este aproape, care face parte dintre ai tăi: dacă n'o să vă amintiți, drăcușorilor, nici nu-i nevoie. Desigur există aici și modestie, dar principalul este sentimentul că viitorul e al meu: și atunci de ce mi-ași mulțumi eu, mie însumi?

Acest fel de a gândi, această atitudine față de viitor, este posibilă, de sigur, numai la oamenii care se simt stăpâni ai pământului, la oamenii care construiesc viața pentru veșnicie — și imaginea acestui vișin apare ca o poruncă pentru urmași — poruncă de prietenie veșnică, de pace veșnică pe pământ!

3.

În anii cincinalelor staliniste antebelice, literatura noastră ne zugrăvea pe noi, oamenii sovietici, conduși de Stalin, care grăbeam timpul, pentru a construi mai repede, cât mai repede, un stat de neînvinc, capabil să apere pacea în întreaga lume. „Timpule, înainte! Timpule înainte!” scria atunci Maiacovschi, iar unul din primele noastre romane despre industrializare — romanul lui V. Cataev — purta acest titlu care răsuna ca un marș de luptă: „Timpule înainte!”

— Timpule, înainte! Înainte, timpule! răsuna toată țara. Făcând un bilanț al primului plan cincinal, conducătorul nostru arăta că „Partidul a promovat politica celor mai accelerate ritmuri ale dezvoltării industriale. Partidul, sfichiind în felul lui țara, i-a accelerat mersul înainte”. Acest mers înainte a întârziat războiul.

În romanul lui V. Cataev remarcăm figura unui „turist” american, foarte bogat, care a venit să facă cunoștință cu construcția giganticei industriei sovietice. El e „obosit” de tehnica și ritmul muncii; în discuțiile pe care le are cu inginerii sovietici, el susține „întoarcerea la natură” la „simplitatea primitivă” aceasta fiind singura salvare a omenirii. El vorbește cu dispreț despre nouile orașe ca Magnitogorsk, Cuznețc, susținând că le lipsește tradiția, „zarva actualității”. O, cum ar fi vrut încă de pe atunci acești domni turiști să șteargă de pe fața pământului aceste orașe, cât de mult îi înfricoșa pe ei mersul înainte al timpului! Ei vedeau tot mai clar că timpul lucrează împotriva lor. America burgheză, care fusese țara clasică a ritmurilor accelerate, țara care lansase formula: „timpu-i bani”, începuse să se înspăimânte de mersul vremii!

În cuvântarea sa la Congresul Partizanilor Păcii dela Paris, Ilya Ehrenburg, spune: „Barbarii, care se gândesc astăzi la război, sunt gata să sugrume viitorul omenirii, pentru că acest viitor nu le aparține lor. Ei se tem de timp, pentru că timpul e împotriva lor. Ei urăsc viața, pentru că viața e alături de oamenii muncii și nu alături de o clică de jefuitori. Ei vor război, pentru că sunt sortiți pieirii, pentru că toată filosofia lor, toată estetica, toată economia lor, se reduc la un singur lucru: bomba atomică”.

În romanele sale Ilya Ehrenburg prezintă în imagini artistice cece demonstrează și în publicistica sa.

În romanul „Și a fost ziua a doua”, închinat zilelor eroice ale primului plan cincinal, Ilya Ehrenburg, atacă o temă, care poate fi socotită tema principală a întregii lui creații, — problema culturii.

În operele sale, Ilya Ehrenburg exprimă cu pasiunea ce-l caracteri-

zează ideea că „cultura nu e o rentă: ea nu poate fi păstrată în dulap. Ea este creată în fiecare clipă — cu fiecare cuvânt, fiecare idee, fiecare faptă” („Și a fost ziua a doua”). Cultura — este crearea în fiecare zi, în fiecare clipă, a culturii. Poți fi un om de cultură, un creator al ei, chiar atunci când încă nu știi cum trebuie să asculți o simfonie, dar dorești cu înflăcărare să afli acest lucru, deoarece simți posibilitatea creerii unor noi simfonii. „Acest lucru, și este nașterea culturii, creșterea ei, o creștere grea, chinuitoare”. Și poți să cunoști zeci de simfonii, să fii minte mii de cărți și totuși să fii în afara culturii umane, deoarece acela care nu crează cultura, care nu o mișcă înainte — este un incult, chiar dacă ar cunoaște toate formulele, toate poeziile și toate tablourile. Dacă un asemenea „cunoscător de cultură”, cunoaște numai, dar nu construiește, atunci tot ceea ce cunoaște, este lipsit de lucrul esențial: viața, mișcarea, totul devine doar inert, gol, și prin urmare ostil culturii. Tocmai în felul acesta arată actualii „intelectuali” burghezi, aceia care au refuzat să semneze apelul adresat generației pentru interzicerea armei atomice, care au refuzat deci să ia parte la apărarea culturii mondiale.

E totdeauna interesant să remarci că un scriitor este credincios unei teme pe care a îndrăgit-o și pe care o dezvoltă dealungul întregului său drum creator.

Chiar în romanul „Și a fost ziua a doua”, Ehrenburg a zugrăvit, în persoana lui Volodia Safonov, imaginea unui tânăr „intelectual” burghez, găunos. Într'un acces de sinceritate, într'o licărire de înțelegere, Safonov se apreciază, pe el și pe cei deopotrivă cu dânsul, la justa lor valoare. Luând cuvântul la o sedință a cercului literar din uzină, el face o comparație între tineretul sovietic cu studențimea burgheză din apus.

„Poți să știi și să faci... E o știință moartă... Lucrul spre care tindeți voi este o apă vie... Dar știți de pe acumă infinit mai mult decât studenții francezi cu diplomele lor și cu Boul' Mich'ul lor. Nu compar programele. Vorbesc de felul cum este privită știința. Ei știu cutare și cutare lucru, pentru ei lucrul de seamă este să ocupe un loc într'o viață gata pregătită — pe când voi, voi vreți să creați viața aceasta. De asta vă trebuie știința — așa cum e ea, ca știință. Mai poate fi vreo îndoială în ce privește cui aparține viitorul?”

Atitudinea lui Safonov față de cărți? Unei bibliotecare în vârstă, singuratică, care numai din venerație pentru cărți a început să-l respecte și chiar să-l îndrăgească pe acest tânăr cititor (el citea o mulțime de cărți), iată că odată i-a mărturisit: „Dumneata crezi că eu iubesc cărțile? Să ți-o spun pe șleau: le urăsc. Ele sunt ca și vodca. Nu mai pot trăi acum fără cărți. Ia mine nu se mai găsește un singur locșor viu. Sunt intoxicat cu desăvârșire... Dacă aș putea, aș da foc bibliotecii. Uite, aș aduce un bidon mare de gaz, și apoi un chibrit. Ah, ce bine ar fi! Inchipuește-ți că...” Nu-și isprăvi fraza: se uită la Natalia Petrovna și amuți pe loc. Tremura ca scuturată, de friguri... Apoi ea se încrunță la Safonov: — Dumneata, pleacă de aici. Ești mai rău decât ceilalți. Ești un barbar! Ești un incendiator!”

Volodia Safonov era o mică stărpitură cu mari posibilități, din tagma cosmopoliților.

În articolul său „Capitularea bucherilor” Ilya Ehrenburg crează tipul generalizat al bucherului — individul care înregistrează cu aparatul său

cerebral o sumedenie de cărți și pe urmă e gata să le ardă. Printre acești bucheri se numără André Gide, François Mauriac, Jules Romains și alți „oameni ai culturii”, gata să o nimicească. Bucherul a închis în sine cultura, ca într'un sicriu.

Lupta scriitorilor sovietici pentru pace — este lupta pentru cultura mondială. Și noi vedem cât de naturală și organică este pentru ei această luptă, cât de adânc și intim este legată ea de temele permanente ale creației lor, inspirată de realitatea sovietică, de epoca stalinistă.

Aspirația pasionată, nebiruită, a omului sovietic pentru munca pașnică, ura împotriva celor ce vor război, mânia, amărăciunea că omul epocii noastre este silit să sacrifice războiului atâtea forțe, atâtea vieți, pentru a se apăra de dușmanii păcii — toate aceste teme joacă un mare rol în literatura noastră sovietică .

Să scrii în 1942, pe teribilul front din Apus, o poezie cu un titlu paradoxal de idilic pentru acele timpuri, și pentru acel loc „Au sosit grauri”, și să fii în acelaș timp departe de idila dulceagă sau de oboseală, să rămâi ostaș, luptător pentru pace — acest lucru putea să-l facă numai un poet sovietic. În această poezie a lui A. Surcov este vorba de prigoari care s'au întors din țările calde la cuibul lor :

...Și-aici, pârjol, distrugere și sânge;
Nici case, nici copii, nici cuiburi nu-s.
Cum să nu simtă oare duiosul suflet rus
Pustiul care 'n oameni, ca și în păsări, plânge ?

Sub cerul primăverii, clipind din ochi la soare,
Tâmplarul din Costroma, genist acum, își zice :
„E greu și pentru oameni și pentru sburătoare
Pe-aceste locuri arse de război.
Dar eu cred că geniștii datori sunt să ridice
Celor rămași pe drumuri, case noi...
Lung scârțâie rândeaua, de zor lovesc topoare,
Și pe pământu-acesta de sânge îmbibat
Din grinzi și scânduri arse se 'nalț' acum treptat
O așezare nouă către soare.
Lumina primăverii pune pete
De aur pe-ascuțite baionete.
Azi-noi suntem cu toții tâmplari și 'n strânse rânduri
Dăm la rândeaua voioși aceste scânduri.

Este aici un contrast isbitor între bucuria muncii pașnice și amărăciunea pricinuită de război ; un contrast subliniat atât de puternic în poezie, este departe de a fi un oftat blând al unor dorințe goale și moderate. Eroul liric al acestei poezii, știe foarte bine că fericirea lumii trebuie curățată cu propriile lui mâini muncitoare.

Dar cu câtă sinceritate și putere ne vorbește poezia de ceeace e mai esențial, mai important, pentru omul sovietic — incomparabila bucurie a muncii creatoare !

Toată durerea, toată grozăvia monstruoasă a războiului cotropitor, precum și puternica, nebiruita chemare pentru a impune pacea — toate acestea s'au revărsat în una din cele mai puternice poezii ale lui A. Surcov. — „La marginea unui lan”. Într'un lan de seară, ars, e cadavrul unui om împușcat de nemți: l-au omorât pentru că el n'a putut să dea dușmanului această seară, și à incendiat-o. Și iață-l că zace:

...Pe-acest pământ pe care l-a iubit
Și 'n care-o viață limpede-a trăit,
Acum plugarul doarme de ucigași răpus.
Indrăgostit de muncă, a fost un vrednic rus.

Recitindu-l astăzi, noi simțim cât de aprig și hotărît au luptat aceste versuri pentru pace, cum pătrundeau în sufletele ostașilor, le înzeceau și justificau ura față de dușmani, tocmai prin cuvintele simple, aparent liniștite, cu care culminează poezia: „Indrăgostit de muncă, a fost un vrednic rus”. În aceste cuvinte este un calm, mai aprig ca orice alte cuvinte, pline de mânie.

Poemul lui A. Tvardovschi, „Casa de lângă drum”, strigă în fața lumii întregi caracterul criminal al războaielor de cotropire.

Ostilitatea războiului imperialist, sălbatic și înverșunată, împotriva existenței însăși a omului pe pământ — este exprimată cu o forță deosebită în imaginea copilului închis într'un lagăr de concentrare, pentru singura lui vină: de a se fi născut. Moartea a ajuns la o așa cruzime, încât ea nu s'a mulțumit numai să rupă firul vieții oamenilor, ci ar vrea să omoare însăși posibilitatea existenței vieții pe pământ.

Și lupta lui e sfântă și e dreaptă
Căci ea nu către glorie se 'ndreaptă
Ci către viața care-i pe pământ.

Romanul lui A. Fadeev „Tânăra gardă” arată în mod concret că voința de pace nu este numai o idee care îi inspiră pe scriitorii sovietici, ci este însăși poetica literaturii sovietice; că de ea, de această dorință de pace, sunt pătrunse cele mai mărunte părți care compun țesătura artistică a operei.

„Tânăra gardă” este o mărturie a noutății și a originalității literaturii sovietice. Oare nu este într'adevăr extraordinar, că această operă care ne zugrăvește tot întunericul ocupației fasciste, că acest roman în care noi suferim alături de eroi chinurile și torturile și suntem alături de ei când sunt duși la moarte — oare nu este extraordinar, că acest roman-tragedie, afirmă cu o rară putere și profunzime, bucuria tinereții, a dragostei!

„Tânăra gardă” începe cu un tablou în care culorile sumbre, plumburii ale războiului, alternează cu culorile calde ale vieții în floare. Un grup de fete stau pe marginea unui râu și, ca un ecou al unui tunet îndepărtat, răsună bubuitul tunurilor — ofensiva germană, care amenință direct Crasnodonul. Totul e plin de neliniște. Moartea și-a întins aripa ei peste tot. Dar cu ce cuvinte începe romanul care ne povestește despre război, moarte și lupte crâncene?

Primele cuvinte din acest roman sunt consacrate unui nufăr.

„Privește Valea, ce splendoare. E fermecătoare! Parcă-i sculptată, nu altceva! Ce material minunat! Și nu e doar nici de marmoră, nici de alabastru, e vie! Dar cât e de glacială! Ce operă măiastră și gingașă! Nicio dată mâinile omeștii n'ar fi în stare să făurească așa ceva... Dar imaginea ei în apă! E greu de spus care dintre ele e mai minunată. Și ce culori!”

Așa vorbea, scoțând capul dintr'o tufă de salcie și aplecându-se spre malul gârlei, o față cu părul negru, ondulat. Bluza albă cu care era îmbrăcată, și ochii ei minunați, negri și larg deschiși, din pricina luminii pe care-o revărsau o făceau să semene ea însăși cu nufărul alb, oglindit în apa întunecată, pe care îl admira.

— ...Războiul pare-se că ne-a înăsprit până într'atât sufletul, încât ne-am obișnuit să-l zăvorim, să-l facem inaccesibil pentru orice ar putea să-l înduioșeze; câte odată se întâmplă însă ca zăgazul acesta să fie rupt și atunci te simți cuprins de o dragoste nespus de mare, de o nesfârșită milă pentru tot și toate!...

„Știi bine că nu mi-e frică de nimic pe lume, nu mă sperie nicio luptă niciun fel de greutate și chinuri, dar vreau să știu ce anume am de făcut... Ceva groaznic s'a abătut peste noi, zise Ulea și în ochii ei, parcă auriți, scânteiară licăriri adânci, triste

— ...Și ce trai frumos ducem, nu-i așa, Ulecica? zise Valia. Ochii i se umplură de lacrimi.

— Cât de bine ar putea să trăiască oamenii pe lume, dacă ar vrea numai, dacă și-ar înțelege rostul, — zise Ulea.”

Începutul romanului are un conținut adânc. Chiar dela început răsună leit-motivul întregii opere, în care pasagiile din paginile tragice, înfiorătoare, alternează cu cele lirice și duioase.

Cât de incompatibile sunt bubuiturile tot mai apropiate ale tunurilor, aruncarea în aer a minei și toată nenorocirea războiului — cu acest nufăr minunat și liniștit, cu această față care ea însăși seamănă cu un nufăr, cu această frumusețe a vieții, a tinereții în floare! Această incompatibilitate este subliniată și prin gestul pe care îl face Valia atunci când răsună explozia și ele aleargă să vadă ce s'a întâmplat. Ea, Valia, smulge din părul Ulianei nufărul și-l aruncă la pământ.

Ulea pricepu în această clipă de ce făcuse Valia asta: pentru că își dăduse seama cât de straniu ar fi părut prietenia ei în clipele unei astfel de zguduiri, cu nufărul acela prins în păr...”

Acest contrast între război și pace variază în cuprinsul întregului roman.

Minerii care au distrus prin explozie mina, „ajunseră la porțiță; cu un sentiment de ușurare vădită aruncară peste gard, chiar pe stratul de flori din grădiniță, obiectele care le purtau — bobina de cablu, lădița de scule și un aparat ciudat de metal. Era limpede, că toate florile sădite cu atâta dragoste, ca și viața acestor flori, ca și multe alte lucruri care fuseseră firești, nu mai erau acum trebuitoare la nimic”.

OSTILITATEA RĂZBOIULUI FAȚĂ DE TOATE FRUMUSEȚILE VIEȚII ȘI DE TOT CE ESTE MAI BUN ÎN VIAȚĂ — TINEREȚEA — ESTE PUTERNIC ZUGRĂVITĂ ÎN „TÂNĂRA GARDĂ”.

Dar acest leit-motiv n'ar fi atât de puternic în roman, dacă s'ar mărșingi numai la dragoste și milă pentru tot ce e viu și minunat. Acestui mo-

tiv din romanul lui Fadeev îi dă o deosebită putere legătura dragostei și a milei — cu posibilitatea și ardoarea luptei pentru frumusețea și farmecul vieții.

Viața este acțiune! — ne învață Gorchi. Și oricât de „olimpic” ar fi acel înțelept — el a rostit cuvinte mărețe, foarte aproape de Gorchi și de noi, oamenii sovietici :

E demn de viață și de libertate
Doar cel ce zilnic luptă pentru ele

(Goethe)

A ști să procedezi just, a ști să acționezi just în numele victoriei, în numele păcii — a acționa cu orice chip! — iată ce era principal pentru Ulea, iată ce o preocupa.

Noi știm că Ulea, ca și alții din „Tânăra gardă”, au aflat foarte repede cum trebuie să acționeze. Tocmai de aceea e nemuritoare Uliana Groмова cu ochii ei negri pătrunzători, care totdeauna vor privi ca vii în ochii noștri.

Iar Valia, fostă prietenă a Uliei, — care era și veselă și bună, și duioasă — ea poate și-a păstrat viața, dar nu și-a păstrat sufletul. Ea s'a ferit de luptă și de aceea acel ceva grozav ce atârnă ca o amenințare deasupra sufletelor, acel ceva de care vorbea Ulea, s'a apropiat de Valia direct, a copleșit-o și a frânt-o.

Și iată, s'ar părea că amândouă iubeau deopotrivă de puternic viața, că amândouă simțeau la fel de adânc tot farmecul ei!

Dar în realitate nu, dragostea lor nu a fost identică. Pentru Ulea dragostea de viață era legată de lupta pentru viață, pentru frumusețea, pentru libertatea, pentru pacea și fericirea tuturor oamenilor pe pământ. Pentru Valia — și aceasta a devenit clar în clipa hotărâtoare, când omul e verificat în întregime cu toate calitățile și defectele lui, verificat în acțiune și numai în acțiune — pentru Valia viața cu tot farmecul ei era doar obiectul unei contemplări, a unei admirații, a unei înduioșări; o atare atitudine — nu este încă pe deplin omenească față de viață, deoarece omul, în adevăratul sens al cuvântului — este un luptător; numai el e demn de viață și de libertate. Iată de ce toate acele imagini ale frumuseții, ale farmecului vieții, ale naturii, care au intrat în literatura noastră și sunt opuse morții și războiului — imagini ale florilor, ale cerului albastru, ale câmpiilor verzi, — toate aceste imagini care ar putea părea de „peisagiu” — în literatura sovietică n'au nimic comun cu tradiționalele imagini întâlnite în literatura din trecut, „veșnica înțelepciune”, „măreția liniștii”, „frumusețea pură a naturii”, care erau opuse „deșertăciunii deșertăciunilor” omenești, crimelor, sângelui și războiului.

Unul dintre principiile fundamentale ale esteticii noastre, estetica realismului socialist, constă în unitatea omului cu natura. Natura este câmpul de activitate al omului. Omul societății sovietice, socialiste, modifică natura, este stăpânul ei, pentru el ea nu este străină, necunoscută, împotrivindu-i-se cu măreție, — nu, ea este a lui, cunoscută, transformată de mâini omenești, creată de voință și înțelepciune omenească. O atare atitudine față de natura privită ca un lucru ieșit din propriile mâini, este tocmai principiul esteticii

socialiste, mai precis — comuniste; asemenea atitudine față de natură nu este o atitudine a unui om al muncii obișnuit, ci a unui om al muncii liber, care se simte creator al istoriei, al vieții, și ziditor al naturii.

Iată de ce imaginile, care reprezintă frumusețile naturii, niciodată n'au fost încă atât de importante, atât de pline de conținut, atât de complete ca în literatura noastră începând cu creația lui Gorchi. Stăpânul pământului știe valoarea frumuseților lui. Iată de ce imaginea eroicei fete Uliana Gromova se îmbină atât de natural, puternic și luminos cu imaginea vie, minunată, a florii; iată de ce putem afirma că oamenii noștri în luptele războiului sfânt de Apărare și Eliberare a Patriei, au luptat și pentru Patrie și pentru libertate, pentru fericirea muncii creatoare, pentru fericirea și frumusețea copiilor noștri, a fetelor noastre și pentru frumusețea florilor, pentru cântecul păsărilor, pentru zumzetul fericit al albinelor. Aceasta este lupta pentru pace în lumea întreagă.

Noi, oamenii sovietici, apărăm viața făurită de noi, și noi apărăm pământul întreg, întreaga natură, ca și cum ea ar fi creată de noi, de mâinile noastre, ca și cum toate florile, toate minunile vieții le-am fi creat noi, din cel mai ales material...

Leit-motivul din „Tânăra gardă” este adânc exprimat în capitolul unde Vanea Zemnuhov și Jora Arutiunianț, părăsind Crasnodonul, se alătură unui grup de refugiați.

Pe drum ei discută aprins despre studii, ce facultate este mai interesantă, despre discursurile lui Vișinschi la procese, despre gazeta de perete din liceu, despre reviste, despre Maiacovschi, despre tema dragostei în poezie; Vanea Zemnuhov recită versurile sale despre bucuria vieții. În drum li se alătură un maior invalid, care, ascultând cele discutate de ei, deodată „scoase din gât un fel de sunet straniu, care îl făcu pe Vanea și pe Jora să se întoarcă spre el.

— Voi băieți! — voi nici nu vă dați seama ce fel de băieți sunteți! spuse cu voce răgușită maiorul. Ochii lui umezi, înfundați sub sprâncene stufoase îi priveau țintă. Nu-u! Nu. Un stat ca ăsta a fost și va continua să existe în vecii vecilor! spuse el deodată, amenințând cu îndârjire pe cineva în spațiu, cu degetul lui scurt și negru. El crede că ne-a oprit viața în loc! continuă maiorul cu un ton batjocoritor. Nu prietene, te înșeli. Viața își urmează cursul și băieții noștri te privesc ca pe holeră sau pe ciumă; cum ai venit așa ai să pleci, — iar viața își urmează cursul ei, — învățatură, muncă! Dar ce crede el! continuă maiorul batjocoritor. Viața noastră e veșnică, pe când el ce reprezintă? O bubuliță pe piele: ai sgândărit-o puțin și a dispărut!...

Deosebit de adânc și puternic sunt puse aici față în față pacea și războiul. În fața maiorului, care ascultase tăcut discuțiile copilărești, gândurile și glumele celor doi tineri sovietici — apare deodată imaginea unei lumi vii, mărețe, lume animată de mii de probleme, variate și luminoase „deschisă în cele patru părți a lumii”, lumea vieții noastre sovietice, care este oglindită atât de puternic și limpede în judecata acestor tineri care abea au părăsit băncile școlii. Și alături de măreția, de tăria de nesdruncinat și de amploarea acestei vieți pentru vecie, — cu atât mai caraghioasă și mai criminală apărea sălbateca încercare a fascismului de a atenta la o asemenea viață!

Afirmarea fericirii vieții, a luminii și a frumuseții — în ciuda forțelor negre ale războiului și distrugerii — priceperea de a ridica tot mai sus figurile poetice ale păcii, deasupra imaginilor războiului — iată o însușire minunată a literaturii noastre, care duce o luptă aprigă pentru pace în lumea întreagă.

4.

Eroul povestirii lui Nicolai Tihonov, „Mărul” — este un pictor. E noapte în Leningradul din timpul blocadei, o noapte ca atâtea alte nopți asemănătoare: un raid al bombardierelor fasciste, întunericul unei pivnițe umede, gândurile pline de amărăciune ale eroului povestirii, că munca în asemenea condiții de foame și frig este aproape imposibilă și că, poate, el a comis o greșală, când nu s'a evacuat din oraș împreună cu alți pictori.

Dar iată că alarma s'a terminat.

Pictorul credea că, ieșind din adăpost, „va vedea distrugerile, ruinile chiar alături...

...El a ieșit în stradă și s'a oprit, buimăcit și nedumerit...

A nimerit într'o grădină feerică, un adevărat vis. În mijloc... se afla un copac de o frumusețe care te vrăjea. Tot ce împodobește ceilalți copaci — scânteieri, luciri, diamante, — toate le avea înzecit, însutit, și ajungeau la o perfecțiune, pe care n'ar fi fost în stare s'o creeze nicio mână omenească. Copacul ardea cu o lumină rece, uimitoare, era ca o văpaie albă ce arunca flăcări de zăpadă, și această văpaie nu-și întrerupea nicio clipă jocul de lumini.

...El privi înapoi și văzu orașul scăldat în lumina violetă a unei luni, ca o vrajă. Minunatul oraș se ridica în jurul lui într'o frumusețe unică și nemăsurată.

Pictorul îl privea ca și cum s'ar fi născut din nou. Toate gândurile triste ce-l năpădiseră acolo, în adăpost, au dispărut...

„Și pictorul stătea și tot privea, fără să-și sature privirea și fără să se minuneze îndeajuns, plin de o nemăsurată bucurie și mândrie”.

Nespus de poetică este imaginea acestei grădini minunate, fantastice, a mărului, această minune, care apare deodată din întuneric și ruini. Această grădină minunată — este doar imaginea luminoasă a păcii, este însăși pacea pe pământ.

Concentrarea într'o singură imagine densă a întregii dorinți aprige a marelui oraș, care se avântă spre victorie, spre pace, a întregii frumuseți a Leningradului care e asediat, dar care nu capitulează, ridicarea atât de sus a imaginii acestei frumuseți deasupra întunericului și a suferinței — o poate realiza numai artistul a cărui estetică este estetica păcii și a luptei pentru pace.

În „Curcubeul”, de Vanda Vasilevsca, deasupra tuturor ororilor descrise, se ridică imaginea curcubeului, care se întinde larg dinspre răsărit spre Apus, — o imagine minunată a păcii în lumea întreagă!

„Acolo, departe, unde albastrul câmpiei se îngână, cu albastrul înghețat al cerului, răsărise un curcubeu. Panglica lui colorată și strălucitoare pornea dela orizont în sus și dispărea apoi, topindu-se în înălțimile depăr-

tate. Verdele, albastrul, portocaliul și violetul erau parcă o nălucă străvezie și cristalină, curată și ușoară ca un puf colorat”.

Un curcubeu într'o groaznică noapte de iarnă fascistă! Imaginea plină de bucurie a scânteierii tuturor culorilor vieții — această imagine luminează și parcă încinge, întreaga nuvelă a Vandei Vasilevsca, apărând atât la început, cât și la sfârșitul ei.

Apariția succesivă a imaginilor de lumină, victorie și pace în operele scriitorilor noștri, conține o adâncă semnificație poetică: credința oamenilor sovietici în victorie, chiar și în zilele cele mai grele ale războiului și confirmarea acestei credințe. O altă particularitate a literaturii noastre consacrată războiului, constă în faptul că există imagini de lumină și pace, care alternează cu imaginile cele mai întunecate și mai tragice în ciuda a tot ce e întunecat, trist și tragic.

Moare o fată-ostaș.

„Ea zăcea cu brațele desfăcute, cu fața spre cer; Malașa cea cu ochii negri, cea mai frumoasă fată din sat. Ea mai strângea încă pușca în mână, dar totul era atât de departe de ea, se topea în strălucirea irizată, în albastrul dimineții înghețate, în zăpada scânteietoare pe care cădeau primele raze de soare.

Ochii Malașei se fixaseră pe acest curcubeu, pe arcu lui lucios, întins sus pe cer. Viața ei pleca, i se scurgea din trup împreună cu sângele, iar ochii fericiți priveau cercul irizat, drumul lucios așternut dintr'un capăt la celălalt al cerului. O potecuță luminoasă, ducând cine știe unde, o cărăruie veselă, spre albastrul înșorit...”

Nu, această scânteiere de curcubeu nu era înșelătoare. Curcubeul n'o mințise pe Malașa în ultima ei clipă! Da, viața fetei se stingea, dar, cu prețul vieții ei, ea dobânda nemurirea pentru poporul ei. Poteca luminoasă „cărăruia veselă, spre albastrul înșorit” nu-și râdea de Malașa — poteca luminoasă care duce spre fericire există, nu este o umbră, e însăși viața.

Murea o fată sovietică, cea mai bună și cea mai frumoasă fată din sat, murea pentruca deasupra lumii întregi să se ridice curcubeul păcii — iar viața care o păresea, ca o pictură curată și transparentă de lumină, se contopea cu strălucirea multicoloră, pentruca acest curcubeu al păcii să lumineze veșnic, întotdeauna, viața omenirii.

Când și care poezie, care muzică au mai afirmat cu atâta pasiune și credință, cu atâta forță, pacea în lumea întreagă!

Și din nou, ca o melodie principală, variind, îmbogățindu-se, acest motiv care afirmă viața și pacea, apare chiar la sfârșitul nuvelei Vandei Vasilevsca:

„Curcubeul se întindea dela răsărit la apus, legând pământul de cer cu o panglică înfierbântată.

Șalov se întoarse spre detașamentul său:

— După mine, înainte marș!...”

Cei care îi întovărășeau rămaseră pe delușor „până când detașamentul de luptă se topi în depărtarea albastră, în spațiul înzăpezit, în strălucirea multicoloră a curcubeului, care învăluia totul”.

Strălucirea multicoloră care învăluie pe soldații păcii încununează nuvela... Imaginea păcii domină peste tot.

Romanul lui Mihail Bubenov, „Mesteacănul alb”, închinat anului plin de greutate 1941, începe cu un peisagiu trist din timpul retragerii.

„La amiază, se opri pe coama unui deal și privi cu adâncă neliniște în jurul lui. Pe fundul văilor se urnea încet și greoi gloata mohorită de ostași...

...Pe povârnișul unui delușor, chiar lângă drum, stătea singuratec un pui de mesteacăn. Scoarța lui albă și fragedă, de mătase, răspânda o lumină liniștită ca o visare. Mesteacănul scutura crenguțele copilărești de parcă ar fi întâmpinat cu bucurie soarele. Iar vântul, jucându-se prin frunziș părea că-i număra bănușii de aur sunători și roșii...”

Mesteacănul alb — copacul cântecelor rusești — luminează tot cuprinsul romanului. Acest mesteacăn modest, se împotrivește curat și plin de bucurie — ca și cuvântul pace din care emană lumina păcii — cu dărzenie, peisagiului dureros al retragerii, ca semn al victoriei viitoare. Și această singurătate a mesteacănului alb are o adâncă semnificație poetică: el este singuratic numai aici, în împărăția neagră a războiului! Aici el e doar un semn, o amintire, o veste a împărăției păcii, — dincolo el nu e singur și stînger, nu, acolo sunt nenumărați mesteceni albi, care-și scutură ramurile ca plete bălaie și ’ncing hore pe poene pline de soare...

Dar oamenii care, prin natura lor, au firea pașnică, au putut să ridice mesteacănul drept simbol al victoriei! Deaceia acești oameni reușesc întotdeauna să-și înfrângă dușmanii în toate războaiele, pentru că ei sunt pașnici. „Cine-i puternic nu-i bătaș” — spune un personaj din „Mesteacănul alb”, vorbind despre eroul principal, Andrei, care îmbina în persoana sa puternice trăsături, specific rusești — dragostea de pace și modestia adevărată, conștientă de propria ei forță.

Putem oare considera întâmplător faptul că în literatura sovietică s’a născut și s’a statornicit o poetică, pe care nu o putem numi altfel decât o poetică a păcii! Dacă simbolul general al mișcării mondiale de luptă pentru pace este porumbelul, în schimb fiecare popor, fiecare artist, care ia parte la această grandioasă mișcare, promovează voința de pace, în imaginile sale ce întruchipează visul popoarelor de pace. Imaginea modestului mesteacăn rus, prieten dârz și credincios al dragostei, al simplei și curatei fericiri omenești, ca și imaginea gingașă, minunată, a nufărului, ce s’a răsfrânt în ochii veșnic vii ai Ulianei Gromova, ca și imaginea strălucitoare a curcubeului, care s’a întins peste lume dela un capăt la altul, curcubeu cu lumină atotcuprinzătoare, curcubeu al păcii în întreaga lume, ca și imaginea mărilor de un alb strălucitor și curat, la Nicolae Tihonov — sunt imagini care de fapt nu sunt altceva decât o poetică propunere de pace, adresată tuturor țărilor și popoarelor.

Respingând atacurile dușmane în războiul provocat de fasciști, nimicind bandele hitleriste, oamenii sovietici doreau arzător să înceapă cât mai grabnic realizarea proiectelor și viselor lor creatoare, să realizeze ceea ce fusese întrerupt din cauza războiului.

Despre acest lucru ne povestește „Vadul nou”, poemul lui Arcadii Culeșov, un maestru al versului, care deține taina acelei simplități clare și pure, specifică poeziei populare. Unul din eroii poemului și-a pus în gând, încă înainte de război, să construiască o hidrocentrală în ținutul său natal.

Războiul s'a sfârșit. Și noi
 Acum din nou, voioși, clădim
 E timpul să pornim cu forțe noi
 Și visul să ni-l împlinim.

Dar după victorie planul hidrocentralei pe care-l concepușe înainte de război, nu mai era potrivit, era prea redus, trebuia să gândească, să construiască, mai larg și mai dârz! Și acest poem închinat fericirii de a construi, fericirii dragostei, se încheia cu cuvintele unei scrisori pe care eroul o adresează iubitei lui — scrisoare în care el vrea să-i povestească despre victoria muncii-creație, despre noua hidrocentrală :

Răvașul ce ți l-am trimis
 Nu cu cerneală a fost scris
 Ci c'un condei electric, prin
 Văzduhul de vibrații plin.
 Odată cu scrisoarea, peste
 Pământ sbură și marea veste
 Ducând pe tot cuprinsul firii
 Isbânda muncii și-a iubirii.
 Și eu nu-s singur. Toți am scris
 Răvaș peste pământ trimis,
 Spre toți cei dragi rămași acasă,
 Spre scumpa Patrie frumoasă.

În aceste strofe finale e cuprins tot patosul poemului. Munca și dragostea care curgeau înainte în vaduri diferite, la oamenii sovietici s'au contopit într'un singur vad — un vad nou, devenind o forță atotbiruitoare — forță mai tare decât electricitatea, mai puternică decât toate forțele naturii — o forță a păcii.

Creația lui Arcadii Culeșov este pătrunsă de poezia păcii. În versurile lui pacea apare ca o forță puternică și de nebiruit. Scriitorul parcă într'adevăr scrie cu un „condei electric prin văzduhul de vibrații plin” — scrie în numele tuturor oamenilor simpli din lume cuvintele simple, înțelese de toți, singurele cuvinte adevărate, cuvinte despre pace în lumea întregă! Oare nu în numele tuturor mamelor și părinților a scris Arcadii Culeșov cunoscuta sa poezie „Cuvânt către națiunile Unite” :

Poftesc pe Națiunile Unite
 Să înfiereze fără 'ntârziere
 Pe toate pușlamalele smintite
 Ce-și fac din provocare o plăcere.

Voiu face casei mele gard de fier
 Cu vorbe aspre, de mânie pline,
 Eu stau acuma într'un cartier
 Clădit pe unde-au fost ruine.

Și voiu opune cu 'adârjire
 Afurisitei bombe un veto absolut.

Am un băiat abia născut,
Și vreau să știe asta întreaga omenire

Mândria și bucuria unui tată este un sentiment întotdeauna demn, demn de a fi cunoscut de toată lumea. Poezia lui Arcadii Culeșov, „Eu”, exprimă voința „noastră”, a milioanele de oameni. În acest „Eu” răsună „Noi” glasurile tuturor părinților, ale tuturor mamelor de pe pământ.

În poezia „Balada despre ochi” scrisă pe motive populare, A. Culeșov, înfierează pe călăii omenirii cu denumirea populară precisă „neoameni”. Ei îi mutilează, îi nimicesc pe oameni și totuși :

Nemernicii se turbură căci iată,
Ei nu vor frânge visul niciodată.
Cu trăsnete-au lovit în vis ;
L-au ars, cu ape mari au vrut a-l stânge ;
Au vrut ca să-l înece într'un șuvoi de sânge...
Dar visul niciodată nu poate fi ucis.

Oricât ar turba acești degenerați, care tind să deslănțuie un nou războiu mondial, ei nu vor putea arde cu foc, stinge cu apă, nu vor putea orbi, nici îngropa sub pământul umed, visul oamenilor despre fericire și pace. Acest vis a devenit voință, devine acțiune a întregii omeniri și deaceia va birui !...

Gorchi îi îndemna pe scriitori să ridice în operele lor munca la rangul de erou principal.

Nu întâmplător romanul lui Vasili Ajaev, „Departee de Moscova”, care este unul dintre cele mai populare romane din anii de după război, are ca erou principal munca eroică a oamenilor sovietici în perioada Războiului de Apărare a Patriei. Autorul ne introduce în laboratorul creației masselor și noi ne simțim aproape, înțelegem și ne pasionăm de problemele tehnice, de toate detaliile construcției, zugrăvite în roman : ne-a pasionat și ne-a emoționat, ne-a antrenat torentul poetic, suflul artistic al acestei munci creatoare a masselor. Și nu e oare extraordinar faptul că romanul închinat groaznicului și greului moment din Războiul pentru Apărarea Patriei — toamna și iarna anului 1941 — este una din operele cele mai reușite ale literaturii noastre despre bucuria muncii creatoare ! Aceasta este particularitatea societății noastre socialiste, originea războiului nostru de eliberare — război dus pentru muncă, pentru creație, pentru pace.

Niciodată oamenii sovietici n'au simțit atât de adânc și de cuprinzător toată fericirea muncii libere creatoare, ca după acest aspru și teribil război, pe care noi l-am purtat pentru victoria acestei munci, pentru ca ea însăși să poată exista. Și tocmai acele opere, în care munca e învăluită de romantism, sunt mai apreciate de cetitori. Tocmai de aceea cetitorii au îndrăgit „Fericirea” și „Soarele de stepă” ale lui P. Pavlenko, cărți pătrunse de lumina muncii pașnice, constructive. Tocmai pentru aceleași merite au devenit populare „Oțel și sgură” de V. Popov, romanele lui S. Babaevski, E. Malțev, nuvela-poem a lui G. Gulia „Primăvara în Sachen”, și alte cărți străbătute de patosul muncii.

Munca — este lupta pentru pace !

La noi apar tot mai multe cărți al căror erou este munca, cărți care cu nespusă dragoste poetizează pe omul muncii și tot ce e legat de muncă. Printre aceste cărți inovatoare este și romanul lui Anatolii Râbacov, „Șoferii”.

Scriitorul ne înfățișează felul de a lucra, metodele de muncă ale eroului său și din aceste detalii asupra muncii se desvăluie caracterul omului: acest lucru constituie una din trăsăturile inovatoare ale literaturii sovietice. Iată trăsăturile eroului timpurilor noastre:

„El avea privirea ascuțită și precisă a unui ceasornicar, îndemânarea unui giuvaergiu și degetele unui muzicant, subțiri, tenace, agile. El avea un fel al lui propriu de a gândi, logic, având însușirea de a vedea în lucrurile din jur, ceace alții nu observau, avea dorința de a folosi totul...

„Sculptorul care ar fi conceput imaginea unui tehnician, cu greu ar fi putut găsi un model mai potrivit decât acest om în salopeta albastră de lucru, cu fruntea palidă, proeminentă, ca de gânditor, cu buzele subțiri strânse, ca ale unui inventator dârz și cu mâini de meșter priceput. Hainele lui răspândeau un miros plăcut de curățenie. Tot aspectul lui dădea impresia unui om ordonat, punctual, curat sufletește, care gândește clar și precis

El găsea timp pentru toate, și învăța mereu”.

Iată imaginea noii intelectualități muncitoare, a inovatorilor, a stăfănoviștilor planului cincinal stalinist postbelic — oameni care, fără să se rupă de munca lor obișnuită, rămânând doar muncitori calificați, ajung să aibă un nivel de cunoștințe egal cu al inginerilor. Din întreaga imagine a maestrului zugrăvit de A. Rîbacov se degajă pacea, liniștea unei munci înțelepte și concentrate. Un asemenea meșter luptă pentru pace în fiecare minut de lucru, — deoarece el numără timpul cu minutul.

În sufletul fiecărui om sovietic obișnuit, pătrunde tot mai adânc conștiința unei răspunderi personale în susținerea luptei pentru pace.

În romanul „Secerișul” de Galina Nicolaeva este înfățișat un episod caracteristic.

Vasilii, președintele colhozului, e supărat pe Andrei Petrovici, secretarul comitetului raional de partid, pentru critica aspră adusă muncii sale. Lui Vasilii i se pare că secretarul ar fi putut să se poarte și mai atent și mai prietenos cu „un președinte care ridică un colhoz codaș”... Dar iată că Vasilii ascultă o lecție despre situația internațională. Resentimentele lui față de secretar încep să dispară treptat, treptat. „Lectorul povestea cum dincolo de hotar forțele reacțiunii ridică acum capul și cum... pe zi ce trece, tot mai hotărât promovează politica lor murdară de ațâțare la un nou război”.

Toată conferința confirma parcă spusele lui Andrei: nu putem pierde ritmul!

— Garanția păcii în lumea întreagă stă în forța noastră, tovarăși, în puterea pe care o creem și o creștem cu propriile noastre mâini, pe câmpiile și în uzinaele noastre!” termină lectorul.

Când Vasilii părăsi sala, împreună cu alți tovarăși, el vedea totul în altă lumină...

Acum îl înțelegea și-l justifica pe Andrei, care i-a atras atenția asupra scăpărilor, într'un mod atât de aspru și atât de direct.

Și iată că acum — dintr'un imbold propriu — stând de vorbă cu activul din colhoz, el își face critica, tocmai pentru aceleași lucruri, pentru care a fost criticat de secretarul comitetului rațional.

„El luă ziarul și continuă :

— Cât stai aici, ți se pare că numai în câteva luni ai realizat o sumedenie de lucruri, dar când ascuți oamenii, și te mai uiți în jur și mai stai să te gândești și la asta — el făcu un gest spre ziarul de pe masă — atunci înțelegeți limpede : — ceace am făcut e prea puțin și nu tocmai bun ! Iată, ascultați ce scrie aici. El începu să citească titlurile ultimului număr din „Pravda” : „Desbateri în Parlamentul Statelor-Unite cu privire la „ajutorarea” Greciei și Turciei...”. „Operațiile armatelor grecești împotriva detașamentelor de partizani greci”. „La cartierul general al armatei sunt peste 50 de observatori englezi... satele ard, femeile și copiii mor de foame...”

— ...Iată. Și toate numai într'un singur număr de ziar. Când îl duci la nas miroase a praf de pușcă ! Putem noi oare uita acest lucru ? Noi știm ce-i războiul ! Noi nu trebuie să fim nepăsători, să pierdem ritmul. M'a certat adineaori Petrovici ; eu la început m'am supărat, dar după ce l-am ascultat pe lector și am mai mișcat din creeri am înțeles : N'am de ce să fiu supărat ! Lectorul a spus doar cuvintele : „Noi, cu mâinile noastre, creem garanția păcii în lumea întreagă” Eu, aș scrie aceste cuvinte pe fiecare casă... Cu propriile mâini...

El își privi mâinile lui mari de culoare închisă cu unghiile albe, care se odihneau pe ziar, parcă le vedea pentru prima dată”.

Toate acestea sunt foarte adevărate și redată cu precizie de către scriitoare. Da, într'adevăr, așa gândesc și simt milioane de oameni sovietici, criticând aspru munca tovarășilor și pe a lor proprie, veghind la pacea lumii, încordându-și toată voința pentru a lucra tot mai bine și mai cu spor. Tocmai în aceste împrejurări se desvăluie natura muncii, esența ei cea mai adâncă, care rezidă tocmai în pace. Foarte just a subliniat Galina Nicolaeva și acea privire a unui om al muncii sovietice, privire aruncată asupra propriilor mâini, — mâini credincioase, care apără pacea — și care fac să se nască la eroul romanului dorința de a scrie cu mâinile lui cuvintele pentru apărarea păcii — să le scrie așa încât să fie văzute de toată lumea !

Da, cu aceste mâini, cu care omenirea muncitoare crează toate bunurile vieții, cu aceste mâini iscălesc : pace lumii, moarte războiului !

În literatura noastră de după război, imaginile păcii se întâlnesc tot mai des, melodia păcii are o rezonanță tot mai amplă și tot mai profundă, contopindu-se cu melodia muncii. Așa este finalul romanului „Secerișul”.

„De ce-i așa de bine? — întrebă încet Valentina, parcă și-ar fi vorbit ei. — De ce, atâta pace și atâta fericire'n jur? Oare din cauza pădurii, a cerului înalt, a cirezilor? Sau din cauză că tot ce se află în jur e creat de mâinile noastre? Nu... Nu numai din această cauză... Iată, de exemplu, eu am să-mi închipui că tot ce e aici nu e al nostru, al tuturor, ci e al meu, numai al meu. Nu-mi pot închipui măcar o clipă acest lucru ! Imediat ar dispărea frumusețea. Ar apărea nemulțumirea și mânia dreaptă a unora, frica și lăcomia altora. Și în jur n'ar mai fi nici frumusețe, nici pace, nici înțelegere. Și ar dispărea tot farmecul colinei lui Alioșa...”

...Tufele abia s'au mișcat. O păsărică își începu cântecul ei prelung

de seară. Totul respira frumusețe, încredere, înțelegere și bucuria muncii rodnice...”

Este extraordinar acest sentiment deosebit al omului sovietic, crescut și educat în societatea socialistă: totul pe lume ar fi lipsit dintr’odată de frumusețe, dacă ar fi numai al meu!

Frumusețea unei asemenea vieți, când oamenii sunt fericiți, când totul respiră încrederea și înțelegerea unei munci creatoare, a tuturor pentru fiecare, și a fiecăruia pentru toți, când natura apare ca o realizare a mâinilor omenești, tocmai acest lucru înseamnă pentru oamenii sovietici frumusețea lumii.

Lupta pentru pace îi inspiră pe scriitorii noștri să creeze opere cu un larg orizont politic, care să cuprindă viața întregii omeniri, măbind prin aceasta pasiunea liricii politice și patosul prieteniei și frăției între popoare. Operele scriitorilor noștri iau parte la marea bătălie din întreaga lume pentru pace. În această bătălie scriitorii sovietici luptă și cu arma publicisticii și ca luptători politici direcți, participând ca delegați la sesiunile, la congresele și la conferințele pentru pace. Și publicistica și activitatea politică imediată a scriitorilor noștri, au o greutate deosebită deoarece, așa cum am văzut, și una și alta sunt izvorite din însuși mersul evoluției, din natura și esența profundă a literaturii sovietice — literatura păcii și a muncii.

Cuvântul Stalin, înseamnă pentru toate popoarele pace.

La asta cuget când prin văzduh
Se'nfruntă'n sbor pe undele dibace
Atomicul Americii Duh
Și lupta stalinistă pentru pace.

(S. Guzdenco : Glasul păcii)

Știu oamenii pe'ntregul
Pământ cum știm și noi
Că STALIN — asta 'nseamnă :
Că nu va fi război.

(A. Surcov: Un nume standard)

Și azi răsună cu putere nouă, cuvintele marelui Gorchî, întemeietorul literaturii noastre : „Trăiască înțelepciunea clară și simplă a conducătorilor noștri, primii și unicii conducători în lume, care nu-și trimit, care niciodată nu vor trimite poporul să subjuge pe manciurieni, abisinieni, chinezi, hinduși ! Trăiască Iosif Stalin, cel mai înțelept și mai inimos om !”

TEORIE ȘI CRITICĂ

PAUL GEORGESCU

JUDEȚUL SĂRMANILOR

Într-o noapte de iarnă, doi tineri poeți stăteau de vorbă și făceau — bine'nțeles — planuri de viitor. Primul, care se numea Neculai Ionescu-Dunăreanu, nu depășise cu mult 20 de ani; celălalt — care avea cam aceeași vârstă, compunea o tragedie în versuri — Hecabe — după Euripide. Se numea Mihail Sadoveanu. După o discuție aprinsă, Sadoveanu îi spuse lui Dunăreanu: „Măi, zic, ce-mi pasă mie de Hecabe și de durerile ei, când sânt oameni care trăesc și care sânt mai chinuți și mai necăjiți? De ce să nu scriu durerile lor?” Se sculă apoi, și rupând în două manuscrisul tragediei după model antic, îl aruncă în foc. Neculai Dunăreanu, furios, se repezi la sobă, băgă mâna în foc să-l scoată, dar nu reuși decât să se frigă.

Acest fapt s'a petrecut acum o jumătate de veac. În acest răstimp, scriitorul s'a ținut de cuvânt, povestind despre oamenii vremii sale și anume despre durerile înăbușite ale celor chinuți și necăjiți. Dar iată că, între timp lumina, venind dela Răsărit, a pătruns din ce în ce mai puternic și în țara noastră. Cei chinuți și robiți până mai ieri, — azi oameni liberi — au început cu un avânt din ce în ce mai puternic să-și clădească propria lor casă, să construiască socialismul. Asemenea fapte mărețe, în-

tâmplăte în ultimii ani de transformări revoluționare, nu puteau să nu-i ispătească pe scriitorii noștri. Nu numai că o lume putredă se prăbușea, dar alta nouă se clădește și pe măsură ce această construcție se ridică, ziditorii ei se transformă la rândul lor. Aceiași oameni nu mai sunt aceiași.

Iată că scriitorul care împlinește acum 70 de ani, își împlinește opera și, cu o linerețe dela care mulți tineri ar avea de învățat, a început să povestească faptele acestor oameni.

Rămâne să vedem în ce măsură, romane ca „Păușa-Mică” și „Mitrea Corcor”, reprezentând un nou stadiu, calitativ superior, înseamnă o continuare a trăsăturilor mari, progresiste, ale literaturii lui Sadoveanu sau o ruptură în opera sa. Deasemeni, în ce măsură, li-mite vechi, care strămtorau această operă, au supraviețuit în cărțile noi.

Un merit de seamă al operei lui Mihail Sadoveanu îl constituie faptul că, deși creată în epoca în care literatura burgheză se descompunea, strălucirile fosforescente ale putreziciunii nu l-au atras. Formalismul l-a influențat doar într-o mică măsură. Continuând o veche tradiție, a cronicarilor, a lui Anton Pann, Alecsandri, Al. Russo, Creangă și Emi-

nescu, opera sa a păstrat legătură organică cu arta poporului și cu poporul însuși. Aici a găsit scriitorul vigoarea de a rezista diferitelor forme ale formalismului.

În epoca în care începe să publice Sadoveanu, marile opere ale realiștilor critici apăreau din ce în ce mai rar. Titus Liviu Maiorescu dirija în smoking orchestra compusă din piculiniști sau tobășari ca: Artur Stavri, Ioan S. Nenițescu (autorul lui „eroi au fost, eroi sunt încă...”), Scarlat-Orăscu, V. Cosmovici, St. Cruceanu, Ludovic Dauș, Dimitrie Constantinescu-Teleorman, V. Bilciurescu, Anton Naum etc. În afara unui roman de probleme, ca „Dan” (1894), a ultimelor lucrări ale marelui Caragiale, sau a unor versuri de Coșbuc, acest început de veac se arăta sterp, literatura burgheză meschină, lipsită de perspective.

Burghezia citea și se entuziasma de cărți pe care azi nimeni nu mai are curajul să le deschidă: „Lacrimi”-le lui Ștefan Cruceanu, (1898), „Duiocese”-le lui Radu D. Rosetti (1897), „Jertfa” (1890) și „Gelozia” (1890) lui Rădulescu-Niger sau piesa lui Haralamb G. Lecca — „Cancer la inimă”. Într’un asemenea peisagiu trist și dezolat a irupt arta lui Sadoveanu, copac robust cu rădăcinile adânc înlipte în viața reală a poporului, hrănit de seva literaturii populare.

După primul război imperialist, literatura burgheză s’a depărtat și mai mult de realism. Pentru a ne reaminti atmosfera literară a epocii, să dăm câteva exemple. Unii scriitori cântau subțire din „flaute de jad” (Al. T. Stamatiad) sau din „flaute de mătase” (Camil Baltazar) sau beaudelairizau amărât:

„Octophorii’nflorau cu negru
Cortegiul nostru aurit...
Crysothemis, mai fii tu minte
Fioru-achelui Răsărit...”

Tăcere!... pe deșarta stradă

Răsună pașii rhythmic, rar;
La o răspântie apare
Un scurt cortegiu funerar

Eu ți-am luat în mână mâna
Și ți-am simțit-o înghețată...
Convoiu! a trecut: „Iubito
De ce-ai îngălbenit de-odată?”

(Ion Al. George: *Domus Taciturna*)

Un pesimism mohorit era în mod necesar produsul unei societăți muribunde.

Eroii romanelor psihologizante se sinucideau sau se destrămuau, rămânând cu gust de „cenușe’n gură” (Cezar Petrescu). Curentul mistico-reacționar dela „Gândirea” întreținea aceeași tulbure ceață a desnădejdi.

„Cu noi pe nesimțite s’au prăbușit
frunzare,
Și e o destrămare și un desnodământ
Că visul, o nălucă de ceață, pieren
zare
Și sufletul; cu ploaia, s’absoarbe în
pământ”.

(Nichifor Crainic-Scrisoare).

sau

„Cocoși apocaliptici tot strigă
Tot strigă din sate românești.
Fântânile nopții
Deschid ochii și-ascultă
întunecatele vești”.

„Vântul a dat în pădure
să rupă crengi și coarne de cerbi.
Clopote sau poate sicriile
Cântă sub iarbă cu miile”.

(Lucian Blaga-Peisagiu transcendent)

Un alt aspect al formalismului îl constituie hermetismul, — arta pentru inițiați, disprețul față de „vulg”. Lipsa de conținut, de idei se ascunde mai ușor prin fraze contorsionate:

„S’ascundem orga’n piatră de bătaia
cu flori
Spre-a nu’mblânzi iubiri, ci litofage,

*Diapazonul daltei lovit interior
Să schimbe'n corifei trilobiți și alge".*

(Horia Stamatu)

Din pricina spațiului e mai dificil să dăm citate din romane, dar în linii generale, caracteristicile prozei burgheze sunt aceleași: amor comercializat, desperări financiarmente productive, complicarea unor întâmplări neesențiale (te-tracaparotomie), șovinism. Cu alte cuvinte, ocolirea aspectelor esențiale, fuga de realitate, disprețul față de om. Eroii acestor romane erau nu numai desgustați, ci și desgustători. Scriitorii naturaliști insistau asupra manifestării instinctelor, transformând, până la identificare, literatura într-o meschină pornografie. Un Dessila sau Al. Bilciurescu câștigau frumos de pe urma acestor apucături urite. Este drept că în acelaș timp și alți scriitori au continuat într-o măsură mai mare sau mai mică, tradiția realistă. Este drept, că sub influența directă a clasei muncitoare, scriitorii combatanți ca Sahia, luptau pentru o literatură realistă, o literatură pentru popor.

Am reamintit acestea, doar pentru a scoate în evidență calitățile prozei lui Sadoveanu. Disprețul lui pentru plictisul complicat al îmbuibărilor, poate fi comparat doar cu dragostea consecventă pentru țărănimea săracă, chinuită, exploatăată.

Inspirată din viața trudită a țărănimii sărace, scrisă într-o formă limpede, lesne de înțeles, literatura lui Sadoveanu constituie o puternică poziție antiformalistă, într-o epocă în care psihologismul, naturalismul și pesimismul morbid erau dominante în literatura burgheză.

Stilul lui Sadoveanu este o dovadă evidentă că a scrie pe înțelesul maseilor nu înseamnă a scădea nivelul artistic, ci dimpotrivă. Tot acelaș lucru îl demonstrează dealtfel și claritatea limbii la un Creangă, I. L. Caragiale, Eminescu, Neculuță, A. Toma.

Rădăcinile vigurozității acesteia se

află în puternica dragoste pentru țărănimea săracă, excepționala cunoaștere a vieții satului nostru, influența folclorului, a literaturii noastre realiste și a literaturii ruse. Mișcarea democratică, în fruntea căreia se afla muncitorimea organizată, a influențat și ea asupra scriitorului.

Pe valea Moldovei, la Hanu-Ancuței, se întâlneau trecătorii și după ce rupeau din hartane de berbeci, ori din pui rumeniți pe țigla și tăvăliți în mujdei de usturoi, își astâmpărau setea cu vin băut din oale de lut. Și după ce beau, povesteau, apoi beau și povesteau din nou.

Drumeții erau veseli fiindcă erau oameni înstăriți din Țara de Jos, care-și vânduseră rodul podgoriilor — în acel an — cu preț bun.

Se pare însă că acei cinstiți răzeși, care ospătau, nu erau cu totul lipsiți de griji, de vreme ce în prima povestire — „delicioasă“ cum spune dl. Perpessicius — este vorba despre necazurile unui răzeș care exasperat de persecuțiile unui „corb mare boeresc“, se duce să se plângă la Vodă. Și dacă nici el nu i-o face dreptate împotriva „vrăjmașului“, atunci... și răzeșul îl sudui cumplit pe Vodă.

Dar despre altă povestire — „în tonuri de pluș“ cum spune tot domnul Perpessicius — am vrea să amintim: „Județul sârmanilor“. E povestirea lui Costandin Moțoc, cioban puternic, învelit în tohoarcă și strâns într'un chimirlat. Într'altă vreme, fusese gospodar așezat, dar din pricina aspirării boerului își luase drumul în munți, la stână. De acolo, împreună cu haiducul Vasile cel Mare, s'au coborât la boer și, în fața satului, l-au judecat și l-au ucis.

Când am citit romanul „Mitrea Cocor“, și mai ales când am ajuns la sfârșitul cărții, la Costandin Moțoc m'am gândit întâi.

Există între dârzenia aspră a țărănilor acestora o asemănare care concretizează continuitatea dintre cărțile vechi

și cele noi ale scriitorului. Ca și Moțoc, Mitrea suferă nedreptățile boerului și tot ca el e schingiuit de neamenii stăpânirii. Iată-l pe Constantin chinuit: „Întăiu l-au legat cu mâinile la spate și i-au pus căluș în gură, ca să nu urle. Și'n noaptea aceea l-au ținut cu capul vârat într'un gard cu gătu străns între nuiele. L-au mai rupt căinii de pe lături, l-a mușcat gerul Bobotezii înspre ziuă. Eu nu înțeleg de ce n'a murit". A doua zi, boerul poruncește ca țăranul să fie dus la rău, lângă moară. Acolo slujitorii îl descâlță, îi suflecă ițarii până la genunchi „și-l vără în lăptoc, până la glezne, ca să simțească zimții gheții și să nu mai îndrăznească a rădica amenințare împotriva unui obraz boieresc“.

Desigur, aceste cazne erau prea ușoare, devreme ce moșierul hotărî să adaoge altele: „L-au lepădat într'un bordeiu, în preajma focului, ca să se încălzească. Ca să nu fugă, i-au pus picioarele în butuc, cu lacată grea de-o ocă. Ș'au lăsat fumul să iasă în bordeiu, ș'au presărat pe jaratic ardeiu pisat. Tușind și stupind sânge, a petrecut într'asemenea chip; și Dumnezeu a vrut să nu piară, ci să se chinuiască pe lumea asta, ca dincolo de tărâmul Tartarului“.

Tortura era veche. Moșierii foloseau de multă vreme „tehnica afumatului“, devreme ce Golescu sau Filimon le menționează.

Mitrea este și el chinuit fără vină: „L-au lovit cu palmele și cu pumnii până ce au ostenit. Mitrea se ghemuise cu bărbia în piept și tremura c'un scâncet neauzit în fudul ființei“.

Dar caznele au sporit și mai mult dărzenia țărănilor. În ochii lui Mitrea, a stărui „o mânie înfricoșată“, iar Moțoc „gemea svârcolindu-se“ de ură. Și amândoi s'au răzbunat — și au răzbunat pe cei care, ca și ei, au suferit. Moțoc l-a judecat — în fața norodului — pe boier și l-a ucis. Nimeni nu i-a luat apărarea moșierului. Nimeni nu i-a luat apărarea nici lui Cristea Trei-Nasuri,

când Mitrea l-a pus să tragă prima brazdă pe pământul pe care robiseră plugarii și care devenea acum al lor. Era dealtfel un vechi vis al țăranilor săraci, acesta. Într'o nuyelă scrisă după răscoalele din 1907, („Un instigator“), Moș Neculai Prună își închipue iadul o câmpie pe care boierii trag la jug împunși de draci.

Impărțirea moșiilor în 1945 era un nou „județ al sărmanilor“.

Exemplul acesta poate arăta nu numai că romanul „Mitrea Cocor“ se situează pe o linie veche a preocupărilor lui Sadoveanu, dar și ce progres a realizat scriitorul în înțelegerea lucrurilor.

În Constandin Moțoc ca și în Mitrea Cocor s'a cristalizat o seculară ură de clasă. Dar în vreme ce Moțoc e un simplu răzvrătit care-l judecă și-l pălește pe boier, apoi se urcă la stâna sa, în munți, — Mitrea Cocor își disciplinează ura, și-o face folositoare. Județul lui Moțoc lasă neatinsă ordinea feudală. Județul lui Mitrea face parte dintr'o acțiune colectivă, coordonată, cumpănită, organizată — căci e condusă de clasa muncitoare, de partidul ei revoluționar.

Dela Moțoc la Mitrea este drumul dela ura simplă de clasă la conștiința de clasă. Dar asupra acestei cărți și a eroului ei vom mai reveni.

Dând acest exemplu din „Hanu-Ancuței“, vroiam să arătăm că între operele scrise de Mihail Sadoveanu după 23 August 1944, și celelalte, scrise mai demult, există o trăsătură comună.

Spuneam că opera sa se caracterizează între altele printr'o cunoaștere adâncă a realităților satului nostru. Or, semnul vizibil al acestei cunoașteri se manifestă în primul rând în existența și adâncimea spiritului critic. Nu putem spune despre un scriitor că a cunoscut viața satului, dacă a ignorat aspectul ei fundamental: antagonismul dintre țărănimea muncitoare pe deoparte și moșierimea și burghezia satelor, pe de alta.

Sadoveanu a observat aceasta. Răzeșii

din „Neamul Șoimăreștilor” luptă cu arma împotriva latifundiarilor acaparatori, continuând acțiunea eroică a lui Ioan Vodă cel Cumplit („Șoimii”). Latifundiarii înving prin armatele turcești, cărora — după un vechi nărav — le-au vândut țara.

În veacul nostru, țărani își amintesc cu drag de alt Ioan Vodă, răpus tot de boieri („Cuza-Vodă”).

Conu Jorj, își inspectează moșia călare, lovindu-i pe plugari cu harapnicul. Oamenii lui locuiesc în bordeie umile, ca acei care — cu trei secole în urmă, l-au înspăimântat pe La Bruyère în țara regelui soare.

Moșierul e „altă ființă...” „carne de lapte crescută pe puf. *Alt om*”. („Bordeenii”). Moșierii și țărani sunt două lumi deosebite:

„Marin privește pe ciocoi cu ura mistuitoare, fără nume, ura unui întreg neam obijduit” (Păcat boeresc); și tot Marin spune: „Nu! La noi nu e chip să trăiască rumânul! Pe mine m'a sărăcit boerul ăl de-a murit, și ăsta care a venit m'a înfundat și mai rău în necaz”.

Ura de clasă e atârnată neconținut de crimele și mișeliile moșierilor, de viața de mizerie: „Măncarea noastră, Dumnezeu o cunoaște! Hodina noastră o cunoașteți și dumneavoastră... Casa noastră cu humă humuită, cu paie acoperită și cu necazuri împrejmuțată”. („Un instigator”). Moșierul Costache Forăscu îl ucide pe Ilie Covătaru, om necăjit și lipsit de pământ („Hoțul”). Oamenii ciocoiului: jandarmul, primarele, percepătorul, popa, — sunt tot atât de ticăloși. „La dispoziția d-voastră, coane Georgică” — se ploconește primarul în fața moșierului care nici nu-l ia în seamă. („Bordeenii”). Oamenii sunt bătuți („Emigranții la Brazilia”), scoși cu sila la muncă. „În drum spre Hârlău”, scriitorul întâlnește o babă care seceră în genunchi, târîndu-se pe mîriște ca o rămă. „A venit Ghiță Vătavu' și m'a luat... Parcă cu ciocoiul te poți pune? El e omul ciocoiului...” În romanele

istorice lupta de clasă se proiectează departe, în trecut. În „Zodia Cancerului”, abatele franțuz, avă Paul, întâlnește un sat pustiu. Un om speriat, cu un par în mână, îl lămurește: „Oi, boierilor și domnilor, se tângui deodată cu o voce nefirească; parcă eu pot ști cine-a prădat? Socot c'au fost oamenii stăpânirii, care plinesc birul. Acu-i săptămâna, ne-au luat vitele. Și sculându-se satul, s'a bătut cu ei. Așa că ne-au sdrobot și ne-au tăiat prădându-ne. Un sat sărac și mititel ca al nostru nu se poate apăra.

— Unde's oamenii? (...)

— Apoi aici în pădure, în loc afund, unde avem poeni și locuri ferite. Acolo strângem ce ne-a mai rămas”.

Pot fi date încă nenumărate exemple de acest fel.

Le-am semnalat doar pentru a reaminti o filiație care dă continuitate criticii sociale din romanele „Păuna-Mică” și „Mitrea Cocor”. Filiația aceasta o mărturisește dealtfel și scriitorul: „simpatia pentru cei necăjiți și obidiți” și pentru „valoarea diamantină a literaturii populare, care s'a răsrânt în opera mea proprie”. (Anii de ucenicie). Acest interes constant pentru țărănimea muncitoare, s'a manifestat prin cunoașterea suferințelor ei, suferințe create de exploatarea moșierească: „Țărănimea, adică seminția mea, (...) am considerat-o c'o dragoste amăsurată tragiceii ei soarte”. Tragica soartă, consta în lipsa de pământ, în exploatare, în mizerie. „Asta-i marea suferință a populației rurale: lipsa de pământ”. Însă, „oprește desăvârșită era să se pomenească ceva despre chestia pământului”. Bucuria aspră cu care Mitrea și sătenii din Malu-Surpat împart moșia boerului, are după cum se vede rădăcini adânci în opera lui Sadoveanu.

Cu toate că în cărțile sale, nenumărate dureri omenești au fost acumulate, totuși, opera scriitorului strălucește de lumina bucuriei de a trăi. Cu mici ex-

cepții din tinerețe, — „Ion Ursu“ de pildă — Sadoveanu n'a alunecat pe povârnișul naturalismului. Deși nu ocolește mizeria și suferința, deși nu idilizează — cărțile acestea dau o puternică impresie de robust, de forță condensată. Forța aceasta i-a fost transmisă de popor. Anemia nervoasă a celor mai mulți prozatori burghezi, vine tocmai din ruperea legăturilor cu poporul.

Țăranii lui Sadoveanu nu inspiră niciodată dezgust sau milă, ca în romanele naturaliste. Oamenii aceștia suferă cu demnitate; iar mânia lor izbucnește nu din „instinct” cum s'a spus — ci din ceea ce este mai uman în adâncul ființei umane. În această privință scriitorii de azi au multe de învățat dela un scriitor care, fără să idilizeze, nu a căzut în naturalism.

Aceasta se datorește dragostei sale pentru popor, disprețului față de burghezie. („Faceri de bine”, „Dumbrava minunată”, etc.)' urii față de moșierimea hrăpăreată și crudă.

Privind oamenii cu dispreț, ticăloșia scriitorului naturalist se comunică personajilor create de el. Privindu-i „obiectiv” la microscop, viziunea este de „insectar” (Lovinescu); dar personajii din „memoriile” lui Lovinescu sunt păpuși de carton. Pentru ca statuia lui Pigmalion să trăiască e nevoie de pasiunea creatorului.

Dragostea față de cei exploatați, dragostea de viață — este o caracteristică a întregii opere a lui Mihail Sadoveanu.

„Păuna-Mică” este o mărturie a dragostei de viață.

După nenunțate suferințe, câțiva oameni spulberați de furtuna războiului se adună plini de nădejdi în colonia dela „Păuna-Mică”. Amărăciunile, înăcreala, dispar pe'ncetul, nu dela sine, ci în munca lor comună pentru o viață mai bună. Este clar faptul că pentru Sadoveanu, „Păuna-Mică” reprezintă în primul rând un simbol: numai munca în colectiv, cu ajutorul tehnicii, numai colaborarea, îi poate urni pe oameni din

mizerie și din băltoaca egoismului apucător.

Cartea se încheie cu un mesaj de nădejde „din vremea trecută către cea viitoare”. Suferința nu a fost inutilă: Din durere s'a născut bucuria oamenilor care muncesc liber. Ei se străduiesc nu numai pentru ei dar și pentru viitor. Acest viitor e reprezentat prin cei doi tineri, Traian și Aura, iar nădejdea prin bucuria dragostei lor.

Suferințele lui Mitrea și ale Nastasiei nu au fost nici ele zadarnice. Finalul cărții reprezintă victoria celor atât de dragi scriitorului: țăranii săraci, Pământul de pe urma căruia se îmbogățea moșierul Trei-Nasuri a fost împărțit. Țăranii au intrat cu plugurile pe pământul lor.

Dar această victorie nu face decât să deschidă noi perspective. În sat, Nastasia îl primește pe Mitrea cu copilul în brațe. Pentru ca acest copil, pentru ca toți copiii — să nu mai aibă a pătimi ca părinții lor, oamenii noi au de luptat. Ghiță, chiaburul care se arăta țăranilor muncitori drept țăran și care în fapte le era un dușman, este pus alături de boer, să măie boii, după ce o viață întreagă îl ajutase în ticăloșiile lui. Sfârșitul romanului „Mitrea Cocor” este de fapt un început. Înfrățirea în gospodăria agricole colective trebuie să fie viitoarea etapă a drumul țăranimii muncitoare.

Această încredere în viață, speranța într'o lume mai bună, din „Păuna-Mică” și „Mitrea Cocor”, sunt noi și calitativ superioare. Rădăcina lor există însă în întreaga operă a scriitorului. Lui Mihail Sadoveanu nu i-a fost greu să creeze un erou pozitiv, ridicat din rândurile țăranimii sărace, Mitrea Cocor, fiindcă în multe cărți ale sale s'a străduit să creeze personaje pozitive din mijlocul țăranimii obișnuite. În alte cărți, perspectiva revoluționară lipsește. Speranța e nedeslușită, dar există.

Optimismul scriitorului e generat din dragostea față de cei exploatați, dar și din viziunea sa realistă.

Puternicul lirism al lui Sadoveanu nu a fost intimist, egocentric. Era un „lirism obiectiv” — cum ar spune Ibrăileanu. Lirismul unei naturi plină de vitalitate. Codrul este etern ca viața, este capacitatea vieții de a fi nemuritoare renăscând neobosit, în fiecare primăvară. Lirismul dragostei constă deasemeni în vitalitatea acestui sentiment care izbucnește chiar și după marile cataclisme, ca vegetația care izbucnește chiar printre ruine. Dragostea este mai puternică decât moartea, fiindcă e creatoare, fiindcă e un aspect dinamic al vieții. Moartea omului nu înseamnă o catastrofă, de vreme ce viața oamenilor continuă. Neliniștea în fața morții se găsește doar la egocentrici, este expresia individualismului. Ca în Miorița, moartea eroilor săi are loc în mijlocul naturii, semn al permanenței și forței vieții. Oamenii mor crâncen, într’o ardere intensă care izbucnește fulgerător. Ei nu gem, nu cerșesc o viață umilită, ci se prăbușesc în luptă.

Ei au conștiința că fac parte dintr’un tot nemuritor, au conștiința solidarității umane.

Aceasta nu poate fi o concepție moșierească sau burgheză, ci una a poporului.

Iată-l murind pe Mehmet, turcul dobrogean, supranumit de localnici, cu dragoste și respect, Nastratin Hoge: „Mă duc. Florile înfloresc și fără Mehmet. Güle, güle”. „Acest fel de adio musulman — înseamnă, literal, „zâmbind, zâmbind”, (Ostrovul lupilor) .

Printre curente creatoare care străbat opera lui Mihail Sadoveanu, dându-i unitate, legând opera de dinainte de 23 August 1944 cu cea de după eliberare, am amintit de dragostea pentru cei exploatați, cunoașterea vieții lor, care se manifestă amândouă în critica societății burghezo-moșierești, influența literaturii populare, dragostea de viață. Mai sunt și altele. Nu se poate însă să

trecem peste influența clasicilor realiști români și peste influența literaturii ruse.

„Mă oprisem în vara aceea a anului 1900, la proza lui Alecsandri, la Costache Negruzzi și Kogălniceanu. Fusesem profund mișcat de „Cântarea României”. Primisem până în lundul inimii un fior de flacără cetind discursurile lui Mihail Kogălniceanu în chestia țărăneasă” (Anii de ucenicie).

Tânărul scriitor de pe atunci i-a studiat pe clasici cu luare-aminte. Iar mai târziu, el a continuat tradiția lor realistă, a continuat critica societății bazate pe exploatare, dragostea lor pentru poporul muncitor și pentru literatura lui, ura pentru „tagma jefuitorilor”, — cum numește Tudor Vladimirescu pe asupritorii popoarelor.

Dacă literatura unui André Gide, Marcel Proust, etc., nu a influențat opera lui Sadoveanu, el iubește și prețuiește însă mult literatura clasică mondială (Balzac, Dickens) și mai ales marea literatură realistă rusă (Tolstoi, Turgheniev, Cehov, Corolenco, etc.).

„Turgheniev mi-a fost drag încă din vremea uceniciei mele ca scriitor. În 1900, m’am întovărășit cu N. N. Beldiceanu, ca să traducem în colaborare „Povestirile unui vânător”. (Introducere la tălmăcirea acestui volum la Cartea Rusă).

„Entuziasmul meu (...) era legat de (...) țărării lui pe care-i zugrăvește cu atâta înțelegere și pe care-i regăsim într’o oarecare măsură în țărării noștri moldoveni, a căror viață și soartă m’a preocupat din primul moment al începuturilor mele artistice.” (op. cit.).

Influența lui Cehov se vedește în lucrările cu subiect din viața micii burghezii („O zi ca altele”). Din Corolenco a prelucrat o năvelă care mărturisește ura țăranilor împotriva boierilor. Moșierul care încearcă să-i răpească unui pădurar femeia e ucis de acesta. („Codrul” — după „Vuia pădurea” a lui Corolenco). Influența lui Tolstoi —

considerabilă — e totuși mai puțin vizibilă, fiind larg asimilată.

Analizarea ei se cere amănunțită într'un studiu special. Din literatura marelui popor rus, Sadoveanu a învățat să-și iubească mai mult poporul, să-i iubească pe cei obișnuiți și să păstreze tradiția realismului.

Despre „Păuna-Mică” și „Mitrea Cocor” — cele două romane ale lui Mihail Sadoveanu publicate după 23 August 1944 — au apărut în presa noastră câteva serioase articole de analiză așa că nu mai este nevoie să discutăm în amănunt meritele și scăderile lor. Vom aminti doar câteva probleme generale pe care aceste cărți le ridică.

Un aspect de seamă îl constituie faptul că eroii acestor două romane sunt oameni pe care ultimul război i-a lovit din plin, ucigându-le ființele dragi, spulberându-le avutul, făcându-i să trăiască prin mari suferințe.

Scriitorul a urit totdeauna armata burghezo-moșierimii („Emigranții la Brazilia”), demascându-i caracterul de clasă. „Iar instrucție, iar tir, iar manevre, iar sculare, iar culcare, iar curățenie, iar inspecție... Acum vedeam bine că acestea erau moartea”. (Amintirile Căprarului Gheorghiiță”). Despre suferințele oamenilor simpli în război a scris de multe ori („File însângerate”, ș. a.).

Dar în „Păuna-Mică” și „Mitrea Cocor” apare un element nou. Nu numai că oamenii urăsc războiul — dar ei își pun și întrebarea: cine vrea război?! cui îi folosește măcelul?

„Drept să-ți spun, bă frățioare Mănecuță, eu asta n'o înțeleg.

Ii trebuie lumii războiului? Nu-i ajunge câtă urgie a fost, câtă moarte, câte pojaruri, câtă boliște și sărăcie? Ne trebuie nouă războiului? Le trebuie Păunenilor războiului? Iși trebuie ție războiului?

— Ba mie nu-mi trebuie. Celor necă

jiți, cum suntem noi, le-ajunge cât a fost”. Sunt însă unii care doresc un nou măcel: — „Au interes cei care au pierdut situații, pământuri, fabrici. Au interes cei care doresc să fie cum a fost: să tragă din pipă și să le curgă veniturile. Dar noi muncitorii, n'avem decât interesul păcii”. (Păuna-Mică”).

Iar Mitrea Cocor „începe a pricepe că războiul acesta e, dintr'o parte, al nesățioșilor: că pentru veșnic-nesățioșii pier veșnic-flămânzii. Că moșierii și capitaliștii fac război pe pielea norodului, râvnind să distrugă revoluția rusă ca să spargă amenințarea ce venea și asupra lor”.

Ei înțeleg că vechiul fel de viață nu mai este cu puțință, că o nouă orânduire este necesară și că această orânduire trebuie să fie creată de ei înșiși. Ei înțeleg deasemeni că pasivitatea politică înseamnă o crimă față de cei dragi lor, față de poporul lor. Oamenii simpli au înțeles că trecutul înseamnă moarte și el nu trebuie să se mai întoarcă. Actualitatea acestor cărți constă în primul rând în înțelegerea nouă pe care oamenii o au despre lume. Suferințele războiului le-au deschis ochii. Cu ochii deschiși ei au cunoscut o nouă orânduire, superioară, pe care până atunci mulți o visaseră, iar alții nu îndrăzniseră nici să o viseze: Uniunea Sovietică.

Noua orânduire socialistă nu s'ar fi putut naște la noi, dacă Marea Revoluție din Octombrie nu ar fi deschis omenirii perspective nebănuite împărțind în două istoria; dacă poporul sovietic nu ar fi construit socialismul pe a șasea parte a globului, sub îndrumarea înțeleaptă și eroică a Partidului lui Lenin și Stalin, a Partidului Bolșevic; dacă statul și poporul sovietic nu ar fi salvat civilizația înfrângându-i pe fasciști; dacă statul și poporul sovietic nu ar apăra astăzi pacea lumii, pacea noastră a tuturor, împotriva ațățătorilor la un nou măcel.

Iubind viața și poporul său — Sa-

doveanu a urit războiul și fascismul, a învățat să cunoască și să iubească pe eliberatoarea noastră, pe prietena noastră — Uniunea Sovietică.

Țăranii din Păuna sau dela Malu-Surpat nu ar fi primit pământ, puterea moșierului (de secole urită) nu ar fi fost frântă, Neonil Roșca sau Mitrea Cocor ar fi rămas niște simpli revoluționiști, socialismul n'ar putea să se construiască în țara noastră — fără ajutorul marelui popor sovietic, fără ca Partidul Muncitoresc Român să mobilizeze și să îndrumeze energiile creatoare ale poporului nostru descătușat.

Războiul este prezent nu numai prin suferința pe care a provocat-o și care stăruie în ochii oamenilor, prin îndârjirea Anei Roșca (soră bună cu Victoria Lipan din „Baltagul”) sau a Nastasiei, dar și prin aceea că a creat în oamenii simpli hotărârea de a lepăda trecutul, adică mizeria și a construi socialismul, adică fericirea.

În dragostea pentru oamenii simpli și pentru viață a scriitorului existau premisele cărților sale noi, după cum în dârzenia lui Mitrea existau premisele transformării sale din revoltat în revoluționar. Dar toate acestea ar fi rămas neîmplinite, dacă Marea Revoluție Socialistă nu ar fi deschis poapoarelor un drum nou. În Uniunea Sovietică învață Mitrea să devină luptător, pentru că înțelege pentru ce să lupte. „Intr'adevăr, spune Mitrea, văzui multe și-mi plăcură toate. Zic: aci înainte vreme nu era nimic, și ce se vede minunat e ăscușința omului. De asemeni văzui întinderile de grâu de dincolo de hotarul de până acum al grâului vechi: grâu nou, care se coace în scurt, după verile pripite de acolo. Văzui apoi sate după sate chiar acum clădite în lungul unor mlaștine unde e disciplinată apa în canale. Și din loc în loc, heleștaie și pădurici de strajă împotriva viforelor. Unde era pustie umedă, acum cresc holde. Și heleștaiele pline de pește. Zic iar: frumoase

or fi unele priveshti ale lumii, care dintru început fură frumoase, — munte, lacuri, mări și codri. Dar cecece a ridicat omul cu priceperea și munca lui din pustie, din mlaștină și din nimic îmi pare mai presus“!

În Uniunea Sovietică întâlnește Mitrea nu numai minunate realizări, dar cunoaște și pe cel care le-a realizat: omul nou, sovietic, care a construit socialismul, i-a frânt pe fasciști, și astăzi construiește comunismul. Beriozov sau Sprâncene-Alburii sunt oameni altfel decât ceilalți pe care-i cunoscuse Mitrea până atunci. Până atunci în Mitrea dospea ura împotriva nedreptății. El știa ce să urască. Acolo a învățat și ce să iubească.

Întorcându-se în Malu-Surpat, Mitrea Cocor e un alt om. Evoluția sa nu e terminată, dar din răzvrătit a devenit revoluționar.

În oglindirea acestor transformări esențiale intervenite în mentalitatea oamenilor după eliberarea țării noastre de către armata sovietică, stă actualitatea acestor două cărți. Dar și alte probleme noi se vădesc în literatura de după 23 August a lui Sadoveanu. Astfel, o nouă conștiință față de muncă apare în „Păuna-Mică”. Într'o societate în care oamenii sunt exploatați și rodul muncii e acaparat de exploatații, atitudinea față de muncă este — evident — alta, decât într'o țară în care ea a fost înlăturată definitiv, sau în cea mai mare parte. În mica lor colonie dela Păuna-Mică, câțiva tovarăși muncesc pentru folosul lor. Odată cu noua atitudine față de muncă, apare și altă atitudine față de tovarășul de muncă șovăitor, Mănecuță, pe care ei încearcă să-l reeduce. Pe bucata de baltă și grind cu care au fost împroprietăriți noii veniți, nu se poate munci de unul singur. „Singurătate, sărăcie. Ele n'au valoare decât dacă muncim cu pricepere. Unul nu face mare ispravă. Dar o tovarășie de mai mulți poate“.

Deaceea ei aduc mașini, fac irigații — iar iarna împletesc papura și o vând în târg. Fiecăruia i se plătește după munca pe care o depune. Lui Mănecută, căruia îi plac taclalele și vinul la cărciuma din sat, tovarășii se străduiesc să-i explice rostul efortului lor.

În munca nouă, oamenii își făuresc o mentalitate nouă, respingând „înțelepciunea robilor“ după care viața ar fi chin, iar adevărata fericire neclintită ar fi dincolo de mormânt. Înțelepciunea robilor și-a avut rostul său acum 2000 de ani, când sclavii nu puteau nădăjdui la o viață mai bună în condițiile existente atunci. Ea a fost folosită de cei îmbuibăți în interes de clasă, pentru a potoli răzvrătirea celor în suferință: „De bunurile vieții pământești au parte să se bucure numai câțiva puțini; pe când celor care asudă lacrimi și sânge în robie li se dă înșelarea unui vis într'un liman veșnic, unde însfârșit ar putea sta și ei degeaba. Însă aicea să muncească peste puteri pentru folosul stăpânilor care huzuresc...”

Autorul volumului „Cuibul invaziilor” și-a modificat atitudinea față de tehnică. El a înțeles că în societatea socialistă, ea nu este vrăjmașă omului, deaceea îndeamnă „țărâniea să participe la viața lumii moderne, să fie ajutată să facă o cultură rațională, să beneficieze de toate câștigurile tehnicii și mai cu seamă să beneficieze de experiența mării Uniuni Sovietice în rezolvarea stărilor de lucruri identice din Uniune“ („Lumina vine dela Răsărit“ — Prefață —).

În „Păuna-Mică“ este deosebit de impresionantă scena, în care tânărul Traian, prinde pentru prima dată un post de emisiune la radio. Cunoștințele lui empirice despre schimbarea vremii, moștenite din vechi dela oameni care odinioară uimiseră pe avă Paul prin exactitatea lor („Zodia Cancerului“) se dovedesc a li depășite cu mult de

știința modernă. Meșterul Rafailă îl învață cu dragoste pe Traian, care va deveni un bun meșteșugar, cunoașterea uneltelor lumii civilizate. De altfel, acest proces de îmbogățire a cunoștințelor este foarte răspândit. Stanca învață carte ca să-i poată scrie iubitelui. Iar Mitrea Cocor, învață și el alfabetul ca să-i poată trimite Nastasiei știri despre dragostea lor.

În Uniunea Sovietică, Mitrea cunoaște foloasele tehnicii într'un stat socialist: „Lumea nouă se folosește de tractor, de aeroplan, de electricitate; pământurile pustii rodesc sub puterea irigației, privilegiile se prefac prin iscusința inginerilor; plantele folositoare înlocuiesc spinăriile, mlaștinile seacă, păduri apar unde erau nisipuri“.

Critica literară a subliniat importanța apariției romanului „Păuna-Mică“. Într'un articol apărut în „Contemporanul“, Ion Vitner remarcă însă unele lipsuri importante ale cărții. Lupta de clasă pare a se duce între sătenii din Păuna-Mare și coloniștii dela Păuna-Mică.

În sat există un chiabur — Vițelaru — care, de altfel, e destul de inofensiv. Iar plugarii apar nediferențiați socialmente. În intenția autorului, ei reprezintă vechiul, elementul de stagnare. Dar e cu neputință ca în 1946, populația unui sat să nu fi fost împărțită în pâlmași, țărani săraci, mijlocași și chiaburi. Din pricina aceasta, nu există — în carte — nici partide politice, nici lupta între ele. Partidul Comunist este și el inexistent, deși se pare că unii dintre coloniști (meșterul Rafailă, țărănul Neonil Roșca și tânărul Constantin Bibescu), ar fi comuniști. Această o pot stabili cetitorii numai prin deducție.

Împărțirea pământului moșieresc — acest eveniment căruia scriitorul îi va acorda atâta însemnătate în „Mitrea

Cocor" — este deabia consemnat în „Păuna-Mică“. Reforma agrară nu a stârnit nici o împotrivire (fiindcă nici nu există moșieri) și *toată lumea*, inclusiv chiaburul Vițelaru, popa și primarul, par a fi de acord dela început cu actul improprietării. Știm cu toții că în realitate lucrurile nu s'au petrecut așa.

Coloniștii dela „Păuna-Mică“, vor să demonstreze marile avantagii ale muncii în obște, prin muncă rațională, folosind tehnica modernă.

Dar colonia dela „Păuna-Mică“, are un aspect de utopie condusă de înțelepți care „cred“ în știință. Pricina acestor lipsuri constă în faptul că — în 1946 — scriitorul n'a avut și nu putea avea material de viață, primele gospodării agricole colective datând din 1949 și fiind dealfel alcătuite în alt mod. Ar mai fi însă și o altă rădăcină a lipsurilor semnalate. O rădăcină adâncă, vădind o veche și importantă lipsă a literaturii lui Sadoveanu. Deși scriitorul s'a apropiat de țărâniimea săracă și a privit cu antipatie pe chiaburi („Povestea cu Dumitrache Cazacu“), totuși — sub influența poporanismului — nu s'a oprit asupra consecințelor pătrunderii capitalismului la sate. În opera sa, țărâniimea apare aproape ca o *clasă*.

Este drept, cei mai mulți țărani din opera lui Sadoveanu sunt săraci și asupriți de boieri. Dar și alții, înstăriți, ca Neculai Lipan din „Baltagul“ sau Mehmet din „Ostrovul lupilor“ sunt considerați de autor drept „țărani“, adică făcând parte din aceeași categorie. Nu trebuie să simplificăm problema dar putem spune că necesitatea de justiție socială pe care o are scriitorul nu se centrează în jurul polilor „țărâniime săracă“ și „chiaburime“, ci termenii săi sunt „săraci“ și „bogați“. Bogații sunt pentru dânsul: moșierii, negustorii — pe care-i disprețuiește („Faceri de bine“, „Insemnările lui Neculai Manea“), cărciumarii, popii...

Chiaburii nu sunt simpatizați — toată dragostea autorului mergând spre sărăcimea satelor — dar nu sunt arătați cu adevăratul lor chip: lupi apucători.

Această lipsă limitează cunoașterea realității satului nostru. Ea s'a putut observa și în „Păuna-Mică“ în care lipsește tocmai această diferențiere, lipsă generală care le generează și pe celelalte. Limita amintită dispăre însă în mare măsură în „Mitrea Cocor“, unde asupra chiaburului morar, Ghiță, se aruncă o lumină justă.

După cum se știe, clasa muncitoare lipsește din vasta operă a scriitorului. Exceptându-l pe Ion Ursu a cărui proletarizare echivalează cu pierderea echilibrului sufletesc, în celelalte cărți nu apar muncitori din uzine și fabrici ci doar uneori, mici meseriași („Ruini“, „Un țipet“, etc.). Mai mult, tot sub influența poporanismului, scriitorul crede că există un antagonism sat-oraș: „orășenii, adică țara care guvernează...“ (Anii de ucenicie). Este drept că vorbind despre oraș, Sadoveanu se gândește la burghezie, pe care o detestă. Dealfel și burghezia este slab reprezentată în cărțile sale. Totuși influența clasei muncitoare s'a exercitat indirect, prin mișcarea democratică de care era atras.

Poate așa se explică faptul că, încercând în „Păuna-Mică“ să creeze tipul unui muncitor, scriitorul nu a reușit. Iosif Rafailă, muncitor comunist, nu poate fi deosebit de țărânul-filosof Neonil Roșca. Acesta, la rândul său, e de fapt un frate mai mic al lui Mehmet din „Ostrovul lupilor“, convertit la ideile generoase ale socialismului. În „Mitrea Cocor“, există câteva tipuri de muncitori, pale însă (Costea Florea, cazangiuul Voicu Cerneț).

O altă limită însemnată a literaturii lui Mihail Sadoveanu a fost lipsa perspectivei revoluționare. Această lipsă a dispărut atât în „Păuna-Mică“, cât și în „Mitrea Cocor“. După cum am amintit, o însemnată calitate a lor o

constitue tocmai încrederea în viitor. Această încredere nu poate exista „în sine“. Ea este legată de dezvoltarea Partidului clasei muncitoare, de perspectivele revoluției socialiste. Trebuie spus, însă, că dacă în „Păuna-Mică“ Partidul este aproape inexistent, în „Mitrea Cocor“ el este însă insuficient prezentat. Deaceia masele nu sunt mobilizate și conduse de Partid în vederea împroprietăririi, ea apare drept o acțiune de justiție întreprinsă de Mitrea, singur.

Din cărțile publicate până la 23 August se vedește caracterul hrăpăreț al moșierilor, suficiența și meschinăria micii burghezii (cârciumari, popi, băcani, ofițeri), suferința țărănimii. Dar aspectul evident critic este limitat prin absența unei soluții de ieșire din această orânduire strâmbă.

Cum reacționează personagiile în fața nedreptății? Uneori își stăpănesc durerile înăbușite fugind dintre oameni, ca Cricopol („Toaca“). Atunci, natura are rolul de refugiu din fața greutăților vieții. Alteori, îl pălesc sau îl detună pe vrăjmaș, apoi plini de mare scârbă se retrag în munte, într'o pădure sau în păpurișul bălților.

Tocmai perspectiva revoluționară pe care ultimele două cărți o deschid sprijină afirmația pe care o făceam la început și anume că aceste lucrări împlinesc opera scriitorului.

„Alcătuirea veche să fie în întregime răsturnată. Statul socialist nu va întârzia să puie la îndemână foștilor robi toate puterile științei, așa încât, unde au fost cândva noroaie și cocioabe, să apară șosele și case luminate electric; unde băntue seceta, să vie pe canale bucuria apei, unde se trudea silnic omul, mașinile să-i ușureze munca. Desfacerea de trecut, ieșirea într'un veac nou al lumii“. (Mitrea Cocor) Acest veac nou a fost deschis de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

Eugen Lovinescu povestește următoarea întâmplare: (Critice I, cap. 1).

Prin livezile din jurul Fălticeniilor, Mihail Sadoveanu și Eugen Lovinescu, copii, se jucau de-a haiducii. „Sadoveanu juca mai totdeauna pe haiduci“, Lovinescu făcea parte din poteră. Unul a devenit scriitor și a scris despre haiduci, despre țărani care suferă și-și iac singuri dreptate. Celălalt a devenit critic și a făcut parte din potera pe care statul monstruoasei coaliții o trimetea în zona literară pentru a-i prinde pe cei care tulburau liniștea. Notele publicate de noul Maiorescu sunt succesiv scrise în 1905, 1909, 1919, 1925 — adică impresii verificate de gustul esteticianului estetizant, pe un spațiu de 20 de ani. Trecând peste reverențele de rigoare (care se îndoesc proporțional cu trecerea anilor și cu creșterea prestigiului lui Sadoveanu), o vizibilă neplăcere, am spune antipatie, se vedește dospind în aceste articole. Lucrul are importanță deoarece arată motivul principal pentru care opera marelui scriitor nu era decât cu greu *digerată* de critica burgheză.

Operei lui Sadoveanu, plină de sbuciumul realității, el îi opune idealul „artei pure ca lumina Aticei“, (pag. 46) sau a celei florentine „desemn intelectualizată“, „viață epurată, purificată printr'o muncă absconsă și redusă la simplitatea intelectualizată a liniilor“.

Ceeace supăra așadar critica burgheză era tocmai viața abundentă, seva puternică, îmbelșugata cunoaștere. Critica estetizantă îl trimetea pe scriitor înapoi la Hecabe, de care el se lepădase. Substratul de clasă e limpede: cunoașterea vieții reale, critica societății lor — îi supăra pe jandarmii culturali ai burghezo-moșierimii. Neputându-l nega, criticii burghezi au încercat să-i limiteze înțelesurile operei, să le falsifice, reducând arta lui Sadoveanu la „frumusețea limbii“ și „poezia naturii“, noțiuni rupte de ansamblul creației sale. Au căutat să-l în-

fățișeze drept un Rubens al primitivității, un însetat de plăcerile imediate ale vieții, un sensual contemplativ.

S'ar părea că aceasta ar fi oarecum asemănătoare cu bucuria de a trăi care spuneam că este evidentă în opera scriitorului. Să privim mai atent lucrurile. Există în aceste cărți, acumulată o imensă cantitate de suferință umană. Dela „Dureri înăbușite” (1904) la „Mitrea Cocor”, trecând prin „Floarea Ofilită” (1906), „Mormântul unui copil”. (1906), „Duduia Margareta”. (1908), „Apa morților” (1911), „File însângerate” (1917), „Baltagul” (1930) — fiecare volum conține o serie de mărturii ale caznelor omenești într'o orânduire nedreaptă. Un om devine interesant pentru scriitorul Sadoveanu numai în măsura în care societatea aceea îl făcea — direct sau indirect — să sufere. E drept, oamenii se adună la hanuri, la vânatoare sau la pescuit, unde mănâncă și beau cu mare plăcere, apoi povestesc.

Dar fiecare povestire este o neîmplinire, o durere ascunsă și stăruitoare.

Între bucuria de a trăi și suferință, există o contradicție, care poate fi însă explicată.

Să încercăm — în câteva cuvinte — să lămurim problema.

Suferința acestor oameni este provocată de nedreapta organizare socială. Lui Ilie Covătaru, țăran sărac, i-a murit copilul. Nu are cu ce-l îngropa. Ducându-se în pădure să taie lemne, ca să le vândă la târg, e ucis de moșierul Forăscu: „Boierul întoarce calul și izbi pe om spre roatele carului. Dădu de două ori cu harapnicul, apoi se feri o clipă, se dădu alături și-l pâlă cu boamba de plumb. Omul căzu peste roată.

— „De acu-s gata! gemu el, scurt, cu spaimă. Cu mâinile prinse de spițe îngenuche în noroi, ș'o undă de sânge i se sui pe buzele palide”. („Hoțul”).

Boierul Năstase Crăiniceanu îl ucide pe lăutarul Ilie la o petrecere fiindcă-i

cânta cucoanei cu mult foc: „Ilio gemu și se lăsă pe spate, pe când toți priveau cu ochii mari, ca într'un vis de groază. Un pârâu de sânge țâșni și udă alăuta sfărâmată; țiganul se svârcoli, se întoarce pe pânțele, se ridică în brânci și-și aținti ochii asupra Anei. Pe gură năvăli un val de sânge, trupul se răsturnă pe spate și rămase răstignit, cu brațele în lături, în iarba umedă, cu ochii sticloși în sus, spre podul de frunze. Petrecerea a continuat. A doua zi a fost vânatoare mare”. („Cântecul de dragoste”).

Noaptea, Petrache îl așteptă pe perceptor să-l ucidă: „Ce aveam mi-a luat — se tânguie țăranul — a venit și-a pus mâna pe văcuță, mi-a luat cojocul, niște lăicere. Un sat de oameni nevoioși l-a rugat. El nu, că are o pușcă, dă cinci focuri și ne omoară pe toți! Și vreau să-l judec eu, că altcineva nu se găsește!” („O umbră”).

Coana Luța este furioasă. Se ceartă cu bărbatul, își prigonește fata, se înveninează mereu. Viața lor e un chin: soțul e mic funcționar, abia-și duc zilele, locuiesc toți trei într'o singură cameră. („O zi, ca altele”). Mica funcționărimă are o viață meschină, lipsită de perspectivele unei vieți mai bune. În această existență mohorită oamenii se ticăloșesc sau se ofilesc, lipsiți de speranțe. („Floarea Ofilită”). Un tânăr inteligent, cum ar fi Radian se alcoolizează, se ratează într'un târg sărăcăcios și trist. („Insemnările lui Neculai Manea”).

E drept, mulți oameni suferă din dragoste. Eroii lui Sadoveanu sunt oameni pasionați, sub o liniște aparentă au izbucniri vii, care mistue totul. Dragostea este o explozie violentă, sfârșită dramatic. Tinerii care se iubesc nu se pot uni. Dragostea rămâne neîmplinită. Stavilele care-i despart sunt sociale. Anița, „o femeie mititică și iute”, care abia împlinise 20 de ani, iubește pe un tânăr cu care nu se poate lua, fiindcă e sărac. Părinții o dau cu

sila după un bogătan. Nemaî putând răbda, ea îl ucide, fuge în munți cu bărbatul pe care-l iubea. Prinsă e dusă la spânzurătoare. Pe când călăul îi punea jувățul de gât, ea a început să strige cu ură: „Drag mi-a fost să trăiesc și eu pe lumea aceasta, și n'am avut parte” („Intâmplare de demult”). Drag i-a fost să trăiască și Haiei Sanis, pe care părinții au sfărâmat-o în bătaie, ca să nu se mărite cu un „goi”. („Haia Sanis”). Nici Neculai Manea nu s'a putut căsători cu fata pe care o iubea, fiindcă era sărac. („Insemnările lui Neculai Manea”). Coloniștii dela „Păuna-Mică” sunt oameni necăjiți, necazurile lor au fost pricinuite de război și pricina războiului o cunosc. Suferințele lui Mitrea Cocor provin din aspirările „fratelui” său, chiaburul, care-l vinde boierului. Foamea, tăia, umilinta pe care le îndură acest proletar agricol, au deasemeni o cauză limpede, și Mitrea o află în evoluția sa, după cum în Uniunea Sovietică va afla și cum poate fi înlăturată mizeria și împilarea.

Dramatismul dragostei constă așa dar în nejusta organizare socială, în prejudecăți rasiale, etc.

Dar suferința nu-i împiedică pe oameni să iubească cumplit această viață care le este smulsă, urjită, interzisă. Aminteam la început de anti-naturalismul lui Sadoveanu. Unii scriitori naturaliști au observat că există nedreptăți, caznă, durere, (Zola, de exemplu). Ei trag însă concluzia din aceste fapte, că *viața* este urită. Deaceia și oamenii sunt — în romanele naturaliste — urțiți, mici, desgustători. Cetitorul rămâne cu o senzație de desgust iar nu de indignare.

În opera lui Sadoveanu nu se întâmplă aceasta (cu rare excepții, ca spre pildă, nuvela de început „Ion Ursu”). Dragostea de viață și de oamenii simpli, învinge ticăloșia care nu e a *vieții* sau a *oamenilor* ci a unora dintre ei, — exploataților, îmbuibății.

Sadoveanu este sensibil la suferința exploataților din iubire pentru ei. Iar prin legătura cu poporul, i s'a transmis seva optimismului popular. Teza criticei burgheze ignora aspectul critic al operei scriitorului și ocolea rezervorul uriaș de suferință umană pe care-l constituie. Ocolea faptul că opera aceasta constituie un act de acuzare împotriva societății burghezo-moșierești. Ea vroia să arate că nu personagiile iubesc viața, dar că sunt, cum spune grosolan H. Sanielevici, „mâncăi și grosolani” sau cum spune delicat Lovinescu, „jouisseuri”, amatori de petreceri și huzur. Se referea poate la huzurul babei din nuvela „În drum spre Hârlău” care secera în genunchi, târindu-se neputincioasă, pe miriștea unui boer trăitor la Paris. Ori la acela al celor doi Ion care întrebăți „de ce sunt așa de îmbătrâniți”, răspund cu amărăciune: „De bine... noi toată viața am petrecut și ne-am bucurat” („Emigranții la Brazilia”).

Aici ar trebui subliniat faptul că în „Păuna-Mică” și „Mitrea Cocor”, bucuria aceasta este ridicată la un nivel calitativ superior. *Aici nădejdea prinde temei*. Există o țară în care exploatarea a dispărut, în care o nouă societate se înalță și odată cu ea și speranța exploataților de pretutindeni. În Republica noastră eliberată de Armatele Sovietice, cu ajutorul sovietic, poporul nostru — îndrumat de Partid — construiește socialismul. Din aceste motive, nădejdea lui Mitrea Cocor are un alt conținut, superior, dragostea lui de viață o nouă tărie și un nou temei. Țăranul Mitrea Cocor a suferit de foame, a fost bătut, batjocorit, târît în măcel. Acum s'a întors în sat. Are tâmplele ninse, și dintr'un flăcău colțos și necugetat la mânia, a devenit un bărbat cu o dărzenie potolită în priviri. Nu mai e tânăr și suferințele trecutului au lăsat urme. E însă voinic și încă în putere. Ține în brațe copilul primit dela tovarăsa lui, dela Nasta-

sia. Copilul, zâmbea soarelui din Octombrie.

„Viitorul e al tău... suspină Cocor și zâmbi și el nenumăratelor icoane pe care le adunase din rătăcirile lui prin Țara nouă a Socialismului“.

Faptul că scriitorul și-a putut depăși propriile sale limite și a dat opere de un conținut superior, explicabil prin

dragostea pentru poporul muncitor — demonstrează că nu vârsta este aceea care-i împiedică pe unii scriitori să rupă cu influențele trecutului. Această dragoste a lui Mihail Sadoveanu va continua, desigur, să-și manifeste efectele creatoare, îmbogățind și mai departe literatura noastră cu noi opere.

CONFERINȚA TINERILOR SCRIITORI

În zilele de 3—6 August, a avut loc la București prima consfătuire pe țară a tinerilor scriitori din cenacluri și din filialele Uniunii Scriitorilor. Acest eveniment important și încă neîntâlnit în istoria literaturii noastre, constituie un moment însemnat în desfășurarea revoluției culturale din țara noastră și un mare pas înainte în dezvoltarea literaturii. El a prilejuit întocmirea unui bilanț—atât al succeselor cât și o cercetare a slăbiciunilor frontului literar, o analiză amănunțită a activității tinerilor scriitori, în vederea unei cât mai bune organizări a tuturor forțelor scriitoricești, într'un front comun, o întărire ideologico-artistică a acestuia și o deschidere de largi perspective a activității lui viitoare.

Această inițiativă, de a organiza pentru prima dată, în țara noastră, o mare întâlnire a tinerelor talente, a scriitorilor de mâine, corespunde unei noi metode de lucru pe care Uniunea Scriitorilor a adoptat-o și dovedește grija pe care o are de a sprijini intrarea în literatură a forțelor proaspete, ridicate din rândurile poporului muncitor.

Consfătuirea a aplicat în practică învățătura Partidului privitoare pe deo parte la ridicarea de noi cadre scriitoricești din „nesecatul izvor de ta-

lente creatoare” — cum numește Lenin masa oamenilor muncii, — iar pe de altă parte, la îndrumarea atentă și din plină de grijă a creatorilor în general.

Cei peste 200 de tineri scriitori, — delegați ai cenaclurilor și filialelor Uniunii Scriitorilor, cei mai mulți ieșiți din rândurile clasei muncitoare, s'au întâlnit cu scriitorii noștri consacrați, pentru ca împreună să dezbată problemele comune ale literaturii noastre; s'au întâlnit scriitorii tineri veniți din tot cuprinsul țării — din uzinele, din fabricile, de pe ogoarele, din școlile și din universitățile Republicii precum și reprezentanți ai scrisului tuturor naționalităților conlocuitoare. Acești delegați nu au reprezentat numai pe scriitorii din cenacluri și filiale, ci pe însăși oamenii muncii din mijlocul cărora s'au ridicat. Ei sunt solii vieții noi care i-a împins să scrie, ai realității pe care au oglindit-o în operele lor în transformarea ei revoluționară.

Dezbaterile de un înalt nivel ideologic, care au avut loc cu ocazia acestei consfătuiri, au scos în evidență succesele dar și lipsurile literaturii noastre, ale cenaclurilor și ale Uniunii Scriitorilor, și au permis să se tragă anumite concluzii valabile pentru întreaga literatură, precum și să se examineze anumite sarcini care revin scriitorilor

în general, cenaclurilor, revistelor, editurilor și Uniunii Scriitorilor. Ele au pus în discuție principalele probleme ale creației noastre literare, legate de necesitatea dezvoltării unei literaturi pătrunse de spirit de Partid și a însușirii metodei realismului socialist, învățând pentru aceasta din experiența celei mai înaintate literaturi din lume — literatura sovietică.

Prin faptele care au dus la organizarea ei și prin toate problemele discutate, consfățuirea tinerilor scriitori reprezintă un important moment în înfăptuirea revoluției noastre culturale.

Luând puterea politică în mâinile sale, clasa muncitoare din țara noastră, în alianță cu țărănimea muncitoare, condusă de Partid — a realizat o serie întreagă de transformări revoluționare, menite să schimbe din temelii însăși fața Patriei noastre. Aceste transformări au determinat la rândul lor schimbări radicale în relațiile de producție și respectiv și în caracterul raporturilor de clasă dintre oameni. Moșierimea a fost lichidată ca clasă, marea burghezie a fost înlăturată din economia națională, prin naționalizarea principalelor mijloace de producție, iar în actualele condiții ale ascuțirii luptei de clasă chiaburimea este îngredită pe măsura dezvoltării elementelor socialiste în industrie, comerț și agricultură. Astăzi economia noastră națională este organizată pe bază de plan. *„Ofensiva socialismului împotriva capitalismului are loc în țara noastră prin întărirea industriei socialiste, creșterea comerțului de stat și cooperatist și a sectorului socialist în agricultură: gospodăriile agricole de Stat, S.M.T.-urile, și gospodăriile agricole colective”* (Gh. Gheorghiu-Dej: *„Lupta de clasă în România în etapa actuală”*).

Odată cu lupta dusă pentru crearea unei baze economice socialiste, pe acelaș drum al construirii socialismului se

desfășoară și lupta pentru realizarea revoluției noastre culturale. Învățătura marxist-leninistă și experiența Uniunii Sovietice dovedesc că, fără înfăptuirea revoluției culturale, nu este posibilă construirea socialismului. Rapida dezvoltare a noilor realități politico-economice a impus și dezvoltării noastre culturale un ritm asemănător. Revoluția culturală este o consecință a succeselelor obținute de poporul nostru muncitor în luptă pentru construirea socialismului, precum și o condiție a desfășurării ulterioare a acestei lupte. Ea însemnează descătușarea imenselor forțe creatoare ale poporului și angajarea lor pe drumul clădirii unei vieți mai bune și mai fericite. *„Revoluția — spune Lenin — a creat condițiile necesare ca în toate domeniile să fie atrasă într'adevăr majoritatea celor ce muncesc, în arena unei activități în care ei pot să se evidențieze, să-și desfășoare capacitățile, să-și descopere talentele, etc.”*. Drumul spre cultură al masselor muncitoare din țara noastră este astăzi larg deschis. Opera de alfabetizare, reforma învățământului, miile de biblioteci, cluburi, muzee și expoziții, de cămine culturale și atenee populare, de echipe artistice, etc., înființarea de noi teatre, filarmonici și cinematografe, etc. — dovedesc din plin acest lucru.

În cadrul aceleiași revoluții culturale, literatura a obținut succese importante. Scriitorii au început a oglindi mereu mai adânc, în operele lor, lupta și năzuințele poporului și au contribuit activ la construirea unei lumi noi. Operele lor sunt editate astăzi în tiraje nemaicunoscute până acum, ele pătrund în cercurile tot mai largi ale masselor. Condiții noi — materiale și morale, — de viață și de muncă li s'au creat oamenilor scrisului. Toate aceste rezultate s'au obținut în lupta dusă împotriva dușmanului de clasă și a manifestărilor ideologiei acestuia.

Condițiile revoluției culturale au prieluit astfel apariția și dezvoltarea unei

literaturii noi, legată de popor, situată în mod deschis pe poziția de luptă a clasei muncitoare, angajată pe drumul acestei lupte, condusă de Partid. Literatura aceasta pătrunsă de spirit de Partid, cu rădăcini mai vechi în trecutul de luptă al clasei muncitoare, a obținut din an în an noi și însemnate succese, pe măsura înaintării noastre spre socialism; literatura — și în general arta — a fost pusă în slujba și la dispoziția nemijlocită a poporului, așa cum cerea Lenin: *„Arta aparține poporului. Prin rădăcinile ei cele mai adânci ea trebuie să pătrundă în însăși grosul masselor largi muncitoare. Ea trebuie să fie pe înțelesul acestor mase și iubită de ele. Ea trebuie să unească simțirea, gândirea și voința acestor mase, să le ridice”*. Literatura a devenit astfel un bun al poporului, accesibil lui. Aceleași condiții ale revoluției culturale au favorizat ridicarea de noi și viguroase talente literare din rândurile poporului. Astfel, alături de scriitorii consacrați, au apărut astăzi un număr însemnat de tineri scriitori care au lărgit și au întărit frontul de luptă al literaturii. S'a dovedit și la noi măreția adevărului leninist: *„massa oamenilor muncii este un nesecat izvor de talente creatoare”*.

Viața nouă, bogată în fapte și victorii, tumultuoasă în realizarea unei transformări adânci a realității noastre sociale și nestăvilită în luptă pentru fireasca ei dezvoltare, a impus celor prinși în ritmul viu al preocupărilor ei, necesitatea de a oglindi această desfășurare. Din masa milioanelor de constructori ai socialismului s'au ridicat oameni talentați, cunoscători ai vieții, plini de ea, încrezători în adevărul ei. *„Năzuința de a scrie — spune Gorchi — se explică nu prin sărăcia vieții, ci prin bogăția ei, prin supraîncărcare cu impresii, prin chemarea lăuntrică de a le exprima. Majoritatea zdrobitoare a tinerilor cu care sunt în corespondență vor să scrie tocmai pentru că sunt atât*

de plini de impresii ale existenței, încât nu pot să treacă sub tăcere cele ce au văzut, cele ce au simțit”. Așa se explică aflulul tinerilor scriitori în literatura noastră.

Apariția tinerelor talente scriitoricești din rândurile oamenilor muncii, este un fenomen cu totul nou, caracteristic epocii noastre de descătușare, de ridicare a omului. Muncitori din uzine și de pe ogoare, care o viață întreagă au fost ținuți în întuneric, de parte de bunurile culturii, — mulți dintre ei abia știind să scrie și să citească, — au simțit nevoia să-și manifeste și altfel decât în procesul muncii, credința lor într-o viață nouă, dorința lor de a contribui la făurirea ei. Așa au început să scrie. Curând, fenomenul acesta a cunoscut o rapidă dezvoltare. Spontan și neorganizat la început, el a căpătat prin grija Partidului caracterul unui larg fenomen de masă, organizat și îndrumat. Așa au apărut cenaclurile literare.

Cenaclurile de azi sunt departe de imaginea de cavouri ale literaturii, pe care o aveau vechile „cenacluri”. Ele constituie o celulă a însăși vieții noastre noi, pentru că sunt rupte din miezul acestei vieți, pentru că oglindesc adevărul ei, pentru că luptă pentru biruința ei. Iată câteva din aceste cenacluri: „Ion Păun-Pincio“, „D. Th. Neculuță“, Cenaclul Armatei, al Tineretului din Capitală; „Flamura Prahovei“ la Ploești; „Alexandru Sahia“ la Buzău; „Flacăra“ la Timișoara; „Alex. Toma“ la Iași; „Condeie noi“ la Cluj; „Mihail Eminescu“ la Botoșani; etc., precum și altele în orașele Sibiu, Bacău, Galați, Constanța, Brăila, Roman, Pitești, Craiova, Oradea, Arad, etc. Astăzi numărul lor a ajuns la 44, având peste 1.500 de membri. Din rândurile acestora s'au ridicat o serie de tineri scriitori de valoare, care au mărit cadrele noastre scriitoricești, ca: Haralamb Zincă, Ștefan Gheorghiu, Mihail Gavril, Ion Serebreanu, Ștefan Zidărița,

Constanța Tudorache, Petra Duțu, Ion Zăgan, Petre Luscalov, Iuliu Rațiu și alții. Munca acestor cenacluri s'a manifestat prin apariția volumului „Ateșier Literar“ (București), prin contribuția însemnată la apariția almanahurilor literare din provincie: „Iașul nou” (Iași), „Scrisul Bănățean” (Timișoara), „Almanahul Literar” (Cluj), prin colaborări la paginile literare ale ziarelor din provincie, prin apariția unor plachete de versuri (Piatra Neamț, Sibiu, Constanța, Buzău), prin publicarea unor lucrări literare în ziarele și revistele centrale din capitală: „Scântea”, „Contemporanul”, „Flacăra” și „Viața Românească”.

Dar în acelaș timp, cenaclurile au activat pentru ridicarea nivelului artistic al membrilor lor. Aceștia au înțeles că, fără o legătură adâncă cu masele muncitoare, fără a avea rădăcinile puternic înfipte în viața poporului, nu se vor putea desvolta ci, dimpotrivă, literatura lor va fi sortită uscăciunii, pieirii. Pentru a păstra o legătură cât mai strânsă cu masele, în vederea îmbogățirii permanente a cenaclurilor cu noi și noi talente, au luat ființă în întreprinderi cercurile literare. Nenumărate sunt astăzi aceste cercuri literare. Ele au sarcina principală de a desvolta în mijlocul maselor muncitoare dragostea pentru literatură și de a descoperi din rândurile acestora nouile talente, pentru a le promova în cenacluri, unde vor căpăta o adevărată educație scriitoricească. În felul acesta, prin cercurile și cenaclurile literare s'au întins puternice legături între masele largi ale poporului muncitor și Uniunea Scriitorilor. Sunt legăturile care au dat și vor da viață și suflu de luptă frontului nostru literar. Aceasta este mișcarea largă sprijinită de Partid, care a dus la apariția și afirmarea atâtor tineri scriitori.

Dar odată cu desvoltarea acestei mișcări, a apărut și necesitatea rezolvării unor probleme de ordin teoretic, pro-

fesional, organizatoric și chiar material, adânc frământate de tinerii scriitori. S'au ridicat o serie de întrebări, cărora nu întotdeauna li s'au dat răspunsurile cele mai potrivite. Care trebuie să fie forma de organizare, de conducere și de muncă a cenaclurilor? Care sunt sarcinile cenaclurilor? Dar ale cercurilor literare? Care e legătura organizatorică a cenaclurilor cu cercurile literare, cu Uniunea Scriitorilor, cu filialele acestora, cu consiliile Sindicale? Cum trebuie dusă munca de îndrumare scriitoricească în interiorul cenaclurilor? Care este răspunsul cel mai bun la însemnatele probleme de creație ce s'au ridicat? Cum vor putea fi feriți tinerii scriitori de influențele ideologiei burgheze decadente în artă? Cum își vor putea însuși tinerii scriitori, mai repede și cu mai mult folos, o înaltă măestrie literară?

Necesitatea clarificării acestor probleme, a unificării formelor de organizare și a metodelor de lucru din cenacluri, a înlăturării lipsurilor din activitatea lor, a unui larg schimb de experiență căpătată până acum în diverse cenacluri, a legăturii nemijlocite cu toți acești tineri scriitori, a cunoașterii oamenilor scrisului între ei și mai ales a străngerii proaspetelor forțe scriitoricești într'un mănunchi, a cunoașterii și însușirii profunde a sarcinilor de luptă pentru pace și socialism care stau în fața lor, etc., — toate acestea au dus la necesitatea organizării consfătuirii. Întâlnirea aceasta a scriitorilor a mai fost impusă și de faptul, că fenomenul acesta al existenței, al ridicării, al activității și al examinării succeselor tinerilor scriitori, nu fusese încă privit în generalitatea lui, în însemnătatea lui, adică din punctul de vedere al *noului* pe care el îl reprezintă ca fenomen politic, social și cultural. Și, deasemenea pentru faptul că desvoltarea și înflorirea literaturii noastre este condiționată astăzi de descoperirea, de îndrumarea și de promovarea tinerilor

scriitori ieșiți din sânul poporului muncitor.

Iată de ce, atât cercurile și cenaclurile literare, cât și această consfătuire a tinerilor scriitori din cenacluri și filiale, reprezintă o manifestare concretă a revoluției culturale din țara noastră, revoluție care are loc pe temeiul transformărilor structurale ce se desfășoară astăzi în Republica Populară Română, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român.

Cu totul alta a fost situația tinerilor scriitori, și a scriitorilor și creatorilor în general, în trecutul regim burghezomoșieresc. Ingrădiți în libertatea de a se alătura luptei poporului pentru o viață mai bună, lipsiți de posibilitatea de a-și pune întreaga putere a talentului lor creator în slujba poporului, scriitorii nu au putut avea nici condiții de viață și de muncă omenești. Să ne amintim de debutul și de desvoltarea literară a marilor noștri clasici. Să ne amintim de tragismul vieții lui Eminescu, împins de burghezie spre un sfârșit prematur și dureros.

Tot viața de mizerie pe care burghezia o oferea scriitorilor, l-a făcut pe Caragiale să spună într-o scrisoare adresată revistei „Gazeta Săteanului” din R. Sărat; „Un tată ar trebui să fie din cale afară de denaturat, ca să ureze vreunui — celui mai nemernic dintre copiii săi — cariera de publicist român”...

Dar loviturile calculate ale burghezomoșierimii s’au îndreptat cu deosebire împotriva literaților legați de clasa muncitoare și mai târziu de partidul ei. Incercarea de a înăbuși vigoaroasele talente ieșite din rândurile clasei muncitoare, ca D. Th. Neculuță, Ion Păun-Pincio, Al. Sahia și ale atâtor alte mii și mii distruse încă în germen, lipsite de posibilitatea de a se manifesta, sunt tot atâtea acte de acuzare împotriva burgheziei. Acestui tablou i se

mai pot adăuga și alte nume. „Sufărînța noastră — scrie Al. Sahia — a crescut, lunecând până la foame. Anii de liceu, universitatea sunt părți de viață., sunt goluri mari în care continuu am văzut profunzimea negrului și teama lipsei de pâine ne-a urmărit mereu”. Dar Sahia a fost un luptător. Forța sa morală, talentul său, valorificat de învățătura și lupta Partidului, nu au fost înfrânte de burghezie. „Nu scriu, desigur — spune el — ca să mă distrez. Ar fi o crimă lucrul acesta. Scrisul meu este o contribuție la eforturile de eliberare a masselor muncitorești. Idealul lor este și idealul meu”.

Aceasta a fost situația scriitorilor noștri legați de popor înainte de 23 August 1944. Tinerii scriitori, prezenți sau reprezentați la această Consfătuire, știu acest lucru. Deaceia s’a manifestat cu atâta certitudine, combativitate și elan, dorința lor de luptă împotriva a tot ceea ce este vechi și moare, pentru construirea unei lumi noi lipsite de exploatare, în care au deplina libertate și o largă posibilitate de a-și pune talentele în slujba poporului. Această dorință de luptă s’a manifestat cu atât mai mult, cu cât scriitorii noștri, trăind într’un regim de libertate și progres, cunosc persecuțiile la care sunt supuși scriitorii progresiști din țările imperialiste, marșalizate sau îngenunchiate de imperialismul agresiv anglo-american. Scriitori, ca: Howard Fast, Albert Maltz, Alfredo Varela, Pablo Neruda, Nazim Hikmet, Radovan Zagorici și alții, au fost sau sunt închiși și torturați în temnițele Wall-Street-ului sau ale fasciștilor din America de Sud, Ankara și Belgrad. De ce? Pentru că scriu despre adevărul vieții, despre adevărul luptei dusă împotriva exploatării, pentru eliberarea popoarelor lor de sub jugul imperialismului.

Situația aceasta e caracteristică capitalismului, pentru că, așa cum scria Marx — „societatea capitalistă este

dușmana artei și a poeziei". Pentru că baza morală a culturii burgheze este — după cum arăta A. A. Jdanov — „putredă și morbidă, această cultură fiind pusă în serviciul proprietății capitaliste, particulare, în slujba lacomelor interese egoiste ale vârfurilor burgheze ale societății“.

În sfârșit, dorința de a fi mereu mai aproape de popor, de a oglindi lupta lui, s'a manifestat cu atât mai mult, cu cât scriitorii noștri au în față luminosul exemplu al scriitorilor sovietici, care se bucură de condițiuni de viață și de muncă, morale și materiale, nemăintâlnite încă în istoria culturii. Aceasta, pentru că orânduirea socialistă este net superioară capitalismului, pentru că realitățile sociale, oamenii, poporul, viața, sunt altele; pentru că altfel sunt înțelese rosturile și valoarea literaturii.

Pe linia acestui luminos exemplu și folosind măreața experiență a literaturii sovietice, se dezvoltă astăzi literatura noastră. Scriitorii, — și prin urmare și tinerii scriitori — se bucură azi, prin grija deosebită a Partidului, de largi posibilități de a scrie, de condițiuni noi de viață, necunoscute în trecut, se bucură de dragostea și stima întregului popor. Noi am respins teza burgheză a dezvoltării întâmplătoare a literaturii; literatura a devenit și în țara noastră o problemă de stat. Ea e îndrumată pe un drum nou, pentru a deveni tocmai ceea ce trebuie să fie literatura: „parte integrantă a cauzei generale proletare“, o armă de luptă în mâna clasei muncitoare, oglindind profundele transformări prin care trece țara noastră construind socialismul, pentru a deveni în același timp un factor activ al acestor transformări.

Despre munca de ridicare a cadrelor scriitoricești tovarășul Stalin spune: „La noi există sute și mii de tineri capabili, care depun toate eforturile în încercarea lor de a răsbate de jos în sus, de a aduce aportul lor la tezaurul

comun al construcției noastre. Însă încercările lor rămân adesea zadarnice, deoarece la fiecare pas îi înăbușă înfumurarea „celebrităților“ literare, birocratismul și lipsa de sufler a unora dintre organizațiile noastre, în sfârșit, invidia (care nu s'a transformat încă în întrecere) a celor din aceeași generație cu ei. Una din sarcinile noastre constă în a sparge acest zid de nepătruns și a deschide o ieșire forțelor tinere, al căror număr este nemărginit de mare“. Credința nestrămutată în tezaurul talentelor creatoare ale poporului nostru arată Partidul Muncitoresc Român, în munca de ridicare și îndrumare a tinerilor scriitori, îndrumând pe această cale Uniunea Scriitorilor.

Tovarășul Stalin a arătat și cum trebuie să se ducă munca de promovare a tinerilor scriitori, cât de atentă trebuie să devină grija față de ei: „Eu — spune tovarășul Stalin — sunt hotărât împotriva prefațării numai a broșurilor și cărților „frunțașilor“, „prinților“ literari, scriitorilor cu „renume“, „corifeilor“... Eu cred, că e timpul să ne debarasăm de acest obicei boeresc, de a promova pe și-așa destul de promovaii „corifei“, a căror „mărire“ apasă forțele literare tinere, necunoscute de nimeni și uitate de toți“.

Aceste învățături staliniste, aplicate în viață, au făcut posibilă creșterea și afirmarea tinerilor scriitori, precum și avântul mereu mai mare al literaturii din țara noastră. Tot din aceste învățături a izvorit și angajamentul pe care scriitorii și l-au luat prin rezoluția Conferinței din Martie 1949, care spune: „Pentru ridicarea de noi scriitori din rândurile oamenilor muncii, Uniunea va organiza transmiterea experienței de creație a scriitorilor și criticilor calificați către scriitorii tineri. În acest scop, scriitorii vor colabora cu organizațiile sindicale, de tineret, femei etc., vor participa activ la lucrările cenaclurilor și cercurilor literare muncito-

rești, vor da acolo îndrumare literară începătorilor”, etc.

Tinerii scriitori au fost ajutați de Partid să-și însușească luminoasa învățătură marxist-leninistă, noua concepție de viață a clasei muncitoare, ideile creatoare ale teoriei marxist-leniniste despre artă, ale principalității partinice în artă, să folosească experiența scriitorilor sovietici, să tindă spre însușirea metodei realismului socialist. Partidul și statul de democrație populară le-au creat deasemenea posibilități mari de muncă: mulți tineri scriitori lucrează astăzi în redacțiile revistelor și ziarelor centrale sau ale celor din provincie, în edituri, în cenacluri, etc., multora le-au apărut operele în ziare, reviste sau volume, mulți au fost ajutați în mod concret în cunoașterea vieții și în munca propriu zisă a creației operelor lor.

Toate aceste condiții noi de muncă și de creație, determinate de succesele construirii socialismului de către poporul nostru muncitor, au și făcut posibilă apariția în cercurile și cenaclurile literare, a unor însemnate realizări literare ale tinerilor scriitori. O uriașă realizare este însăși această Consfătuire în care ei s'au întâlnit pentru a discuta cum să-și organizeze mai bine forțele, pentru a contribui mai mult și mai cu folos la construirea socialismului în țara noastră, pentru a ridica, cu mai multă tărie, glasul lor împotriva ațățătorilor la un nou război, — imperia-liștii anglo-americani—, pentru a participa intens la lupta pentru pace a tuturor popoarelor iubitoare de libertate din lumea întreagă, în frunte cu Uniunea Sovietică.

Trebuie spus însă că în apariția și dezvoltarea cercurilor și cenaclurilor literare aportul Uniunii Scriitorilor și organelor ei a fost destul de redus.

Pe lângă rezolvarea altor probleme, consfătuirea a prilejuit și o trecere în revistă, o analiză a unora dintre ope-

rele cele mai însemnate ale tinerilor scriitori. Din rapoartele prezentate și din discuțiile care au avut loc pe marginea lor și mai ales în seminariile din ultima zi, a reieșit cât de valoroasă este contribuția tinerilor la dezvoltarea și înflorirea literaturii noastre. Acelaș lucru a fost dovedit și de festivalul de poezie ținut într'una din serile consfătuirii.

Succese importante au obținut în poezie tineri poeți, ca: A. Baconsky, Eugen Frunză, Noe Smirnov, I. Serebreanu, Constanța Tudorache, Petra Duțu, C. Hâncu, Mihai Gavril, Teodor Zidăriță, I. Gh. Boldici, Z. Rachieru, Aurora Cornu, Gica Iuteș, Ion Socol, Tita Chiper, I. Motoarcă, C. Andrițoiu, Vitalie Tulnic, Dragoș Vicol, Paul Anghel, Maria Găitan, Vasile Iosif, Ștefan Iureș, etc. Numărul lor crește de fiecare zi și faptul acesta este azi obișnuit în țara noastră. În proză au apărut un alt însemnat număr de tineri scriitori ca: Ion Istrati, H. Zincă, Ștefan Gheorghiu, Vera Hudici, Ion Fridus, Moise Aldan, Mircea Dumitru, Zizi Munteanu, Ion Lemnaru, Mira Iosif, Popp Ferenc, A. Radu, Mircea Zăciu, Dumitru Bărbulescu, Liviu Suci, Alecu Ivan-Ghilea, Costachi Anton, Ion Hilă Luca, etc., etc. Majoritatea acestora sunt tineri ieșiți din rândurile clasei muncitoare — din fabrici și uzine, din școli și institute, de pe ogoare, din clocotul vieții noastre noi.

Trăsăturile generale ale creației lor, sunt însăși trăsăturile literaturii noastre noi. În general, aceste opere oglindesc viața nouă, realitatea zilelor noastre în transformarea ei revoluționară. Tematica lor este ruptă din această viață, în ea regăsim clocotul luptei pentru construirea socialismului, munca creatoare a milioanele de oameni din țara noastră. În majoritatea acestor opere se manifestă puternic dragostea de Patrie, devotamentul pentru Partid și clasa muncitoare, perspectiva revoluționară. Această literatură nouă reflectă

în acelaș timp multiplele și variatele aspecte ale luptei de clasă în țara noastră, care se înteește și ia mereu forme tot mai înverșunate, (Dan Deșliu: „Lazăr dela Rusca”; A. Baconsky: „La frasinii dela răscruce”; Z. Rachieru: „Nu le place”, etc.), precum și formele luptei de clasă pe plan internațional, împotriva imperialismului agresiv, pentru pace (Dan Deșliu: „In numele vieții”; Veronica Porumbacu: „An-Sen-Hi”; Eugen Frunză: „Nu'n slujbe divine petrec monseniorii”... etc.). Tot mai mult găsim reflectate diferitele forme ale noului în luptă cu rămășițele vechiului, din toate sectoarele noastre de activitate (Ștefan Iureș: „Noaptea la creșă”; Maria Găitan: „Brigada grădiniței”; Ion Istrati: „Drept m'a povățuit”; V. Em. Galan: „Calul lui Moș Eftimie”, etc.). Chipul oamenilor noi, neînfricați constructori ai socialismului, transformați și crescuți odată cu dezvoltarea formelor noi de viață, socialiste, apare din ce în ce mai mult și mai complet în poezia, în proza și în dramaturgia tânără, (Dragoș Vicol: „Un țapiner închină un poem lui 11 Iunie”; V. Iosif: „Cei doi tractoriști”; Cezar Drăgoi: „Balada feței dela Poarta Albă”; Suzana Delciu: „Cântecul țesătoareii”; Petre Dragoș: „Povestea lui Ion Lăscan”; Ștefan Gheorghiu: „Rotița”, etc.).

Tot acest vast material de viață este interpretat și redat de pe poziția clasei muncitoare, din punctul de vedere al concepției sale despre lume și societate, de pe pozițiile de luptă ale Partidului. Literatura tânără se află în mod deschis pe aceste înaintate poziții revoluționare. Ea tinde să devină tot mai mult—ceea ce Lenin numea: „parte integrantă a cauzei generale proletare”. Prin participarea sa activă, imediată și concretă, devotată cauzei proletariatului, la lupta clasei muncitoare din țara noastră, literatura a căpătat un caracter militant pe drumul victoriei socialismului și a păcii. Aces-

tui fapt se datorește elanul, combativitatea, spiritul critic, încrederea în viitor și spiritul de răspundere pe care le-au manifestat participanții la consfătuire.

În acelaș timp, în creațiile lor, ei au reușit să oglindească aceste adevăruri în imagini artistice noi, vii și bogate, proaspete, ca însăși viața aceasta nouă, ai căror reprezentanți nemijlociți sunt, ca scriitorii ridicați din rândurile popoului. La această consfătuire, tinerii scriitori s'au angajat să depună mai multă grijă și mai mult efort în ceea ce privește munca de realizare a operelor lor, adâncirea personagiilor, îmbogățirea mijloacelor artistice (limbă, stil), în însușirea unei cât mai înalte măestritii artistice.

Pentru toate acestea, consfătuirea a constituit și un bilanț al realizărilor de până acum ale literaturii noastre noi, și în acelaș timp o largă deschidere a perspectivelor viitoare ei dezvoltări. Deaceia tinerii scriitori s'au întors în cenacluri și filiale cu încrederea întărită în forțele lor, cu angajamente noi, cu învățăminte adânc folositoare și cu un entuziasm sporit. Pentru ca viitoarea lor activitate să nu desmintă încrederea pe care poporul și Partidul le-au acordat-o, munca lor trebuie sprijinită metodic și cu grijă de Uniunea Scriitorilor, de revistele ei, de edituri, de critica literară.

Rapoartele, desbaterile și seminariile, care au avut loc în cadrul consfătuirii, au ridicat și o serie de probleme strâns legate de creația literară propriu zisă. Cu această ocazie tinerii scriitori au căpătat răspunsurile așteptate la unele probleme — ale frontului literar, deci și ale lor — care i-au frământat până în pragul consfătuirii.

S'a constatat astfel, că îndrumarea ideologică pe care au primit-o scriitorii în cenacluri și filiale, nu a fost totdeauna pe măsura sarcinilor care stau în fața literaturii noastre; că, de asemenea, educația lor artistică a fost

făcută inegal și insuficient și că din aceste cauze s'au resimțit și operele lor, cu deosebire în ceea ce privește realizarea lor artistică. Așa de pildă, la cenaclul „Panait Cerna” din Tulcea, nivelul discuțiilor era încă scăzut. Aprecierile operelor de artă se făcea după criteriul: „îmi place” sau „nu-mi place”. Deasemenea, la cenaclul „A. Toma” din Iași, sub aparența unei critici „teoretice”, aprecierea lucrărilor se făcea încă formalist, iar la cenaclul „D. Th. Neculuță” din capitală, obișnuitul cerc de studii nu luase ființă. Cauza generală a acestui fapt constă în aceea că tinerii scriitori au fost lipsiți de un puternic ajutor ideologic și artistic pe care li-l puteau da Uniunea Scriitorilor și scriitorii cu mai multă experiență. Din aceasta a reieșit necesitatea luptei care trebuie dată pentru însușirea și aplicarea creatoare a marxism-leninismului, a principiilor esteticii științifice, a principiului spiritului de Partid în literatură și a metodei realismului socialist. Necesitatea educării artistico-ideologice a tinerilor scriitori se impune și pentru a nu lăsa un loc prin care ideologia dușmană ar putea să se strecoare.

Desbaterile au scos deasemenea în evidență necesitatea luptei care trebuie dată pentru ca tinerii scriitori să știe să se ferească de influențele ideologice dușmane, burgheze, de a feri literatura noastră de răbufnirile acestei ideologii. Manifestările formaliste, naturaliste și cosmopolite nu trebuie să atingă în niciun fel creația viguroasă și sănătoasă a tinerilor. Participanții la consfătuire au înțeles că este absolut necesar să-și întărească vigilența împotriva tuturor acestor influențe, care reprezintă decadentismul în artă și în viață și, deasemenea, să lovească fără cruțare în orice încercări de manifestare a acestora. Despre aceste sarcini vorbea Gorchi, când se adresa tinerilor scriitori: „*Trebuie numaidecât să învățați să învingeți în voi și în opera*

voastră proasta moștenire a trecutului, căci altfel, cum ați putea cânta: „să înceapă al lumii vechi apus?” Acest cântec degeaba îl cântă, dacă n'ai putere și nu dorești să faci ceea ce ne învăță el”.

O altă problemă discutată a fost aceea a eroului pozitiv. Literatura noastră prezintă lipsuri în ceea ce privește oglindirea mai largă a vieții noastre noi, a eroilor vremii noastre — fiii clasei muncitoare, între care cei mai înaintați sunt comuniștii. În construcția și în realizarea operelor a reușit mai mult înfățișarea elementelor negative, învechite, ale vieții, zugrăvite bineînțeles în contradicție cu *noul* reprezentant în primul rând de eroul pozitiv. Acesta însă apare încă destul de palid, ceea ce arată că în creația noastră sunt mari lipsuri în ceea ce privește trăsătura însemnată a realismului socialist: afirmarea activă a noului, a realității socialiste, al cărei făuritor este eroul pozitiv, omul înaintat al societății noastre. Adâncind cunoașterea vieții și însușindu-și principiile metodei realismului socialist, scriitorii vor putea să zugrăvească și să promoveze elementul nou cel mai important al zilelor noastre, pe comuniști, pentru că ei reprezintă în cel mai înalt grad chipul omului nou, constructor al socialismului.

Consfătuirea a luat deasemenea atitudine împotriva prezentării idilice a vieții, împotriva așa zisului „optimism oficial”, de care literatura noastră mai suferă. Victoriile însemnate ale poporului se obțin în focul luptei de clasă, în luptă cu greutățile, cu manifestările învechite ale concepției burgheze, cu lipsurile încă inerente ale vieții. Literatura trebuie să arate în mod real aceste aspecte reale ale luptei oamenilor pentru construirea socialismului. Altfel, ea îi va demobiliza în loc să-i îmbărbăteze și să le întărească convingerea în victorie.

În legătură cu schematismul unora

din operele literare, lucrările consfătuirii au arătat că această slăbiciune nu se întâlnește numai în creația tinerilor scriitori (cum ar fi de exemplu redarea lui Vlaicu — eroul principal din „Primăvara“ de H. Zincă —) care aduc în literatură tocmai bogăția și tumultul vieții, multitudinea aspectelor celor mai noi ale realității în desfășurarea sa revoluționară, — ci și în operele unora dintre literații „consacrați“, care nu au cunoscut și nu au adâncit în mod suficient viața, realitatea. (În romanul „Oțel și pâine“ de I. Călugăru, eroul principal Pavel Ilie precum și ceilalți comuniști sunt schematici; deasemenea, Iordache — delegatul Comitetului Central din romanul „Temelia“ al lui E. Camilar, este tot atât de schematic, neconvingător). În această privință, lipsurile tinerilor scriitori sunt legate mai de grabă de cunoașterea insuficientă a compoziției literare, a construcției subiectului și imaginilor, a meșteșugului literar în genere.

Una dintre problemele importante care se pun tinerilor scriitori este, deci, aceea a meșteșugului literar. Am văzut mai sus, că operele lor prezintă un foarte bogat material de viață și că acest fapt le este cel mai caracteristic. Consfătuirea a arătat că numai o tematică justă nu este suficientă pentru a asigura valabilitatea, veridicitatea operelor literare, și că pentru aceasta este necesar ca tinerii scriitori să ducă o muncă neîntreruptă pentru o înaltă calificare artistică. Ei trebuie să folosească din plin experiența scriitorilor noștri vârstnici care stăpânesc meșteșugul, experiența scriitorilor sovietici și a măștrilor literaturii noastre clasice. Numai însușirea unei cât mai înalte măestrii artistice le va da posibilitatea să găsească — pentru conținutul nou al vieții, cuprins în operele lor — o redare artistică adecuată, care să scoată în evidență tocmai valoarea acestui conținut.

Desbaterea și clarificarea acestor cătorva probleme, în cadrul consfătuirii, înseamnă câștigarea unei poziții înaintate pe drumul dezvoltării literaturii noastre, care nu va întârzia să-și arate roadele cât de curând.

Consfătuirea tinerilor scriitori din cenacluri și filiale, a analizat în același timp munca de organizare, îndrumare și promovare a tinerilor scriitori, dusă de Uniunea Scriitorilor, reviste edituri, etc.

În această direcție, participanții au scos în evidență ajutorul pe care l-au primit de la Partid, precum și unele succese mai însemnate pe care Uniunea, revistele sau editurile le-au obținut în această muncă. Dar ceea ce au subliniat cu deosebire atât rapoartele cât și debaterile — au fost lipsurile, pe care această muncă încă le mai are.

A reieșit astfel, că Uniunea Scriitorilor nu a reușit să devină purtătoarea fidelă a liniei Partidului în munca de organizare, îndrumare și promovare a tineretului scriitoricesc. Literatura tinerilor, precum și prezența lor, nu au fost așezate la locul just în cadrul problemelor generale ale frontului literar. Uniunea Scriitorilor a nesocotit faptul că pătrunderea în literatură a tinerelor talente, educarea lor artistică, organizarea și sprijinirea activității acestor noi cadre ridicate din popor, constituie o condiție de bază a dezvoltării literaturii noastre. Acest lucru s'a datorat — așa cum scrie „Scânteia“, organul central al P.M.R. — faptului că Uniunea Scriitorilor a „subapreciat importanța muncii de îndrumare a scriitorilor tineri!“.

În mod concret, această slăbiciune a Uniunii Scriitorilor s'a manifestat printr-o slabă activitate a Comisiei de îndrumare a tinerelor talente, prin lipsa unei planificări a muncii în legătură cu promovarea literaturii noi, prin lipsa de principialitate și combativitate în lupta dusă împotriva pozițiilor și

influențelor dușmanului și a ideologiei sale în câmpul literaturii, prin lipsa de atitudine împotriva răbufnirilor manifestărilor formaliste, naturaliste și cosmopolite în literatură, prin ajutoarea insuficientă a cenaclurilor, prin absența criticii din activitatea de îndrumare a tinerelor talente.

Consfătuirea a analizat deasemenea și activitatea cenaclurilor, scoțând în evidență atât succesele obținute și despre care am vorbit mai sus, cât și o serie de lipsuri, dintre care amintim: Cenaclurile au fost lipsite de o concepție clară asupra formei lor organizatorice, a formei de conducere, a metodelor de muncă în interiorul lor și a scopurilor urmărite. Din această cauză, mișcarea lor a fost lipsită de coeziune, iar rezultatele obținute au fost inegale. Cenaclurile au avut lacune și în pregătirea politică și culturală, ideologică și artistică, a membrilor lor. Munca de educație artistică a tinerilor scriitori a fost dusă de multe ori la întâmplare, neuniform, neplanificat. Aceasta a și făcut ca în unele cenacluri să fie micșorată sau părăsită lupta împotriva influențelor ideologiei decadente burgheze, a concepțiilor ei idealiste despre artă și rolul ei — care se manifesta uneori în ședințele de lucru, la citirea unor lucrări literare; în altele, această luptă a fost împinsă la exagerări demobilizatoare. Însfârșit, cenaclurile au fost lipsite de fermitatea unei forme organizatorice unice; astfel, unele activau ca prelungiri ale filialelor (Cluj, Sibiu), altele pe lângă Consiliile Sindicale Județene (Canalul Dunărea-Marea Neagră), altele pe lângă secțiile culturale ale Comitetelor Provizorii (Pitești, București) altele ca apendice ale ziarelor locale, etc.

Toate aceste lipsuri s'au datorit în primul rând lipsurilor, semnalate mai sus, ale Uniunii Scriitorilor, lipsei de experiență a membrilor lor, lipsei de ajutor din partea scriitorilor, etc.

Odată cu acestea s'a clarificat și

problema cercurilor literare din întreprinderi și de la sate, înlăturându-se greșala unora dintre ele de a se substitui cenaclurilor.

S'a analizat și munca depusă de unele reviste și edituri, pentru îndrumarea și promovarea tinerilor scriitori. În această privință revista „Viața Românească” are, — deși într-o măsură insuficientă — o anumită experiență de muncă redacțională și de îndrumare a tinerilor scriitori. Mai timid și mai puțin anul trecut, mai hotărât și mai dezvoltat anul acesta, colectivul redacțional a căutat să îndrumeze și să promoveze în paginile revistei tinerele talente scriitoricești în spiritul sarcinilor trasate de Partid. Au apărut astfel lucrările unor scriitori ca: Ștefan Iureș, Vasile Iosif, Radu Teculescu, Olga Brateș, Maria Găitan, Valeriu Moisescu, H. Ivan, Eugen Frunză, Vintilă Ornar, Cezar Drăgoi, Zizi Munteanu, Ștefan Gheorghiu, Ileana Vrancea, Solo Juster, Ion Zăgan, Gh. Ceaușu și alții. În același timp, o serie de scriitori, ajutați de colectivul redacțional, și lucrează actualmente primele lor romane, ca: Petru Dumitriu, Viorela Arghirescu, Nicolae Jianu, Ion Jipa, Aurel Mihale, etc., sau prima lor lucrare dramatică, cum sunt C. Constantin și A. Rogoz, Mihai Dragomir.

Dar aceste rezultate sunt insuficiente.

„Viața Românească” nu are un contact organizat și permanent cu scriitorii din provincie și în special cu cei tineri; nu are o colaborare consecventă și fructuoasă cu cenaclurile, și mai ales cu cele din provincie; nu a atras și nu a ajutat pe tinerii scriitori în desbaterea diferitelor probleme ale creației literare, debateri avute în cadrul activității redacționale; n'a avut o atitudine principială față de unele materiale publicate; nu a publicat studii de teorie și critică literară

pentru munca de îndrumare a cenaclurilor.

Lipsa de principialitate s'a putut vedea în cazul discuțiilor în problemele poeziei, când redacția, fără a fi ajutat pe tânărul poet A. Baconsky în vederea înlăturării slăbiciunilor poemului său „La frasinii de la răscruce”, a deschis focul tocmai împotriva acelei poezii, care ridica una din marile probleme ale construirii socialismului și care, în ciuda lipsurilor, constituia un pas înainte al literaturii noastre. Aceeași lipsă de principialitate a făcut ca redacția să alunece dela desbaterea problemelor mari, adesea, la lucruri ne semnificative, să publice material crud, să nu ajute cu perseverență tinerii să-și perfecționeze lucrările. De altfel și numărul tinerilor publicați de „Viața Românească” este destul de restrâns încă. Revista suferă încă de lipsă de combativitate, mai ales în domeniul criticii literare. Cu toate că unele articole și recenzii au devenit mai ascuțite, mai serioase, — nemai-având aspectul cenușiu de altă dată, redacția n'a mers încă pe linia publicării de studii, care să generalizeze experiența acumulată de literatura noastră, să sintetizeze succesele, să indice lipsurile, în așa fel încât tineretului să poată învăța tocmai pe această bază. Dimpotrivă, dacă în cazul lui A. Baconsky putem cita exemplul unei critici destructive, apoi în articolul despre poezia lui Dan Deșliu e vădită poziția apologetică, departe de a ajuta scriitorului, în drumul său, și în genere tinerilor scriitori. Căci, în măsura în care nu arăți lipsurile lui, îndrumați concret pe alții să i le ia drept virtuți. Publicând câteva poeme, vădit formaliste, „Viața Românească”, ca principal organ de presă al Uniunii Scriitorilor aduce confuzie printre scriitori în genere, printre poeții tineri mai ales. Dând drumul pripit unor romane crude, neinsistând pentru înlăturarea deficiențelor naturaliste,

redacția n'a făcut un serviciu real literaturii noastre și mai ales tinerilor scriitori.

Lipsuri sunt și la „Flacăra”: Dacă „Viața Românească” mai muncește cu tinerii, dacă răspunde la scrisorile lor și desbate cu ei lucrările prezentate, la „Flacăra” materialul e adesea înmormântat cu lunile. Unii tineri au putut afla târziu de tot că poemul sau schița „nu vor fi publicate”, fără a li se spune *dece*; adesea, redactorii „Flacării” dau un verdict categoric, unor bucăți literare, fără a mai gândi la autorii lor, la acel pozitiv care există în munca acestora. „Flacăra” publică extrem de puțin material literar. Schița a dispărut cu desăvârșire din paginile ei. Poezia e rară și numai comemorativă, sau legată de un eveniment imediat. Poeții tineri nu sunt destul de promovați, iar când îi publică, redacția se gândește doar la nevoile operative și nu la problemele literaturii în mare. Așa s'a întâmplat să publice un timp — aproape în fiecare număr — poeme de Eugen Frunză, bune și rele, fără discernământ, făcându-i rău și autorului, pe care apoi l-a lăudat mult în cronică dar nu i-a arătat lipsurile de bază. Ridicând câteva probleme în discuție (naturalismul, spre exemplu) redacția n'a perseverat în discutarea problemelor, lipsind astfel pe tinerii scriitori de înarmarea necesară. În coloanele revistei, cu toate succesele din ultima vreme, lipsește încă preocuparea concretă, permanentă, de a publica mai multă literatură și, mai ales, de a publica scriitori tineri.

La Editura Uniunii Scriitorilor (E.P.L.A.) deasemenea manuscrisele stau luni în șir, referatele sunt contradictorii, tinerii scriitori rămân adesea zăpăciți de observațiile referenților, care se bat cap în cap. Lipsește dragostea necesară muncii cu tinerii, lipsește operativitatea, lipsește adâncirea perseverență, a materialului prezentat, lucrările jude-

cându-se adesea din birou și nu în raport cu viața vie. Deaceia, și ajutorul insuficient dat de redacție unor tineri scriitori ca H. Zincă (Primăvara) sau publicarea unor lucrări dăunătoare ca „Ana Roșculeț”.

Am arătat până acum importanța consfățuirii tinerilor scriitori, faptele care au dus la organizarea ei, problemele desbătute, lipsurile constatate în munca de îndrumare a tinerelor talente, etc. Este necesar să ne oprim acum la însăși organizarea acestei consfățuirii

Părțile pozitive ale organizării ei au fost dovedite de succesul real pe care l-a avut. Nivelul rapoartelor, contribuția vorbitorilor, trasarea de sarcini concrete constituie părți deosebit de valoroase ale muncii depuse. Este necesar însă a arăta și unele lipsuri de organizare. În general, pentru programul, destul de încărcat, al consfățuirii, lucrările ei s'au desfășurat prea repede; lucrul acesta a îngreuiat contactul scriitorilor între ei, și cu redacțiile revistelor din București. Deasemenea, participanții la consfățuire n'au avut timp să studieze rapoartele, din care cauză discuțiile nu au atins în întregime problemele ridicate de acestea. De pe agenda consfățuirii a lipsit discutarea problemelor criticii, fapt care a dus la o incompletă trecere în revistă a forțelor frontului nostru literar. Unele dintre rapoarte au repetat problemele generale, iar altele au dezvoltat prea mult unele probleme de o mai mică importanță pentru această consfățuire. Desfășurarea seminariilor pe grupe a fost nepregătită și grăbită, iar ca metode de lucru au fost utilizate procedee absolut diferite dela grup la grup. În sfârșit, participanților le-ar fi folosit eventuala vizitare a unor redacții, expoziții și chiar întreprinderi din capitală, precum și vizionarea unor filme sau spectacole.

Prin debaterile consfățuirii, prin analiza muncii depuse până acum de Uniunea Scriitorilor, cenacluri, reviste și edituri, pentru aplicarea în practică a liniei Partidului în ceea ce privește ridicarea de noi cadre scriitoricești, prin analizarea lipsurilor care au existat în această muncă, precum și a cauzelor care le-au produs, prin discutarea unor probleme ale creației literare, ridicate de consfățuire, precum și prin trecerea în revistă a succeselor de până acum ale tinerei noastre literaturi, — consfățuirea și-a putut încheia lucrările prin trasarea de sarcini concrete pentru toți factorii răspunzători de îndrumarea și promovarea tinerilor scriitori.

Uniunea Scriitorilor și-a schițat programul de muncă în acest domeniu. Cum s'a vădit din concluziile date, ea trebuie să adopte un nou spirit de muncă, impus de necesitatea unei poziții principale și combative în desfășurarea activității sale. Ea trebuie să lupte pentru promovarea noului în literatură, aducând în centrul frontului literar, literatura legată de popor, pusă în slujba intereselor lui. Pentru aceasta este necesar să-și facă un program concret, care să cuprindă, pe de o parte măsuri eficace pentru popularizarea operelor literare sovietice și a celor mai realizate dintre lucrările apărute la noi, iar pe de altă parte, acțiuni concrete de luptă împotriva manifestărilor dușmănoase din câmpul literaturii.

În mod special, Uniunea Scriitorilor trebuie să-și îmbunătățească munca de îndrumare, de creștere și de promovare a tinerelor talente, cunoscând că, de ridicarea de noi cadre scriitoricești și de aducerea lor în rândul membrilor ei, depinde dezvoltarea și înflorirea literaturii noastre. Înființarea școlii de literatură și critică, întocmirea unui program concret de măsuri pentru îndrumarea nemijlocită și permanentă a cenaclurilor, vor constitui primele acțiuni duse în acest sens.

Pentru întărirea muncii de educație artistică a tinerilor scriitori din cenele și pentru unificarea și sistematizarea acestei însemnate activități a ceneclurilor, Uniunea Scriitorilor are sarcina de a constitui un program tip — pe o anumită perioadă de timp, — care să cuprindă referate asupra unor probleme de istorie, de teorie și critică literară, de estetică marxistă, etc., prelucrări ale unor opere literare sovietice, ale unor opere din literatura noastră clasică, din literatura universală, cu deosebire rusă, probleme de gramatică și studiul limbii, etc.

Activitatea ceneclurilor va mai fi sprijinită prin organizarea unor consfătuiri regionale cu ceneclurile, prin organizarea unui permanent schimb de experiență între cenecluri, etc. Pentru toate acestea, Uniunea va trebui să mobilizeze un însemnat număr de scriitori, să-și constituie un activ larg, cu care să poată cuprinde munca în întregime. Problema contactului viu și permanent cu provincia în genere, și cu ceneclurile în deosebi, se pune cu toată tăria în fața conducerii Uniunii, care trebuie să înlăture grabnic lipsurile în acest domeniu.

Însfârșit, Uniunea Scriitorilor va trebui să țină seama și de faptul că folosirea bogatei experiențe sovietice în privința muncii de ridicare a cadrelor noi scriitoricești — va fi o condiție principală în dobândirea de noi succese.

Sarcini importante au filialele din provincie ale Uniunii Scriitorilor. În general, ele trebuie să pună în practică — în cercul lor de activitate — sarcinile Uniunii, să-și întărească legătura cu scriitorii și cu masele muncitorești, să dea dovadă de grijă și atenție deosebită în munca de ridicare de noi cadre, să se preocupe mai mult de îndrumarea și ajutorarea ceneclurilor din raza lor de activitate.

În ceea ce privește ceneclurile literare, consfătuirea a stabilit că ele trebuie să

constitue principala verigă a Uniunii Scriitorilor în munca de ridicare de noi cadre și de aceea principala lor funcție rămâne aceea de educație artistică a tinerilor scriitori.

Pentru aceasta, ceneclurile vor avea trei mari sarcini: în primul rând vor păstra o legătură neîntreruptă și permanentă cu masele largi muncitorești din întreprinderi și dela sate — organizând astfel cât mai multe cercuri literare, pentru o continuă împropățare a forțelor lor, cu noi talente ieșite din popor; în al doilea rând, se vor ocupa de creșterea propriu zisă a acestor talente, de formarea scriitorilor, de educarea lor ideologică-artistică, ducând o luptă hotărâtă pentru a feri pe tinerii scriitori de manifestările și influențele ideologiei dușmane în literatură; în al treilea rând, ceneclurile se vor ocupa de promovarea membrilor lor, prin grija ce o vor depune pentru publicarea operelor lor. În aceeași măsură, ceneclurile trebuie să lupte pentru ridicarea nivelului principal al discuțiilor ce se vor purta în interiorul lor, în lumina unui sănătos spirit critic și autocritic, înlăturând atmosfera de laudă reciprocă, ce există pe alocuri. Întărirea muncii educative, pentru dobândirea unui înalt nivel ideologic și a unei cât mai înalte măiestrii artistice, va asigura deasemenea succesul lor.

Totodată consfătuirea a stabilit, că oricare ar fi forma concretă sub care s'ar exercita conducerea ceneclurilor (ziare locale, comitete provizorii, consilii sindicale), organul de îndrumare al activității lor rămâne a fi Uniunea Scriitorilor și filialele sale.

Cercurile literare reprezintă o formă organizatorică de masă a activității literare, care au scopul de a educa, de a spori dragostea pentru literatură a oamenilor muncii, de a descoperi și dezvolta noi talente literare pentru cenecluri. Activitatea lor concretă va trebui să conste în: organizarea lecturii operelor literare, a conferințelor publice

despre probleme literare, a discuțiilor asupra operelor literare sovietice sau din literatura noastră, a întâlnirilor scriitorilor cu cetitorii, a popularizării cărților, a concursurilor literare, a discuțiilor, a analizei propriei producții literare, etc.

Revistele literare și editurile trebuie să fie mai adânc preocupate de grija ajutorării și promovării tinerilor scriitori, să treacă pentru aceasta la acțiuni concrete în aplicarea liniei Partidului în problema ridicării de noi cadre literare, să ajute pe scriitorii tineri în munca de creație și să publice operele lor.

„Viața Românească“, trebuie să facă o cotitură importantă în munca sa cu tinerii scriitori. Desvoltând realizările de până acum: legătura cu tinerii, ajutorarea lor în procesul creației, trimiterea pe teren în documentare, sprijinirea materială până la definitivarea lucrării, publicarea celor mai bune poeme, nuvele, articole, ieșite de sub pana tinerilor scriitori — colectivul redacțional trebuie să revizuiască în primul rând metodele sale de lucru. Astfel, nu trebuie să existe tineri scriitori unii preferați și alții mai puțin preferați; în muncă trebuie păstrată și *aesvolută* personalitatea autorului și nu „ajutat“ până la pierderea a ceace îi este specific; critica trebuie făcută cu multă dragoste și căldură tovarășească, să se renunțe la atitudinea (semnalată în articol și în cadrul conferinței) de critică distructivă, să se realizeze contactul viu și *continuu* cu cenaclurile din Capitală și provincie, să se organizeze ședințe comune cu tinerii scriitori, analizându-se pe concret lucrările lor, să ajute tineretul publicând studii adâncite nu numai cu privire la problemele teoretice, ci însăși despre lucrările apărute. Și, mai cu seamă, trebuie încetățenit în redacție spiritul înaltei principialități partinice de care depinde îndeplinirea tuturor sarcinilor. Și nu este o întâmplare faptul că acest articol apare abia în Octombrie, la două luni și mai bine dela conferință. Oricare

ar fi greutățile redacționale, ele nu pot acoperi adevărul că redacția a subapreciat necesitatea publicării lui, vădind de fapt subaprecierea conferinței.

Sarcini importante stau și în fața „Flacării“, a editurilor și a almanahurilor, sarcini de îndeplinirea cărora depinde în mare măsură promovarea, creșterea și calificarea artistică a tinerilor scriitori. Dacă „Viața Românească“ trebuie să ducă munca mai organizat cu tinerii, dacă perseverența este o condiție a acestei munci, dacă planificarea este indispensabilă succesului, apoi aceste sarcini sunt valabile la fel pentru editura Uniunii Scriitorilor, pentru „Flacăra“ și almanahuri.

Mari sarcini revin și scriitorilor, care până în prezent au subapreciat munca și răspunderea ce o au în acțiunea de ajutorare și îndrumare a tinerilor scriitori. Consfătuirea a stabilit că, pe lângă menirea pe care o au de a da literaturii noastre opere de înaltă valoare artistică, opere care vor oglindi lupta pentru construirea socialismului în țara noastră și vor însemna în acelaș timp contribuții active în această luptă, — scriitorii au și sarcina de a sprijini creșterea tinerilor scriitori, prin transmiterea experienței lor artistice mai bogate.

Dar sarcinile cele mai frumoase și mai grele, le au scriitorii tineri. „*Tinerii noștri scriitori* — scrie „Scânțea“ organul central al P.M.R. — *au mult de învățat. Ei nu trebuie să se mulțumească cu primele succese. Tinerilor scriitori Partidul le cere să privească cu seriozitate și spirit de răspundere munca literară, să muncească și să învețe cu îndârjire, să fie cât mai exigenți cu manuscrisele lor, să nu-și îngăduie nici o neglijență sau ușurință*“.

Pentru rezolvarea sarcinilor pe care consfătuirea le-a pus în fața lor și pentru obținerea de noi succese, scriitorii tineri au o datorie de bază, aceea de a învăța: de a învăța dela viață, din cărți, din experiența literaturii sovietice, din experiența artistică a scriitorilor vârst-

nici, dela oamenii muncii, din mijlocul cărora s'au ridicat. Amintim pentru aceasta cuvintele lui Gorchi: „*Tinerii scriitori trebuie să știe care e greutatea muncii literare, care sunt cerințele epocii și care e responsabilitatea scriitorilor față de cetitor. Niciodată în lume n'au existat încă cititori care să merite atât de mult dreptul la dragoste și respect ca cititorii noștri*”. „*A venit timpul — spune Gorchi în alt loc — să înțelegem că niciodată nu e târziu să învățăm, că nouă ne este absolut necesară învățătura mai mult decât chiar oamenilor de înalte specialități, deoarece noi apărem ca intruchipători ai noii realități și în acelaș timp ca „învățători ai vieții*”.

Consfătuirea tinerilor scriitori din cenancluri și filiale a fost un eveniment important nu numai pentru dezvoltarea și îmbunătățirea muncii de îndrumare a scriitorilor tineri dar și pentru dezvoltarea și înflorirea literaturii noastre, pentru întreg frontul nostru literar. Ea a dovedit unitatea forțelor, noastre literare, întrunirea scriitorilor de diferite generații într'un front unit, care, animat de aceeași dorință de luptă pentru înfăptuirea unei literaturi noi, pusă în slujba poporului, pătrunsă de spirit de Partid, — prezintă o unitate deplină în năzuințele acestei lupte, în concepția despre viață și artă și în sforțările depuse pentru folosirea aceleiași metode de creație, metoda realismului socialist.

Ea a îmbogățit experiența de muncă a tinerilor scriitori, indicându-le nenumărate învățăminte ideologice și artistice, ajutându-i concret în lupta ce o depun de a ridica creația lor literară la un nivel superior. Plecând dela conferință, scriitorii s'au întors în mijlocul vieții, de unde s'au ridicat, mai încrezători în forțele lor, mai lămurii asupra sarcinilor ce le au, cu vederi mai largi asupra orizonturilor ce li s'au deschis și mai hotărâți în luptă. Ei știu acum mai bine ce așteaptă Patria, poporul,

Partidul dela ei. De aceea, angajamentele care au fost luate în cadrul consfătuirii trebuiesc cu sfințenie respectate și îndeplinite.

În general, consfătuirea a constituit o întărire organizatorică, ideologică și profesională a frontului nostru literar. Ea a însemnat o strângere a forțelor scriitoricești, o pregătire a lor, tocmai acum, în pragul planului cincinal, în prețuia unei mari bătălii ce se va da pentru îndeplinirea sarcinilor ce revin literaturii, care trebuie deopotrivă să oglindească lupta poporului muncitor din țara noastră, pentru construirea socialismului și pentru pace, împotriva imperialismului anglo-american — și să participe ca un factor activ în această luptă.

Folosind în mod creator toate învățămintele acestei consfătuiri, luptând pentru îndeplinirea angajamentelor luate, scriitorii și Uniunea Scriitorilor vor putea obține noi succese în dezvoltarea literaturii noastre. Pentru aceasta însă e necesară aplicarea consecventă în viață a hotărârilor luate la conferință. Scriitorii, ei înșiși, trebuie să se ocupe de problemele literaturii, aplicând linia, care le-a fost dată cu atâta limpezime de Partid. Orice rămânere în urmă în problema muncii cu tineretul se va resimți dureros în dezvoltarea literaturii noastre. Ori, Biroul Uniunii Scriitorilor timp de două luni dela încheierea Conferinței, n'a găsit timp pentru a discuta concret sarcinile reieșind din conferință. În urma modificărilor organizatorice care au avut loc în conducerea Uniunii Scriitorilor, în urma planificării muncii și a ritmului nou introdus, în urma promovării în conducerea Uniunii atât a scriitorilor tineri cât și a scriitorilor vârstnici experimentați, sunt create toate condițiile pentru că problema muncii cu tineretul să devină o sarcină de bază a Uniunii Scriitorilor din R.P.R. ducând în scurt timp la obținerea unor noi și însemnate succese ale literaturii noastre.

UN VETERAN AL LUPTEI PENTRU PACE

Când la 3 August 1914, Henry Barbusse a cerut să fie trimis voluntar pe front împotriva Germaniei, el trecuse de 40 de ani și scrisese o operă, care începuse să se impună atenției cititorilor. Apăruse volumul de versuri („Pleureuses“ (Plângând — 1895), romanul „Les Suppliants“ (Cei care se roagă — 1903) despre care Anatole France spunea: „Iată în sfârșit cartea unui om... prezența măreață a geniului“ — apăruse romanul „L'Enfer“ (Infernul — 1908), acestea în afară de articolele de critică literară din ziarele „Petit Parisien“ și „Echo de Paris“, pentru care ia câteva premii, și în afară de articolele de popularizarea științei din „Je sais tout“, publicație al cărei redactor-șef a fost o vreme.

Orientarea generală a activității lui Barbusse începe să ia din ce în ce mai mult forme tot mai precise în direcția luptei pentru pace. El devine unul din colaboratorii principali la revista „Paix“ (Pacea). Semnele acestei orientări se vădesc din plin în cele două romane alé sale, a căror caracteristică este apăsarea atentă a autorului spre realitate, spre zugrăvirea problemelor sociale. Pe linia realismului balzacian, opera lui Barbusse aducea preocuparea de problemele care frământau societatea franceză a acelei epoci, probleme cărora au-

torul încerca să le indice o explicație.

Barbusse și-a dat seama că războiul este cel mai mare dușman în calea năzuinței celor necăjiți, spre mai bine. Militarismul german și imperialismul agresiv german — credea Barbusse că sunt principalii provocatori de războaie. A lupta împotriva acestora, a contribui ca militarismul și imperialismul să fie doborâți la pământ, i se părea că e o datorie a oricărui francez. Acesta este principalul motiv pentru care el pleacă pe front, într'un război al cărui sens credea că-l desciltrasese. „*Eu plec voluntar în armată, ca simplu infanterist, — spunea el. Plec, nu fiindcă aș fi renunțat la ideile pe care le-am apărât, dimpotrivă cu credința că sunt în slujba lor, luând arma în mână. Acest războiu este social. El poate fi un pas hotărâtor pentru cauza noastră: el poate aduce prăbușirea imperialismului, militarismului, spadei, a tronurilor*“.

În momentul când „lua arma în mână“, Barbusse nu descoperise încă pe provocatorii adevărați ai războiului, aflați și în Germania desigur, dar și în Franța și în Anglia și în America și în toate țările: marii capitaliști, exploatații săngeroși.

Această clarificare se produce treptat în conștiința lui Barbusse, ca și în conștiința tuturor oamenilor care luptau în

tranșee — și în cele franceze și în cele germane. El și-a dat seama că „Patria”, pentru care plecase pe front, adevărata „Patrie” este altceva decât clica de guvernanți care trimit oamenii să se măcelărească. El și-a dat seama că a fost înșelat, că a participat la un război, a cărui responsabilitate o purtau nu numai militariștii germani, dar și capitaliștii din țara lui proprie.

Astfel, omul care pleca de bună voie în războiu, convins că luptă pentru „Patria” sa, deveni unul dintre cei mai înverșunați luptători împotriva războiului, împotriva celor ce trimiteau oamenii să se ucidă unii pe alții. Viața de front, distrugerile, măcelurile organizate conștient de o mână de guvernanți odioși, instalați la cârma țărilor, i-au desvăluit lui Barbusse — nu numai sensul adevărat al războaielor, dar i-au arătat în acelaș timp și care trebuie să fie drumul său după războiul la care lua parte.

Acest drum Barbusse îl începe cu romanul „Le feu” (Focul — 1917) și îl continuă cu toată opera, cu toată activitatea, cu toată viața sa, dintre 1917 și 1935, când moare.

Barbusse a străbătut un proces de clarificare, în cursul căruia primul războiu imperialist a constituit momentul hotărâtor, care a determinat cotitura. Acest proces este vizibil în romanul „Le feu”. Personagiile sunt francezii cinstiți, muncitori, țărani, intelectuali: Lamuse și Volpatte, André și Joseph Mesnil, Paradis, Cocon, Farfadet și alții, între care caporalul Bertrand este o apariție luminoasă, cu o personalitate mai puternică decât a celorlalți. Oamenii aceștia au fost smulși dela rosturile lor și mânați să ucidă. Ei cred o vreme că luptă pentru Franța, patria lor, dar treptat încep să înțeleagă că adevărul este altul, și să urască — nu atât pe soldatul german din tranșeele din față, cât pe guvernanții din spatele frontului, care i-au trimis să suferă și să moară. Infrunzând toată propaganda amețitoare dusă de predicatorii războiului, mai

presus de calculele clicii de călăi care deslănțuie măcelurile, în romanul „Le feu” apare omul, un om pe care războiul îl transformă profund și în care se înfiripează o nouă conștiință, o conștiință revoluționară. Înaintea unui atac, Barbusse privește fețele crispate și palide ale soldaților:

„Aceștia nu sunt soldați — sunt oameni. Nu aventurieri, războinici, făcuți pentru abatorul uman: nici măcelari nici vite. Sunt țărani și muncitori, pe care-i recunoști chiar în uniforme. Sunt niște civili smulși dela rosturile lor. Sunt gata. Așteaptă semnalul morții și al măcelului; dar când te uiți la figurile lor, între sclipirile verticale ale baionetelor, îi vezi că nu sunt decât niște oameni”.

„Le feu” este un roman sguduitor. Prin zugrăvirea convoiului de ireparabile nenorociri și distrugeri, pe care le aduce cu sine războiul, prin scenele de un dramatism puternic, prin răsvrătirea pe care o crește în conștiința soldaților și o transmite cu o intensitate sporită cititorilor, — acest roman este un puternic document acuzator al războiului și al celor ce-l deslănțuie, o măreață pledoarie pentru pace, pentru înfrățirea celor mulți împotriva celor puțini.

„Două armate care se bat, sunt ca o singură armată care se sinucide” — sunt ultimele cuvinte ale unui muribund înainte ca apa noroioasă a tranșeului să-l înghită.

Barbusse n'a inventat nici oamenii, nici faptele. Cine citește paginile carnetului său de front, sau scrisorile către soția sa, găsește de fapt în întregime romanul „Le feu”. *„Afirm că tot ce am scris este purul adevăr — nota Barbusse în 1917. Sunt fapte văzute și trăite de mine însumi (și acestea formează cea mai mare parte), sau care mi-au fost povestite de camarazi, pe care-i știam sinceri”* (sublinierea lui Barbusse). Cartea are deci un vădit caracter de document, dar ceea ce e deosebit de valoros,

este că oamenii și faptele din roman trăiesc intens în fața cititorilor — gândurile, năzuințele, convingerile lor devin și ale cititorilor. Barbusse a știut ca, zugrăvind adevărul, povestind despre oameni care au existat în realitate, să descopere noua conștiință care se făurea și creștea nestăvilită în torentul războiului.

Este lesne de înțeles de ce romanul a atins în primul an dela apariție tirajul de 100.000 exemplare, iar până în prezent a trecut de 230.000. Foștii soldați și cei care se mai aflau încă în tranșee, l-au citit și s'au recunoscut în el; familiile lovite prin moartea unui fiu, frate, soț sau tată, oamenii cinstiți de pretutindeni, au trimis nenumărate scrisori autorului pentru a-i arăta dragostea și mai ales dorința lor de a duce aceeași luptă, pe care o deschidea Barbusse.

În spitalul, în care-l aruncaseră suferințele de pe front, el scrie soției sale la 21 Mai 1917: „Am primit o scrisoare, care m'a mișcat nespun: o învățătoare de 20 de ani, dintr'un sătuc din Ardèche, îmi spune că, citind „Le feu“, a simțit o mângâiere în doliul îngrozitor (pe care nu-l precizează), cu care războiul a copleșit toate visele ei: ea începe să-și câștige curajul, când se gândește că jertfa celor care au căzut, nu va fi zădarnică, dacă din acest cataclism trebuie să fășnească o transformare a viitoarelor destine omenești“. Ceeace a dat curaj și încredere tinerei învățătoare din Ardèche, este în adevăr bunul cel mai de preț pe care-l aduce romanul „Le feu“, credința nestrămutată într'o lume nouă, a celor care „n'au fost nimic, dar care trebuie să fie totul“ — după cum spune unul din eroii romanului.

Cartea cuprinde un puternic rechizitoriu împotriva ațățătorilor la războiu, care trimit oamenii să se ucidă între ei, pentru folosul unei clii de profitori. Pe aceștia îi demască Barbusse, inevitabilul lor sfârșit îl vestește.

„Cele treizeci milioane de sclavi, aruncați unii asupra altora de crimă și rătă-

cire, în războiul urii, își ridică fețele lor de oameni, pe care începe să se vadă în sfârșit o voință. Viitorul este în mâinile robilor, și se vede bine că vechea lume va fi schimbată de alianța pe care o vor făuri într'o zi între ei, cei al căror număr și a căror mizerie sunt nesfârșite“. Aceste cuvinte din prologul romanului formează de fapt scopul esențial al luptei, între fruntașii căreia Barbusse a stat neclintit până la moarte.

Tradus în peste 50 limbi, romanul „Le feu“ a fost primit pretutindeni de cititori cu dragoste, ca o carte purtătoare a unui mesaj nou, de luptă pentru viitor. În Franța oamenii cu vederi înaintate, luptătorii pentru cauza poporului muncitor l-au apreciat ca pe o realizare de mare importanță. Anatole France spunea: „Le feu“ este una din cele mai bune cărți ale literaturii franceze“.

Dar adevărata prețuire, sensul adânc și caracterul de operă excepțională, l-a cunoscut în Uniunea Sovietică. „În „Le feu“ — spune Gorchii — strălucesc scântele unei noi conștiințe: din aceste scântei trebuia să fășnească o flacără, care să purifice pământul de noroiul, sângele, minciuna și ipocrizia, create de demonul capitalului“. Marele Lenin a apreciat „Le feu“ în mod deosebit: „Transformarea omului obișnuit, din masă, copleșit de prejudecăți, într'un om cu conștiința revoluționară, sub influența războiului, sunt arătate aici cu o putere neobișnuită, cu mult talent și veridic“.

Încă în plin război, în 1917, Barbusse lua inițiativa creerii unei „Asociații a foștilor combatanți“, al cărei program era lupta pentru pace.

Războiul poate fi evitat — spunea Barbusse. Dar pentru a împiedica războiul este necesară solidaritatea oamenilor cinstiți și hotărîrea lor de a duce o luptă activă în acest scop. „Nu în timpul războaielor trebuie să ne unim, ci înainte ca ele să izbucnească“ — spune Barbusse la 30 Aprilie 1920, la primul Con-

gres pentru pace. Aceste cuvinte caracterizează activitatea lui Barbusse după ieșirea din spital în 1918.

În Martie 1917 luase ființă „Asociația Republicană a foștilor combatanți” al cărei inițiator era Barbusse. Conferințele, articolele de ziar din această epocă, strânse în volumele „Paroles d'un combattant” (Cuvintele unui luptător — 1921) și „Couteau entre les dents” (Cuțitul între dinți — 1922), sunt de o mare putere combativă. Ele demască violent exploatarea și pe exploatare și cheamă la luptă. Hărțuirile cenzurii și urmărirea poliției nu numai că nu-i micșorează elanul revoluționar, dar îi sporesc îndârjirea și-l duc din ce în ce mai aproape de pozițiile de luptă ale proletariatului. În 1920, un comitet, între membrii căruia se aflau Romain Rolland, Anatole France, Ștefan Zweig, Vaillant-Couturier și alții, și care avea în frunte pe Barbusse — întemeiază o „Ligă a solidarității intelectualilor pentru triumful cauzei internaționale” numită mai scurt: Grupul „Clarté”. Numele acesta (Clarté — Limpezime) aparține de fapt unui roman al lui Barbusse, scris sub directa influență a revoluției socialiste din Octombrie și apărut în 1918, și în care este prezentată o problemă asemănătoare celei din „Le feu”: Simon Paulin, un funcționar mărunț dintr-o fabrică, se întoarce din războiu înarmat cu o nouă conștiință, aceea de luptător alături de muncitorime. În ziarul „Pravda”, în 1919, Lenin caracteriza astfel puternicele lucrări „Le feu” și „Clarté”: *„Una din cele mai evidente confirmări, observată pe fiecare zi, a creșterii masive a conștiinței revoluționare, o putem recunoaște în romanele lui Barbusse „Le feu” și „Clarté”.*

Din primele zile ale Marelui Revoluții din Octombrie, Barbusse își exprimă admirația și adevărată sa față de evenimentul cel mai însemnat al timpurilor, care a fost ruperea Rusiei din lanțul imperialist, deșființarea exploatareii în această uriașă Țară și trecerea la con-

struirea unei noi orânduiri. Barbusse și-a afirmat convingerile sale socialiste, începând lupta pentru demascarea dușmanilor Revoluției și luând apărarea Rusiei Sovietice împotriva atacurilor și calomniilor murdare ale reacțiunii.

Lupta pe care o ducea l-a apropiat pe Barbusse în mod firesc de comuniștii francezi. Când s'a constituit în Franța Partidul Comunist, Barbusse a ezitat o vreme să devină membru al Partidului. Credea că poate fi mai folositor rămânând în afară. Dar când, în 1922, întregul birou politic al Partidului a fost arestat, el trimite o emoționantă scrisoare ziarului „l'Humanité”, cerând să fie primit între membri. *„Pentru că am îmbrățișat ideile lor, trebuie să îmbrățișez și toate riscurile lor”* — declara Barbusse. Nuvelele pe care le scrie în această epocă sunt rupte din realitatea de toate zilele, oglindesc lupta muncitorimii franceze, cheamă la luptă, încearcă să descifreze viitorul. Cele trei volume apărute sub titlul „Enchaînements” (Încătușări — 1925) arată evoluția scriitorului pe drumul realismului, către o literatură nouă, legată de realitate și plină de perspectivă. Eroi săi reprezintă elementul nou, noua conștiință, sunt oameni însuflețiți de marea cauză a socialismului, au mereu în față exemplul primei fări care a scuturat jugul exploatareii. Ei duc o luptă neistovită împotriva a ceea ce este vechi și moare, pentru nimicirea a ceea ce e vechi și frânează progresul, își dau chiar și viața pentru triumful cauzei lor.

Lupta lui Barbusse se desfășoară în acelaș timp cu îndârjire crescândă pe tărîm publicistic și politic.

O revistă purtând titlul „Clarté”, apare vreme de 7 ani sub conducerea lui Barbusse. În 1928 el întemeiază ziarul „Monde” (Lumea) în care duce o înverșunată campanie de demascare a fascismului și a spiritului revanșard german, care amenința pacea lumii. În acest ziar au fost combătuți cu putere Hitler și sprijinatorii lui. Dând alarma

asupra primejdiei hitlerismului, care împingea lumea spre un nou război mondial, Barbusse își sporea eforturile în lupta pentru apărarea păcii. În 1932 lansează împreună cu Romain Rolland apelul pentru un congres antimilitarist, îndreptat împotriva înarmărilor, împotriva unui nou războiu imperialist de jaf, distrugere și cotropire. Acest congres, care s'a întrunit în Mai 1932 la Amsterdam, a fost prima manifestare a unui front unic al luptătorilor împotriva războiului. La parte activă la alte manifestări cu acelaș caracter, cum e Congresul Mondial al Femeilor, cel al Tineretului și Studenților. În 1935 face parte din comitetul organizator al „Congresului Internațional al Scriitorilor pentru Apărarea Culturii”. Ținut la Paris, în sala Pleyel, în care va avea loc după 14 ani — adică în 1949 — Congresul Mondial al Intelectualilor pentru Apărarea Păcii, acest congres s'a bucurat de o mare popularitate. Glasul lui Barbusse răsună la tribuna Congresului cu o mare putere, în demascarea atâțătorilor la război. A participat la Congresul scriitorilor sovietici, la Moscova; apoi el revede pentru a treia oară Patria Socialismului, pe care o iubea atât de mult, ca invitat la cel de-al VII-lea congres al Internaționalei Comuniste.

Abea acum se arată urmările anilor de front care-i șubreziseră sănătatea. Barbusse se îmbolnăvește și cu toate îngrijirile celor mai mari medici chemați la căpătâiul lui, moare la 30 August 1935, la Kremlin. Numeroși oameni ai muncii din Moscova și-au manifestat mâhnirea pentru moartea lui, și solidaritatea cu lupta, cu mesajul pe care Barbusse îl lăsa moștenire tovarășilor săi din Franța și din lumea întreagă.

În telegrama către ziarul l'Humanité, marele Stalin îl numea pe Barbusse „tribun al Frontului unic al oamenilor muncii împotriva războiului și al fascismului”. Iar Gheorghe Dimitrov arăta că Barbusse „a murit la postul său de președinte al Comitetului mondial împo-

triva războiului și a fascismului”.

Viața întreagă a lui Barbusse a fost închinată luptei pentru pace. Acestei lupte i-au fost adresate și ultimele lui cuvinte: „Telefonați... telefonați și spuneți că trebuie lărgită... Tot mai mare, mai largă... mai universală... Numai așa poate fi salvată omenirea...”

Într'un discurs pronunțat la 19 Octombrie 1919 în fața muncitorilor, Barbusse spunea: „Tovarăși, drapelul Republicii Socialiste a Sovietelor... este drapelul roșu al eliberării omenirii”. Aceste cuvinte răsuna într'un moment când tânărul stat sovietic lupta cu vitejie împotriva intervenției celor 14 state și a bandelor albe contrarevoluționare. Lui Barbusse, Revoluția din Octombrie i-a luminat calea pe care trebuia să meargă, pe care el o căuta de multă vreme. El devine un infocat propagandist al bolșevismului, vocea sa se ridică împotriva coaliției intervenționiste și pentru a indica muncitorimii franceze drumul deschis de Marea Revoluție Socialistă. „Vom arăta tuturor, spunea Barbusse în 1920, acolo în Rusia, începutul timpurilor noi, omenia regenerată, omenirea viitorului”. Admirația și dragostea aceasta față de Rusia Sovietică, dorința fierbinte de a cunoaște îndeaproape eforturile eroice ale poporului rus, pentru construirea unei noi orânduiri, nemaivăzută în lume, orânduiri socialistă, l-au însoțit pe Barbusse în cele trei călătorii, pe care le-a făcut în Uniunea Sovietică. Aici marile scriitor și-a dat seama că visul său cel mai înaripat, nădejdea sa cea mai arzătoare, idealurile sale de pace și fericire pentru oameni, prind ființă în pământul Țării Sovietice.

Barbusse a văzut cu ochii săi în 1925 și 1927 cum creștea construcția socialistă, a revăzut-o apoi după ani, în 1935, în toată uriașa ei măreție. Cărțile pe care le scrie la întoarcerea după primele două vizite, sunt pline

de o avântată dragoste pentru Uniunea Sovietică, pentru Partidul Comunist (bolșevic) și pentru marii lui Conducători. Barbusse întreprinde o campanie puternică de popularizare a celor văzute și învățate de el cu privire la Uniunea Sovietică. În numeroase articole și conferințe, în volume și broșuri, el împrăștie în masse adevărul asupra realităților din primul Stat Socialist și în același timp îndeplinește o operă de lămurire asupra a ceea ce e bolșevismul. „Acestea sunt principiile bolșevismului, își încheie Barbusse un articol. *Eu sunt convins că omenirea va trebui să-și făurească legi mari, în totul asemănătoare, de va vrea să stabilească o ordine de pace și dreptate*“.

În volumele „Voilà ce qu'on a fait de la Georgie“ (Iată ce s'a făcut din Georgia) și „Russie“, apărute în 1930, Barbusse prezintă minunate aspecte, oameni și fapte, cunoscute de el în Uniunea Sovietică. În cuvinte străbătute de un puternic suflu de dragoste arzătoare pentru această minunată țară, Barbusse evocă procesul de formare a omului nou, socialist, constructor al unei noi orânduiri, cea socialistă. Dar în niciuna din operele sale, accentele nu sunt mai impresionante, viziunea mai plină de patos, privirea spre viitor mai plină de încredere, decât în cartea închinată lui Stalin. În 1935 apare cartea sa „Staline“.

Barbusse a înțeles și a exprimat cu o forță deosebită, că de numele, de activitatea, de înfăptuirile lui Stalin se leagă năzuințele și lupta clasei muncitoare din lumea întreagă, că Stalin este stegarul acestei lupte, cel mai iubit învățător și conducător de popoare. El a văzut, a înțeles și a zugrăvit în imagini nepieritoare, marea personalitate a lui Stalin, conducătorul oamenilor sovietici în drumul lor victorios spre comunism, pildă vie și măreață, ajutor neprețuit pentru omenii muncii de pretutindeni. „Este

un om de fier — spune Barbusse. Numele îl arată: Stalin-Oțel. Nimic nu-l mlădie dar știe să fie și mlădios, precum oțelul“. Iar mai departe: „*Morții nu supraviețuiesc decât pe pământ. Lenin este pretutindeni unde se află revoluționari. Dar se poate spune: în Stalin, mai mult decât în orice altă parte, se află gândirea și cuvântul lui Lenin. Stalin este Lenin al zilelor noastre*“.

Lui Barbusse i se datorează un minunat portret al lui Stalin, de o extraordinară putere și precizie: Stalin este omul „*cu cap de savant, cu figură de muncitor și cu îmbrăcăminte de simplu soldat*“.

Dragostea pentru Uniunea Sovietică, pentru marele Stalin, credința nestrămutată că drumul deschis de Partidul Bolșevic este drumul pe care vor păși toate popoarele, călăuzite și ajutate de primul stat socialist, i-au dictat lui Barbusse afirmația nemuritoare: „*Mai târziu vom judeca oamenii după felul în care ei au înțeles Uniunea Sovietică*“.

În adevăr, vremurile de azi confirmă spusele marelui luptător. Lumea s'a împărțit în două tabere: prietenii Uniunii Sovietice, adică prietenii păcii, ai progresului și ai libertății popoarelor, — și dușmanii Uniunii Sovietice, care sunt în același timp dușmanii păcii, ai progresului, călăii și monștrii omenirii. Cu cincisprezece, douăzeci, treizeci de ani în urmă, îi demascau necruțătoarele cuvinte ale lui Barbusse. Azi, lupta lui Barbusse este continuată de tovarășii lui, de oamenii muncii de pretutindeni, în condiții noi și cu puteri sporite și având în frunte omenii sovietici. Romanul „Le feu“ se încheia cu o luminoasă privire spre viitor: „*Și în timp ce noi ne pregătim să ajungem pe ceilalți, ca să reîncepem lupta, cerul negru plin de furtună, se luminează deasupra capetelor noastre. Printre două masse de nori neguroși pătrunde un mănunchi*

de raze și această fâșie de lumină, atât de subțire și plină încă de ceață, atât de palidă, de parcă ar „văi, dovedește dintr'odată că soarele există”.

Soarele acesta victorios în lupta cu norii și cu furtunile, soarele socialismului, a isbucnit în Octombrie 1917 cu o puternică și veșnică lumină care crește mereu deasupra pământului și între ai cărei vestitori a fost și Henry Barbusse

În reportajele ziarelor din 18 Noiembrie 1925 despre venirea lui Barbusse în București, aprecierile echivoce asupra talentului scriitorului, sunt pline de o ostilitate vădită. Împreună cu avocata Paule Lamy din Bruxelles și Leon Vernochet, profesor și secretar al „Asociației internaționale a salariaților din învățământ” — Barbusse făcea o anchetă cu privire la atrocitățile săvârșite de autoritățile burghezo-moșierești împotriva comuniștilor, și la teroarea deslănțuită mai ales în Basarabia, Dobrogea și Ardeal. În această epocă, în jurul Rusiei Sovietice reacțiunea intervenționistă și contrarevoluționarii, care fuseseră înfrânți și isgoniți de Armatele Roșii de pe teritoriul sovietic, căutau să transforme statele din răsăritul Europei în focare antisovietice, încercând să organizeze un „cordon sanitar împotriva comunismului”. În Polonia, România, Bulgaria, Jugoslavia și Ungaria, partidele comuniste erau silite să-și ducă activitatea în neagră ilegalitate, comuniștii erau aruncați în închisori, valuri după valuri de sânge curgeau. Huli-ganismul era în floare, partidele fasciste primeau direct sau mai pe ascuns ajutorul guvernanților, criminalii — chiar dacă li se intenta un proces, — erau până la urmă achitați și felicitați, cum s'a întâmplat cu sinistrul Morărescu, asasinul a 83 țărani basarabeni.

Toate acestea făceau parte dintr-o acțiune largă pe care guvernele reac-

ționare ale Europei o duceau împotriva Țării Sovietice, un adevărat războiu antisovietic, în care țările din estul și sud-estul Europei aveau rolul de avantposturi.

Partidul Comunist Român, oamenii cu vederi înaintate, au protestat, au dus campanii de demascare, s'au adresat forurilor internaționale. Delegația compusă din Barbusse, Lamy și Vernochet a stat în țara noastră o săptămână și a asistat la monstruosul proces, care a urmat masacrului celor 2000 de țărani la Tatar-Bunar, masacru patronat și organizat de burghezia reacționară prin sluga lor dela ministerul de interne, Tătărescu.

Anunțând venirea delegației în țara noastră, ziarele, chiar cele care se intitulau independente, își exprimau nădejdea că Barbusse va fi „conștiincios și obiectiv”.

Volumul „Les Bourreaux dans les Balkans” (Călăii în Balcani — 1926) în care marele luptător și-a consemnat constatările din călătoria sa în țările balcanice, este într'adevăr o strălucită dovadă a conștiinciozității cu care s'a informat și a obiectivității cu care a prezentat oamenii, faptele, realitățile dela noi. Acestea sunt conștiinciozitatea și obiectivitatea scriitorului aflat pe pozițiile înaintate de luptă ale proletariatului revoluționar.

„*Eu sunt revoluționar și internaționalist* — spune Barbusse la începutul acestui volum. *Eu am devenit din ce în ce mai mult revoluționar și internaționalist, față de evenimentele istorice care au marcat începutul primului sfert al sec.-XX, și în legătură cu ele*”. Analiza pe care o face Barbusse stării de lucruri din România de după primul război mondial, demască violent clicile care se succedau la guvern, având doar preocuparea de a jefui, de a exploata, de a menține întunericul în masele muncitoare. „*Guvernul României, ca și cele ale altor țări din Balcani — nu reprezintă poporul decât*

în formularele diplomatice", spune Barbusse despre conducătorii reacționari de atunci, dușmani înverșunați ai Uniunii Sovietice. Despre „*gubernanții albi cu mâinile roșii*”, contrarevoluționarii constituiți în haită de asasini și bandiți, despre sinistrele închisori și în primul rând despre Dof-tana, despre mizeria poporului, despre procesele înscenate comuniștilor, despre asasinatelor în masă patronate de guvern, despre toate ororile unui regim de sângeroasă teroare, Barbusse vorbește în cartea sa cu o nemăsurată revoltă.

Despre Tătărăscu, odiosul călău al țăranilor basarabeni, Barbusse scria: „*Tătărăscu confundă mereu și în mod conștient pe comuniști și sindicaliști, cu teroriștii și bandiții*”, iar în altă parte, denunțând masacrele pe care guvernul român le săvârșea în Basarabia, spune: „*Se ucide în masă. Tătărăscu a mărturisit că s'a vărsat mult sânge în Basarabia, dar că „aceasta era și necesar”*”.

Procesului dela Tatar-Bunar îi consacra Barbusse un capitol întreg. În 1924, țăranii din câteva sate basarabene, nemaiputând îndura persecuțiile de tot felul, nenumăratele crime pe care le comiteau autoritățile românești, prigoana împotriva populației ruse — s'au răsculat.

Guvernul român a înăbușit această răscoală cu o cruzime, egală doar celei cu care guvernul Țancov în Bulgaria reprimase o răscoală asemănătoare în 1923. „*Atrocitățile din alt ev*” — cum le numește Barbusse — și în urma cărora au fost uciși peste 2000 de țărani, au culminat cu un monstruos proces, unic în istorie până la acea dată, prin numărul mare de acuzați, prin ecoul în presa din lumea întreagă.

Barbusse a denunțat cu violență caracterul antisovietic al acestui proces, demascând pe stăpânii din acea vreme ai României, începând cu regele și guvernul și sfârșind cu instrumentele lor

— funcționarii trimiși în Basarabia.

Dela un capăt la altul, procesul a fost o înscenare murdară, un prilej pentru a fi calomniată Uniunea Sovietică, Partidul Comunist (bolșevic) și conducătorii săi.

Barbusse reproduce o serie de mărturisiri zdrobitoare asupra felului cum a decurs procesul, mărturisiri care nu numai că demască monstruoșitatea procesului, dar se transformă într-o arzătoare acuzație împotriva celor ce l-au organizat. Mărturiile acestea sunt luate dela interogatoriile procesului; fără îndoială ele n'au putut apărea în presa mercenară a criminalului regim burghez; iată două din ele: „*Au săpat o groapă — spune acuzaatul Pavel Chirilenco, m'au vârit în ea și m'au îngropat de viu, dacă nu spun „adevărul”, adică să spun că am avut arme și am uneltit împotriva armatei române*”. Alt acuzat, Ștefan Băiractar, arată cum i s'au smuls declarațiile false la instrucție: „*Am spus așa pentru că m'au silit să spun și pentru că m'au bătut groaznic. Mi-au apăsat ochii cu vârful unui băț și mi-au smuls mustățile*”.

Protestul lui Barbusse cere în același timp puterilor europene să intervină cu influența lor pentru a opri teroarea din Balcani: „*Faptele pe care le denunțăm ne impun datoria să facem un apel energetic la conștiința publică mondială. Ea nu mai poate rămâne nepăsătoare în fața crizei ascuțite de barbarie, care se deslănțuie azi într-o întreagă parte a bătrânului nostru continent*”.

Reacționarii din România au căutat să-i facă lui Barbusse greutăți și i-au arătat o dușmănie care a întrecut orice limite. Un obscur ziarist a falsificat declarațiile pe care Barbusse le-a făcut la Constanța. Huliganii gogo-cuștiți au încercat să organizeze împotriva lui Barbusse o manifestație ostilă în fosta piață a Cercului Militar. Dar această manifestație a fost zădărnicită de mas-

sele muncitoare. Este dela sine înfăles că au fost arestări — desigur, dintre muncitori. Ziarele reacționare au pornit o campanie împotriva lui Barbusse, acuzând guvernul care a dat viză de intrare în țară și socotind vizita scriitorului drept o atingere a suveranității naționale. „Este intolerabil ca Barbusse, care vine în numele Rusiei Sovietice, să poată ancheta la noi, atingând suveranitatea noastră națională”, spune un deputat în parlament.

„Guvernul a făcut o greșală deschizând larg porțile țării lui Barbusse” — continuă acelaș deputat. Iar Goga, în ziarul huligan „Indreptarea” scrie: „Ne-am săturat de această falangă de anchetatori care, de 7 ani, vin în numele vreunui grupuleț oarecare, să examineze problemele vitale ale României. Noi suntem inatacabili „intra muros”.

Dacă adăugăm că și conducerile reacționare ale Uniunii Scriitorilor și Sindicatului Ziariștilor au socotit vizita lui Barbusse drept „o imixtiune a străinilor în treburile politice interne ale României”, vom înțelege ușor că manifestația huliganică din 22 Nov. 1925 era de fapt atitudinea coaliției reacționare care se înscăunase la cârma țării și vom înțelege de asemenea că era o nouă deslănțuire de ură împotriva clasei muncitoare și a Partidului comunist.

Dar acest val de ură împotriva lui Barbusse s'a lovit de dragostea cu care clasa muncitoare condusă de comuniști, l-a înconjurat pe marele luptător, a cărui venire în țara noastră a însemnat o contribuție la lupta dusă de poporul nostru muncitor împotriva jefuitorilor și dușmanilor săi și a făcut cunoscută această luptă — odată mai mult, — întregii Europe.

„Eu înțeleg bine că marele reproș — răspundea Barbusse atunci, tuturor atacurilor și calomniilor murdare — pe care mi-l fac cei ce se sforțează, prin șicanele lor, să ridice chestiunea până la suveranitatea națională — e

mai ales că eu nu m'am arătat gata să țin un discurs plin de elogi la adresa guvernului român”.

În „Omagiul adresat României” pe care-l adresează Barbusse poporului român la plecarea sa din țara noastră, el își mărturisește dragostea și solidaritatea cu cei ce muncesc și sufăr, exprimându-și convingerea în eliberarea lor de exploatare. Cu aceeași dragoste, sporită mereu cu trecerea anilor, oamenii cinstiți din țara noastră, clasa muncitoare, Partidul ei — au păstrat vie amintirea lui Barbusse, au prețuit opera sa, armă puternică în lupta pe care o duc pentru pace și progres

Barbusse este un mare artist. Cărțile sale, documente puternice ale realității, sunt în acelaș timp realizări de înalt nivel artistic. Sinceritatea în prezentarea oamenilor și întâmplărilor, pe care le urmărește adânc și pe care le zugrăvește realist, transmite cititorului o emoție care-l copleșește. Paginile romanului „Le feu” cuprind personaje reale, fapte care s'au petrecut în realitate. Dar fiecare personaj întruchiează o întreagă categorie, fiecare faptă e tipică pentru un șir întreg de alte fapte. Puternic individualizați prin fondul lor adânc uman, prin particularitățile lor specifice, oamenii cărților lui Barbusse învață pe cititori să lupte și să se bucure, să iubească și să urască odată cu ei. În acelaș timp scriitorul surprinde legăturile dintre oameni, îi caracterizează prin expunerea succintă a faptelor, sau îi pune să vorbească, să ia atitudine. Limba lui Barbusse, a eroilor săi, imaginile, descrierile, sunt de o vigoare rar întâlnită până la el în literatura franceză.

Forța scriitorului de a crea eroi vii, care atrag și conving, se datorește talentului său deosebit, desigur, dar în primul rând conștiinței sale despre rolul scriitorului. Legătura cu viața, adevărul vieții este datoria lui supremă,

realismul este metoda lui de creație. „*Cel care și-a ales misiunea de a arăta adevărul în operele sale, poate fi el orb față de relele care există în lume și față de soluțiile care, deasemenea, există? Scriitorul care se ține în mod sistematic departe de marile idei sociale și politice, își trădează misiunea lui de scriitor și necinstește demnitatea lui de om, pentru că atrocitățile universale nu pot fi schimbate decât prin măsuri de ordin politic*“.

Rolul acesta de factor activ, pe care-l are scriitorul în opera de transformare a societății, clar afirmat de Barbusse, e completat de concepția asupra orientării scriitorului spre viitor: „*Trebuie ca scriitorii să știe să vadă clar, să vadă departe și să spună adevărul*“.

„*Scriitorul, gânditorul... trebuie să știe să vadă dincolo de preținsele avantajii imediate... și mai departe decât timpul pe care-l trăim*“, — spune el în 1919. Aceasta devine pentru Barbusse o caracteristică pe care o putem numi pe drept cuvânt perspectiva revoluționară a scriitorului-luptător. „*A vedea departe, înseamnă a vedea just*“, își transformă el convingerea în maximă.

Despre concepția lui Barbusse asupra rolului artei, Gheorghe Dimitrov spunea: „*Barbusse a înțeles cu claritate că creația artistică trebuie să fie pusă în slujba omenirii muncitoare, care luptă pentru eliberarea sa de sub jugul capitalului și că adevăratul artist nu poate să se țină departe de această luptă măreață. Numele lui Barbusse va străluci cu litere de foc pe drapelele milioanei de oameni ai muncii, în lupta contra lumii vechi, lumea exploataării, a sclaviei și a războaielor de jaf*“.

Acestea toate subliniază și accentuează caracterul realist al operei lui Barbusse. Epoca în care el a creat este o epocă, în care decadentismul caracterizează literatura imperialistă. Agonia orânduirii capitaliste, aflate în pragul

prăbușirii, se reflectă puternic în literatura acestei epoci, în care Barbusse aduce un suflu nou, al creației care-și trage esența din viața de toate zilele și care militează în slujba masselor largi muncitoare. Realismul, deci, este trăsătura esențială a romanelor și navelor lui Barbusse, care însă nu se oprește aici, ci caută să meargă mai departe, să deschidă perspective, să găsească soluții asupra viitorului.

O minunată ilustrare a felului cum concepe Barbusse literatura, este lucrarea sa despre Zola. Barbusse subliniază caracterul combativ al literaturii lui Zola, aportul acestuia în lămurirea afacerii Dreyfus, felul cum Zola demască trădarea, etc. Apreciind faptul că autorul lui „*Germinal*“ a căutat să-și extragă subiectele din viața de toate zilele, deci din realitate, Barbusse critică limita pe care Zola n'a isbutit să o depășească și anume faptul că n'a știut să vadă esențialul, ci s'a oprit la fapte mici, mai puțin sau chiar deloc semnificative, dându-le însă o amploare nejustificată. Barbusse arată cum Zola, încercând să meargă cu analiza adânc în realitate, n'a mai fost în stare să lege faptele izolate pe care le-a surprins, s'a lăsat copleșit de ele, n'a isbutit să realizeze sinteze, a frânt posibilitatea perspectivei și a ancorat în concluzii false, artificiale, nelogice.

„*Romanul exclusiv proces-verbal sau înșiruire de procese-verbale, rezultat din clasificarea fișelor de observație?*“ întrebă Barbusse, cu întrebarea care indica una din caracteristicile naturalismului. Nu — *Trebuie să dăm rezultatele brute ale observațiilor, sinteza vieții*“. Și continuă: „*Meșteșugul nostru, spun artiștii, este de a zugrăvi realitatea epocii noastre. Fie. Să reluăm această formulă care e valabilă mereu. Dar să specificăm: să zugrăvim realitatea întregă, așa fel ca niciun aspect esențial să nu rămână în umbră*“.

„*A zugrăvi realitatea întregă, acea-*

sta implică înțelegerea conștientă a frământărilor contemporane”.

Apreciind cu totul negativ naturalismul lui Zola, pe care-l condamnă, Barbusse scoate în evidență că, pentru un revoluționar, singura metodă de creație este cea realistă, principalul scop al artei e de a educa, de a mobiliza masele în lupta pentru un viitor fericit.

Făurirea acestui viitor fericit e indicată cu claritate. Numai faptul că Barbusse a fost un scriitor situat puternic pe pozițiile de luptă ale proletariatului revoluționar l-a ajutat să poată întrevădea cu atâta curaj și cu atâta siguranță viitorul. Barbusse ne arată și cum trebuie folosită în mod creator, moștenirea literară a înaintașilor într-ale scrisului. El critică limitele și devierile lui Zola, dar arată și elementele pozitive ale operei lui: critica violentă care se desprinde din paginile acestei opere — și indică ce anume și în ce sens trebuie folosit și dezvoltat mesajul lui Zola. Barbusse arată că e un merit al lui Zola de a fi scris despre muncitori, despre viața de mizerie în care ei sunt siliți să trăiască. Dar aceasta este oare de ajuns? Nu — răspunde Barbusse — ci mai trebuie arătată și soluția, calea pentru lichidarea nenorocirilor.

„Este posibil să descriem și să explicăm, chiar și parțial, societatea actuală — se întreabă Barbusse — fără să arătăm descompunerea orânduirii burgheze, descompunerea regimului burghez? Și fără să arătăm că toate șansele îndreptării și regenerării se află în marile mase de oameni — până acum reduși la starea de robi? Zola, scria, acum mai bine de treizeci de ani, în fișele lui de lucru: Nu e speranță decât în popor. Să preluăm, pe linia mării tradiții pozitive și materialiste, dar mai puternic și mai limpede, cuvântul ultimului dintre marii noștri maeștri: Nu e speranță decât în proletariatul internațional și în organizația sa”.

Aici stă unul din marile merite de

scriitor ale lui Barbusse: de a fi sesizat și de a fi spus răspicat, că viitorul va aduce construirea unei noi orânduiri, și că forța care va conduce masele în luptă către acest viitor, este proletariatul organizat.

Lupta lui Barbusse nu s'a sfârșit odată cu moartea lui. Dușmanii păcii, pe care el i-a demascat cu atâta vigoare și care au isbutit să deslănțuie în 1939 un al doilea măcel mondial, sunt azi combătuți cu arme puternice; între care literatura lui Barbusse ocupă un loc de cinste, iar lupta lui constituie o pildă nemuritoare de viață închinată binelui obștesc.

Urișele greve muncitorești din toate țările supuse dolarului, marile frământări din țările coloniale, sunt manifestări ale acestei lupte. Lagărul războiului scade din ce în ce; cu toate sbaterile lui, imperialismul ațâțător la războaie, este în agonie, se prăbușește. Ce altceva decât manifestări ale monstrului în agonie este agresiunea din Coreea, sunt provocările împotriva Chinei, încercările de a-și menține jugul și exploatarea în Vietnam?

Iar lagărul păcii în fruntea căruia stă Uniunea Sovietică, țara care pășeste astăzi la construirea celei mai înaintate orânduiri — cea comunistă — lagărul acesta crește, se întărește zi de zi. Politica de pace a Uniunii Sovietice demască neconținut provocările imperialiste, zădărnicește încercările de a deslănțui războiul.

Lupta pentru pace pe care a dus-o Barbusse cu ani în urmă a demascat pregătirile celui de al doilea război mondial. Dar din acest războiu, provocatorii lui au ieșit mai slabi, lanțul imperialist a slăbit și mai mult prin crearea democrațiilor populare. Nenorocirile și disfrugerile semănate în toată lumea de mănunchiurile de criminali, care conduc țările imperialiste continuă azi împotriva popoarelor pașnice.

Dar mânia popoarelor nu poate fi înăbușită, popoarele își vor cuceri libertatea.

Poporul muncitor din țara noastră construind socialismul, contribuie la apărarea păcii, în a cărei armată Barbusse a fost unul din conducători. Victoriile noastre pe plan economic, cultural, social, contribuie la construirea unei orânduiri către care năzuiam masele muncitoare, atunci când ne vizita țara Barbusse, cu ani în urmă, năzuință pe care el a știut s'o surprindă și s'o fixeze în cărțile sale.

Viziunea lui a prins viață din ce în ce mai mult; țara noastră se apropie cu pași repezi de socialism, după exemplul și cu ajutorul Uniunii Sovietice și al lui Stalin, Marele Om „cu cap de savant, cu figură de muncitor și cu haină de simplu soldat“.

Oamenii muncii din țara noastră sunt adânc conștienți de necesitatea luptei pentru apărarea cuceririlor lor, pentru apărarea păcii. Ei se încadrează cu avânt în frontul păcii, un front

larg, condus de o țară mare și puternică. Un asemenea front uriaș al păcii, visat de Barbusse și pe care el nu a mai trăit să-l vadă.

Lupta lui Barbusse este astăzi lupta celor peste trei sute milioane de oameni care au semnat apelul pentru interzicerea bombei atomice, pentru pace, număr care crește mereu, pentru a împiedica un nou război; este lupta pentru libertate, care însuflețește oamenii din țările eliberate și pe cei care suferă încă sub apăsare.

În acești oameni, ca și în eroii lui Barbusse din romanele și nuvelele sale, „strălucesc — după cum spune Gorchi — scântele unei noi conștiințe! Din aceste scântei trebuie să țâșnească o flacără care să curețe pământul de noroiul, de sângele, de minciuna și de ipocrizia, create de demonul capitalului“. Biruitoare pe un sfert din suprafața globului, flacăra aceasta, care a luminat viața lui Barbusse, va fi biruitoare pe întreg pământul.

DESPE MANUALUL DE TEORIE A LITERATURII

La sfârșitul unei lecții de teorie a literaturii, în cele câteva minute rezervate pentru ca elevii să poată pune întrebări cu privire la ceea ce li s'a părut neclar, una dintre elevele clasei a VIII-a a unui liceu din Capitală și-a exprimat astfel nedumerirea:

„Tovarășă Profesoară, dar cu literatura imperialistă, ce-i? Citim mereu în gazete...”.

Întrebarea aceasta ni se pare plină de tâlc. Fără să-și dea seama, prin observația sa făcută spontan, eleva cu pricina a ridicat o chestiune strâns legată de problema centrală a cursului de teorie a literaturii, de slăbiciunea lui esențială: alunecarea pe panta obiectivismului. Într'adevăr, după ce parcurgi manualul de clasa VIII-a îți pui în mod firesc aceeași întrebare: a dispărut literatura imperialistă? Nu mai avem dușmani? De ce nu se vorbește nimic despre lupta — din trecut și de astăzi — între realism și antirealism, expresie, pe plan literar, a luptei de clasă între exploatați și exploatați?

Spiritul obiectivist în care sunt tratate problemele întunecă elementele pozitive pe care le cuprinde manualul de teoria literaturii. Și aceste aspecte pozitive nu sunt puține la număr.

Manualul are în primul rând meritul de a rezolva o problemă acută în

învățământ. După scoaterea din circulație a vechilor manuale, neștiințifice și otrăvite de ideologia burghezomoderimii, școala noastră avea neîntârziată nevoie de manuale noi. Acestea erau necesare nu numai elevilor, dar și profesorilor, ei înșiși insuficient orientați în chestiunile esteticei marxist-leniniste. Orice zi de întârziere, însemna o pierdere gravă, riscul perpetuării unor confuzii și greșeli serioase. Apariția manualului a fost deci primită cu justificată satisfacție. Interesul pe care l-a deșteptat a trecut chiar dincolo de cercurile școlare. Sub titlul „Noțiuni de teorie a literaturii”, Editura de Stat l-a tipărit și într'o ediție destinată masei largi. Ediția a fost mult căutată, ceea ce dovedește că numeroase categorii de cititori simțeau nevoia să-și precizeze științific noțiunile cu privire la teoria literaturii.

Manualul de față putea fi utilizat în acest scop, căci el se străduia să lumineze problemele literaturii pe baza unei concepții științifice, pe baza esteticei marxist-leniniste.

În acest spirit a fost tratată just problema originii artei de pildă, arătându-se că „arta s'a născut din necesitatea omului de a supune natura înconjurătoare, pentru a-și putea satisface mai ușor trebuințele materiale ale

existenței sale". (I, 7).

S'a insistat apoi asupra rolului însemnat pe care-l joacă arta în societate, atât prin cunoștințele pe care ni le transmite cu privire la realitate, cât și prin acțiunea ei educativă, transformatoare.

Se vorbește deasemenea — din păcate foarte sumar și neargumentat — despre legătura dintre artă și lupta de clasă: „Opera literară oglindește întotdeauna idealurile sociale ale creatorului ei. Tocmai deaceia literatura, ca și întreaga artă, este legată de lupta de clasă și are un caracter politic”. (I, 11).

Tot așa, în trecut, se pomeneste ceva și despre caracterul popular al artei realiste: „Adevărații scriitori au fost și sunt totdeauna legați de năzuințele poporului lor. Tocmai deaceia poporul îi înțelege și-i iubește, iar opera lor pătrunde în mintea, inima și voința poporului”. (I, 12).

Științific — deși incomplet — este tratată problema tipizării, insistându-se asupra unității dialectice, pe care este construită imaginea tipică: „Insemnătatea literaturii constă în faptul că ea ne redă imagini tipice, adică generalizate. Însă, deși sunt tipice, imaginile în operele literare sunt în același timp și individuale”. (I, 28).

Tot dialectic sunt văzute și raporturile dintre genurile literare, enunțându-se ideea justă că nu există **graniți** absolute între un gen și altul: „După cum nu există operă lirică, care, exprimând gândurile și sentimentele scriitorului, să nu cuprindă nici o aluzie la viața care le-a provocat, tot așa nu există operă epică care să reflecte viața și să nu cuprindă gândurile, emoțiile, stările sufletești, provocate de aspectele vieții”. (II, 8). Sau, încă și mai, răspicat: „Gruparea operelor pe genuri și specii literare nu este o chestiune inutilă și formală. Ea pune oarecare sistemă în clasificarea lor și dă posibilitatea de a adânci înțelege-

rea temelor și a ideilor acestor opere. Apariția diverselor și numeroaselor specii literare s'a născut din necesitatea ca literatura să poată cuprinde întreaga complexitate a aspectelor vieții. Însă, după cum feluritele aspecte ale vieții sunt legate strâns între ele, se condiționează, se întrepătrund, tot astfel nu se poate trage o linie de demarcație precisă între producțiile lirice, epice, dramatice sau între speciile acestor genuri”. (I, 10-11).

Un merit deosebit al manualului stă în faptul că tezele teoretice sunt legate de exemple concrete. Toate afirmațiile, toate noțiunile aduse în discuție, sunt ilustrate printr'un text, în genere bine ales. Chiar dacă adesea comentariul e foarte redus, simpla prezență alăturată a unui fragment ales cu chibzuință înseamnă un început de aplicare concretă, un îndemn să treci singur la aplicarea pe viu a enunțurilor teoretice.

Uneori, se fac și comentarii mai ample. Acolo unde astfel de analize literare există, ele sunt juste și cuprinzătoare. Merită să fie amintite în acest sens lămuririle date în cuprinsul capitolului „Romanul”, despre operele „Mama” de Gorchi și „Mitrea Cocor” de M. Sadoveanu.

Alcătuitorii manualului au fost preocupați să utilizeze experiența literaturii sovietice. Ei au arătat valoarea pildei mărețe a scriitorilor ruși și sovietici, deși nu au insistat suficient asupra acestui lucru. Au pomenit despre frontul mondial al Partizanilor Păcii condus de Uniunea Sovietică, dar tot numai într'un scurt paragraf.

Mai bogată a fost utilizarea directă a materialului sovietic. În expunere sunt intercalate citate valoroase pentru luminarea problemelor dezbătute. Cel mai des se recurge la Maxim Gorchi, problema tipizării: I, 17, dramaturgiei: II, 10, a vechimii preocupărilor estetice la om: I, 5, etc. Întâlnim însă și citate din Belinski (legătura dintre poet și năzuințele poporului II,

7), Cehov (arta compoziției unei opere literare I, 47), Ostrovski (caracterizarea scriitorului sovietic. I, 15) etc.

Astfel de citate sunt utilizate nu numai pentru a lămuri probleme teoretice ci și pentru a servi drept puncte de sprijin în caracterizarea anumitor opere analizate, ca de pildă atunci când sunt amintite cuvintele lui Lenin cu privire la romanul „Mama” al lui Gorchi. (III, 14).

Adeseori, se dau referințe despre operele scriitorilor ruși și sovietici, subliniindu-se valoarea lor deosebită. (Cap. Situația scriitorilor în trecut și azi), sau familiarizând pe elevi cu opere reprezentative în diverse genuri și specii literare (poemul eroic, etc.).

Dealtfel aplicarea teoriei literare se face și pe texte din scriitorii ruși sau sovietici: „Așa s'a călit oțelul” de Ostrovski, „Mama” de Gorchi, „Tânără gardă” de Fadeev, „Lenin” de Maiacovski, „Drapelul” de Cataev, etc.

A fi găsit multiple căi pentru a apropia pe elevi de bogăția culturii ruse și sovietice este unul din meritele de seamă ale manualului de clasa VIII-a.

În sfârșit, trebuie să consemnăm ca o realizare pozitivă alegerea materialului antologic. Sunt prezenți prin operele lor scriitori de frunte, clasici și contemporani. Cu puține excepții (la capitolele Fabula, Schița, Nuvela, Cântecetele de dragoste), bucățile alese sunt reprezentative atât pentru scriitorii respectivi, cât și pentru specia literară pe care trebuie s'o illustreze.

Toate aceste elemente pozitive din manual sunt însă întunecate, așa cum spuneam la început din cauză că lucrarea nu este adânc pătrunsă de spirit de partid. Pierzând din vedere țelurile de luptă ale clasei muncitoare în momentul de față; nepunând fiecare gând, fiecare afirmație, în slujba marelui cauze a proletariatului — ci tratând problemele în spirit obiectivist, alcătuirii manualului nu au putut realiza, în ansamblu, sarcina esențială ce le

stătea în față. Masele de elevi, profesori, și, dincolo de acest cerc, publicul cititor mai larg, așteptau cu nerăbdare, aveau nevoie de o lucrare științifică, pe bazele estetice marxist-leniniste, o lucrare care să le servească pentru a se orienta just în problemele de teorie a literaturii, o lucrare care să fie astfel o armă de luptă împotriva ideologiei dușmanului de clasă.

Pentru a realiza o astfel de lucrare, alcătuirii ar fi trebuit, în primul rând, să fie preocupați a deosebi, pe temeiul spiritului de partid, esențialul de neesențial, pentru a situa în centrul studiului problemele cele mai însemnate, problemele-cheie ale teoriei literaturii.

Ori, în manual, lucrurile se petrec tocmai invers. Probleme fundamentale ale estetice marxist-leniniste lipsesc cu totul, sau sunt tratate în treacăt, fără a li se da importanța cuvenită. Astfel, încă dela început, manualul ocolește problema de bază dela care ar fi fost firesc să pornească. Nu se vorbește despre învățătura marxistă cu privire la artă ca manifestare suprastructurală, determinată deci de baza societății. Nu se vorbește nimic despre teoria leninistă a reflecției, despre teza lui Lenin cu privire la cele două culturi antagonice și despre spiritul de partid în literatură. Deaceia, chiar dacă — așa cum menționam mai sus — se afirmă într'un loc că arta este legată de lupta de clasă, afirmația aceasta rămâne izolată și nefundamentată temeinic în manual.

Un curs de teorie a literaturii în care să nu se pună problema raportului între conținut și formă, pare o imposibilitate. Și totuși, manualul de față izbutește și acest lucru de necrezut. Nu numai că nu desbate problema într'un capitol separat, dar nici măcar nu enunță principiul indisolubilei legături între conținut și formă, legătură bazată pe primatul conținutului.

Ignorată cu totul este și problema

curentelor literare. Deaceia toate chestiunile sunt expuse ca și cum mijloacele literare, genul, stilul, etc., ar fi independente de metodele de creație artistică. În fond, manualul înfățișează concepția realistă în artă. Dar el nu o spune explicit și mai cu seamă *nu o opune* hotărît concepțiilor antirealiste. Nedesbătând niciodată problema, ignorând cu totul lupta între realism și antirealism, dealungul istoriei și astăzi, manualul provoacă grave confuzii, dă o imagine falsă despre chestiunile literare dezarmându-te în lupta contra ideologiei dușmanului de clasă. Caracterul acesta obiectivist se simte până și în formulări. Deși nicăieri nu s'a amintit măcar că există o literatură realistă și că aceasta se deosebește radical de cea antirealistă, manualul discută mereu despre „literatură” în general, fără nici o precizare suplimentară. Astfel, caracteristicile literaturii realiste sunt extinse, în mod cu totul greșit și periculos, asupra oricărui fel de literatură, atunci când se afirmă de pildă: „Operele literare ne înfățișează artistic viața oamenilor” (I, 9) sau: „Cuvântul literatură denumește... totalitatea operelor literare, artistice, adică totalitatea lucrărilor care exprimă artistic, prin cuvinte, gândurile și sentimentele poporului în imagini cu tablouri vii” (I, 8), etc.

Nici principiile realismului socialist nu sunt lămurite nicăieri. Elevii sunt astfel lipsiți de posibilitatea de a înțelege ce uriaș salt calitativ a făcut arta în epoca socialismului și totodată ei sunt îndepărtați de problemele centrale ale literaturii noastre de azi, literatură a cărei sarcină esențială este tocmai însușirea temeinică a metodei realismului socialist.

Acelaș efect — îndepărtarea de problemele actualității — îl are și faptul că nu este prezentată, cu importanța cuvenită, învățătura leninistă despre caracterul popular al artei realiste. Cele

câteva rânduri în care se face aluzie la această teză fără a o numi însă explicit (I, 12) sunt cu totul insuficiente. După pilda Uniunii Sovietice, noi luptăm astăzi pentru adâncirea caracterului popular al artei noastre, luptăm pentru ca — atât prin conținut cât și prin formă — operele literare să-și aibă rădăcinile adânc înfipte în masele poporului muncitor și să servească interesele acestor mase care se ridică spre lumină, spre o viață fericită. Și elevii trebuie să înțeleagă acest lucru.

Ei trebuie să înțeleagă deasemeni că, din contra, în lagărul imperialist, arta își pierde acest caracter popular și se îndepărtează de realitate. Deaceia socotim ca o greșală însemnată faptul că în manual nu s'a arătat atitudinea dușmănoasă a burgheziei față de adevărata cultură din momentul în care ea încetează de a mai fi o clasă în ascensiune, faptul că nu s'a vorbit nimic despre putreziciunea artei burgheze în faza imperialismului și despre datoria noastră de a combate o atare artă.

O lacună deosebit de gravă o constituie omiterea tezei fundamentale staliniste cu privire la cultura socialistă în conținut și națională în formă. Ocolind-o, autorii manualului au pierdut încă un prilej de a înfățișa în mod concret și convingător mărețele înfăptuiri culturale din Uniunea Sovietică, înfăptuiri ce servesc drept pildă tuturor popoarelor iubitoare de libertate. Totodată, neadâncind această teză, negând-o de problema patriotismului și internaționalismului proletar, autorii nu au ridicat nici problema cosmopolitismului burghez și a necesității de a lupta împotriva acestei arme otrăvite a imperialismului.

O altă teză stalinistă ce trebuia folosită este cea cu privire la esențialul în realitate. „Este esențial, important, înainte de toate, — spune tov. Stalin, — nu cecece la un moment dat pare stabil dar începe să moară treptat, ci cecece se naște și se desvoltă, chiar dacă la

un moment dat pare nestabil...." Dacă ar fi fost lămurii asupra acestei chestiuni în legătură cu problemele tipizării, elevii ar fi fost înarmați cu o armă puternică pentru a demasca și combate falsele generalizări, forme subtile ale naturalismului.

Opunând artei decadente imperialiste arta realismului socialist și legând problema măestriei artistice de principiile ce stau la baza realismului socialist, manualul ar fi trebuit să lumineze și această problemă atât de importantă pentru dezvoltarea literaturii noastre. El ar fi trebuit să combată formalismul și să militeze pentru o înaltă măiestrie artistică, pentru o muncă stăruitoare de cizelare a formei așa încât aceasta să exprime cât mai credincios un bogat conținut de idei.

Cum se explică lacunele din manual? S'ar putea invoca lipsa de spațiu. Argumentul ni se pare neconcludent. Mai cu seamă dacă ținem seama de faptul că, pentru chestiuni mărunte și neimportante, s'a găsit spațiu suficient. Când din totalul de două pagini cât s'a rezervat capitolului „Literatura ca artă a cuvântului” poți folosi o jumătate pagină pentru a explica etimologic sensurile cuvântului literatură, trebuie să găsești locul necesar pentru a lămuri problemele fundamentale ale teoriei literaturii.

Ar mai putea fi o explicație: de teamă să nu depășească nivelul de înțelegere al elevilor, alcătuitoarii manualului au scurtat expunerea principiilor teoretice, ba chiar au renunțat pe rând, — ca în povestea cu Baba Dochia și cojoacele ei — la câte o problemă fundamentală, până când au răritas neînarmați, în imposibilitate de a înfrunta cu succes furtuna, atacul dușmanului de clasă. Un atare procedeu nu numai că nu a ușurat elevilor munca, dar, dimpotrivă, le-a îngreunat-o, căci i-a lipsit de lămuriri absolut necesare. Și lucru încă mai grav, s'a ajuns la o viziune necompletă sau

chiar falsă asupra lucrurilor, la promovarea unei atitudini lipsită de combativitate. Desigur, nu este îngăduit să depășești nivelul de înțelegere al elevilor. Dar această cerință nu trebuie să fie îndeplinită prin sacrificarea exactității științifice, prin sacrificarea adevărului. Din contră, tocmai respectarea adevărului științific, ar fi dus la o mai bună înțelegere din partea elevilor. Bineînțeles, cu condiția ca problemele să fie puse limpede și lămurite simplu, într'o formă accesibilă unor elevi de clasa VIII-a.

Nu poate fi deci vorba, în fond, nici de lipsa spațiului nici de nivelul de înțelegere. Ceeace a determinat în primul rând procedeul acesta care a dus la lipsuri atât de serioase a fost alunecarea autorilor pe panta obiectivismului burghez, în pofida bunelor intenții de care au fost animați.

Altfel nu ne putem explica faptul că atâtea dintre problemele de bază ale esteticii marxist-leniniste lipsesc cu totul sau au fost numai atinse în treacăt. Deosebit de semnificativă ni se pare, din acest punct de vedere, consecvența cu care alcătuitoarii manualului se feresc parcă să pună în lumină tezele fundamentale ale lui Marx, Engels, Lenin și Stalin. S'a ajuns astfel în situația paradoxală a unui curs de teorie a literaturii ce se vrea marxist-leninist, dar în care nicăeri problemele nu sunt legate de învățătura lui Marx, Engels, Lenin și Stalin cu privire la estetică, un curs în care numele făuritorilor esteticii științifice nu sunt pomenite nici măcar o singură dată în legătură cu problemele de bază ale teoriei literare, pe care ei le-au lămurit¹⁾.

1) În cuprinsul celor trei broșuri Marx este amintit numai odată (III, 5) Engels de două ori (I, 10; III, 101) Lenin de două ori (III, 9; III, 115); Stalin odată (I, 14). Dar și atunci în treacăt și nu în legătură cu o problemă de bază a esteticii.

Alunecarea pe panta obiectivismului se vedește nu numai în faptul că probleme de bază ale teoriei literare marxist-leniniste au fost complet ignorate sau nu li s'a acordat atenția cuvenită; ea apare încă și mai clară în *felul cum* au fost tratate chestiunile analizate în cadrul capitolelor existente.

Ceeace te izbește în acest manual de teorie a literaturii este lipsa lui de combativitate. Lucrarea are, în general, aspectul unui sec indicator tehnic. Se dau definiții, se fac clasificări, se înșiruie diferite cazuri posibile. Totul se reduce la o simplă „expunere”. Nu se ia atitudine față de cele expuse, nicăieri nu este atacată ideologia burgheză, nicăieri nu este începută lupta împotriva rămășițelor influenței acestei ideologii asupra literaturii noastre. Manualul rămâne îndeobște rupt de problemele practice, de sarcinile actuale ale frontului literar dela noi.

E drept, ici colo, se fac în text unele actualizări, ca de pildă atunci când, vorbind despre „Uzina vie”, comentarii arată că „nuvela lui Alexandru Sahia, astăzi când vremurile amintite în povestire sunt de mult apuse, ne dă curajul și dârzenia de a lupta mai avântat până la desființarea deplină a exploataării omului de către om în țara noastră” (I, 10-11). Deasemenea, printre întrebările puse la sfârșitul bucăților de lectură apare uneori și câte o chestiune privitoare la situația de azi. Astfel, la poezia „Unde-ni sunt visătorii” a lui Vlahuță, întrebarea a patra e formulată așa: „Care este rolul poetului (n.n. a poezilor) de azi în Republica Populară Română?” (I, 38).

Dar acestea sunt rare excepții și constituie oarecum ceva periferic. Materialul în ansamblul lui nu este legat organic de munca și lupta noastră pentru construirea socialismului, pentru înfrângerea lagărului imperialist. De aceea, în organizarea materialului fiecărui capitol, autorii nu izbutesc să scoată în evidență punctele cele mai

importante, nu știu să pună accentul pe esențial.

Iată de pildă un capitol ca „Situația scriitorilor în trecut și azi”, care, prin însăși tema lui, impunea o tratare combativă, în strânsă legătură cu actualitatea. Autorii vorbesc fără îndoială de nouile condiții de azi, de faptul că scriitorii „au început să înfățișeze în operele lor aspectele noi ale vieții sociale”; vorbesc despre noua cultură „adânc ancorată în viața și năzuințele poporului nostru și în lupta pe care el o duce pentru pace și progres”, despre pilda măreață a literaturii sovietice. Dar lucrurile nu sunt spuse destul de cald, de convingător. Și mai cu seamă nu sunt scoase în evidență probleme centrale ca aceea a adevărului patriotism și internaționalism-proletar, opus cosmopolitismului și șovinismului burghez. Autorii manualului nu se ridică aci și nu ridică pe elevi până la înțelegerea documentată a însemnătății mondiale pe care o are literatura sovietică, literatură în care învățăturile lui Lenin și Stalin despre spiritul de partid, despre valorificarea moștenirii culturale, despre realismul socialist, despre cultura socialistă în conținut și națională în formă, au fost puse în practică, devenind o realitate vie. Deaceia ei nu izbutesc să dea elevilor o îndrumare justă pentru a se orienta cu precizie în configurația actuală a forțelor într'o lume ce se împarte în două tabere opuse; nu izbutesc să le insuflă hotărîrea de a lua parte activă la luptă și încrederea nestămutată, întemeiată științific, în victoria finală a frontului socialismului și păcii, condus de Uniunea Sovietică.

În ceea ce privește situația din trecut a scriitorilor, este caracteristic pentru lipsa spiritului de combativitate faptul că manualul arată numai că, sub regimul burghezo-moșieresc, scriitorii *au avut de suferit*. Nu ne înfățișează însă deloc *cum au reacționat scriitorii progresiști*, cum au luptat ei împotriva re-

gimului asupritor, împotriva ideologiei clasei exploatoare. Tabloul trecutului apare astfel ciuntit și falsificat, lipsit de elementul cel mai valoros: tradiția progresistă a scriitorilor luptători. Nu vedem deloc că au existat în trecut două culturi, nu una singură; nu vedem că s'a desfășurat neconținut lupta între realism și antirealism, între reprezentanții clasei muncitoare și cei ai burghezo-moșierimii. Este semnificativ faptul că despre scriitorii-luptători, despre „luptă” se vorbește abea în paragraful privitor la literatura de după 23 August ca și cum nu tocmai prin luptă se ajunsese și la acest 23 August. Și chiar atunci când se pomenește pentru prima dată despre luptă nu se arată *împotriva cui*, ci numai *pentru ce* se duce lupta, ca și cum nu ar mai exista dușmani atât înlăuntru cât și în afara hotarelor țării.

În același spirit obiectivist este lucrat și capitolul „Literatura ca reprezentare tipică a vieții”. Aci se arată just în ce constă tipizarea. Dar, în mod semnificativ, se omite referirea la formularea atât de clară pe care Engels a dat-o cerinței fundamentale a artei realiste: „Caractere tipice în împrejurări tipice”. Mai mult încă: nici nu-ți dai seama din expunere că numai arta realistă tipizează just și că această artă se opune celei antirealiste. Neintroducând în expunere învățătura lui Stalin cu privire la ce este esențial în realitate, autorii manualului nu pot lămurii științific ce este într'adevăr tipic într'un moment istoric dat. Și astfel, ei nu ajung să ia atitudine combativă împotriva manifestărilor mai evidente (limitarea la un caz izolat) sau celor mai subtile (generalizare falsificatoare, statistică, care nu surprinde esențialul, noul) pe care le îmbracă naturalismul. În genere, întreg acest capitol este rupt de problemele practice ale literaturii noastre în momentul de față. Nu se vorbește nici de urmele de naturalism, nici de schematismul ce mai persistă

în unele opere ca rezultat al necunoașterii adâncite, în spirit partinic, a realității complexe a vremurilor noastre. Nu se vorbește nimic de lupta pe care scriitorii noștri o dau pentru a înlătura aceste piedici și a făuri astfel opere pătrunse de spirit de partid, realist-socialiste.

La capitolul despre: „Compoziție”, în loc să se înșiruie numai diversele posibilități, declarându-se că scriitorii fac „uneori” așa, „alteori” altfel, trebuia să se arate cum aceste variate posibilități se leagă de exprimarea cât mai adecuată a unui anumit conținut, și de originalitatea, de „stilul” fiecărui scriitor. Era deasemenea foarte important să se lege chestiunea compoziției de aceea a metodei și concepției. Ar fi trebuit să se pună față în față procedeele întrebuițate de scriitorii realiști preocupați să scoată cât mai clar în evidență conținutul, esențialul din viață; și pe de altă parte, procedeele scriitorilor antirealiști, care lungesc și scurtează arbitrar timpul, inventă procedee care de care mai monstruoase de intervertire a ordinii normale, tocmai pentru a ascunde realitatea, pentru a ascunde esențialul și a servi astfel interesele claselor exploatoare ce se tem de realitate. S'ar fi putut deasemeni aminti dificultățile de care se mai izbesc scriitorii noștri în strădania lor de a evita lungimile inutile, întârzierea fără rost asupra unor episoade nesemnificative.

Tot astfel, în capitolul despre peisaj, în loc de simpla constatare: „peisajul poate fi în armonie sau poate contrasta cu stările sufletești sau cu situațiile personajelor”, se impunea o adâncire a problemei pe baza raportului dintre conținut și formă. Trebuia arătat că în operele artei antirealiste, descrierea naturii reprezintă o fugă de realitatea complexă a problemelor sociale. Se putea pune de asemenea problema felului cum trebuie să fie prezentată natura în operele scriitorilor noștri: necesitatea

ca să fie simțită prezența omului, a omului care luptă cu dușmanul de clasă, dar și cu forțele oarbe ale naturii pentru a-și construi o viață fericită.

Capitolul despre personaje — redus și el la o simplă catalogare de modalități posibile — s'ar fi convenit să discute despre gruparea personajelor pozitive și negative, despre sarcina ce stă în fața scriitorilor noștri de a construi personaje pozitive la înălțimea oamenilor vii pe care viața nouă a republicii noastre îi face să iasă la iveală. Se putea discuta deasemenea legată de principiul spiritului de partid și de metoda realismului socialist — problema atât de importantă a alegerii personajului principal al unei opere, printre diferiții eroi ce intervin în desfășurarea acțiunii.

Tot obiectivist sunt tratate „Modurile de expunere în opera literară” (narațiunea, descrierea, dialogul). Ai impresia că indicațiile date aci sunt la fel de valabile și acceptabile în orice fel de literatură, fie că servește interesele exploataților, fie pe ale oamenilor muncii.

Dar culmea în această privință o ating capitolele despre: „Figurile de stil” și „Sintaxa poetică”. Îndeplinind un adevărat „salto mortale” — periculos însă mai mult pentru spectatori decât pentru executanți — alcătuirii manualului încearcă o echilibristică ce nu poate fi și nu trebuie făcută: să desbați aceste probleme fără a lămuri raportul dintre conținut și formă.

Toate paragrafele acestor capitole sunt tratate ca o enumerare obiectivistă, de chestiuni tehnice, rupte de conținut, nelegate de poziția de clasă, de spiritul de partid. Se arată numai *cum* „înfrumusețează” figurile de stil vorbirea obișnuită, dar nu *ce* trebuie să scoată ele în evidență pentru a fi utile, recomandabile. Totul este, redus la o chestiune de „dibăcie” formală, fără a se arăta în ce *scop* trebuie întrebuin-

țată această dibăcie, care nu devine măiestrie artistică decât dacă poetul e pătruns de spirit de partid, dacă el urmărește să reliefeze un conținut bogat de idei, să reliefeze esențialul din realitate.

Când se vorbește despre metafore, cititorul este lăsat cu impresia că metafora este „frumoasă”, „poetică” *in sine*, că ea este deci recomandabilă în orice cantitate, oriunde și oricând, indiferent de conținut: „În limba vorbită noi folosim destul de des metaforele, dar ele au o foarte mare însemnătate mai ales în operele artistice. Ele sunt figurile de stil cele mai expresive, cele mai poetice. Deaceia, stilul poetic, (*incăreat* de metafore) se mai numește în mod obișnuit și stil metaforic” (I, 105, sublinierea noastră).

Iar la pag. 120, drept introducere la un nou capitol se afirmă: „Arta scriitorului constă nu numai în alegerea cuvintelor și întrebuințarea figurilor de stil, ci și în dibăcia cu care folosește diferite forme de construire a vorbirii”. Atât și nimic mai mult. Apoi se trece imediat la înșiruirea „diferitelor forme de construire a vorbirii poetului; unii scriitori fac așa, alții fac altfel, etc.

Formula „unii” și „alții”, care revine neîncetat și subliniază aspectul de înregistrare mecanică a unor posibilități tehnice, ar căpăta sens numai dacă — așa cum arătam mai sus — ea ar fi legată adânc de chestiunea punerii în valoare a conținutului și, pe de altă parte, de aceea a originalității fiecărui scriitor. („Stilul” său în înțelesul cuprinzător al cuvântului).

Așa cum se procedează însă aci, manualul — în loc să-și îndeplinească datoria de a lua atitudine combativă împotriva formalismului, — alunecă el însuși într-o tratare pur formală a figurilor de stil.

Nenumărate erau în aceste capitole pilejuriile pentru a opune artei în descompunere propagate de imperialiști, arta sănătoasă a realismului socialist.

Chiar și o problemă simplă, ca aceea a calităților limbii literare — proprietatea și claritatea — ar fi putut fi legată de principiile realismului, de teza leninistă cu privire la caracterul popular al artei; și totodată s'ar fi putut deschide focul împotriva ermetismului, a formalismului în genere, demascându-le substratul de clasă.

Deosebit de semnificativ pentru spiritul obiectivist în care sunt tratate aceste capitole, ni se pare faptul că, pentru a ilustra dreptul scriitorului de a crea noi cuvinte, alături de A. Toma este citat și Matei Caragiale (I, 99). Autorii cred deci că se pot alătura pur și simplu scriitorii atât de diferiți ca Toma și Matei Caragiale, că se pot culege și da drept model citate luate de oriunde; că aceleași principii, înțese deci mecanic și formalist, sunt valabile atât pentru arta realistă cât și pentru cea antirealistă; că problemele de formă pot fi rupte de conținut. Mergând până la capătul acestui drum, manualul ar fi putut ajunge să ne propună drept exemple citate scoase din Barbu sau chiar din scriitorii fascizați ai Occidentului imperialist.

Lipsa unei atitudini ferm partinice duce la greșeli serioase și în capitolele despre genurile și speciile literare. Manualul propune de pildă o clasificare a speciilor genului liric ale cărei implicații ni se par deadreptul periculoase. Genul liric este subdivizat în următoarele grupe de specii literare:

a) Lirica cetățenească sau politică: doina, oda, satira.

b) Lirica naturii sau peisagistă: pastelul.

c) Lirica intimă: cântecele de dragoste, cântecele glumețe, bocetele, elegia.

O atare clasificare implică ideea că „lirica naturii” și cea „intimă” sunt rupte de preocupările sociale. Ideea evident absurdă, cel puțin pentru cine gândește marxist. Tendința de a declara drept asocială o însemnată parte

a operelor poetice — căci poeziile „peisagiste” și „intime”, în special cele de dragoste, nu sunt deloc puține la număr — duce direct în tabăra dușmanului de clasă, servindu-i interesele. Căci, de aci și până la afirmarea caracterului asocial al întregii lirici, sau al artei în general, nu mai e decât un pas.

Autorii ar fi făcut mult mai bine dacă ar fi renunțat la o atare grupare a speciilor și dacă, în schimb, la prezentarea fiecărei specii, ar fi insistat asupra modului cum un anumit conținut trece într'o anumită formă literară.

Căci, tocmai fiindcă implicațiile sociale sunt prezente în orice specie literară, ceea ce interesează în primul rând este poziția de clasă pe care se situează poetul în opera sa. Nu este deloc indiferent — evident, nici pentru calitatea artistică a operei — dacă poetul luptă alături de popor, împotriva exploataților, pentru progres sau, din contră, s'a lăsat târit să servească interesele clasei în descompunere ce se agață de trecut, de ceea ce pe cale de a muri. Nu este deloc indiferent dacă, atunci când cântă dragostea, el vede în femeie un simplu obiect de plăcere, sau vede în ea o tovarășă, o luptătoare egală în drepturi; nu este deloc indiferent dacă dragostea reprezintă pentru el evadarea din lupta socială, sau din contra un imbold pentru a-și îndeplini cu mai mult elan îndatoririle față de colectivitate. După cum nu este indiferent dacă, atunci când înfățișează natura, o face pentru a fugi de realitate, pentru a se încovoia cu plecaciuni sacerdotale în fața misterelor ei, sau pentru a folosi natura drept cadru al preocupărilor sale omenești, pentru a înfățișa lupta omului care-și construiește o viață fericită. După cum, în sfârșit dela sine înțeles că nu poate fi indiferent, dacă într'o odă sau satiră poetul îmbrățișează cauza poporului muncitor, cauza progresului, sau din contra el se alătură

clasei stăpânitoare. Ori, tocmai despre aceste lucruri, manualul nu spune un cuvânt. În loc de a lua atitudine combativă, înfățișând și cu acest prilej lupta dintre arta realistă și antirealistă, manualul cataloghează speciile, separând silnic forma de conținut, rupându-se de problemele pe care le ridică lupta clasei muncitoare, în țara noastră și pe plan mondial, în momentul de față.

Cum se explică aceste grave deficiențe în tratarea problemelor atinse în diferitele capitole ale manualului? S'ar putea ca autorii să se fi lăsat adeseori handicapați de teama de a nu populariza aspecte negative din literatură. Soluția adoptată deservește însă în orice caz țelul urmărit. Fără a populariza inutil exemple negative, era totuși posibil, era absolut necesar ca problemele să fie puse just. A așunde existența dușmanului de clasă înseamnă a minimaliza primejdiile, a dezarma înainte de vreme pe cei ce sunt chemați să lupte împotriva dușmanului și să cucerască victoria.

Așa dar — atât în omiterea unor probleme de bază ale esteticii marxist-leniniste, cum am arătat la început, cât și în felul cum au fost tratate chestiunile atinse în manual — se observă același viciu fundamental: alunecarea pe panta obiectivismului, lipsa unei atitudini combative, partinice.

În afară de aceasta, manualul suferă și de anumite inexactități științifice și procedee nejuste, care creiază confuzii

Nu are, de pildă rost să se vorbească despre Compoziție înainte de a se fi vorbit de Subiect și Personaje. Ordinea nefirească în care sunt așezate aceste capitole îngreunează înțelegerea și duce la situația paradoxală ca într-o definiție să intervină noțiuni pe care elevii le vor căpăta abia mai târziu.

Un procedeu cu totul nejust este cel folosit în manual la capitolul Poe-mul. Pentru a ilustra specia aceasta li-

terară, autorii recurg la un fragment din scrisoarea a III-a de Eminescu, care, în ansamblul ei, este o satiră. Ciudat procedeu! Să izolezi un fragment dintr'un tot organic să dai un fragment dintr'o satiră drept exemplu tipic de poem!

În genere noțiunea aceasta de poem, așa cum o introduc autorii manualului, crează confuzii. Ei clasifică poemul printre speciile genului epic (pornind probabil dela traducerea termenului din limba rusă „poeme”, al cărui sens nu coincide însă cu acela, mai larg, al cuvântului „poem” în limba română). Și totuși, dau ca exemplu de poem opera „Lenin” de Maiaovski, operă pe care ei înșiși o declară răspicat „poem liric” (III, 14). Pe de altă parte, o lucrare ca „Lazăr dela Rusca” a lui Dan Deșliu este trecută în categoria baladelor, fără ca elevul să poată înțelege de ce nu e și aceasta un poem.

Lipsită de precizie este și definiția pe care autorii o dau *temei*. Ei afirmă: „Toate aspectele realității culese de scriitori și întruchipate într'o operă literară, alcătuiesc tema operei” (I, 29). Definiția duce pe un drum greșit pe cititorul neavizat, în special prin întrebuintarea termenilor „toate” și „culese”. Este oculit aci tocmai aspectul esențial al creației artistice, care, ca și știința, se ridică dela cunoașterea sensorială la generalizare. Artistul nu *culege* pur și simplu *toate* datele sensoriale, ci gândește asupra lor, *selectând* esențialul și întruchipându-l în imagini artistice, tipice.

Tot astfel, nu ne putem declara satisfăcuți nici cu definiția dată *ideei*, definiție care după numeroasele date comunicate de către profesori a ridicat ca și multe altele, dificultăți în munca de clasă. Iată cum sună definiția din manual: „Ideia care se desprinde din fragmentele de viață înfățișate de scriitor, se numește ideea operei” (I, 40). Definiția e evident neclară. În primul rând, ce sunt acele *fragmente* de viață?

Și apoi, însăși noțiunea aceasta de ideie unică așa cum rezultă de aci, e strâmtă. Nu poate fi vorba de o ideie unică ci de însăși poziția autorului față de problemele ridicate

Definiția basmului este deasemeni greșită: „In sens larg, o operă epică, cu subiect închipuit, fantastic, construit în mod armonios, (n.n.: numai basmul trebuie să fie construit în mod armonios?) se numește poveste sau basm“. (III, 93). Introducerea în definiție a „subiectului fantastic“ ca o trăsătură necesară oricărei opere ce intră în categoria basmelor, ni se pare o îngustare arbitrară a noțiunii definite. Realitatea infirmă o atare definiție. Există o întreagă categorie de basme în care subiectele sunt luate din viața de toate zilele, în care eroii sunt oameni simpli ce iau parte la lupta reală din viață, și înving datorită inteligenței și curajului lor. Dealtfel, în această privință, manualul de clasa VIII-a vine în contradicție cu cel de clasa IX, provocând astfel confuzie în mintea elevilor, care vor vedea desmințite în anul următor cele învățate în anul precedent.

Există o serie de definiții bazate pe criterii formale. Așa sunt definițiile date romanului, nuvelei și schiței. Despre nuvelă de pildă ni se spune: „Nuvela este o operă epică mai mică decât romanul ca desfășurare și cuprinde aspecte mai limitate din viață“ (III, 131). Iar când apoi se încearcă depășirea criteriului formal al extinderii, se dau drept note caracteristice nuvelei trăsături care sunt valabile pentru diferite specii literare. Căci se afirmă: „ea se caracterizează printr-o evoluție rapidă, concisă și încordată a acțiunii și un desnodământ neașteptat“.

Provocatoare de confuzie sunt și lămuririle ce se dau cu privire la ceea ce manualul numește „subiecte multiple“. Cum ar putea exista într-o singură operă, care reprezintă un tot încheiat, mai multe subiecte? Alcătuitoarea manu-

alului confundă acțiunile diverse legate de diferiți eroi, acțiuni care se împletesc și se condiționează reciproc în cadrul aceluiaș subiect, cu însuși subiectul, care nu poate fi decât unul singur, cel care concretizează tema și ideia operei.

De altfel ar fi fost de dorit — chiar imperios necesar — ca, măcar la sfârșitul unor capitole mai mari, autorii să dea modele de analiză literară, aplicând asupra unei singure opere literare cele învățate până atunci. În chipul acesta, ei ar fi putut sublinia lucrul cel mai important pe care trebuiau să-l înțeleagă elevii: — legătura indistructibilă dintre conținut și formă, legătura dintre temă, ideie, alegerea personajilor, a subiectului, a figurilor de stil, etc., condiționarea lor reciprocă pornind însă dela primatul conținutului.

Problema raporturilor dintre știință și artă este înfățișată nu numai prea sumar, (ceea ce poate duce la confuzii) dar și cu serioase greșeli. Așa de pildă, se afirmă că arta „completează cunoștințele pe care ni le dă știința despre viață“. (sublinierea noastră I, 9). Termenul acesta revine și la pagina următoare, ceea ce arată oă nu e vorba de o întâmplătoare scăpare de condei. Ori, este evident că, după concepția marxist-leninistă, așa cum rezultă clar din cele spuse de Lenin în „Materialism și Empiriocriticism“, arta nu are un rol subordonat științei. Ea nu completează pur și simplu datele furnizate de știință, ci reprezintă o altă modalitate de cunoaștere, paralelă cu cea științifică și egal de îndreptățită, de valoroasă. Există domenii ale cunoașterii în care arta a mers chiar înaintea științei, de pildă în cunoașterea psihicului, în cunoașterea raporturilor dintre oameni, a vieții sociale. Dealtfel, fără să-și dea seama, autorii manualului servesc ei înșiși un argument hotărâtor împotriva propriei lor afirmații, atunci când consemnează cuvintele lui Engels cu privire la Balzac. Căci ce altceva de-

monstrează lauda adusă operei lui Balzac decât că opera literară *realistă* a acestuia cuprindea o cunoaștere mai adâncă a realității sociale decât ceea ce se putea învăța dela toți istoricii de profesie, economiștii și statisticienii acestei perioade luați la un loc? Trebuie să notăm cu această ocazie că autorii nu au mers probabil la textul original, căci citatul dela p. 10 (I) se îndepărtează destul de mult de textul lui Engels.

Foarte grave — deși explicabile prin momentul alcătuirii manualului, sunt greșelile din capitolul despre limba literară. Între altele putem citi aci: „Limba literară e un organism viu în neconțință schimbare și progres, rezultat al schimbărilor sociale“ (I, 93). Și autorii nu se mulțumesc cu atât, ci precizează că transformările sociale se resfrâng atât asupra vocabularului cât și asupra sintaxei. Astfel de afirmații sunt în totală contradicție cu tezele expuse de tovarășul Stalin în „Cu privire la marxism în lingvistică“.

Manualul are și o serie de slăbiciuni mai mărunte: formulări nepotrivite, care uneori iau chiar aspect comic (în analiza poeziei „Iarna pe uliță“ se spune că ea trezește „sentimente de mulțumire și de extaz în fața frumuseților naturii“ (II, 39), lucruri neadâncite, etc. (Capitolul „Caracterizarea personajului“ de pildă și în special întreaga problemă a folclorului).

Ici, colo se strecoară și unele inexactități istorice: se afirmă că „primul roman cunoscut în literatură este Don Quichotte (III, 115), când și literatura antică a cunoscut romane (Măgarul de aur de Apuleius, Satiricon de Petronius, etc). În ceea ce privește literatura no-

astră, găsim în aceeași pagină o altă inexactitate: „În literatura română, primul roman social-realist „Ciocoi Vechi și noi“ este în același timp primul roman din literatura noastră“. Ori, este bine cunoscut faptul că opera lui Filimon a apărut abia în 1863, în timp ce încă din 1850 datează „Tainele inimii“ de M. Kogălniceanu, iar din 1855, alte trei romane (publicate în România literară) între care și „Manoil“ al lui Bolintineanu; însfârșit din 1862 avem celălalt roman al lui Bolintineanu, „Elena“.

Dar astfel de lipsuri sunt mai puțin grave și mai ușor de îndreptat.

Chestiunea principală rămâne aceea pe care am ridicat-o dela început: alunecarea pe panta obiectivismului. Faptul că s'a lucrat acest manual reprezentă un lucru pozitiv. Prin munca bine intenționată a colectivului care l-a redactat, s'a făcut un însemnat pas înainte. A ne opri însă la acest pas și a nu face fără întârziere pe al doilea, ar însemna să săvârșim o greșeală. Tocmai pentru că manualul de teoria literaturii are o mare importanță ideologică, tocmai pentru că zecile de mii de elevi, scriitori începători din cence, oameni ai muncii din toate colțurile țării îl studiază cu încredere; tocmai de aceea trebuie să se treacă imediat la refacerea lui. Numai astfel, curățat de greșeli și adânc pătruns de spirit partinic, manualul își va îndeplini menirea: aceea de a înlesni o justă orientare în problemele de teoria literaturii, de a fi o armă în lupta contra ideologiei dușmanului de clasă, un ajutor eficace pentru educarea elevilor și a scriitorilor legați de cauza poporului muncitor.

IN NUMELE VIETII

A scrie despre ultimul volum de versuri ale lui Dan Deşliu nu înseamnă doar să încerci o apreciere critică, cu privire la opera unui poet. Ci te obligă să atingi o seamă de probleme de bază ale dezvoltării poeziei. În primul rând pentru că în jurul poemelor lui Dan Deşliu se duc discuţii însufleţite, caracterizate prin numeroase controverse. Şi deşi până acum, părerile s'au ciocnit, mai mult în surdina, ele nu trebuiesc mai puţin luate în consideraţie. Dimpotrivă, vrem să sperăm că prin aducerea lor în desbaterea publică, autorii vor simţi dorinţa să răspundă, să-şi apere punctul de vedere. Astfel poate să ia naştere o desbatere largă asupra unor probleme de creaţie, ceea ce ar fi folositor literaturii.

În diversele aprecieri care se fac pe marginea operei lui Dan Deşliu am putut întâlni, pe lângă numeroase păreri juste şi utile şi unele atitudini care ne par greşite, periculoase chiar.

Pe de o parte unii manifestă tendinţe vădite de subapreciere. Însă, în raportul asupra „Literaturii noi în R.P.R.“, tov. Traian Şelmaru a citat numele lui Dan Deşliu printre acei care au atins poziţiile cele mai înaintate în creşterea poeziei: „*Liber şi avântat, sincer şi convingător* — a spus d-sa, — *răsună versul lui Dan Deşliu în poemele sale*

pătrunse de suflul fierbinte al vieţii“¹). Iar tov. Mihai Beniuc a vorbit despre „*poemele dinamice şi simple*“ ale aceluiaş poet care „*lovesc direct duşmanul de clasă şi cheamă la lupta pentru socialism şi pace*“²). Aceste păreri, care subliniază valoarea deosebită a poeziei lui Dan Deşliu, sunt contestate de unii, se afirmă în speţă, că versurile adunate în volumul „*In numele vieţii*“ nu ar conţine nimic excepţional. Ori tocmai asemenea afirmaţie ne pare profund greşită. Împotriva acestor tovarăşi, noi credem că valoarea poeziei lui Dan Deşliu este una deosebită. Şi vom căuta s'o dovedim în cele ce urmează.

Tot odată însă ne ridicăm şi împotriva unei alte atitudini — a celei apologetice. Sunt printre comentatorii poeziei lui Dan Deşliu şi dintre acei care se mulţumesc s'o elogieze doar. Tovarăşii aceştia se supără chiar, atunci când cineva, apreciind valoarea deosebită, în ansamblu, a poeziei lui Dan Deşliu, atrage totuşi atenţia asupra unor lipsuri serioase şi grave, de care suferă în multe părţi, opera tânărului poet. O atare atitudine de cocoloşire a

1) „Flacăra“ Nr. 32 (136) din 12 August 1950.

2) „Flacăra“ Nr. 33 (137) din 19 August 1950.

lipsurilor și rămănelor în urmă, ne pare, deasemenea, dăunătoare și literaturii, în general și poetului Dan Deșliu, în special.

Avem convingerea că ambele devieri provin din neînțelegerea mersului general de dezvoltare a literaturii. Nu încapе îndoială că în opera unui poet, oricât de talentat ar fi, sunt și reușite și nereușite și poziții înaintate și lipsuri. Cu atât mai mult în opera unui poet tânăr. Și este foarte ușor, desigur, insistând și subliniind asemenea stângăcii și lipsuri, dar trecând sub tăcere meritele, să pretinzi că, în definitiv... autorul respectiv nu a adus nimic deosebit în poezie. Asta înseamnă a aprecia poezia într'un fel metafizic, static, făcând abstracție și de tendința ei și de dezvoltarea socială în general, în care se încadrează, ca parte importantă, literatura. În dezvoltarea oricărui fenomen există o tendință generală, există obiective spre care el tinde și prin apropiere de care se înscriu cele mai însemnate merite. Aceasta se aplică și poeziei. Dezvoltarea ei nu este una lentă, pur cantitativă, nu seamănă deloc cu simpla acumulare de valori — mai mari sau mai mici — ci este în primul rând o luptă, tenace, neîncetată, necruțătoare. Ea se dă între poezia nouă, purtătoarea idealurilor clasei muncitoare, pusă în slujba marilor ei sarcini istorice, pe de o parte și poezia veche, infectată de miazmele ideologiei burgheze, pe de altă parte.

În această luptă sunt obiective, sarcini, țeluri. Poezia cea mai valoroasă, poezia *deosebit de valoroasă* va fi aceea, care în desfășurarea generală a luptei, se va apropia cel mai mult de țelurile propuse, va aduce cel mai mare aport, în eforturile comune întru împlinirea sarcinilor.

„Creați opere de înaltă valoare artistică, care să oglindească fidel năzuințele poporului nostru, ziditor al socialismului“.

Aceasta este chemarea pe care o

adresează clasa muncitoare scriitorilor din Republica Populară Română“.

Cu cuvintele de mai sus se încheie Salutul Comitetului Central al P.M.R. adresat Conferinței scriitorilor din R.P.R.

A oglindi cu fidelitate, în opere de înaltă valoare artistică, năzuințele poporului ziditor al socialismului, — iată care este sarcina de onoare a scriitorului, criteriu principal după care și numai după care poate și trebuie să fie măsurată valoarea unei opere literare.

Ori Dan Deșliu este unul dintre acei poeți care a reușit să devină — în mare măsură — purtătorul de cuvânt al năzuințelor poporului, cântărețul celor mai mari, celor mai semnificative fapte ale realității noastre revoluționare.

Dacă răsfoiești volumul „În numele vieții“ prima impresie care te izbește și de care te simți dominat în tot timpul lecturii, este aceea a unei autentice prezențe în vârtoarea evenimentelor. Volumul începe cu un cântec „pentru tovarășul plan“, adică un imn ridicat în cinstea marelui victorii socialiste care a fost trecerea economiei țării noastre pe baze planificate (1 Ianuarie 1949) — și cuprinde poemele scrise până'n primăvara anului 1950. Și sunt puține evenimente mari, întâmplate în aceste 18 luni în viața țării, al căror interpret să nu fi fost Dan Deșliu. Poetul a cules, parcă, din răsufierea și truda poporului, tot ce era mai scump și mai frumos, întorcându-i apoi faptele culese, investimântate în hainele strălucitoare ale imaginilor poetice.

Poporul muncitor din Republica Populară Română muncește dârz, plin de avânt pentru construirea socialismului. Idealul unei lumi noi, din care să dispară cu desăvârșire orice urmă a exploatarii omului de către om, iar fiecare efort să fie valorificat din plin pentru binele oamenilor și numai pentru binele oamenilor — a

aprinș în fața milioanei de truidori o făclie măreață, spre care ei își îndreaptă speranța, cu încredere și curaj privirile. Ea strălucește în minți și în inimi ca o uriașă torță mobilizatoare, sună ca un clopot de luptă în conștiințele răscolite. Sub înrăurirea razelor sale, la îndemnul mărețelor sale melodii, oamenii se schimbă, încep să privească altfel viața, se eliberează din cătușele umilitoare ale ideologiei individualiste, care orbea altădată — și se avântă pătimaș spre orizonturi noi, nețărnut de largi. Astfel se naște o atitudine nouă, creatoare, în muncă, o solidaritate nouă, tare ca oțelul, între membrii colectivității, o conștiință cetățenească nouă, după care datorita supremă a omului, datorita care generează cea mai înaltă fericire — este îndeplinirea sarcinilor obștești. Viața fiecărui om se restructurează, capătă conținutul nou, socialist. Oamenii se înalță, cresc, devin eroi. Zeci și sute de eroi ai muncii, oamenii ce se depășesc pe ei înșiși, a crescut în ultimii ani Republica Populară Română. Înaintarea aceasta largă, tumultoasă spre socialism, înaintarea creatoare de valori noi și oameni noi — iată trăsăturile principale, de bază, ale realității noi, revoluționare din Patria noastră, pe care este chemat s'o oglindească fidel poetul.

„Ei (adică: scriitorii), — se arată în acelaș salut, al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român — *trebuie să pună în centrul operelor lor uriașul proces de transformare socială, pe oamenii muncii ce făuresc orânduirea nouă socialistă. Ei trebuie să arate cum în procesul luptei pentru transformarea societății și construirea socialismului se naște în țara noastră omul nou — omul socialist*“.

Meritul principal al lui Dan Deșliu constă în aceea că s'a străduit și a reușit să pună „în centrul operei sale“ tocmai acest uriaș proces. Imaginile din poemele sale, adunate, compun un

minunat și emoționant tablou al construirii socialismului în țara noastră. Dan Deșliu s'a străduit și a reușit să ne redea cum conștiința participării la măreața operă de construire a socialismului, cucerind sufletele, le mobilizează, le ridică și le întărește. În „Cântec pentru tovarășul plan“, elanul liric al lui Dan Deșliu vede în primul plan al Republicii — și primul pas spre atingerea țelului socialist. El privește acest prim plan anual în perspectiva marilor realizări viitoare, care, oricât de grandioase ar fi în comparație cu timidele începuturi, totuși, tocmai din aceste începuturi vor purcede și fără aceste începuturi, nu vor putea exista. Astfel în perspectiva lui „măine“, crește în grandoare și capătă proporții juste prezentul. Imaginaria artistică ajută la înțelegerea adâncă a uriașei importanțe a *primului plan de stat* :

Din metri, din litri, din tonele tale,
din munții tăi de cărbuni și metale
din sporul grămezii de cântec și pâine,
țășnește izbânda înaltă de mâine.

Și tocmai această viziune — frumoasă și plină — a izbânzii care „țășnește“ din eforturile prezentului, permite poetului să pornească într'o călătorie de visări, cot la cot cu „tovarășul plan“. Pentru ca la capătul ei, să afirme cu o încredere și stăpânire de sine caracteristice muncitorului :

...*facem prinsoare pe câte toate
că până la urmă ți-o luăm înainte!*
*C'ășa e muncitorul: nu se lasă
când e stăpân și domn la el acasă!*

În „Steagul celor puternici“ minierii din echipa lui Pop Ludovic, care au împlinit, primii în țară, programul de producție a întregului an 1949, lucrează și înving deasemenea pentru că sunt conștienți că au de îndeplinit „o strașnică treabă“:

„pentru lumea cea nouă se 'nălfăm
mai degrabă
sus, pe creasta lui „Mâine“ steagul
dârzuului „Azi“.

Imaginea efortului prezent, care se avântă și crește, tocmai pentru că ideea socialistă i-a deschis priveliștea spre „creasta lui Mâine“, este, neîndoios deosebit de reușită.

În „Cântec de August“ evocarea eliberării este în mod organic împletită cu efortul de azi, cu lupta pentru noi succese socialiste.

Și am putea cita, în continuare, fiecare poezie a lui Dan Deșliu. Despre orice ar scrie, fie că evocă pagini vii din epopeea constructivă a muncii noi, fie că proslăvește jertfa eroică a lui Lazăr de la Rusca, fie că-și strigă indignarea împotriva crimelor imperia-
liste, fie că — alături de întregul popor — își ridică vocea pentru a cânta imnul de slavă celui care întru-
chipează năzuințele și vrerile oamenilor muncii din întreaga lume — Dan Deșliu o face în numele aceluiaș ideal al „poporului nostru ziditor al socialismului“.

În „Cântec pentru slava lui Gheorghii Dimitrov“ poetul reușește să redea cu mare forță participarea poporului fratelui bulgar, tocmai pentru că simte durerea comună în perspectivă luptei pentru idealul comun :

*Ne sângerează inima, ne doare !
Căci bolșevicul dârz, cutezător,
pornind de jos, luptând pentru popor,
a jost al nostru ca al tuturor
ostașilor armatei populare.*

Iar figura vajnicului luptător proletar se înalță uriașă purtând — ca un simbol — încrederea nesdruncinată în victoria cauzei. Învingătorul dela Leipzig, se ridică mai gigantic în minunata lui demnitate, pentru ca, întinzându-și mâna acuzatoare să ținuiască la stâlpul infamiei pe urmașii în nemernicie ai lui Göring :

*Călăi de azi, mișei între mișei,
prea mult pământul n'o să vă mai
poarte...
— Va învinge comunismul mai de-
parte !*

*Vă strigă iar Dimitrov peste moarte,
Așa cum v'a strigat și'n trezeiș'trei...*

În „Lazăr dela Rusca“ idealul socialist, credința pătîmașă, neclintită a lui Lazăr că

*...tot vom face unul mare
din măruntele ogoare,*

este șira spinării întregului poem, rezimul pe care se clădește mesajul înflăcărat al poetului.

Și ori unde ne-am întoarce, regăsim mereu prezent, mereu viu, acelaș ideal socialist al lumii noi. Pe el îl poartă în suflet muncitorii dela Reșița atunci când se întrec în cinstea celei de a 70-a aniversări a marelui Stalin; la el se gândește Maria Tomii lucrând în schimbul de onoare; cu imaginea lui luminoasă în fața ochilor își leagănă mama copilul; cu văpaia lui în gând, risipind întunericul, moare neînvins, răspândind „Scânteia“ ilegală, luptătorul comunist din zilele de restrițe șoptind: „Mereu înainte ! Mereu înainte !“.

Tendința de a oglindi în opere literare lupta pentru construirea socialismului, eforturile creatoare ale oamenilor muncii, idealurile și năzuințele socialiste care îi însuflețesc — este o tendință generală a literaturii noi din R.P.R. Ea poate fi observată și urmărită în opera fiecărui poet. Ea nu apare, însă, peste tot cu aceeași măiestrie artistică. Și este explicabil de ce. Pentru că ea cucerește fiecare poziție nouă în literatură, în luptă cu tendința o-
pusă, care îndeamnă pe poet a se îndepărta de realitatea transformărilor sociale, de a căuta imagini artistice în afara acestei realități.

Nu trebuie uitat nicio clipă că timp de câteva decenii tendințele antirealiste, decadente, au fost dominante în li-

teratura română Lupta pentru transformarea din temelii a literaturii, lupta pe care scriitorii legați de popor au pornit-o sub conducerea și cu sprijinul Partidului, îndată după 23 August, pentru o literatură nouă, care să se călăuzească de metoda cea mai înaintată de creație artistică — realismul socialist — metodă elaborată, verificată și dezvoltată de marea literatură sovietică, — nu este o luptă ușoară. Ea a avut și mai are de înfruntat o moștenire masivă, adânc înrădăcinată prin practicile decadente: formaliste și naturaliste. Dacă vom analiza, de pildă, unele nereușite ale poezilor noștri, când — în ciuda bunelor intenții — ei nu reușesc să redea decât palid, iar câteodată chiar fals, — noua realitate, vom putea să ne dăm seama că în majoritatea cazurilor ele se datorează unor asemenea deprinderi decadente, care birue adesea (repet, în ciuda bunelor intenții ale poetului), tendința de a reda realitatea socialistă și idealurile mari care o animă.

Să ne gândim, de pildă, la acele poezii — și sunt multe de acest fel — în care ni se zugrăvesc, în aparență, just și exact, unele tablouri ale vieții de azi. La prima vedere totul pare a fi în regulă: tabloul adevărat, complet, și totuși poezia nu mișcă, nu emoționează, nu te face să înțelegi în adâncime rosturile vieții, să te simți cuprins, sguudit de freamătul ei. Dece? Pentru că poetul *e obișnuit* să privească lucrurile, nu în înlănțuirea lor firească, nu în continua lor dezvoltare revoluționară, ca părți integrante a acelei uriașe alpii pe care o formează lupta întregii omeniri progresiste, ci fiecare lucru izolat, în sine, rupt de cloacul vieții înconjurătoare.

În consecință ai în față un tablou, adesea destul de frumos, al unui inovator sau al unui efort creator, dar acest tablou nu te ajută să înțelegi *întreaga* semnificație a faptului vieții.

Alteori, desamăgirea vine de acolo că poetul separă în mod artificial viața de semnificația ei. Și poemul parcă se frânge în două, pe de o parte nararea — adesea declarativă și retorică în înțelesul rău al cuvântului — a unor idei și năzuințe scumpe nouă tuturor, pe de altă parte, parcă lipite în înșiruirea lor, câteva fapte palide, mici. În aceeași ordine de idei ar trebui amintită deprinderea altor poeți de a se folosi — pentru suplinirea ideilor, de imagini inventate, fără nicio legătură cu viața.

În discuțiile care s'au purtat cu privire la poezie — și în presă, și, mai ales, în cadrul ședințelor dela Uniunea Scriitorilor — s'a vorbit foarte mult despre plaga abstractizării. „Lupta pentru concret“ a devenit una din lozincile sub semnul cărora se avântă azi înainte poezia noastră. Și nu se poate spune că n'am înregistrat succese în atingerea obiectivului. Totodată însă asistăm și la tendința nesănătoasă de a rezolva problema pe un plan pur formal. În loc de a se vorbi despre muncă — în general se pomenește în fugă numele unui sat sau al unei fabrici, fără ca poetul să depună cel mai mic efort de a o zugrăvi.

Imaginea rămâne tot atât de abstractă, numai că i s'a lipit o etichetă pe ea. Tot așa și în zugrăvirea chipurilor omenesci. Câte poezii nu avem noi încă — din păcate — în care chipul omului este substituit cu un nume?

Nu încape îndoială că poezia noastră se dezvoltă și crește, înregistrând pe zi ce trece succese mai mari, tocmai în lupta împotriva acestor obstacole și rămăneri în urmă — expresii ale persistenței unor deprinderi decadente, burgheze, în creația literară. Deaceia socotim că atunci când stăm în fața sarcinii de a aprecia o etapă în creația unui poet, prima întrebare la care suntem datori să răspundem este următoarea: în ce măsură creația poetului respectiv reprezintă izbânză pe drumul învingerii obstacolelor, în ce măsură

poetul cucerește poziții noi în lupta pentru însușirea acelei metode de creație care permite, în cea mai înaltă măsură scriitorilor „să oglindească năzuințele poporului nostru ziditor al socialismului”.

Marele Gorchi spunea adresându-se scriitorilor sovietici, că imensele lor perspective de creație izvorăsc din faptul că — pentru prima dată în istorie — realitatea sovietică le oferă posibilitatea de a uni adevărul vieții cu cele mai înaripate visuri. Marile succese ale poeziei sovietice — permanent și luminos exemplu pentru poeții noștri — tocmai din valorificarea acestei posibilități își trag izvorul. A descrie fidel viața, atât de real și atât de viu încât fiecare om simplu să recunoască, în tabloul zugrăvit, propria sa viață, dar totodată atât de puternic încât același tablou să fie și purtător al celor mai largi și celor mai noi semnificații — iată problema de bază a creației poetice. De aceea nu putem să discutăm opera unui poet, decât căutând să stabilim măsura în care a reușit să se apropie de rezolvarea acestei probleme.

Dan Deșliu este, după părerea noastră unul din acei poeți, care — în ciuda stângăciilor și lipsurilor — a reușit să se apropie mult de unele soluții valabile. Iată de ce poezia lui este deosebit de valoroasă, iată de ce ea se înscrie printre cuceririle de frunte ale noii noastre literaturi.

Sunt numeroase poeme ale lui Dan Deșliu care te impresionează prin adevărul vieții, prin autenticitatea imaginilor. Iată de pildă: „Cântec de August”. Cât de frumoasă și plină de semnificație e ideea lui generală: voința dâră de a învinge piedicile, de a da cât mai mult pentru victoria socialismului. Voința care animă pe strungarul Culai își are izvorul într-o altă împrejurare, cu cinci ani în urmă, când „în pragul toamnei” l'a ars „fierbinte ca sărutul” același cuvânt dar spus pe rusește „pobeda”. Hotărîrea de a în-

vinge, hotărîrea isvorită din conștiința dreptului istoric al cauzei sale, este o uriașă forță a clasei muncitoare. Oamenii muncii dela noi — „ziditori ai socialismului” — învață știința victoriei din marele exemplu al Uniunii Sovietice. La 23 August 1944 „Sașa, ori Nichita, ori Vania” au salutat pe cei veniți să aclame pe eliberatori, cu trei cuvinte: „Pobeda! La Berlin”. N'au trecut nici două luni și oștile sovietice au înfipt steagul roșu al libertății în cupola Reichstagului. Așa știi să învingă cei educați în școala lui Lenin și Stalin. Așa vor să învețe să învingă și „ziditori ai socialismului” din R.P.R. Iată de ce, la capătul celor șase ani de libertate, ei se îndreaptă cu gândul spre amintirea primei întâlniri cu eliberatorii și sorb din ea forța și încrederea.

Meritul lui Dan Deșliu constă nu numai în aceea, că a știut să-și construiască armonios poemul, pe fundamentul unei idei atât de largi și frumoase, dar și în felul, cum a reușit să îmbrace această idee în imagini de înaltă ținută artistică și de mare putere mobilizatoare. Iată, de pildă, evocarea lui August 1944:

Și clocotea de chiot bătrânul București!
Se ridică norodul din uliți, din cartiere.
muncitorimea dâră, cu dârza ei putere,
să'ntâmpine cu slavă, acolo, la bariere
această dimineață, în straițe ostășești.

Cine a trăit acea neuitată zi, când trupele eliberatoare au trecut pentru prima dată, în nestăvilita lor înaintare, pe străzile Capitalei, nu va putea să nu recunoască faptul că poetul a reușit să aducă, în cinci versuri, tocmai ceea ce era esențial. Cetind poemul, parcă vezi ridicându-se încet, din negura amintirilor, clădirile „bătrânului București”, abia revenit după spaimile bombardamentelor hitleriste și ale luptelor de despresurare, întinzându-și mădularele

întinerite spre o viață nouă. E dimineață. Lumina nu a învins încă, dar clocotul a și început: norodul se ridică în chiote și urale „din ulițe, din cartiere“, pornind în întâmpinarea viitorului.

În frunte sunt acei, care, zeci și zeci de ani, au ținut nestinsă flacăra luptei pentru acest viitor. E „muncitorimea dârză, cu dârza ei putere“ Ea se revarsă în coloane nesfârșite spre bariere, spre a întâmpina „dimineața în straie ostășești“, adică ziua, care va rămâne întotdeauna simbolizată, în calendarul țării, de chipurile eliberatorilor. Cât de firesc și simplu, dar în același timp măreț, crește, în aceste versuri imaginea: dela evocarea orașului ostenit, până la perspectiva răscolitoare — drumul luminos de mâine.

Un alt exemplu caracteristic pentru măestria, cu care știe adesea Dan Deșliu să-și îmbrace ideile în imagini, îl constituie chipul ostașului sovietic, la care se gândește la 23 August 1944, strungarul român:

*Îți mai aduci aminte, tovarășe Călai?
Obrajii lui de pară, cu pete de unsoare,
privirea lui albastră, mireasmă de sudoare,
și blondele medalii pe piept strălucitoare,
și mâna lui frățescă și zâmbetul bălai...*

Aici totul (în afară de ultimul rând, care nu îmbogățește cu nimic, ci doar strică imaginii) te ajută, nu numai să cunoști, dar chiar să vezi ostașul evocat.

Gorchi spune într'un loc, că scriitorul nu trebuie doar să descrie oameni și fapte, dar și să le zugrăvească. Exemplul de mai sus ar putea fi citat, ca unul, prin care poetul a reușit să se apropie de împlinirea cerinței de mai sus. Omul apare viu, concret și, totuși, nu ca un om oarecare, ci ca purtătorul unui mare ideal. Amănuntul viu și real

al „blondelor medalii pe piept strălucitoare“ ne face să simțim cu putere patosul luptei, căreia el s'a dedicat.

Iată de ce atunci când poetul continuă:

*Nu, n'a uitat strungarul acele clipe lungi:
și azi, când vede steaua arzând pe ateliere,
el simte cum svâcnește, cu strasnică putere,
în suflului fierbinte știuta scânteiere,
steluța de pe casca tanchistului de-atunci...*

noi nu numai că dăm crezare acestor sentimente mari și frumoase, dar și extragem din ele semnificații adânci.

Reunind două imagini concrete, tocmai pentru că o face în mod firesc, nesilit, din relatarea simplă a faptelor vieții, poetul ne duce imediat cu gândul spre o idee deosebit de scumpă poporului: că tot ceea ce ne provoacă nouă bucurie astăzi, marea fericire a prezentului liber și senin, dar mai ales fericirea și mai mare a perspectivelor unui măreț și strălucit viitor („steaua arzând pe ateliere“) — noi le datorăm Uniunii Sovietice, oamenilor sovietici, marelui popor sovietic („Steluța de pe casca tanchistului de-atunci“). Pentru că izvorăsc din frământări simple și mari în același timp, recunoștința pentru Țara Socialismului victorios, eliberatoarea poporului nostru și îndemnul de a nu precupeți nimic spre a-i putea urma pilda, — se contopesc și se completează în poem, dându-i prin urmare o mare frumusețe.

Din acest exemplu iese în evidență măestria, cu care Dan Deșliu mănuieste imaginea poetică. Folosind just și larg o singură imagine vizuală — aceea a unei stele — el reușește s'o înalțe până la nivelul unui simbol general. În câteva rânduri sunt cuprinse, pentru a țâșni cu putere și a cuceri pe cititor, idei și sentimente mari. Ori, tocmai această capacitate de a cuprinde

în imagini juste și veridice, idei și sentimente scumpe și mari, — e esențialul în poezie. La Deșliu o putem găsi adesea. Nu încapе îndoielă, că opera lui este atât de iubită de popor, tocmai pentru că îi vorbește mereu — simplu, și frumos — despre tot ce poporul simte mai puternic, spre ceace năzuiește mai pățimas.

Poporul muncitor din Republica Populară Română construiește socialismul. Dar efortul lui nu se poate asemăna în niciun fel cu un efort oarecare, unde singurul factor determinant ar fi gradul de încordare a forțelor. Construirea socialismului e, în primul rând, luptă de clasă. Poporul muncitor are nenumărați dușmani — dela marii rechini ai capitalului monopolist, ațățătorii la război, imperialiștii anglo-americiani și până la speculanții cu alimente, care, ascunzându-se după colțuri, încearcă să împiedice aprovizionarea oamenilor muncii dela orașe. Totodată însă, poporul simte că, în aceeaș luptă a lui, forțe uriașe îl sprijină, îi cheazășuesc izbânda. De aceea înconjoară el cu atăta dragoste Partidul revoluționar al clasei muncitoare — inspiratorul și organizatorul victoriilor sale, cărmaciul iscusit al luptelor viitoare. De aceea se inspiră neîncetat din cuvântul Partidului, îi urmează înflăcărat lozincile. Incadrat în marele lagăr al păcii, democrației și libertății, poporul se simte legat printr'o puternică solidaritate, cu orice sector al acestui uriaș front internațional de luptă. Sentimentele sale de dragoste și solidaritate se îndreaptă spre toți luptătorii cauzei comune, și, în primul rând — cu deosebită forță — spre Țara care stă în fruntea luptei, care, prin jertfele și victoriile sale, luminează calea tuturor, spre acela care, la conducerea acestei țări, în fruntea oamenilor muncii de pretutindenii, prin pilda, gândul și cuvântul său, întruchipează tot ce este mai înalt, mai demn și mai

măreț în năzuințele umanității, spre tovarășul Stalin.

Poezia lui Dan Deșliu este deosebit de valoroasă, cântărește deosebit de greu, în lupta pentru literatura nouă — oglinda năzuințelor poporului, ziditor al socialismului, — tocmai pentru că tânărul poet a reușit — adesea ca nimeni altul — să redea și simplu și puternic, atât dragostea poporului pentru acei care îl sprijină și-l călăuzesc, cât și ura lui, „ura sfântă“ împotriva dușmanilor.

Situându-se nemijlocit pe poziția de luptă a poporului muncitor, Deșliu a reușit să dea, în numeroase din poemele sale, o imagine justă a dușmanului, așa cum este el: lacom, crud, lipsit de orice sentiment uman, cinic, dominat în viață de un singur gând: cum să se îmbogățească prin sudoarea și sângele altora, — „curajos“ cu cei slabi și laș, nemernic, atunci când trebuie să înfrunte un adevărat om.

Așa sunt chiaburii din „Lazăr dela Rusca“, care, atunci când dau ochii cu Lazăr, cu neînfricatul lui încredere în victoria și răzbunarea poporului,

*...unul pe altul îndemna
niciunul nu cuteza,
spaima'n ei se'mbârliga.*

Pentruca apoi, numai la amintirea averii, să învingă frica, ce-i paralizase:

*v'ați zărghit, ori ați uitat,
— își strigă ura unul din ei —*

*ce tărie ni s'a luat
nouă bogătanilor
ce-avem strunga banilor
nouă, care-amar de ani
am strâns belșugul morman!*

Chipul aceleuiaș samsar, dar de astă dată cu dimensiuni mult mai mari, ascuns, cu privire înebunită de lăcomie, undeva într'un cabinet de pe Wall Street, dar întinzându-și mâinile cu ghiare largi-lungi spre toate țările globului și turbând de ură, furie și frică la vestea fiecărei izbânzi noi a forțelor dreptății — îl regăsim în

„Mesaj de Luptă pentru Alfredo Varela“, una din cele mai frumoase poezii din volumul „In numele Vietii“:

*De frică l-ați închis, gealați
tocmiți de-a Wall-Street-ului clică.
Il schinguiți, dar tremurați!
V'om spune noi de ce vi-i frică
Răsună tot mai deslușit
cadența marelui Octombrie
și nu-s nici carcere, nici bombe
să-i curme sborul înteiți!*

Poemul poate fi dat de exemplu pentru forța cu care reușește să comunice suflul de luptă de care este animat poetul. Pe marginea unui caz concret, particular — întemnițarea lui Varela — Deșliu reușește să infățișeze *intreaga luptă, în toată amploarea ei*. Construcția poemului e gândită tocmai în vederea atingerii acestui țel. El crește logic, firesc, din participarea autorului, până la afirmarea categorică a victoriei viitoare a acelor forțe, în rândul cărora luptă și el și Varela. El dă o imagine vie și adevărată a întregului front, sesizând ceea ce este esențial în el, ceea-l încheagă, ceea-l dă forță. Varela e de nebiruit, pentru că împreună cu el, sunt milioane și milioane — și luptătorii Chinei, a căror mânie a măturat pe imperialiști, și răscolatul Vietnam și „adevărata Argentină“ și minerii americani și docherii Franței, precum și:

*Poezii țării mele noi,
care ivind cărbuni, montând biela,
rostesc odată cu Varela:
— Nu veți porni un nou războiu.*

Și tocmai pentru că reușește să arate ce unește pe toți acești luptători, indestructibila solidaritate care-i leagă, care face ca orice lovitură, împotriva oricui ar fi îndreptată, să stârnească reacțiunea tuturor, pentru că atunci, când călușul astupă glasul lui Varela

*mai aprig strigătul acela
răsună 'n versul meu aici.*

pentru că reușește, deci, să dea o imagine artistică adevărată a uriașului front mondial, *organizat, al partizanilor păcii* — poetul are tot dreptul să exclame, sigur pe tăria de granit a adevărului cuprins în vorbele sale:

— Zadarnic vă'mbățați de sânge!

Iar ultima strofă se așează tot atât de firesc, ca o splendidă cunună pe edificiul cu măiestrie construit:

*Eu văd un mâine minunat
sdrobînd zăbrelele și truda
acolo, unde-au sîngerat
luptînd — Varela și Neruda.
Va înflori această zi!
Căci avîntînd a păcii oaste
stă Lenin viu, al vremii noastre:
— Va fi! rostește
Și va fi!*

Chipul lui Stalin se ridică astfel simplu și măreț, pentru că izvorăște din însuși freamătul luptei, din viziunea victoriei de mâine.

El este acela care chează victoria, pentru că întruchipează voința și hotărîrea sutelor de milioane de luptători. Dacă el rostește „va fi“, aceasta înseamnă că nimic nu va putea împiedica împlinirea, pentru că prin vocea lui Stalin vorbesc popoarele, vorbește istoria.

Poemul „Mesaj de luptă pentru Alfredo Varela“ este *deosebit de valoros* pentru că reușește, zgrăvind o imagine măreață (imaginea complexă a lumii păcii în luptă) — să comunice totodată, prin ea, (și în ea) — o înflăcărată chemare. Oricine citește poemul simte cum îl răscolește dorința de a se încadra în frontul de luptă împotriva călăilor imperialiști, pentru acel „mâine minunat“ pe care îl întrevește poetul, sub flamura lui Stalin, pentru omenire, pentru pace!

„Arta, — spunea Lenin — aparține poporului. Prin rădăcinile ei cele mai adânci ea trebuie să pătrundă în însuși

grosul masselor largi muncitoare. Ea trebuie să fie pe înțelesul acestor masse și iubită de ele. Ea trebuie să unească simțirea, gândirea și voința acestor masse, să le ridice“¹⁾.

Poezia de care ne-am ocupat până până acum își definește valoarea tocmai prin aceea că reușește să înscrie un succes în drumul luptei pentru împlinirea acestor cerinți ale lui Lenin. Ea își trage izvorul din „însuși grosul masselor largi muncitoare“, pentru că ea este ecoul celei mai aprige dorinți a acestor masse — dorința de pace și libertate. Ea este înțeleasă de masse pentru că vorbește despre lucruri pe care fiecare om simplu le simte. Ea reușește astfel să unească „simțirea, gândirea și voința masselor“ și *le ridică* pentru că nu se mărginește a protesta împotriva fărădelegilor imperia- liste, ci indică în același timp calea luptei, o indică luminos și clar prin frumusețea și simplitatea imaginilor, trezind în fiecare om dorința de a da și mai mult cauzei celei mari a luptei popoarelor.

Capacitatea de a ridica massele este și mai vizibilă în cunoscutul poem „In numele vieții — semnează!“¹⁾. Și aici ea izvorăște *din puterea avântului și a participării* în luptă. Ai impresia că sub înrăurirea uriașei mișcări de strângere a semnăturilor pe apelul dela Stockholm, poetul s'a aplecat cu toată încordarea asupra sa însuși pentru a scoate de-acolo, din talentul, din gândurile și sentimentele sale, tot ce este mai bun, mai avântat, mai puternic, pentru ca apoi, îndreptându-se ca un ax electricizat, să arunce masselor clocoțitoarea comoară de vorbe-imagini. Pentru ca ele, massele, sorbindu-le, să pornească cu și mai mare entuziasm în acțiune.

Poemul, care a fost propus de către Comitetul Permanent al Partizanilor

1) Lenin despre literatură. Editura P.M.R. 1948, pag. 249.

Păcii din R. P. R. pentru premiul păcii pe 1950, merită pe deplin înalta cinstită de a fi înfățișat juriului. Este *cel mai bun* poem scris pe această temă la noi, tocmai pentru că reușește să strângă, uimitor de plastic, într'o singură imagine, întreaga semnificație a acțiunii mondiale pentru strângerea semnăturilor sub apelul dela Stockholm. Și aici este de notat că construcția simplă, firească, a poemului, cât și creșterea neîncetată a imaginilor componente, care culminează cu marea perspectivă a viitorului — au contribuit în mare măsură la reușita lui.

Incepând cu prezentarea sobră dar puternică, a omului care semnează, poetul lărgeste imediat semnificația acestei semnături, evocând lupta pentru pace a Uniunii Sovietice, care prin însăși existența sa, prin marile sale victorii, întărește și amplifică orice act nou menit să apere și să consolideze pacea. Apoi orizontul se lărgeste și mai mult. În jurul Uniunii Sovietice, având în frunte marele stat al socialismului victorios, se aliniază popoarele. „Nu-i literă goală“, nicio semnătură, pentru că ea nu este decât o *participare* a unei uriașe semnături care vorbește și despre lupta forțelor progresiste din țările imperialiste și despre rezistența eroică a partizanilor și despre mânia cruntă a vulturilor Serbiei, care odată și odată vor strivi sub năvala lor biruitoare, cuibul de șerpi de la Belgrad — și despre toate celelalte, milioane și milioane, mătate de o singură voință

*Să scoatem din lege, cu glas uriaș,
cu brațul puternic și voinic,
guvernul—satană, guvern—*

*ucigaș
ce'n numele morții — pe-al morții
făgaș*

stârni-va părjolul atomic.

Iar după ce a zugrăvit astfel frontul uriaș al tuturor acelor pe care această voință îi unește, poetul adresează che-

marea și reușește să arate de ce are dreptul să vorbească „în numele vieții“.

Marele merit al poetului constă însă în aceea că „viața“ nu apare ca ceva abstract, ci ca o realitate vie, simplă, cunoscută de fiecare (adică: pe înțelesul masselor), iubită de masse:

*Poet, care visul ți-l vrei împlinit,
tu, mamă, — stând scut dimineții,
savant către sbor viitor așintit,
flăcău adăstând lângă sânul iubit,
semnează, în numele vieții.*

Câte idei nu sunt cuprinse în cinci rânduri! Arta nu se poate desvolta decât într'o lume de pace și libertate. Mama nu poate asigura fericirea copilului decât într'o lume de pace și libertate. Mîntea omenească, cuceritoare de noi și noui culmi în lupta pentru stăpînirea naturii, nu poate lucra în voie decât în pace și libertate. Și în sfârșit dragostea — această prietenă de nedespărțit a omului dealungul mileniilor, și ea se prabușește umilită și pângărită într'o lume din care au fost alungate pacea și libertatea. De aceea, pentru ca arta să înflorească, pentru ca să crească copii voioși și sănătoși, pentru ca omul să suie neîncetat creasta progresului, pentru ca dragostea să fie frumoasă și curată, pentru ca viața să se înalțe prin tot ce are ea demn și mare — „în numele vieții — semnează“. E o problemă de conștiință, un act de răspundere care angajează conștient, deliberat, pe fiecare, căci:

*„Lumea de mâine, svâcnind necurmat
în pântecul vremilor — trează
se uită la tine din zări, peste leat,
și-ți strigă porunca-i de foc, răs-
picat:
„In numele vieții — semnează!“*

Strângerea semnăturilor pe apelul dela Stockholm a ajutat mai mult ca orice altă acțiune de până atunci la demascarea fățarnicilor care, acoperindu-se cu masca dulceagă a „dragostei

de pace“, de fapt sprijineau și sprijină pe ațâțătorii la războiu. Apelul dela Stockholm a încurcat acest joc. În fața fiecărui om s'a pus o întrebare — tare, tocmai prin deosebita ei claritate: ești pentru, sau contra folosirii energiei atomice în scopul distrugerii în massă a oamenilor? Prin răspunsurile la ea, „da“-urile și „nu“-urile împart lumea în două lagăre. În fața fiecărui om se pune deci o problemă netă de conștiință: având în față apelul dela Stockholm și judecând dacă trebuie sau nu să-l semneze, omul nu poate să nu devină conștient de răspunderea sa personală în fața posterității. Apelul de la Stockholm a avut astfel darul să lămurească fiecărui om, că istoria viitoare, pe care oamenii o fac, depinde într'o măsură oricât de neînsemnată, dar totuși depinde — de fiecare voință. Și nu încapе îndoială că această evocare răspicată a răspunderii personale, a contribuit mult la succesul campaniei de strângere a semnăturilor.

Poetul Dan Deșliu a sesizat tocmai acest aspect esențial, al uriașei forțe mobilizatoare a apelului dela Stockholm și l-a așezat în centrul ideii poetice. El a dovedit astfel că știe să se integreze prin poezia sa în acțiune, acolo unde trebuie îndreptată principala lovitură, ceea ce a ridicat poezia la o mare înălțime artistică.

Marea calitate a poeziei lui Dan Deșliu își trage izvorul din participarea vie, entuziastă a poetului la freamătul luptei poporului. Datorită ei poetul reușește să unească „simțirea, gândirea și voința“ masselor, ceea ce o glindește atât în forța cu care lovește în dușmanii păcii, libertății și progresului, — cât și în patosul cu care cântă tot ce e scump oamenilor muncii, idealul spre care masele își îndreaptă mereu privirile pline de dragoste și încredere. Poezia lui contribuie astfel la o și mai mare avântare a acestor sentimente dătătoare de forță.

Dragostea masselor populare pentru Partidul clasei muncitoare, avangarda ei organizată, care-i luminează și călăuzește pașii, țâșnește aproape din fiecare poem al lui Deșliu. Din păcate, însă, în zugrăvirea ei artistică, poetul n'a reușit să se ridice la aceeași înălțime ca în cazul altor teme. Totuși găsim, mai ales în „Poem pentru Scânteia luptătoare”, pasagii în care dragostea pentru Partid, credința în inevitabila victorie a cauzei sale se revarsă cu simplitate și forță. Poemul suferă în general de o lipsă de claritate în construcție, are repetiții inutile, lungimi, idei și imagini prețioase într'un ocean de retorism. Totuși, în versurile în care se duce direct la o imagine tipică, unde părăsește potecile bătătorite ale stilului declarativ și se avântă cu curaj în zugrăvirea imaginilor vii, Deșliu nu se desminte nici în acest poem și ne oferă versuri de cea mai autentică sinceritate și căldură, cum ar fi de pildă, acestea, reproducând chemările „Scânteii” din ilegalitate :

*Nu piere poporul în ghiara restricțiilor,
nu-i jug să ne frângă pe noi comu-
niștii.*

*Partidul trăește: puternic, fierbinte,
Partidul ne-avântă mereu înainte!*

Frumoasă este deasemenea evocarea „Casei Scânteii”. Poetul reușește să sugereze, într'o isbitoare antiteză, tot drumul de luptă parcurs sub conducerea Partidului — de la zilele pline de eroism și sacrificii ale ilegalității până la mărețele perspective ale victoriei de azi. Un tovarăș cade răspândind „Scânteia” ilegală și poetul adaogă :

*Acolo, sub straiul mânjit de ulei,
sub zarea cămeșii roșită de sânge,
acolo e casa încinsei Scânteii,
frântura de soare ce nu se va
stinge!*

Înainte de a muri, însă, tovarășul visează. Visează plin de încredere în

victorie. Și printre multe alte și alte bucurii, pe care această victorie le va aduce, el întrevede

*...Casa Scânteii de mâine!
Uzină de soare, jurnal de lumini...*

Astfel poetul ne face să înțelegem mai bine, mai adânc, sensul evenimentelor vieții, cum și dece, în ciuda tuturor restricțiilor și greutăților, Partidul clasei muncitoare a fost și este de nebiruit.

Am arătat, atunci când am vorbit despre „Cântec în August”, cu câtă forță simte și știe să evoce Dan Deșliu dragostea poporului nostru față de Uniunea Sovietică. Deosebit de prețios în versurile lui Dan Deșliu este faptul că această dragoste nu este niciodată invocată ca ceva izolat, în sine, rupt de realitatea care a născut-o. Dimpotrivă, forța poeziei lui Deșliu, care-l caracterizează încă odată ca pe un valoros poet, își extrage tăria din faptul că el reușește să ne înfățișeze cum însuși „uriașul proces de transformare socială, clocotitoarea muncă creatoare ce se desfășoară în țara noastră”, se împletește cu dragostea fierbinte pentru țara care ne-a eliberat, iar azi prin sprijinul și pilda sa, deschide noi și noi ferestre spre zarea socialistă. În poemele în care Deșliu cântă izbânzile de pe frontul muncii creatoare („Steagul celor puternici”, „Reșița cântă slava lui Stalin”, „Ce gândea Maria Tomii când lucra în schimbul de onoare”. „Ceva despre oameni și norme noi”) exemplul sovietic face parte organică din viața, din lupta, din avântul mișcării—înainte, mereu înainte. Cât de puternic simțim uriașul rol al exemplului sovietic, în rândurile de mai jos, în care se arată de ce oamenii muncii iubesc „Scânteia” :

*Și dacă Valea Jiului vestit
Se-avântă peste ani cu strașnic pas,
e fiindcă'n faldul tău a strălucit
lumina gloriosului Donbas!*

Cu prilejul celei de a 70-a aniversări a tovarășului Stalin, vorbind în fața membrilor Academiei R. P. R. despre Stalin, *„cel dintâi între inginerii suflătorilor*, maestrul Mihail Sadoveanu a subliniat că *„mulți dintre poeții români deasemeni și-au dat tributul inimii lor către Stalin“*. Din acest *„mănușchi de flori ale inimii lor“*, pe care poeții din R. P. R. îl trimit acum tovarășului Stalin *„cel dintâi între inginerii suflătorilor omenesc“*, maestrul Sadoveanu a ales, pentru a-l cita în întregime, „Cântecul de leagăn” al lui Dan Deșliu.

De ce a ales Mihail Sadoveanu tocmai această „floare?” Pentru că în ea s’au concentrat cele mai frumoase adieri ale mărețului uragan de sentimente care a răscolit sufletele milioanelor de oameni ai muncii din țara noastră — ca și din lumea întreagă — față de acela care, prin întreaga sa viață, închinată cauzei eliberării celor ce muncesc, întruchipează azi tot ce e mai frumos, mai nobil și mai drept în năzuințele oamenilor muncii de pretutindeni.

E vie încă în amintirea noastră puternica declanșare a entuziasmului creator cu care au întâmpinat oamenii muncii din țara noastră ziua de 21 Decembrie 1949, larga adeziune unanimă a milioanelor și milioanelor de oameni la marea sărbătoare a umanității, adeziune pe care, fiecare, dorea s’o exprime printr’un fapt concret, printr’o izbândă nouă.

Dan Deșliu s’a afirmat încă odată ca un poet al poporului, prin aceea că a reușit să se facă ecoul acestor sentimente.

În „Cântec de leagăn” ideea devine forță prin aceea că ea țâșnește din fapte, în aparență mici, dar care capătă o semnificație uriașă tocmai prin perspectiva în lumina căreia sunt zugrăvite. Poemul ne face să simțim măreția vremurilor, prin îmbogățirea conținutului vieții unei femei simple. Mama care-și leagănă copilul în acest poem, e o

mamă asemănătoare milioanelor de alte mame. Primul sentiment care o animă este același, de totdeauna: mama vrea fericirea copilului său. Dar tocmai pentru că o dorește puternic, pățimaș, ea se duce cu gândul la ceea ce asigură, cheazășuește, această fericire viitoare:

*„Dormi, nădejde vie, dormi tihnit
Surzând spre noua dimineață...
Tu ești visul nostru înflorit
care crește și se face viață!*

*Din aceste slobode vâpăi
întețite azi la Hunedoara,
măine vei clădi cu pumnii tăi
o lumină mare cătu-i țara!
Pe Canalul ce-l croim acum
împlinind Partidului chemarea,
vei cârmi al șlepurilor drum,
vei sorbi în suflet toată zarea!*

Și simți din acest cântec, molcom și duios, tot atât de molcom și duios ca toate cântecele de leagăn din lume, că mama care-l cântă nu este o mamă de altădată, umilită și întunecată, care imploră doar o providență necunoscută să-i ocrotească odrasla, ci o mamă constructoare a socialismului, care, legănându-și copilul, nu imploră pe nimeni, ci deapănă cântecul încrederei sale, pe care tocmai participarea la opera de construire a socialismului i-a dat-o. Deaceia ea spune, sigură, calmă: „vei trăi”. Ea știe că fericirea nu-i încă asigurată, că „unde va peste ocean, uneltesc casapii de poare” și „uită profitorii de omor dintr’o casă neagră de păcate”, dar este totodată sigură că planurile acestora de a „svârli fier dușman” în „făptura neștiutoare” a copilului, vor eșua. Dece? De unde această liniștită și măreață siguranță? Pentru că:

*...De-acolo din Kremlin
cărunțit de roua dimineții,
El — se pleacă, surzând blajin,
peste toate leagănele vieții.*

Imaginea lui Stalin coincide cu a-

ceea pe care o poartă în gând fiecare om simplu. Oamenii sovietici spun: „Stalin e fericirea noastră“. Este cuprinsă în această frază parcă întreaga suflare a epocii staliniste. Oamenii capătă forțe și avânturi noi, tărie de granit și ascuțime de oțel în luptă, pentru că știu că în frunte veghează și îi călăuzește omul genial, ale cărui puteri de previziune n'au dat greș niciodată. Dan Deșliu a reușit să surprindă cum crește acest falnic chip din dragostea unei mame pentru pruncul ei. E o izbândă care face cinste poetului.

Pe un plan și mai larg a încercat Dan Deșliu să reflecte aceeași realitate în „Reșița cântă slava lui Stalin“. Aci însă reușita a fost inegală. Poetul a pornit pe un drum rodnic, promițător, de a surprinde acelaș gând la diferiți muncitori, care, fiecare în felul său, doresc să cinstească aniversarea lui Stalin cu o izbândă, care să întreaacă precedentele, pentru ca din suma acestor avânturi individuale, să se înalțe figura măreață a animatorului tuturor forțelor creatoare din lume. Din păcate, prima parte a poemului, care ar trebui să-i dea temelie, este slabă. Vom reveni mai târziu asupra cauzelor care au dus, după părerea noastră, la această nereușită. Deocamdată însă vom semnala că prin partea finală a poemului, Deșliu a adăugat încă o „floare“ dintre cele mai frumoase în cununa tinerei noastre poezii. Părăsind chipurile palide și nereușite din prima parte a poemului, poetul soarbe deodată perspectiva largă și reușește s'o adune în versuri înaripate... Rând pe rând vin alți oameni să arate de ce se avântă ei cu încredere și curaj în luptă. Pentru că „e Stalin cu noi“. Aceasta o simt și o strigă cei dela Reșița și cei din toate „uzinele vieții“. Glasului vânos al uralelor li se alătură Carpații și Sierra Nevada. Poezia aceasta sparge granițele țării, se ridică deasupra lumii, pentru a duce acolo „în corul ce crește mereu, uriaș, uriaș“,

glasul Reșiței care se îndreaptă, cu toate roadele sale „spre Stalin“ — „uriaș oțelar de popoare“. Astfel se naște și se ridică din clocotul vieții, al luptei și muncii, chipul simplu și măreț al lui Stalin, cântat de tot ce e nobil și drept pe pământ:

*Pentru zâmbetul răsădit în privirile
oamenilor,
pentru râsul sonor
și mănós dăruit
cuptoarelor noastre
pentru spada ne'nfrântă așintită asu-
pra dușmanilor,
pentru diminețile necontenit mai al-
bastre,
pentru marea învățătură a luptelor
drepte
pentru veghea-ți nestinsă asupra ma-
melor, pruncilor, holdelor,
pentru toate cuvintele — torțe lumi-
nând înțelepte,
pentru fericirea osârdiei și a recol-
tekor,
veșnică glorie, culme a omului ninsă
de soare!
Ingăduie Reșiței care te cântă cu toate
roadele sale
să-ți trimită sărutul acesta încins din
inimi-furnale
și salvele tuturor șarjelor, fie, uriaș,
oțelar de popoare!*

Nu încapе îndoială că prin acest fragment se transmite forța și înălțimea sentimentelor poporului, că în el, mai mult decât în oricare altul, poate, Deșliu a reușit să „oglindească fidel năzuințele poporului nostru, ziditor al socialismului“, pentru că a reușit să redea la o mare înălțime artistică ce-eace are mai scump poporul — dragostea lui pentru Stalin. Ori dacă un poet reușește în atare măsură să răspundă tendințelor celor mai avansate ale literaturii, se poate oare contesta că avem în față un creator de valoare?

Iată de ce socotim că acei care susțin că poezia lui Deșliu este lipsită

de valoare, nu numai că dovedesc o anumită ignoranță în ceea ce privește criteriile de apreciere a operei poetice, dar se situează, totodată, pe o poziție cel puțin ciudată față de luptă în-treagă pe care o duc poezia noastră împotriva deprinderilor burgheze, împotriva influențelor ideologiei dușmane, burgheze, în literatura noastră. Poezia lui Deșliu este valoroasă tocmai pentru că reprezintă poziții înaintate în luptă. Situând problemele luptei poporului muncitor pentru socialism în centrul operei sale, Deșliu a reușit să ne dea în primul rând tablouri vii, adevărate și sugestive ale noii realități revoluționare în plină dezvoltare. Ei nu a micșorat însă aceste tablouri izolându-le de albia cea mare a luptei revoluționare, ci, dimpotrivă, împletindu-le cu cele mai înaripate visuri, le-a ridicat la o mare înălțime artistică prin scoaterea în evidență a semnificației fiecărui fapt, în perspectiva marilor năzuințe, idealuri și sentimente de care este animat poporul. Totodată el a dat dovadă de o măiestrie artistică prin aceea că nu lipsește în mod artificial (cum fac unii) faptul descris de semnificația sa poetică, ci izbuteste mai totdeauna să-și construiască poemele în așa fel, încât faptele vieții și semnificația lor să se contopească, încât concluziile politice, mobilizatoare, să țâșnească firesc din viața însăși. El a putut să o facă pentru că, pornind în exploatarea temelor de luptă, nu le-a privit dinafară, ca un observator binevoitor, dar care rămâne totuși numai observator, — ci dinăuntru, ca un participant direct în luptă. Iată de ce a știut să găsească întotdeauna ceea ce este mai scump și mai bogat în idei în viața poporului, iată de ce a reușit să comunice poporului gândurile și sentimentele sale într'un mod simplu, dar totodată emoționant, mobilizator. Toate aceste calități, la care trebuie adăugată desigur și forța cu care reușește Deșliu să deschidă cu versurile

sale perspectiva viitorului, ne îndreptățesc să afirmăm că el se numără printre acei poeți din R. P. R. care s'au apropiat cel mai mult de metoda realismului socialist. Și a reușit-o tocmai pentru că participarea vie, activă, sinceră și largă în însăși tumultul luptelor și freamătul muncii creatoare, este acel spirit de partid în literatură, care constituie temelia realismului socialist. Poezia lui Dan Deșliu dovedește odată în plus că spiritul de partid nu poate fi introdus în literatură cu ajutorul vreunei rețete, sau doar în urma unui simplu efort de creație, rupt de viață. Spiritul de partid are la bază în primul rând atitudinea scriitorului-cetățean, față de evenimentele și oamenii în mijlocul cărora trăește. A-ți însuși cu toată forța marile idealuri înnoitoare ale proletariatului revoluționar, a te încadra activ în lupta lui, îmbrățișându-i cu căldură cauza și cântând tot ce ajută la împlinirea ei, stigmatizând totodată cu blamul disprețului și urii crimele și fărădelegile exploatorilor, ale imperialiștilor împilatori de popoare și provocatori de război, a iubi oamenii și a urî pe dușmanii lor, a le face pe toate cu toată patima de care un suflet creator e capabil — iată ce înseamnă în esență să fii pătruns de spiritul de partid al clasei muncitoare. Ori, este dela sine înțeles că acestea presupun, cer eliminarea necruțătoare a deprinderilor estetizante, obiectiviste și formaliste în literatură. Opera lui Dan Deșliu este o poziție înaintată în dezvoltarea poeziei noastre tocmai prin aceea că — inspirându-se bogat din viața, lupta și munca poporului — reușește să fie în mare măsură purtătoarea celor mai caracteristice calități și tendințe ale poeziei noi, legată de lupta cea mare a poporului. Iar acei care-i contestă calitățile, dovedesc — fie că-și dau sau nu seama — că se așează pe aceeași poziție cu dușmanii acestei poezii noi, revoluționare.

Dar tocmai pentru că reprezintă o poziție înaintată în dezvoltarea noii literaturi, poezia lui Deșliu nu trebuie numai apreciată și elogiată, dar și criticată. Acel care se mărginesc să spună despre cutare sau cutare poezie a lui Dan Deșliu că „este foarte bună“ și că autorul „e cel mai mare“ poet, astupându-și urechile și protestând indignați oricâteori cineva încearcă să schițeze o apreciere critică, se așează și ei pe o poziție greșită. Căci dacă ar fi să ne luăm după ei, poezia cea nouă din R. P. R. și-a atins culmea cu Dan Deșliu și nu se mai poate dezvolta. Am fi deci sortiți să rămânem mereu la același nivel. Ori, este limpede că o asemenea poziție este lipsită de patriotism și e profund nedialectică. Tocmai pentru că poezia lui Dan Deșliu, prin calitățile sale, se așează în primele rânduri ale frontului literar, ea trebuie criticată. În primul rând, pentru că dând-o ca exemplu altor poeți să-i îndrumăm să valorifice numai ceea ce este bun în ea și să-i ferim de repetarea greșelilor poetului (care nu sunt deloc puține). În al doilea rând, pentru că Dan Deșliu însuși, după ce a făcut un salt însemnat în creșterea sa poetică dela „Goarnea inimii“ până la „În numele vieții“, să nu se oprească aici, ci să meargă înainte. Mersul înainte nu este însă posibil fără scoaterea în evidență a greșelilor și lipsurilor. A le cocoloși, înseamnă a lovi pe la spate un poet tânăr, care are nevoie de ajutor. De aceea să nu-și facă iluzia apologetii neprincipiali ai lui Dan Deșliu, că prin osanalele lor îl ajută. Dimpotrivă. Iată de ce vom vorbi tot atât de larg despre lipsurile poeziei lui Deșliu, după cum am vorbit despre calitățile ei.

Dacă ar fi să căutăm o formulă scurtă care să caracterizeze în câteva cuvinte ceea ce este negativ în poezia lui Dan Deșliu, am fi înclinați s-o definim prin inegalitatea realizărilor.

Citind poemele lui, fără să vrei îți vine în minte următorul tablou: un

tânăr entuziast, plin de bucuria și frumusețea vieții, înzestrat cu darul de a cânta, se pomenește la un moment dat în fața unui splendid peisaj. Sufletul i se umple de noua frumusețe; arde de dorința de a o cânta. Apoi, cântecul pornește. Puternic, cuprinzător. Până când, la un moment dat, cântărețul își dă seama că posibilitățile sale îl trădează, că nu poate să cuprindă chiar tot ce s'a deschis ochilor săi. Dar nu vrea să renunțe la nimic. Vrea să cânte și creștele falnice cu coroane înzăpezite și norii spumoși dezmiardând piepturile piscurilor și săgețile săltărețe ale șirurilor de brazi și murmurul ascuns al izvoarelor și cearta surdă dintre cascadele apelor și colțurile stâncilor, și valea îngustă ce se pierde în întinericul adâncurilor și ciripitul păsărilor și liniștea cerului și strălucirea fierbinte și distantă a soarelui... și câte și mai câte n'ar mai vrea să cuprindă în cântecul său cântărețul. Dar simte că nu poate, că vocea i se rupe, că noile melodii nu se înfiripă atât de repede cum ar vrea el, că ar fi trebuit să se oprească, să mai contemple în tăcere, ca să poată relua. Dar nu vrea. Și plin de îndrăzneala tinereții se avântă tot mai sus. Vocea i se rupe, scoate la un moment dat sunete false, sare peste un acord necesar, se încurcă în propriile triluri — puțin îi pasă — numai să cânte, să răsună imnul lui plin de avântul vieții, să nu rămână nimic necântat, din ceea ce merită să fie cântat.

Tot așa se întâmplă, adesea, și cu Dan Deșliu. Câteodată simți că poetul vrea cu tot dinadinsul să cuprindă într'un singur poem totul, iar atunci când forțele nu-i ajung, când materialul de viață turnat în imagini se dovedește că nu a fost cuprins în întregime, nu se oprește pentru ca — printr'o muncă nouă — să-și completeze melodia, ci continuă, fie că fără să-și dea seama, fie că nevrând să observe, că scoate

sunete false, sau înlocuiește evocarea poetică prin simple perorări rimate.

Va trebui să examinăm în continuare câteva aspecte diferite sub care poate fi înlăturată această lipsă la Deșliu. Până atunci însă am vrea să ne oprim asupra unui exemplu care ne pare caracteristic și a cărui analiză ne va ușura să tragem unele concluzii constructive.

L-am ales înadins dintr'una din cele mai reușite poezii ale lui Deșliu — „In numele vieții — semnează“. Acolo întâlnim, la un moment dat, următoarea strofă:

*Tovarăș de soare, de pâine, de dor,
 ăst strigăt se 'ndreaptă spre tine:
 căci, negru sau galben' sau alb
 orbitor,
 tot crâncen te sfârtec'al schijelor
 sbor,
 tot roșu ți-i sângele'n vine!*

Cât de frumoasă e ideea. Cât de frumos e mai ales începutul, care ne face să înțelegem că viața însăși, prin luptele ei, îndeamnă oamenii, indiferent de culoare, să se unească împotriva dușmanului comun. Frumos e și sfârșitul. Un singur cuvânt strică tot tabloul: „orbitor“. Pus în urma cuvântului alb, el îi denaturează complect înțelesul. Căci în contextul versului, „alb“ se referă la rasă, la culoarea pielii. Dar, în acest sens, albul nu poate fi nici orbitor, nici pal. „Albul orbitor“ te duce imediat cu gândul spre ceva vopsit în alb și lustruit, sau spre un obiect alb așezat în bătaia soarelui. Iată deci un exemplu tipic de disonanță poetică, de epitet folosit în lipsa altuia, absolut gratuit.

Desigur, cineva ar putea să obiecteze: nu ne putem lega de un singur cuvânt! Nu-i așa. În poezie sunt cuvinte și cuvinte. De pildă când în poemul „Cântec în August“ Deșliu vorbește despre „strungarul harnic cu inima vâlvoi“, noi putem să nu fim de acord cu imaginea: inima vâlvoi,

considerând-o exagerată, silită, dar n'o să ne oprim s'o desbatem, pentru că ea nu este o imagine cheie în desfășurarea liniei ideologice a poemului. Însă în cazul „albului orbitor“ din „In numele vieții, semnează“ — vom obiecta, cu tărie. De ce? pentru că aici disonanța se produce într'un moment de mare tensiune poetică, când toate liniile converg spre realizarea unei idei de bază în construcția poeziei. Într'un asemenea moment, un cuvânt fals, care nu numai că nu ajută, ci dimpotrivă, îndepărtează pe cititor de înțelesul adânc al poeziei, generând confuziile (căci de ce numai albul să fie orbitor?) — este inadmisibil. Ne-am referit la el, pentru că este unul din multele în poemele lui Dan Deșliu, care, cu toată frumusețea incontestabilă a multor pasagi, sunt pline de disonanțe.

Înainte însă de a trece la analiza diferitelor forme sub care apar, ne vom referi la încă un poem din volum, despre care am vorbit până acum prea puțin, amânându-i înadins aprecierea pentru această parte a studiului. E vorba de „Lazăr de la Rusca“ pe care-l considerăm poemul cel mai reușit din câte a creat până acum Deșliu.

După părerea noastră, valoarea deosebită a poemului „Lazăr de la Rusca“ constă în felul cum realizează chipul eroului principal. Dacă una din sarcinile fundamentale ale literaturii este de a arăta „cum în procesul luptei pentru transformarea societății și construirea socialismului se naște în țara noastră omul nou, omul socialist“, atunci putem să afirmăm cu tărie că, prin poemul „Lazăr dela Rusca“, Dan Deșliu a adus un aport remarcabil în împlinirea acestei sarcini. Lazăr Cernescu trăește prin cauza căreia i s'a dedicat. Conținutul vieții i se contopește cu lupta pentru socialism. La ea se gândește în zile de sărbătoare, când se veselește cu arcușul prieteniei și simte cum din cântec se deschide și crește „calea nouă“ spre „Viața cea bună“:

*Din măruntele ogoare
Săntărim ogorul mare!
In dreptate să muncim
Și cu țara să'nflorim".*

Tot într'acolo, spre acelaș țel, i se avântă gândul, în clipele când, flămând dar „cu sufletul fierbinte“, se întoarce acasă: țelul acesta e fericirea vieții sale, e izvorul care hrănește și dragostea sa de oameni și dragostea oamenilor pentru el; este în acelaș timp și arma cu care, atunci când este atacat, lovește dușmanii:

*Alei, neam de chiaburoi,
noi suntem ai tari, nu voi!
Ura toată strânsă stivă
de ne-ați pune-o împotrivă,
tot om face unul mare
din măruntele ogoare.*

Și, în sfârșit, când simte că se apropie moartea, că nu poate scăpa de furia sângeroasă a dușmanilor hapsăni, Lazăr își descarcă durerea într'un minunat monolog liric, jelind nu atât viața proprie care i se stinge prea devreme și nici pe ai săi, — ci marea, imensa durere că

*. . . . nu stai
să zărești cu ochii tăi
împlinirea scrisă'n foi
făptuită și la noi.*

Dar de terminat își termină jelanii prin afirmarea încrederii nesdrucinate în victorie.

Personalitatea lui Lazăr e uriașă. Ea se profilează ca o frântură vie a viitorului tocmai prin această victorie măreață asupra morții. Lazăr e dezarmat, încolțit de dușmani numeroși, înarmați, înrăiți, necruțători. Și totuși, în aparență neputincios, Lazăr e înfinit mai puternic decât ucigașii lui. Nu el se teme, ci ei sunt cuprinși de spaimă sub fulgerele privirilor sale. Deși moare, Lazăr e învingător.

Imaginea aceasta, înfruntarea celor două lumi, zugrăvită într'o singură sce-

nă, petrecută undeva în fundul munților Banatului, lângă văgăuna unor tâlhari, e deosebit de intensă în semnificația ei. Ea vorbește despre uriașa superioritate morală a omului nou, superioritate care-i chează victoria.

Autorul nu se mărginește însă, aici, să constate, să descrie această superioritate, ci face să crească din ea un înflăcărat mesaj de luptă; iată de ce descrierea se ridică până la culmile poeziei. Lazăr se pregătește să moară. Ce-și amintește el, vorbind cu sine însuși?

*Acolo la tine — acasă
șade o carte pe masă...*

E istoria Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice,

*cartea ceea, cea mai dragă
țraților din lumea întreagă*

*cartea unde orice rând
luminează sângerând
și'n orice slovă din toate
inimă de om viu bate:
armă, flămură și zid.
cartea marelui Partid*

E suficient să vizitezi câteva din saatele noastre răscolite de freamătul vieții noi, e suficient să vorbești cu câțiva dintre fruntașii țărănimii muncitoare, ca să-ți dai seama cât adevăr e cuprins în aceste rânduri. Volumul de Istoria Partidului, aparținând lui Lazăr Cernescu, a rămas deschis

*tocma'n locul care scrie
cu slove de hărnicie —
cum cresc ogorul mare
din măruntele ogoare..*

Calea spre socialism este mult ușurată țărănimii muncitoare din țările de democrație populară, prin aceea că ea pășește pe această cale având în față exemplul socialismului construit în saatele Uniunii Sovietice! Dan Deșliu a reușit prin zugrăvirea unei întâmplări tragice să ne facă să înțelegem în a-

dăncime întreaga importanță a ajutorului pe care-l dă țăranilor murcitori din țara noastră exemplul sovietic, cum acest ajutor se contopește cu viața însăși, devine o parte a vieții, pentru că viața se desfășoară pe cărarea desțelenită de el. Lazăr știe, „crâncen știe“, că nimic nu va opri împlinirea visului său tocmai pentru că noi, în împlinirea lui, mergem pe drumul luminos al victoriei din Uniunea Sovietică. Ce frumos o spune poetul, asemănând lupta și munca noastră cu o nouă carte, care înfăptuește din nou și pe viu, ceea ce este scris în cartea rămasă deschisă „între azimă și blid“. Lazăr trăește, devine nemuritor prin această viziune măreață a viitorului:

— *Va fi Lazăre, va fi!*
Iar în cartea care-acum
își plinește asprul drum,
cartea noastră, cartea vie,
ce poporul nost' o scrie,
ai să fii și tu în rând
cu lumină sângerând
și'ntr'o slovă dintre toate
inima mereu ți-o bate!

Iată, deci care este izvorul forței lui Lazăr — încrederea nestrămutată în forța și victoria luptei luminate de exemplul Uniunii Sovietice.

Marea înălțime artistică la care e zăgrăvit chipul lui Lazăr de la Rusca căreia își datorează reușita întreaga creație poetică a lui Dan Deșliu — își trage izvorul din aceleași calități: în primul rând din participarea vie, cuprinzătoare la viața însăși, la aceeași luptă, în care a căzut eroic Lazăr.

Poemul are însă și părți slabe și vom vedea că ele se află acolo unde Dan Deșliu se îndepărtează de acest contact viu și creator cu realitatea. Ne referim la capitolul IX, care vrea să arate ridicarea plină de ură a poporului, care cere ca ucigașii să-și ispășească nemernica faptă cu propria viață. Cât de palidă apare această parte a poemului, în comparație cu chipul lui

Lazăr. Deșliu care a dovedit — prin cele mai frumoase pagini ale sale (de pildă: „Mesaj de luptă pentru Alfredo Varela“ sau partea finală din „Reșița cântă slavă lui Stalin“) că știe să adune din izvoare componente fluviul tablourilor de masă, alci în acest capitol din Lazăr dela Rusca, se mulțumește cu simple enumerări și afirmații nesusținute prin niciun fapt de viață, cum ar fi de pildă:

...*noi, minerii minelor,*
orem moarte țininelor!
Noii strungarii, ajustorii,
cazangii și sudorii
toți de-aci de la „Vulcan“
aflând fapta de dușmani... s.a.m.d.

Oamenii din acest tablou, care ar trebui să clocotească de ură, de dorința fierbinte de răzbunare, seamănă mai degrabă cu niște fantome; pronunțând pe dinafară fraze învățate, din care nu aflăm nimic despre conținutul de viață al eroilor, despre izvorul sentimentelor lor.

Nu încapă îndoială că tabloul nu putea să lipsească din poem, poetul a înțeles-o just: Deaceia l-a și scris. Nu s'a străduit însă să-l ridice la înălțimea altor tablouri, deaceia acest tablou produce o distonanță și expediază cu condamnabilă ușurință fapte deosebit de scumpe poporului.

Prin această comparație, între două imagini în cadrul aceluiaș poem, ne-am apropiat de prima serie a greșelilor lui Dan Deșliu, cea mai frecventă poate: retorismul gratuit. Adesea, neavând suficient material de viață și renunțând la căutarea lui, poetul înlocuiește fapta vie — singura în măsură să dea materialul literar autentic — cu un fel de vorbire în imagini, care, deși, câteodată sună frumos, în fond nu ajută cu nimic la înțelegerea vieții.

Să luăm de pildă poezia „Ațătătorului la războiu“. Ea are un final foarte frumos, tocmai pentru că poetul s'a inspirat direct din viață și a lărgit sem-

nificația faptului zugrăvit. Pentru a putea însă pune în valoare imaginea copilului amenințat de provocatorii de războiu, dar apărat de frontul forțelor păcii — autorul a adăugat o introducere lungă în care și-a propus, pe semne, să zugrăvească întreaga (!) luptă între forțele păcii și cele ale războiului. Nu e de mirare că dintr-o asemenea întreprindere n'a ieșit decât o abstractizare steapă, pe care în van caută poetul s'o însuflețească cu ajutorul unei adevărate deslănțuirii de adjective și epitete:

...*Mai s'așin, la răscrucii, veninoșii
balauri
mai lovesc viclenii, din hățișuri de
fum...
putregai*

sau

...sfărâmând blestematul, îmbuibat
putregai

În același stil e scrisă întreaga parte întâia a poeziei. Mai este oare nevoie să adăugăm că asemenea discursuri goale, rupte de freamătul vieții, nu conving pe nimeni? Cât de mult ar câștiga poezia, dacă poetul ar renunța la această întreagă parte introductivă (atât de lungă!) și ar mai lucra încă puțin la final, pe care l-ar păstra ca o poezie de sine stătătoare !

În poemele lui Dan Deșliu găsim multe părți cu un conținut sărac, unde se încearcă deasemenea ascunderea acestei sărăcii cu ajutorul unui stil, foarte pretențios, dar în fond găunos. În felul acesta se ratează câteodată cele mai frumoase teme. Nereușita apare cu atât mai evidentă dacă o comparăm cu ceace este mai frumos în volumul „In numele vieții”. „Lazăr de la Rusca” este puternic tocmai prin faptul că în el poetul nu părește aproape nicio clipă acea sobră simplitate care-i asigură farmecul.

El nu comentează de loc, ci pune pe eroii săi să se miște, să vorbească, să lupte, să viseze. Și tocmai pentru că

participă cu toată tăria la frământările eroilor, poemul nici n'are nevoie de digresiuni explicative, adevărul se impune prin propria sa forță, ideia țâșnește din viața însăși. Cu totul altfel procedează poetul, de pildă în „Steagul celor puternici”, propunându-și să înfățișeze pe eroii păcii — echipa de mineri care a terminat prima programul anual din plan. Prin zugrăvirea lor, poetul își asumă sarcina nobilă de a face din exemplul lor bunul tuturor. Asta înseamnă că datoria lui era să găsească asemenea fapte și imagini, din care figurile oamenilor să crească viu. arătând cum au ajuns la izbândă, cum idealul socialist, participarea intensă în „uriașul proces de transformare socială” le-a dat forțe noi, le-a înaripat avântul. Ori, în loc de a zugrăvi asemenea oameni și fapte vii, poetul se pierde în generalități abstracte, neconvingătoare.

*In svon de strung, în cântec de
cuptoare
stau gliile și oamenii în floare
și crește'n țară clocotul puterii.
Dar ei, voinicii ce izbesc adâncul,
pentru a da mașinii forța vie,
zoresc de-acum prin zarea colilie
a iernii cu nămeți de bucurie.
și cresc sub nea — de-o seamă cu
Parângul*

Aici aproape fiecare rând sună fals. Nu poți găsi nicio imagine într'adevăr frumoasă. Poetul reduce totul la constatarea, — nouă în sinea ei, dar prea comună pentru a putea susține întreaga poezie că, — terminând planul — echipa a intrat (simbolic desigur) în iarnă. Incolo ce aflăm despre oameni? Că izbesc adâncul? Dar asta o face în definitiv fiecare minier. Sau că „cresc sub nea — de-o seamă cu Parângul”? O asemenea afirmație, dacă nu-i susținută de fapte, dacă nu crește și ea din viață, e gratuită și nu poate fi crezută de cititor. Dealtfel, procedeul e frecvent la Deșliu. Ori de câte ori îi

lipsește *adevăratul* material poetic (pe care numai suflul vieții îl poate da), el recurge la cele mai ieftine hipertrofii, crezând că doar *afirmând* că un lucru 'e mare, acesta crește realmente, în ochii cetitorului. În cuprinsul zeceluiș poem culesul devine deodată „înmiit“ (!), minierii crece ca niște „uriașe (!) făclii“, steagul lumii roșii e „neslârșit de drag“ și a.m.d. Asemenea afirmații formale găsim și în „Reșița cântă clavă lui Stalin“ („și cresc în oameni tonele de soare“) și în „Poem pentru „Scân-teia“ luptătoare“ („Uzina de soare, iurnal de lumină“), etc.

Revenind la poemul „Steagul celor puternici“, dacă-i urmărim desfășurarea, vedem că autorul ratează pas cu pas intenția, în fond plină de semnificație. Poetul vrea să arate *cum* lucrează echipa fruntașe. Însă în loc de a se îndrepta spre conținutul muncii, ocolește firul de idei al temei și eșuează într-o descriere plată a procesului muncii, împodobit de circumstanță cu câteva adjective menite să creeze o impresie de viteză:

*Armăsar de oțel înșăuat și hrănit,
perforatorul, pregătit din vreme
pornea supus la ceasul convenit
fără năravuri, fără cruci și blesteme.
Și mâna și ochiul și gândul olaltă
se agereau acolo, în filon în
cărbune
pliscul de fier li se părea că
spune...*

Intreaga imagine este de așa natură, încât ți se pare că nu *omul*, înaripat de o conștiință nouă, stăpânește unealta pentru a o forța să producă mai mult, ci unealta îl conduce, căci — iarăși nu se înțelege prin ce joc al imaginației — pliscul neînsuflit de fier este acela care arată oamenilor cum „saltă viața“.

Poetul parcă simte insuficiența, slăbiciunea imaginii și iarăși — pe o cale justă, nouă — ne îndeamnă să însoțim pe minieri în visurile lor. La ce vi-

sează, însă, oamenii? Sunt legate aceste visuri de viața lor, de bucuriile, necazurile, izbânzile lor? Aflându-le visurile — aflăm ceva concret, adevărat, plin, despre viața minierilor? Nul! Pasajul respectiv este un exemplu tipic de poezie abstractă, goală de conținut:

*„visau cum mormanul de tină
impietritul din hruba pământului
iese din hruba murdară, din mină,
și'aleargă'n morile de noapte, pe
sînă*

*«ă-și dăruie toată tăria
avântului
care fierbe'n motoare, care cântă'n
uzină;
să se facă dogoare, să se facă
lumină! ș.a.m.d.*

Deci minierii trebuie să viseze că vagoanele se mișcă pe șine, când și fără visurile lor, operațiunea se face în acest fel de zeci de ani? — e greu de înțeles. Și dece în visurile lor producția trebuie să ia aspectul unui scop în sine, fără nicio legătură cu conținutul uman al vieții? Să ne amintim de visurile lui Lazăr de la Rusca! El visează satul său, oamenii, tovarășii, munca sa în organizația de Partid, fericirea acestor oameni, bunăstarea lor. Deaceia visurile sale ne mișcă, ne răcollesc, ne sugerează cu forță marile adevăruri ale vieții. Pe când aici aluzia vagă și în definitiv atât de comună la „lumină“, nu poate îndrepta lucrurile. Totul se pierde în învălmășeala nebuloasă a unor afirmații grandilocvente dar goale, dealtfel exact în acelaș fel ca și în cazul visărilor comune ale poetului și ale Tovarășului plan, care văd împreună tot ce vrei — și „barosul care bate“, și „cum fierbe uzina în clocotul spornic“ și cum „sporește înalta vâltoare“, numai oameni nu văd, frământările și bucuriile lor.

Nu încapе îndoială că Dan Deșliu a ratat aceste tablouri frumoase, în primul rând pentru că s'a îndepărtat aici de acea metodă de creație care l-a con-

după la realizarea unor poeme isbutite. Aici, în loc să înfățișeze dinăuntru, ca un participant, conținutul unei bătălii (căci lupta pentru depășirea normelor e o adevărată bătălie) el a privit-o de afară, înlocuind cu imagini formale, clocotul viu al realității în dezvoltarea ei revoluționară. Prin aceasta el a alunecat tocmai spre acele deprinderi burgheze în creația poetică, împotriva căroră luptă cu atâta ascuțime cele mai reușite poeme ale sale.

Tendința de a se strecura cu tot felul de „vorbe frumoase” căre „sună bine din coadă”, atunci când îi scapă înțelesul adânc al vieții sau când nu zărește imaginea vie, potrivită pentru a-l înfățișa, este după părerea noastră, slăbiciunea principală, cea mai frecventă în poemele lui Deșliu. Iată de ce întâlim în ele — când lungimi inutile, când îngrămădiri de material crud, aproape nesistemizat.

În loc de a scrie un scurt și mobilizator poem, Deșliu a scris în cinstea „Scânteii” un poem lung, cât toate zilele. E dreptul lui. Dar atunci trebuie să albă și material suficient, material de viață, cu adânci înțelesuri. Nemulțumindu-se cu invocarea proprie, poetul a adăugat o scrisoare a unui om al muncii (care și el, acest om, există de altfel numai cu numele) către Scânteia. Iarăși e dreptul poetului. Dar atunci în scrisoare el trebuie să scoată în evidență alte lucruri decât cele cuprinse în propria sa invocare. Când însă, nu face decât să se repete, ci litorul începe să se supere. E dreptul lui, de data aceasta.

De aceleași lungimi inutile suferă și prima parte a poemului „Reșița cântă slavă lui Stalin”. Aici, Deșliu a avut o viziune justă și amplă a temei. Dar din nou, în loc de a aprofunda, în loc de a sorbi din viață forța autentică a poeziei, a alunecat pe panta unor prezentări formale, reci. Deaceea oamenii din poem deși se mișcă, lucrează, vorbesc, totuși *nu trăesc*. Iar faptele și

vorbele lor n’au putere de convingere. Căci despre ce oare ne vorbesc cuvintele ca acestea :

.....oare i-om bate ?

*Recordul ăsta se ține tare
de vreo patru luni încheiate*

*Musai să-l batem, să-l batem vârtos
ca pentru cea mai dragă sărbătoare
Să aple țara c’am cinstit frumos
otelarii din Reșița bucuria cea
mare !”*

Aici totul se reduce la versificarea — și încă slabă — a unor idei atât de comune, că-ți vine să urli de necaz, că ele figurează în același poem în care întâlnești cuvinte atât de frumoase și atât de bogate în semnificații ca acestea :

*Putem s’o facem. E oșel de soi,
că-i făurit să străjuie dreptatea
și de-or poști acei ce vor război,
or să-i cunoască bine calitatea !*

Dan Deșliu știe să scrie. A dovedit-o. Deaceea discutând cu el avem dreptul să fim mai pretențioși, avem dreptul să-i cerem ca, pornind cu el la drum, să nu ne poticnim. Ori, din păcate, lucrurile se întâmplă invers, capeți călcodată impresia că mergi pe un drum foarte frumos, dar pe care, o mână poznașă a împrăștiat destule pietre. A-și curăța poezia de asemenea pietre este o sarcină de onoare a tânărului poet. Iar pentru a-l ajuta, o să mai culegem câteva la întâmplare :

„Vestitorii unei istorii buciună din ăirenă, din tractor și ciocan” („Cântec pentru tovarășul plan”). Cititorul întreabă : cum se buciună din tractor ? De altfel chiar în poemul următor, „Dimețile coapte” : sunt iar buciunate „în sirene de cocoși vestitori”. În „Steagul celor puternici” — „visul care dă puteri” — e „ca o gură proaspătă de scare, ca boarea cetinelor, ca o răcoare”. Într’adevăr îți vine să exclami : beție de cuvinte ! Mergând pe acest drum poți să asemeni visul cu orice — și

cu pământul și cu cerul și cu apa și cu stelele. Ori, nu trebuie uitat că una din legile de bază ale măestriei artistice este că, într-o operă literară, *nimic*, niciun cuvânt, nu trebuie să fie de prisos, nu trebuie să fie aruncat gratuit. Într-adevăr, „străfunduri noptose” o întâlnim și în „Steagul celor puternici” și în „Poem pentru „Scânteia luptătoare”. Și nu e singurul caz când Deșliu folosește *aceeași* imagine în poezii diferite. De pildă: în „Ce gândea Maria Tomii când lucra în schimbul de onoare” — „Îngheață lupii'n vizuină”. În „Cântec de Mai” — „Îngheață moartea în moțoare”. Cât despre „clocotul vieții” — îl întâlnești la fiecare pas. E un semn foarte îngrijorător pentru un poet. Căci acela care într-adevăr are ceva de spus nu se repetă. Tot în „Poem pentru Scânteia luptătoare” strungul la care lucrează acel muncitor, în numele căruia vorbește autorul, e „mănuit”. Și iarăși cititorul întreabă: de ce e mănuit strungul și în ce măsură acest amănunt ajută la înțelegerea muncii și a ideii poemului. În „Reșița cântă slavă lui Stalin” din cărbunele aruncat în cuptor se vor naște „*temelii*” (?) de tractor”. Ceva mai jos pentru a invoca trecutul de suferință și exploatare a poporului, Deșliu spune:

*Gemea norodul nostru schingiuit
se lăfăie ciocoitul la putere.*

Ori trebuie recunoscut că numai de originalitate nu suferă aceste versuri.

În sfârșit vom adăuga că în aceleași împrejurări — când vrea să ascundă sărăcia de conținut printr-o falsă „strălucire” a imaginilor — Deșliu dă tributul său și formalismului, cum s'a întâmplat în cazul peisagiului cu care începe „Reșița cântă slavă lui Stalin”.

În critica literară există un obicei,

un fel de tradiție: după ce ai terminat cu părțile valoroase și cu cele slabe în opera unui scriitor, să te apuci de un fel de contabilitate care trage mai mult în balanță. De obicei se spune: dar, lipsurile acestea nu pot să întunece su nimic... sau: calitățile, însă, sunt prea mici, pentru a compensa... Am vrea în cazul de față să renunțăm la această tradiție, care, poate, în alte împrejurări își are rostul ei, dar aici ne pare deplasată. ,

Căci dacă apreciem volumul lui Dan Deșliu — așa cum ne-am propus la început — nu ca un fenomen izolat, ci în lumina luptei generale pentru poezia nouă, va apare cu evidentă inutilitatea comparației.

Calitățile poeziei lui Dan Deșliu nu sunt simple „reușite”, ci cuceriri de poziții în luptă, înfăptuiri valoroase pe drumul împlinirii *principalelor* sarcini care stau în fața literaturii, ecouri poetice ale celor mai scumpe și grele în semnificație sentimente, idealuri și năzuințe ale poporului nostru ziditor al socialismului.

Pe când lipsurile, rămănerile în urmă sunt durerile creșterii pe care poetul va ști să le biruie, dacă-și va propune să nu mai facă deloc concesii în luptă, să nu mai părăsească acele poziții înaintate pe care el însuși le-a cucerit, să nu considere o poezie împlinită, decât atunci când este convins că a adunat în ea întreaga semnificație a acelor fapte ale vieții din care s'a inspirat și că a isbitut s'o redea: nu încapă îndoială că atunci poezia sa — atât de bogată în melodiile marilor avânturi de construire a socialismului și ale măreței lupte pentru asigurarea păcii lumii — va crește și mai avântat, și mai înalt, spre noile piscuri, ale noilor noastre victorii.

PRIMUL ROMAN AL COLECTIVIZĂRII

Ultima lucrare a lui Eusebiu Camilar nu a fost primită numai — cum era de prevăzut — cu mult interes de către publicul cititor și de critici, care așteptau cu nerăbdare primul roman al colectivizării din literatura noastră; ea a stârnit și o vie discuție, în care s'au putut desluși cu ușurință două poziții bine precizate. Toată lumea era de acord că romanul avea atât calități cât și slăbiciuni. Neînțelegerea începea când era vorba să se răspundă la întrebarea de bază: care dintre acestea precumpăneau, care atârnau mai greu în balanță? În singurul articol apărut până acum în presă, tov. I. Vitner, prezentând una dintre teze ajungea în fond la concluzia că romanul, în ansamblul lui, este un insucces, dată fiind gravitatea greșelilor.

În aceeace ne privește, socotim dimpotrivă că teza opusă este cea justă: romanul are, desigur, lipsuri serioase. Le vom înfățișa și noi, pe larg, pentruca autorul să le cunoască și să poată purcede la îndreptarea lor. Dar în ciuda acestor scăderi, romanul este pornit pe un drum sănătos, este așezat pe baze temeinice și, deaceia, constituie, în ansamblul lui, un succes al literaturii noastre. Lucrul acesta trebuie spus răspicat. Nu ne este îngăduit să minimalizăm o lucrare deschizătoare de drum, primul nostru roman despre colectivizare.

Peste un an a trecut dela înființarea primelor gospodării agricole colective pe pământul țării noastre. De atunci și până astăzi, lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii, pentru o viață mai bună, a înaintat cu pași repezi. Astăzi, numărul gospodăriilor colective trece de o mie. Realitatea revoluționară a apariției primelor gospodării colective în cadrul general al construirii socialismului în țara noastră, procesul transformării conștiințelor țaranilor muncitori ca oglindire a prefacerilor din viața materială, istoria aceasta minunată pe care o trăim noi astăzi, a și început să fie oglindită de operele scriitorilor noștri. Scrierile lor, arătând prefacerile pe care le trăește satul nostru, sunt o cronică a întâmplărilor dar, în acelaș timp, și o armă de luptă. Aceasta tocmai pentrucă ele dovedesc, în chip convingător, că drumul spre fericire al țărănimii noastre muncitoare trece prin gospodăria agricolă colectivă. În 1933, la primul congres al colhoznicilor Udarnici, I. V. Stalin spunea: „...sute de ani au trăit oamenii cum au apucat din bătrâni, au mers pe calea bătătorită, plecându-și grumazul sub jugul chiaburului și al moșierului, sub jugul cămătarului și al speculantului. Nu se poate spune că această cale veche, calea capitalistă, era pe placul țăranului. Dar calea asta veche era calea

bătătorită, calea obișnuită și nimeni nu dovedise încă în fapt că se poate trăi cumva astfel, că se poate trăi mai bine... Și iată că dintr'odată bolșevicii pătrund vijelios, ca o furtună în viața aceasta, veche, în care (oamenii) trăiau ca într'o mocirlă, pătrund și spun: a venit vremea să începeți o viață nouă, viața de colhoz, a venit vremea să trăiți, nu așa cum trăiesc oamenii în țările burgheze ci într'un fel nou... Dar viața asta nouă, viața asta cum o fi oare? Te pomenești că are să fie mai rea decât viața noastră veche. În orice caz, calea asta nouă nu este calea cea obișnuită și bătătorită... Nu e oare mai bine să rămânem pe calea cea veche?... Face oare să riscăm? Iată ce îndoieli frământă acum o parte din țărănimea muncitoare".

În aceste minunate cuvinte este rezumată lupta ce se desfășoară în lumea satelor noastre, esența conflictului ce frământă țărănimea muncitoare în preajma și în timpul înfăptuirii colectivizării agricole, conflict înfățișat de câțiva dintre scriitorii noștri de azi. Operele lor tratează despre lupta țărânimii muncitoare împotriva chiaburimii, despre lupta dintre nou și vechi, dintre forțele viitorului socialist și rămășițele dușmănoase sau numai îndărătnice ale trecutului, arată lumina pe care o aduce Partidul prin oamenii lui în lumea, atâtă vreme strivită de aspirare, a țărânimii muncitoare, arată frământările și îndoielile unora dintre țărâni muncitori, ezitarea lor de a pași pe drumul nou, etc.

Nuvela „Noaptea din Iunie” a lui Petru Dumitriu, sau piesa „Ziua cea mare” de Maria Banuș, arătau condițiile de înverșunată luptă de clasă, în care se desfășoară întemeierea unei gospodării colective, arătau lupta țăranilor muncitori conduși de Partid împotriva chiaburilor, șovăiala unora dintre țărani, acțiunea dușmanului ce ajungea până la crimă, și se încheiau cu depunerea iscăliturilor, cu „Ziua cea mare” a înființării gospodăriei colective, final ce deschidea ori-

zonturi largi spre un viitor luminos.

Romanul lui Eusebiu Camilar, „Temelia”, nu se oprește aici. Arătându-ne împrejurările în care a luat naștere gospodăria colectivă „Horia” din satul Mălini, jud. Roman, Camilar adaugă pagini multe și pline de conținut cronică începute de ceilalți scriitori. Este deosebit de merituos acest gând al romancierului de a ține pasul cu realitatea, de a cuprinde în cartea sa un crâmpieu măi mult din istoria ce se făurește astăzi, de a arăta ce s'a întâmplat „a doua zi” după înființarea gospodăriei colective. Întrerupându-și „Negura”, trilogia războiului, pentru a scrie un roman al realității imediate, al realității revoluționare, Camilar ne arată în „Temelia” și realizarea visului: începutul vieții noi în gospodăria colectivă. Într'adevăr în „Temelia”, visul pe care cu atâtă freamăt îl visau eroii „Noaptea din Iunie” prinde ființă. Aceasta nu înseamnă nicidecum că lupta și greutățile încetează odată cu depunerea iscăliturilor. Este meritul lui Camilar, că, știind să folosească bogăția de fapte pe care i le-au pus la îndemână cele câteva luni de viață ale gospodăriei colective, a arătat că munca colectivă a pământului, viața în gospodăria proaspăt întemeiată se desfășoară în condițiile unei lupte de clasă din ce în ce mai înverșunate.

Satul Mălini, pe care ni-l înfățișează romancierul trăește înfrigurarea, frământările ce preced întemeierea unei gospodării colective, frământare în care intră deopotrivă dorința arzătoare a țăranilor muncitori de a rupe cu un trecut de aspirare și de a cunoaște fericirea cât și teama altora — poate chiar și a acelorasi — de a părăsi „calea bătătorită” și de a clădi o viață nouă. Această înfrigurare se desprinde din paginile — foarte multe, — închinată ședinței furtunoase cu care începe cartea, când trimisul Comitetului Central, Iordache, rostind cuvântul Partidului, le arată țăranilor muncitori calea, — singura cale.

Pe această cale vor dela bun început să pășească țărani săraci, ca Onufrie

Ochi-de-Vulpe și Cocoran, femei sărace și necăjite ca Ileana lui Părău, mijlocași cinstiți cum e Clip, care a înțeles că locul său este alături de țărănimea săracă.

Dar sunt alții, chiar printre țărani săraci, cum este Cărlig și mai ales printre mijlocași, care se despart greu de drumul vechi și bătătorit. Și apoi este dușmanul. Strecurat în Partid sub înfățișarea lui Corcodel, unealta chiaburului Tăun, el încearcă să rupă unitatea celor hotărâți să meargă în colectiv, demobilizându-i. În sat, chiaburii nu pierd vremea: răspândesc svonuri, organizează procesiuni religioase. În ciuda greutăților, gospodăria agricolă colectivă ia ființă. Partidul a strâns în jurul lui pe cei mai buni dintre țărani muncitori — săraci și mijlocași. În bună parte nehotărârea lor a fost risipită și oamenii au pornit pe drumul nou. Dar odată cu înființarea gospodăriei — și acest lucru e în chip foarte just subliniat de autor — n'au încetat nici acțiunea dușmanului și nici frământările — chiar și ale aceluia care au iscălit. Dacă până la colectivizare, chiaburii din Mălini și uneltele lor răspândeau svonuri, dădeau grâu mâncat de gărgărițe la colectări, după înființarea gospodăriei, când pământul le fuge din ce în ce mai mult de sub picioare, când sfârșitul se apropie, metodele se schimbă: acum chiaburii incendiază,ucid vite. Iar țărani — cei săraci și mai ales mijlocașii — cunosc de-abia acum în clipa despărțirii de petecul de pământ și de vite, frământări dureroase, explicabile pe deplin, dacă ne gândim la suferința de veacuri a unei țărâni explodate, pentru care vita și o bucătică de pământ reprezentau singura nădejde. Eusebiu Camilar a zugrăvit acest proces de rupere a țărânimii muncitoare din strânsoarea vechilor legături, fără a-l schematiza. Și justa zugrăvire a unor realități de acest fel, nu numai că nu a sărăcit, nu a diminuat înțelesul transformării pe care o trăiesc țărani muncitori ce construiesc socialismul, dar a dă-

ruit acestei transformări semnificația ei revoluționară. Astfel de procese nu se sfârșesc prin urmare, odată cu intrarea țăranilor în colectiv, așa cum nu se sfârșeste nici lupta cu dușmanul. De aceea putem spune că în romanul lui Camilar, înființarea gospodăriei agricole colective nu e un final, — fie el și deschizător de perspective — ci începutul unui proces îndelungat, care în desfășurarea lui va avea de transformat locurile și mai ales oamenii.

Operele din ultimii ani ale scriitorilor noștri au îmbogățit literatura cu un nou tip de țăran, țăranul muncitor — factor activ în opera de construire a socialismului. S'a spulberat astfel mitul creat de literatura burgheză, fie al țăranului legat „pe veci“ de pământ și trăind acest atașament sub semnul unei fatalități neîndurătoare (Ion al lui Rebreanu), mitul țăranului apăsător de grele păcate, făptura abrutizată, naturalist descrisă, — fie al țăranului așa cum s'au complăcut să-l vadă semănătoriștii, vesel și fericit, gătit de sărbătoare, trăind cu seninătate o viață idilică și patriarhală și lucrând ogorul — al lui, al boerului, ce importanță are! — cu gesturi fotogenice și cu un zâmbet satisfăcut. E ușor de delușit semnificația de clasă a ambelor portrete.

Oglindind realist viața, scriitorii noștri au învățat să înfățișeze țărănimea în toată complexitatea ei reală, diferențiată în țărani săraci și mijlocași și în chiaburi. Printre țărani săraci atașați clasei muncitoare, ei au descoperit eroi care, înfățișați realist ca un produs al condițiilor sociale, meritau calificarea de eroi pozitivi — nu prin trandafirile atribute ce-i smulgeau din realitatea socială, ca acelea pe care i le acordau semănătoriștii, ci prin conștiința că numai prin luptă, sub conducerea clasei muncitoare și a Partidului ei, se vor smulge de sub jugul oricărei exploatare, prin faptul că ei contribu-

prin însușirile lor cele mai frumoase, la înfăptuirea revoluției ce se săvârșește azi în țara noastră.

Un astfel de țăran muncitor este „Mitrea Cocor“. În ultimele pagini ale cărții lui Mihail Sadoveanu, când Mitrea Cocor participă la împărțirea pământurilor boierești, el înțelege că acesta e doar un început. Ceeace visa Mitrea Cocor, privindu-și copilul, înfăptuiesc eroii din „Temelia“. Țărani săraci ca Onufrie Ochi-de-Vulpe, oameni care au înțeles cuvântul Partidului și deslușesc drumul pe care trebuie să se desfășoare de aci înainte viața țăranimii muncitoare, împing ei înșiși înainte această viață, fac lucrul acesta în mod conștient, punându-și toată forța, toată puterea de jertfă în slujba construirii socialismului. Putința de a înțelege mersul istoriei, de a participa la construirea vieții noi nu a acordat-o Camilar numai țăranilor săraci ca Onufrie și Cocoran. Se află în „Temelia“ destui mijlocași care merg alături de sărăcimea satului. Unii dintre ei pornesc neîntârziat pe drumul cel bun ca, de pildă, Clip. Alții, ca Fosăilă, abea după șovăieli, înțeleg rostul vieții noi. Dar oricum ar fi, din romanul lui Camilar, participarea țăranimii mijlocașe alături de cea săracă la înfăptuirea colectivizării, se desprinde ca un adevăr rupt din viață. Iar faptul că a știut să acorde calități revoluționare personagiilor ridicate din rândurile țăranimii muncitoare, face ca odată cu romanul „Temelia“ galeria eroilor pozitivi să se îmbogățească, cu o serie de tipuri reprezentative. Onufrie, Cocoran, Clip, stau alături de Mitrea Cocor, Neagu, din „Ziua cea Mare“ și Avram Saizu din „Noaptea din Iunie“, ilustrând adevărul că odată cu prefacerile revoluționare care schimbă fața satului nostru, crește pe întinsul țării noastre, din frământările zilnice legate de aceste prefaceri — un țăran de tip nou. Vom vedea cum a știut Camilar să dea viață acestor eroi. Intregul roman respiră

dragostea caldă a scriitorului față de acești eroi, față de efortul prin care ei se despart de ceea ce este vechi și retrograd, apropiindu-se tot mai mult de ceea ce trebuie să fie omul revoluției socialiste. Se simte în romanul „Temelia“ participarea autorului la lupta zilnică a țăranilor muncitori împotriva dușmanului, împotriva a ceea ce este vechi în ei înșiși, lupta pentru lămurirea aceloră dintre ei care mai șovăie încă. Scriitorul pătrunde în gândurile lor, le zugrăvește cu înțelegere și simpatie frământările. Țărani se despart cu greu de petecul lor de pământ, de vitele lor. Scriitorul ni-l arată pe bătrânul Țupei pieptănându-și boii, înduioșându-se la amintirea drumurilor pe care le-a bătut împreună cu ei; ni-l arată pe mijlocașul Fosăilă, care nici n'are inimă să intre în grajd. Dar nici pentru Cocoran, țăran sărac, om de Partid, convins de adevărul pentru care luptă, începutul nu este atât de ușor. Despărțirea de petecul de pământ e și pentru el o strângere de inimă. Iată-l pe ogorul lui, chinuit de gândul că în curând urma petecului lui de pământ se va șterge: *„Va să zică îl dăduse... șapte pluguri trag deodată șapte brazde înainte, șapte brazde înapoi... și ogorașul lui Cocoran nu se mai vede... unde-i? S'a scufundat, s'a făcut una cu cele o mie și o răsmie de brazde reavăne... nici nu mai poate bănui măcar unde era tușa de pelin care-i ținea umbră la amiază... Dar locul de sub hat unde-și înfundau ulciorul cu apă?...“*

Cu toții, acești țăran muncitori își înfrâng temerile și șovăielile. Și victoria celor pe care i-a urmărit pas cu pas și a cauzei lor — o înfățișează romancierul, deslușind viitorul odată cu ei. Această înfățișare plină de înțelegere nu se mărginește numai la personagiile principale. Un astfel de exemplu este Ileana lui Părau, văduvă săracă, ce, pe lângă copiii ei, îngrijește și de doi copii orfani, Razonte și Agripina.

În zugrăvirea viselor ei, care cuprind de bună seamă și viitorul celor doi orfani, — căci pe Razonte Ileana îl vede conducând un tractor — în zugrăvirea nădejzilor ei celor mai frumoase, autorul pune un minunat freamăt de poezie. Poezia aceasta e cu deosebire prezentă în paginile în care personajele pozitive ale romanului — visează; ele visează viitorul, îl văd pe măsură ce se desprind de ceea ce este vechi. Din vorbele secretarului de Organizație, din cele ale delegatului Comitetului Central, din povestirile țăranului din satul vecin care a fost în Țara Socialismului victorios, se încheagă, încetul cu încetul, în mințile țăranilor muncitori din Mălini, imaginea unui viitor din ce în ce mai precis conturat. Iată visul lui Cocoran: „văzuse cu ochii lui gospodăria aproape întemeiată, inima-i era plină, îi svăcnea de bucurie ia gât... Hei... cât de frumos și cât de bine are să fie! Ca o stea va luci într'o seară electricitatea... Lămpile și opaișurile vor păli, sub răsăritul soarelui odrăslit de mâna omului... Iși inchipuia hangărele S.M.T.-ului deschizându-se... Veneau muncitori călări pe gâtul tractoarelor... câmpia se umplea de larma chiotelor, de duitul batozelor, grâul curgea în niște izvoare de aramă... Caii nechezau îmbătați de atâta rod și atâta larg...”. La fel trăiește viitorul în recolta pe care o visează oamenii privind grâul ce prinde a încolți pe pământul arat de tractorare.

Legând visul viitorului de fapte concrete ale zilei de azi, Camilar imprimă romanului său un anumit caracter ce se răsfrânge deopotrivă în desfășurarea acțiunii cât și în realizarea lui artistică. Tema romanului „Temelia” fiind transformarea socialistă a satului nostru, în cadrul unei ascuțite lupte de clasă, Eusebiu Camilar știe să exprime lupta cu dușmanul de clasă și cu ideologia lui, victoria vieții noi, nu numai istorisind întâmplările pline

de semnificație care au dus la întemeierea gospodăriei colective în satul Mălini, ci folosind imagini concrete, bogate în conținut, rupte din realitatea revoluționară a prezentului. Ce poate exprima mai limpede victoria vieții noi decât înfățișarea momentului când tractoarele răscolesc pentru întâia oară pământul, nimicind pentru vecie hotarele dintre micile petice de pământ, care perpetuau mizeria: „La întâia întorsătură, plugurile mușcară din hat toate toate deodată. Era un hat larg, un fel de drumușor bătucit ani de vreme de roțile carelor, de picioarele vitelor și ale oamenilor. Când plugurile mușcară bine, cu toată gura, oamenii scoaseră un oftat, un strigăt scurt de mirare. După aceea, câte unul, urmăreau brazdele, moartea hatului. Fiarele soârleau la o parte hârci, niște babe ale pământului; bucați mari de lut săreau deodată, cu pânțelele crăpat în sus; unori, părți din hat deabia se săltau, stăteau o clipă ca și cum s'ar fi sprijinit în coate putrede — se lăsau somnului pământului”, etc.

Această luptă care caracterizează pe toate fronturile construirea socialismului și pe care autorul o exprimă uneori în descrieri și imagini de felul celor de mai sus, cuprinde viața întreagă a personajilor. Ea nu se manifestă numai în acțiunea întreprinsă de țăranii muncitori împotriva chiaburilor, în demascarea uneltirilor acestora, ea nu se manifestă numai în lupta pe care o duc cei lămurii pentru convingerea aceluia care nu au înțeles încă adevărul; această luptă se manifestă în chip complex pe toate planurile, iar viața intimă, a oamenilor, antrenați în construirea socialismului, nu rămâne neatinasă. Este meritul lui Camilar de a fi știut să arate cum izbucnește noul vieții în casele țăranilor muncitori, cum conflictul continuă și aci — adesea între bărbat și nevestă, între părinți și copii, cum încordarea care duce la transformarea socialistă a agriculturii, duce, în

acelaș timp, la consolidarea vieții de familie, pe baze noi, într'un spirit nou. Cuprinderea acestui sector al vieții arată că romancierul a înțeles amploarea procesului revoluționar și că, arătând cum se naște un țăran de tip nou din mijlocul frământărilor ce duc la înființarea gospodăriei colective, el a înțeles să facă acest lucru nu în chip schematic și unilateral, ci prezentând realitatea în cât mai multe din aspectele ei esențiale.

Țăranul sărac Onufrie Ochi-de-Vulpe, își bătea pe vremuri nevasta. Apoi, când el a început să întrezărească drumul, Rozalia a plecat de acasă. Pribegia i-a fost de folos. O grădiniță de copii, pe care a văzut-o în satul Hârtoape, i-a amintit de copilăria ei chinuită. Rozalia se întoarce: „și iacă, măi Onufrie, spune ea, *la mine'n inimă s'au măsurat două cumpene... ce a fost și ce-am văzut la Hârtoape... te-am auzit și pe tine grăind... grădiniță, câte și mai câte...*” La temelia traiului lor va sta de aci înainte nădejdea în viața cea nouă pe care ei înșiși vor ști s'o făurească.

Dar lucrurile nu se petrec peste tot la fel de lesnicios. În casa lui Boambă, țăran mijlocăș, și a nevastei lui, Feodora, înființarea gospodăriei colective a stârnit o adevărată furtună. Feodora, care nutrește gânduri de închiaburire, nu se împacă deloc cu ideea că bărbatul ei „s'a înjugat pentru calici”. Conflictul devine dramatic, căci pe lângă că-și vinde vitele lui Cațaveică, jandarm deblocat, unealtă chiaburească, Feodora încearcă să-și omoare bărbatul cu apă clocotită. Conflicte din acestea se iscă în multe case.

Se deslușește astfel în romanul lui Camilar intenția autorului de a nu schematiza o transformare atât de profundă ca aceea pe care o trăiește astăzi orice țăran muncitor intrat în colectiv. Se deslușește străduința de a pune în slujba înfățișării acestui proces toate mijloacele artistice, de a cuprinde în

tr'o operă de largă răsuflare, unul din cele mai frumoase rezultate ale construirii socialismului la sate: făurirea țăranului de tip nou. Această străduință către o surprindere cât mai largă a unui proces revoluționar atât de multilateral, cât și proiectarea întregii acțiuni spre un viitor fericit, imprimă romanului un suflu înnoitor.

Datorită calităților mai sus pomenite, romanul „Temelia” reprezintă un moment însemnat în progresul literaturii noastre, din ultimii ani. El înfățișează aspectele multiple legate de alcătuirea gospodăriilor colective, și încearcă a prinde transformarea revoluționară a realității noastre. Se naște însă întrebarea dacă acestei extinderi a problemei asupra aspectelor cât mai variate ale vieții, pe care nuvelele și piesele de până acum nu au încercat-o, îi corespunde, în romanul lui Camilar, și o adâncă cunoaștere a realității. Vorbeam de orizonturile pe care le deschide acest roman spre viitor, de imaginile concrete smulse din realitatea vieții noi prin care exprimă romancierul opoziția nou-vechi, de patosul revoluționar care însuflețește acțiunea romanului. În multe cazuri, acest patos se desprinde din înfățișarea unor fapte grăitoare, e rezultatul firesc al unei desfășurări de întâmplări, al unor conflicte care-l generează. Alteori însă, patosul revoluționar nu este suficient fundamentat de o cunoaștere cuprinzătoare a realității.

Studiind condițiile în care ia naștere într'o democrație populară o gospodărie agricolă colectivă, Eusebiu Camilar nu a pătruns întotdeauna realitatea în toată complexitatea ei și mai ales nu a izbutit să dea o desăvârșită realizare artistică acestui deosebit de bogat material de viață, care i-a stat la îndemână. În articolul său din Contemporanul, tov. I. Vitner afirma că principala lipsă a romanului lui Camilar este nerealizata prezentare a rolului Parti-

dului în înfăptuirea Gospodăriei Colective.

Observația nu este lipsită de temeii. Depinde însă ce înțelegem prin prezentarea rolului Partidului. Greșim cu totul, dacă ne închipuim, așa cum rezultă din spusele tov. I. Vitner, că scriitorul este obligat să ne prezinte neapărat ședințele organizației de partid, felul cum își duce ea munca. Rolul Partidului este mult mai vast, mai cuprinzător: el se refrânge în faptele oamenilor, în manifestările lor, în procesul vast al luptei, al transformărilor vieții. Și scriitorul este liber să aleagă căile și mijloacele ce i se par mai potrivite pentru a înfățișa viu, concret, rolul uriaș al Partidului în viața noastră. Ceeace este important în primul rând nu este deci descrierea ședințelor organizației de Partid, ci modul cum hotărârile luate acolo prind viață, prin faptele comuniștilor și prin ecoul pe care acțiunea Partidului o are în masse. Și este drept că, în acest sens — și în cel indicat de articolul din Contemporanul — se poate vorbi de serioase slăbiciuni în lucrarea lui Camilar.

Deficiența romanului „Temelia” în legătură cu înțelegerea rolului Partidului în înfăptuirea colectivizării, ține în bună măsură de faptul că autorul nu a cuprins în romanul său întreg răstimpul ce trebuia prezentat, tocmai pentru ca acțiunea comuniștilor într-o astfel de transformare revoluționară să apară în întregimea ei.

Romanul „Temelia” începe cu o ședință, care se întinde pe aproximativ optzeci de pagini și care trebuie să devină, dar nu devine, ședința de constituire a gospodăriei colective „Horia”. Cuvântul Partidului este rostit de delegatul Comitetului Central, Iordache, în fața a 63 de gospodari, care au înțeles „binele vrut de către Partid pentru țărănimea săracă și mijlocașă”. Ion Butnaru, secretarul organizației, nădăjduște că „în sara asta roadele îndelungii munci de lămurire

se vor arăta...”. Cam atâta se pomește în roman despre munca de pregătire a colectivizării, despre acțiunea prealabilă a Partidului. Această limitare a problemei are consecințe serioase în roman, atât în ceea ce privește conținutul lui de fapte cât și realizarea artistică. Răstimpul de câteva luni, Iunie—Octombrie 1949, pe care-i înfățișează Camilar, nu putea să pună la dispoziția romancierului — deși atunci au luat ființă multe gospodării colective — un material destul de bogat pentru ca problema atât de vastă a colectivizării și a rolului Partidului în legătură cu ea să reiasă în toată semnificația lor, acțiunea rezumându-se doar la cele descrise de autor. Neglijând perioada de pregătire și lămurire dusă în satele noastre, frământările care au precedat întemeierea gospodăriilor colective, și în care s'au călît cadrele necesare pentru acest lucru, Camilar a lipsit cartea lui de o serie de fapte esențiale, sărăcind în același timp materia epică, ce i-ar fi dat densitate. Dacă acțiunea romanului ar fi început cu mai mult timp înainte, dacă ea ar fi înodat firul cu faptele asupra cărora se încheie „Mitrea Cocor”, de pildă, o seamă de probleme s'ar fi limpezit în mintea romancierului și deci și a cititorului. S'ar fi înțeles atunci ce a determinat evoluția unor personajei ca Onufrie Ochi-de-Vulpe sau Cocoran, de unde-și trag tăria și hotărîrea eroii pozitivi ai romanului și multe altele. Ori, această perioadă de pregătire a colectivizării, în care romancierul ar fi trebuit să arate cum a pătruns cuvântul Partidului în masse, cum au mobilizat oamenii de partid massele, în vederea colectivizării, e condensată în câteva cuvinte seci, pe care le strecoară printre rânduri câte un personajiu ca Ion Butnaru sau Iordache. Chiar și cuvintele acestora ar fi putut să fie mai însuflețite, să dea viață faptelor, așa încât neredarea perioadei premergătoare colectivizării să fie

compensată printr'o sugestivă evocare a ei. Perioada premergătoare colectivizării trebuie să fie zugrăvită — în intenția autorului — și prin povestirile diferiților țărani ce iau cuvântul la ședința de constituire a gospodăriei. Rezultatele obținute rămân însă departe de intențiile autorului. Totul se reduce la o serie nesfârșită, obositoare, de autobiografii seci adesea, căci povestirile privesc un cerc de oameni care și-au petrecut viața împreună, în acelaș sat.

În legătură cu sistemul acesta de a trece ușor peste fapte pline de semnificație, de a le înlocui cu câteva cuvinte, pe care le rostește autorul sau câte un personajiu, nelăsând acțiunea să se desfășoare și subțind astfel materialul epic, s'a spus, când s'a discutat romanul „Temelia“, că ea constituie una din deficiențele romanului. Romanul suferă într'adevăr prin faptul că multe întâmplări semnificative sunt stoarse de seva lor, nefiind lăsate să se desfășoare în fața ochilor cititorului. Iată, de pildă, la a doua ședință, cea în care urmează a se constitui gospodăria colectivă, Iordache, trimisul Comitetului Central, spune: *„Tovarăși... cred că ați auzit și voi... îi ceasul aproape nouă și oamenii nu mai vin... mulți s'au lăsat îmbrobodiți iarăși... dușmanii au lucrat. S'au dovedit tari... trebuie să le răsturnăm planurile...”* E lucru nespus de important să știm care a fost prima reacție a dușmanului în fața hotărârii țăranilor muncitori. Această strângere de rânduri a chiburilor ar fi trebuit să prindă viața altfel decât prin cuvintele lui Iordache.

Rolul Partidului în înfăptuirea unei prefaceri revoluționare de felul celei pe care o trăiește astăzi țărănimea muncitoare, poate și trebuie să fie ilustrat, într'o operă literară, prin activitatea oamenilor de partid. În romanul lui Șolohov, „Pământ desjelenit“, Partidul trăiește, el nu este o abstracție. El trăiește și'n oamenii săi, prin Davâdov,

prin Nagulnov, prin Razmiotnov, care duc linia Partidului în masă, care știu să mobilizeze aceste mase, să le antreneze pe drumul progresului, să tragă concluzii rodnice de pe urma greșelilor lor și-ale altora. Acesta este înțelesul prezenței Partidului într'o operă literară. Asupra unor astfel de eroi comuniști, trebuie așa dar să-și concentreze romancierul toată atenția; și pe aceștia trebuie el să-i facă să trăiască intens, lor trebuie să le dea adâncime și complexitate, însăși lor trebuie să le acorde acele atribute ce sunt tipice unui comunist, pentru ca datorită lor acțiunea să înainteze, iar rolul Partidului să reiasă în chip firesc. Acest lucru nu l-a realizat cu succes Eusebiu Camilar.

În satul Mălini, organizația de Partid e personificată de Ion Butnaru, secretarul organizației. Acesta însă este departe de a întruhipa în acelaș timp și cele mai frumoase, cele mai tipice însușiri ale unui bun comunist. El nu este un om cu inițiativă, clar văzător, capabil să conducă masele cu pricepere și hotărâre; deaceea întreaga organizație din satul Mălini are ea însăși o existență destul de nesigură. Întrebarea pe care în chip legitim și-o pune cititorul este: în seama cui rămâne viața de partid din sat, cine împinge înainte satul Mălini și oamenii lui? Această sarcină în romanul lui Camilar rămâne în seama altor personajei decât secretarul organizației. Există în „Temelia“ câteva minunate figuri — țărani săraci și mijlocași comuniști, oameni cinstiți și gata de jertfă pentru Partid. Cocoran, spre exemplu, se hotărăște să urmărească pas cu pas faptele dușmanului; — baba Tănăsoaia aduce flautele din Hălăuca, pentru a-i antrena în muncă pe cei ce construiesc grajdurile gospodăriei. Aceste acțiuni demonstrează spiritul creator, de inițiativă, al maseilor. Prezența lor în roman este deci bine venită. Totuși nu e mai puțin a-

devărat că aceste acțiuni rămân neordonate într-o activitate organizată, dirijată de Partid. Datorită acestui fapt și, în același timp, și limitării în extindere a romanului la perioada de care vorbeam, — întemeierea și înflorirea gospodăriei colective în satul Mălini pare mai mult rezultatul unui concurs favorabil de împrejurări și al bunelor inițiative a unor oameni dornici de o viață mai bună, și mai puțin rodul unei îndelungi munci dusă de oamenii de Partid. Lucrul e cu atât mai vizibil, cu cât rolul Comitetului Județean P.M.R. în colectivizarea din Mălini apare mult diminuat. Dacă Județean a dat vr'un ajutor organizației din sat nu știm. Târziu, după ce gospodăria agricolă a fost întemeiată, apare Leonte, trimisul județenei, și atunci el vine doar pentru a-i felicita pe membrii gospodăriei agricole colective din Mălini și a asista la decorarea lui Onufrie.

Eroul pozitiv, comunistul tipic, cu bogăția sa sufletească, cu toate calitățile caracteristice lui lipsește în romanul „Temelia”. Ion Butnaru, secretarul organizației, și Iordache, trimisul Comitetului Central, sunt figuri șterse, palide, față de altele mult mai realizate din roman. Ele sunt de multe ori apariții, care rămân exterioare romanului. Iată-l pe Ion Butnaru, secretarul organizației de Partid din Mălini. În romanul lui Camilar, Ion Butnaru e însoțit de foarte bune recomandări. Atât autorul cât și țărani muncitori din sat vorbesc despre el ca despre un bun comunist. Din nefericire faptele desmint aceste recomandări. În primul rând, Ion Butnaru este un personaj lipsit de tăria necesară unui secretar de organizație, în astfel de împrejurări; el nu este la înălțimea menirii lui, nu stăpânește situația ci se lasă dominat de întâmplări. Solicitat fiind de diverse frământări, care îl destramă, el nu e în stare a le rezolva: înființarea gospodăriei colective în primul rând, apoi

o dragoste nenorocită pentru Albăstrița, pe care taică-său o dă după un chiabur din satul vecin, în sfârșit neînțelegerile cu părinții. Cum rezolvă comunistul Ion Butnaru aceste greutăți? Ce putem spune cu privire la activitatea lui de secretar de organizație? El nu este un mobilizator, nu păstrează contactul cu masele și nu le dinamizează, nu știe să ducă cu pricepere linia Partidului în masă. Apoi el nu lucrează în colectiv. O singură dată, se arată Ion Butnaru a fi un bun mobilizator, prilejuindu-i lui Camilar una din cele mai avântate scene din roman: atunci când îi convinge pe cei intrați în gospodăria colectivă să are zi și noapte fără întrerupere pentru a salva recolta. De obicei însă, Butnaru se lasă copleșit de evenimente: de greutățile obiective, de frământările lui intime. Acțiunile țăranilor muncitori din Mălini nu sunt din pricina aceasta, un rezultat al legăturilor strânse cu Partidul și încă și mai puțin al mobilului imprimat de secretarul organizației. Cocoran, Onufrie și alții, deși lucrează și ei izolați, izbutesc totuși să-și alăture masele mai ușor decât Butnaru. Când Onufrie înfige în chip de steag basmaua roșie a Rozaliei în vârful hambarului, el face acest gest din propriul lui elan, iar entuziasmul maseelor îl aprobă.

În dragostea pentru Albăstrița, Ion Butnaru are o atitudine ciudată, necorespunzătoare unui comunist. Pe Albăstrița, pe care o pierde la început, nu din pricina că e prins de treburile întemeierii gospodăriei, cum vrea să sugereze romanul, ci dintr'un fel de incapacitate de acțiune, Ion Butnaru, o plânge în lungul întregului roman. „*Tovarășe... îi spune el lui Iordache... până când am să mai gem eu așa?*” În ultima pagină a romanului, are loc o neverosimilă răpire a Albăstriței, din ghiarele lui Iapă-Scurtă, de care cei doi îndrăgostiți fug cât îi țin picioarele. O astfel de atitudine față de un

dușman de clasă și un inamic personal, ni se pare incompatibilă cu morala unui comunist.

Celălalt activist de Partid, Iordache, delegatul Comitetului Central, are o apariție și mai sporadică în romanul „Temelia”. În primul rând, figura lui e slab conturată. Ne-ar fi greu să spunem dacă Iordache este un om hotărât și dărz, sau slab și șovăelnic, ce calități are, dacă are cusururi și care sunt acelea. Am spune că Iordache este mai curând o abstracție. În ședința cu care se deschide romanul, Iordache se prezintă ca trimis al Comitetului Central. Cuvintele prin care se recomandă el atunei, rămân singura cunoștință efectivă cu care se alege cititorul despre acest personaj. Nici Iordache nu știe să stăpânească situația ca un bun comunist și delegat al Comitetului Central, ci se lasă și el dominat de împrejurări. În cursul primei ședințe, dușmanul de clasă își arată colții. Corcodel, unealtă chiaburească, strecurat în Partid se folosește de greșeala stângistă a lui Onufrie și cere excluderea acestuia din ședință. În loc să limezească situația, Iordache, deși își dă seama că Onufrie e un om cinstit, cu toată inima alături de Partid, îi spune totuși încurcat: *„starea lucrurilor cere să ieși... vom vedea după aceia...”* Mai sunt și alte împrejurări în care Iordache se arată stângaci și incapabil de a domina întâmplările. Dealtfel Iordache rămâne mai tot timpul exterior întâmplărilor din Mălini. El nu e legat de mersul evenimentelor, n'are un loc în desfășurarea lor și dispăre la un moment dat, pentru a reapare din nou la sfârșitul romanului.

Dacă zugrăvindui pe cei doi activiști de Partid, — Ion Butnaru și Iordache, — autorul n'a izbutit să creeze două figuri puternic conturate, două tipuri de comuniști, el a izbutit în schimb pe deplin, îmbogățind galeria

eroilor pozitivi ai literaturii noastre de azi cu figurile lui Onufrie Ochi-de-Vulpe și Cocoran. Dacă zugrăvindui pe Ion Butnaru și Iordache, Camilar n'a reușit să dea acestor personaje adâncime, chiar atunci când a încercat să pătrundă în viața lor intimă — în cazul Butnaru, — acest lucru îi reușește pe deplin în cazul lui Onufrie și Cocoran.

Onufrie Ochi-de-Vulpe, țăran sărac, legat până în fibrele cele mai adânci ale ființei sale de Partid, gata de sacrificiu pentru cauza țăranimii muncitoare, este realizat tocmai pentru că zugrăvindui-l, romancierul l-a făcut să trăiască pe cât mai multe planuri, s'a ferit de a-i schematiza evoluția sufletească. Onufrie e preocupat de multe probleme. Il frământă mai întâi greșeala pe care a făcut-o în ședință și de pe urma căreia a trebuit să părăsească sala. Dar Onufrie e un om cinstit și profund legat de Partid. De aceea, încercarea dușmanului de a-l atrage, în clipa când, zdrobit de povara greșelii, Onufrie părăsește ședința, nu izbuteste. Onufrie trăiește însă și o dramă intimă. Fericirea de a o regăsi pe Rozalia alături de el, și de cauza pentru care luptă el, e frântă de orbirea Rozaliei, victimă a acțiunii dușmanului. În timp ce Onufrie păzește hambarul gospodăriei, chiaburii dau foc casei lui, tocmai pentru a-l face să-și părăsească postul. Onufrie vede focul, dar știe să-și înfrângă pornirea. Rozalia va orbi în incendiu, și această nenorocire va sdruncina pentru o vreme echilibrul sufletesc al lui Onufrie. Ceeace e bun, cinstit și devotat cauzei în Onufrie — triumfă. Fericiduse de a creia un erou liniar, Camilar ne-a dat un personaj profund uman. Onufrie este însuflețit de minunate elanuri. Scene ca înfigerea steagului roșu în vârful hambarului arată în chip elocvent ce calități atribue romancierul noului tip de țăran muncitor ce crește odată cu co-

lectivizarea. Există totuși în portretul lui Onufrie aspecte insuficient lămurite. Aflăm astfel că, până nu de mult, Onufrie, când era sfios și nepriceput, când violent și gata să-și bată nevasta. Cuvintele de lămurire pe care i le spusese odată Ion Butnaru nu pot explica o transformare atât de temeinică ca aceea pe care o presupune atitudinea lui în momentul când începe acțiunea cărții. Credem că înfățișarea perioadei premergătoare colectivizării ar fi rezolvată pentru autor și problema evoluției lui Onufrie. Transformarea pe care Partidul a determinat-o în oameni de felul lui s'ar fi produs atunci în mod firesc și progresiv.

Cocoran este alt erou pozitiv. Țăran sărac, având o sapă și un petec de pământ, drept unic avut, el participă cu toată făptura lui la toate etapele care duc la înfăptuirea gospodăriei colective. Și pentru el ca și pentru alții despărțirea de petecul de pământ e un moment dramatic. Dar bucuria la gândul unui viitor luminos stinge în Cocoran durerea de a-și pierde bucățița de ogor.

Cu deosebită măiestrie este descris acest proces de rupere a lui Cocoran de ceea ce îl trage înapoi și frământarea lui nu scade valoarea pozitivă a personajului, ci îi sporește complexitatea. La fel și iubirea lui pentru Ioana și fericirea pe care o nădăjduște acest singuratic s'o cunoască odată cu viața nouă ni-l apropie pe Cocoran, îl umanizează.

Frumoase și luminoase sunt și figurile celorlalți țărani săraci din roman: Ioana lui Părău, Baba Tănăsoaia și alții.

Din rândurile țărănimii mijlocașe, figura lui Clip, membru de Partid, devotat cauzei țărănimii muncitoare, conștient că locul lui este alături de țărăni săraci, se conturează cu deosebită putere. Clip este un element activ în lupta ce se dă în satul Mălini. El atrage și convinge și alți mijlocași de

necesitatea colectivizării. Atât doar că aceste convingeri și atrageri de mijlocași în colectiv se petrec uneori nevroșimil de repede. Fosăilă, refractar la începutul colectivizării, se lasă convins într'un timp record, iar la depunerea iscăliturilor este mai entuziast decât mulți țărani săraci.

S'a semnalat cu ocazia discuțiilor ce au avut loc cu privire la „Temelia“ un aspect al problemei mijlocașilor, care ni se pare insuficient adâncită de către scriitor. Atragerea mijlocașilor în colectivizare reiese din romanul „Temelia“ ca fiind dictată exclusiv de faptul că gospodăria nu se poate întemeia fără pământul acestora. Despre interesul pe care îl au mijlocașii de a intra în gospodăria colectivă, despre faptul că ei ar fi altfel sortiți pieirii din cauza exploatarei chiaburești nu se pomenește în roman. Și doar acesta este temeiul adeziunii mijlocașilor la colectivizare. *„Micile gospodării țărănești nefiind în stare să facă o agricultură înaintată cu o înaltă productivitate a muncii, ele nu pot asigura țăranilor săraci și mijlocași bunăstarea materială și culturală, ele nu pot scăpa definitiv țărănimea săracă și mijlocașă de starea de dependență economică și de exploatare de către chiaburime“.* (Gh. Gheorghiu-Dej: Raport ținut la 3—5 Martie 1949 la ședința Plenei C. C. al P.M.R.).

Spuneam că unul din meritele cărții lui Camilar este sublinierea și demonstrarea adevărului că lupta de clasă nu încetează odată cu întemeierea gospodăriei colective, ci dimpotrivă se ascute cu fiecare pas pe care îl face țărănimea muncitoare pe calea colectivizării. Într'un roman care trasează întemeierea unei gospodării colective și viața în gospodăria de curând întemeiată, problema reprezentării dușmanului de clasă devine așa dar esențială. Adevărul cu privire la construirea socialismului la sate trebuie să cuprindă și o justă înfățișare a acțiunii dușmanului.

În romanul „Temelia” dușmanul de clasă trăiește prin personajii hidoase, care stârnesc ura. El este gândit de către Camilar în acțiuni noi și variate. Tăun, chiaburul satului apare în toată josnicia lui de exploatare îmbuibat, crâncen la câștig, hotărît să zădărnicească acțiunea colectivizatorilor, dar neriscându-și pielea, ci folosindu-se de diferiți fini și nepoți, ce-i sunt unelte. Printre aceștia se numără Corcodel, dușman strecurat în Partid. Despre el aflăm că a săvârșit în timpul războiului crime odioase, cu privire la care cititorul ar vrea însă să afle mai multe amănunte.

Deosebit de izbutită este figura lui Cațaiveicu, jandarm deblocat, care ucide vitele oamenilor cu ajutorul slugii lui Zavedeu. El lovește astfel în gospodăria colectivă, și face diverse afaceri bănoase în târg, asigurându-și astfel un trai îndestulat, lui și trândavei lui neveste.

Dar zvonurile, procesiunile religioase, incendierile, uciderile de vite, toate aceste acțiuni ale dușmanului sunt demascate și zădărnice de hotărârea țăranilor muncitori de a porni pe drumul colectivizării. S'a spus despre dușmanul de clasă din „Temelia” că el lucrează izolat. Deși există legături între Tăun și Corcodel, între Cațaiveicu și Tăun, între Cațaiveicu și Zavedeu, etc., totuși aceste legături nu dau acțiunii chiaburilor din Mălini un caracter organizat — eventual coordonat cu cea a chiaburilor din satele vecine. Și, mai ales, nu se observă în „Temelia” o înverșunare, o strângere de rânduri între chiaburi, pe măsură ce colectivizarea progresează. Deaceia nici nu se ajunge în romanul lui Camilar la o ciocnire, la un conflict deschis între țăranii muncitori uniți în colectiv și dușmanul de clasă, așa cum se întâmplă în „Ziua cea mare” sau „Noaptea din Iunie”.

În romanul „Temelia”, personaje

se organizează în două grupe distincte, am spune în două lumi: pe de o parte, strănși în jurul Partidului, țăranii săraci și mijlocași, care dela bun început sau după mai îndelungi sau mai scurte șovăieli pornesc pe drumul colectivizării. Pe de altă parte dușmanii: chiaburii, uneltele lor. O astfel de configurație e oarecum abstractă și schematică. Orice cititor poate întreba: unde este satul? unde sunt oamenii, care nefiind încă hotărâți să pășească pe drumul colectivizării, dar nefiind nici dușmani, rămân până la urmă șovăelnici, sunt slabi, nehotărâți, îndărătnici? În afara Organizației de Partid, în afara gospodăriei colective ce se înființează și în jurul căreia în mod just pulsează toată viața romanului, e o zonă lipsită de viață, un fond palid, pe care nu se deslușește nimic. Socotim că pentru o veridică înfățișare a vieții și o justă înțelegere a condițiilor în care a luat naștere gospodăria colectivă, satului Mălini trebuie să i se dea viață. Mai degrabă par a exista legături între gospodăria colectivă și celelalte sate. Acțiunea femeilor în satul Hălăuca, interesul țăranilor muncitori pentru țăranul din satul vecin, țăran care se întorsese din U.R.S.S., însăfârșit sosirea țăranului drumeț venit să vadă boabele încolțite pe pământul arat cu tractorul, toate acestea stabilesc legături trainice între Mălini și lumea din afară. Astfel de legături nu există însă între țăranii din colectiv și ceilalți din Mălini.

La fel credem că trebuie regândit modul de prezentare al rolului conducător al clasei muncitoare în efectuarea unei schimbări revoluționare cum este colectivizarea și a ajutorului dat de muncitorii din oraș. Acestei probleme atât de importante îi acordă scriitorul un capitol de roman. Atât. Un capitol în care muncitorii din oraș sosesc în camioane pentru a ajuta la ridicarea grajdurilor. Înainte și după

aceia nu se vorbește despre rolul conducător al clasei muncitoare în construirea socialismului. „*Puterea politică*“, spune tov. Gheorghiu-Dej, în raportul amintit, „*se află în mâinile clasei muncitoare care are ca aliat fărâniea muncitoare*“. În romanul „*Temelia*“, venirea muncitorilor din oraș în sat constituie un fapt întâmplător. De altfel și figurile muncitorilor Maxim și Savel sunt șterse și lipsite de consistență, iar întreg episodul ajutorului dat de muncitorimea din oraș este sărăcit de adâncă lui semnificație.

Importanța romanului lui Camilar constă în primul rând în faptul că autorul a încercat și a izbutit, în mare măsură, să redea într'o operă mai amplă ceea ce până acuma și-a găsit expresia artistică doar în opere de scurtă răsuflare. Firește, o astfel de încercare comportă o lărgire a sferei și o adâncire a realității, o sesizare a esențialului, o selecționare a tipicului din multitudinea de întâmplări și aspecte pe care realitatea le pune astăzi la îndemâna scriitorilor.

Desigur, înainte de a scrie romanul, Eusebiu Camilar a cunoscut viața din câteva sate înainte și în timpul întemeierii gospodăriei colective. A cunoscut el oare suficiente gospodării colective, pentruca cele descrise de el să reprezinte o justă generalizare, pentruca oamenii și faptele prezentate de el să fie tipice, pentru ca „*Temelia*“ să fie un roman al procesului de întemeiere al gospodăriilor agricole din țara noastră și al muncii lor?

Spuneam mai sus că nu există în romanul „*Temelia*“ un tip de comunist întrunind toate însușirile unui bun activist de Partid, un dinamizator de masse, un om care să știe să judece critic greșelile altora și autocritic pe ale sale și să tragă concluziile cuvenite de pe urma acestor greșeli. Dar celelalte personaje? În ședința cu

care se începe romanul sunt adunate cele mai multe din personagiile care vor duce acțiunea, sunt adunați 63 de țărani muncitori, care ar vrea să pornească pe drumul colectivizării. În această ședință mulți oameni se prezintă singuri, își fac o scurtă autobiografie. Pe cei mai mulți dintre ei îi regăsim apoi în tot lungul romanului și pentru mulți această auto-prezentare ține locul unei cunoașteri mai adânci. Un personaj trebuie să prindă viață din acțiune, și nu din caracterizarea sumară dată în cuvinte de autor sau de eroii înșiși. Numai astfel poate el deveni convingător. Contrar celor afirmate de unii critici, există în roman o bogată galerie de oameni vii. Onufrie, Cocoran, Clip, trăiesc prin fapte. De aceea ei rămân tipuri de țărani muncitori care construiesc astăzi socialismul în țara noastră. Acelaș lucru ar trebui să se poată spune și despre celelalte personaje.

Se mai pune problema dacă autorul a folosit vorbirea personajilor în slujba tipizării lor. S'a discutat adeseori arhaismul limbii pe care o pune Camilar în gura țărănilor. Din acest punct de vedere, țărani din „*Temelia*“ nu se deosebesc prea mult de cei din „*Turmele*“. Ei vorbesc în parabile și păstrează neatins limbajul strămoșilor lor. Dar țărani ce iau cuvântul în ședința cu care începe romanul „*Temelia*“ sunt membri de Partid, obișnuiți cu limbajul ședințelor, sunt oameni care, presupunem, au avut contact cu muncitorii veniți dela orașe sau cu activiștii de Partid, care au pregătit actul colectivizării. Dar iată și Onufrie Ochi-de-Vulpe, țaran muncitor ridicat, vorbește și el în parabolă, într'o limbă arhaică, din cale afară de sfătoasă, care nu i se potrivește.

Alteori personagiile vorbesc în lozinci. Retorismul anumitor pasagii este supărător. Lupta pentru pace care tre-

buie să fie și este prezentă în roman, capătă uneori accente emoționante. Alteori însă se rostesc vorbe seci, lipsite de sevă, ca cele pe care le spune Mina în acea primă ședință. Putem așa dar spune, discutând realizarea artistică a romanului „Temelia” că, dacă prin imagini smulse din realitate, Camilar a izbutit să redea în mod plastic măreția luptei ce se desfășoară astăzi în satul nostru, — limbajul nu l-a folosit totdeauna cu același succes pentru a realiza tipizarea personajilor.

Tipizarea în „Temelia” suferă din pricina unei insuficiente selectări a esențialului. Am vorbit despre acest lucru în legătură cu anumite personaje. Afirmația este valabilă și pentru anumite fapte, episoade din roman. Astfel, autorul dedică 80 de pagini unei ședințe, el acordă în schimb un singur capitol scurt ajutorului dat de clasa muncitoare. Această insuficientă grijă în selectarea materialului de viață duce la anumite cusururi în construcția romanului. Spuneam mai sus că folosirea ca material de viață numai a întâmplărilor petrecute în răstimpul Iunie — Octombrie 1949 duce la sărăcirea substanței epice. Un alt cusur de construcție este pricinuit de lipsa unei juste echilibrări între ceea ce este și nu este esențial, fapt care explică impresia de deslănare, lăsată pe alocuri de roman. În aceea se și văd unele urme ale naturalismului de care autorul trebuie să scape neapărat.

În sfârșit, o altă deficiență ce ni se pare cauzată de aceeași defectuoasă generalizare: arătând întâmplările legate de întemeierea gospodăriei colective în satul Mălini, dând viață oamenilor care au luptat sub conducerea Partidului pentru realizarea acestui act revoluționar, zugrăvind în trăsături viguroase și dușmanul care a încercat și încearcă să frâneze avântul țaranilor muncitori, Camilar a

arătat desigur un crâmpel din lupta generală ce se duce azi pe toate țărmurile vieții noastre pentru construirea socialismului. Acest gând a existat desigur în mintea romancierului, când a început să scrie romanul. El nu reiese însă limpede din felul cum se înlănțuie faptele în „Temelia”. Problema înființării gospodăriei colective în satul Mălini, problema colectivizării agricole în general nu este încadrată de Camilar în problema vastă a vieții noi pe care o clădește astăzi poporul nostru. Această lipsă ni se pare un efect al unei documentări limitate la un număr prea mic de sate, lipsă ce poate fi remediată printr’o adâncire a realității mai multor gospodării colective din diferite regiuni ale țării.

Confruntând experiența câștigată din documentarea de până acum cu noi date și noi observații, Camilar va fi desigur în stare să aleagă din mulțimea de fapte și oameni ceea ce este întradevăr tipic pentru colectivizarea ce se săvârșește azi în lumea satelor noastre.

Scriș de pe poziția clasei muncitoare, romanul „Temelia”, în măsură mai mare decât toate celelalte lucrări tratând aceeași problemă, e un roman de largă perspectivă. Rar în literatura noastră de după 23 August a proiectat vreo lucrare literară atâta lumină spre viitor, rar a deslușit un autor cu atâta dragoste frumusețea zilei de mâine, în cea care începe astăzi. Dacă autorul va remedia lipsurile romanului, printr’o mai adâncită cunoaștere a realității, „Temelia” va deveni ceea ce așteaptă cititorii dela un scriitor ca Eusebiu Camilar: un roman al colectivizării, o carte în care se vor recunoaște cei ce construiesc astăzi socialismul la sate, o armă în mâna poporului nostru muncitor.

Constatând că apariția acestui roman constituie un fapt pozitiv, trebuie să facem totuși unele rezerve cu pri-

vire la condițiile în care a apărut. Este bine că redacția „Vieții Românești” s'a străduit și a izbutit să contribuie la îmbogățirea literaturii noastre cu un roman care să oglindească procesul de întemeiere al gospodăriilor agricole colective din țara noastră și al muncii din aceste gospodării. Este însă o deficiență a redacției faptul că nu și-a dus mai temeinic munca, pentru ca, în momentul publicării în revistă, romanul să fi fost curățat

și de acele greșeli, care-l întunecă încă. Fără a renunța deci la străduința de a da publicității, în cel mai scurt timp posibil, opere vaste, care să oglindească prefacerile revoluționare din țara noastră, redacția „Vieții Românești” poate și trebuie să-și organizeze astfel munca, încât să ajute pe scriitori să elimine cât mai multe din lipsuri, înainte ca opera să fie tipărită în revistă.

„INCA UN PAS INAINTE *)

„Almanahul literar” din Cluj a primit un larg sprijin din partea revistelor centrale. Aceasta, deoarece sarcinile care revin publicației clujene sunt deosebit de importante. „Almanahul literar” trebuie să se străduiască să descopere, să orienteze și să formeze tinerele talente literare din Ardeal, menținând un contact strâns cu filialele Uniunii Scriitorilor, cu cenaclurile și cercurile literare; să fie un îndreptar al întregii activități culturale ce se desfășoară în Transilvania; să popularizeze literatura scriitorilor de limbă maghiară în masele cititorilor români. S’a subliniat în special situația „nesatisfăcătoare din proza și critica literară a „Almanahului” clujan. Experiența dobândită de colectivul redacțional al „Almanahului literar” în muncă, precum și rezultatele criticilor și sugestiilor ce i s’au adresat prin revistele centrale, se resimt puternic în ultimele numere.

A crescut în primul rând nivelul ideologic al publicației. Beletristica publicată în paginile ultimelor numere este calitativ superioară. Unele succese remarcabile se observă și în critica literară din paginile „Almanahului”. Munca de popularizare a vieții culturale a populației maghiare s’a adâncit. Preocuparea unei juste orientări a întregii activități culturale din

„Almanahul Literar” al Uniunii Scriitorilor din R.P.R. — Filiala Cluj. N-rețe 7, 8 și 9 din 1950.

Ardeal a devenit vizibilă. Spiritul critic s’a accentuat.

Faptul că revista clujană a făcut serioși pași înainte se poate vedea și din modul în care este selectat și organizat materialul în paginile publicației. Până nu de mult, se acorda un spațiu cu totul disproportionat rubricilor de însemnări, de informații, intitulate „Note și Comentarii”, „Revista Revistelor”, etc., în dauna beletristicii, a prozei în deosebi. Dacă ținem seama și de faptul că aceste note mărunte erau redactate din fuga creionului, că erau lipsite de combativitate, că se insista adesea asupra unor chestiuni care prezintă un interes redus pentru cititorul nostru, ne putem da cu ușurință seama că tovarășii din colectivul redacțional al „Almanahului” aleseseră calea minimului efort.

În ultimele numere se publică regulat câte două nuvele sau fragmente de roman. În locul notelor s’a introdus pamfletul politic. Pamfletul politic este un gen de publicistică foarte apreciat de masele largi. Desvoltarea acestui gen de publicistică e de o importanță deosebită, importanță pe care scriitorii clujeni au meritul de a o fi sesizat.

Asfel pamfletul semnat de Geo Dumitrescu și publicat în Nr. 8, constituie o contribuție însemnată la reușita revistei. Geo Dumitrescu, folosind arma satirei, reușește să ne dea o imagine sugestivă a nepulnței imperialiștilor anglo-americani, ațâțători de războaie. Nu același lucru se poate însă spune despre pamfletul lui Dumitru Mircea

din Nr. 9. „Drumul năpârcii” nu este decât o colecție de invective și numai invectivele nu pot produce nici un efect asupra cititorului. Pamfletul presupune în primul rând cunoașterea, autorul trebuie să se refere mereu la date și fapte concrete, de netăgăduit. În pamfletul lui Dumitru Mircea s'a strecurat și o greșală. Vorbind despre miile de comuniști și de patrioți cinstiți care zac în închisorile lui Tilo, Dumitru Mircea îi numește „încăpățânați”. Aici l-a dus pe autor fuga după efecte ieftine.

Un succes al „Almanahului literar” este—fără îndoială—aparitia rubricii „Carnetul sovietic”, în cadrul căreia se rezumă o serie de articole din publicistica sovietică, de cea mai acută importanță pentru justa orientare a scriitorilor noștri. Astfel, în primul „Carnet sovietic” (No. 9) se rezumă articolul „Despre cântecul liric sovietic” de A. Bociarov, publicat în numărul pe luna Iulie al revistei „Novăi Mir”. Publicarea acestui articol, în rezumat chiar, în condițiile în care necesitatea unei producții cât mai bogate de cântece lirice de masă se impune, constituie un ajutor prețios pe care „Almanahul literar” îl oferă poezilor noștri. Deasemeni e binevenită și traducerea în rezumat a editorialului din 8 August 1950 al revistei „Literaturnaia Gazeta”, intitulat „Despre temele cărților pentru copii”. Păcat însă că Almanahul n'a reușit să redea toată bogăția de idei cuprinsă în articol. Este aci un pericol pe care îl prezintă însuși sistemul rezumării articolelor din critica sovietică. Pentru ca inițiativa luată de Almanahul literar să se justifice și să dea roade bune, trebuie neapărat găsit mijlocul de a se evita această primejdie. Altfel răul produs prin sărăcirea conținutului bogat de idei al unui studiu sovietic, poate fi mai mare decât binele adus.

Am spus mai sus că tendința „Al-

manahului” de a orienta viața culturală de peste munți a devenit vizibilă în ultimele numere. Astfel, dacă în numerele anterioare, probleme atât de importante ca acelea ridicate de Plenara din 12 Martie a filialei din Cluj a Uniunii Scriitorilor au fost expediate în câteva note de serviciu, în No. 9 al Almanahului, Dumitru Micu, după ce subliniază importanța rapoartelor ce s'au ținut la constituirea pe țară a tinerilor scriitori trage învățămintele ce decurg din ele și aplică aceste învățăminte la condițiile locale, trasând totodată și sarcinile care, odată rezolvate, vor duce la îmbunătățirea muncii tinerilor scriitori ardeleni.

În numărul 9 se discută deasemeni, în spirit critic, realizările scriitorilor din orașul Stalin și paginile literare redactate de ziarele ardeleni cu ocazia lui 23 August.

Dar „Almanahul literar”, care se intitulează revistă de cultură, nu se rezumă doar la orientarea și îndrumarea vieții literare, ci a întregii activități culturale din Transilvania. Astfel în No. 7, Andrei Roth publică un articol în legătură cu cursurile de literatură ținute la facultatea de Filologie din Cluj. Din nefericire însă, articolul lasă mult de dorit. Autorul se mulțumește doar să noteze erorile comise. El nu ia o poziție partinică față de aceste erori. Se arată foarte indulgent, socotește greșelile serioase ca fiind de mică importanță.

Aceste manifestări obiectiviste care mai dăinuie încă în paginile „Almanahului literar” trebuiesc combătute.

În numărul 7 găsim deasemeni două articole ce discută activitatea teatrelor românești și maghiare din Cluj, iar în numărul 9 o cronică teatrală semnată de Geo Dumitrescu în care se ia atitudine principială împotriva modului în care a fost montată și interpretată „O noapte furtunoasă” de Caragiale, pe scena Naționalului din Cluj.

Faptul că articolele de orientare, criticile, etc., se situează pe o poziție critică se datorește în primul rând succeselor obținute de redacția Almanahului în lupta împotriva patriotismului local, a regionalismului care, colora destul de puternic primele numere, ridicării la nivel mai înalt a discuțiilor, orientării lor principale.

Redactorii „Almanahului” au înțeles că nu elogiind ajută manifestările culturale locale, ci analizând în spirit critic rezultatele muncii culturale, arătându-i lipsurile și posibilitatea de a le îndrepta.

Și în critica literară dela Cluj, s'au înregistrat unele succese. Acum sunt abordate probleme actuale, iar militarea pe poziții partinice a cronicilor și studiilor s'a întărit, limbajul folosit e mai apropiat de cel al criticii științifice.

Astfel, recenzia despre romanul lui Ion Călugăru „Oșel și pâine” conține o serie de observații judicioase.

Totuși, se mai întâlnesc încă în sectorul critic, unele rămășițe ale vechilor greșeli. În articolul „Marginale la poezia recoltei” de George Barbu apar unele afirmații care dovedesc o tendință apologetică periculoasă. Vorbind despre o poezie onestă a debutantului I. C. Poiană, George Barbu declară entuziast că ea constituie, nici mai mult nici mai puțin, decât „un indiciu al începutului maturității poeziei în Republica noastră”. Ca și cum creația poezilor Toma, Beniuc, Bănuș, Deșliu, Porumbacu, Jebeleanu, Baconeschi, n'ar fi tocmai de natură să demonstreze maturitatea noiei noastre poezii.

Deasemeni, Dan Costa nu dă dovadă de o justă orientare atunci când în articolul său „Progrese în nuvelistica noastră cu temă țărănească” susține că progresul esențial al nuvelisticii noastre constă în primul rând, în faptul că prozatorii au reușit să zugrăvească mai bine chipul dușmanului de clasă, al chiaburului. Deaceea,

ei acordă un spațiu mult mai mare problemei înfățișării literare a chiaburului, decât aceleia a zugrăvirii țărănilor noi care se nasc în vâltoarea ascuțitelor lupte de clasă, caracteristice perioadei de transformare socialistă a agriculturii. Autorul articolului vorbește apoi cu foarte multe rezerve despre schițele lui Ion Istrati și Gh. Cristea publicate în „Scântea”, cărora le neagă caracterul de creații literare.

Ori, de fapt, aceste schițe sunt creații literare, deoarece ele reușesc nu numai să ne comunice anumite „teze”, dar să ne și emoționeze. A pretinde unei schițe — așa cum face autorul articolului — un bogat material epic, ni se pare, apoi, foarte hazardat. Nici schițele lui Caragiale n'au un bogat material epic și totuși ele sunt piesele cele mai reușite ale acestui gen din literatura noastră.

Progrese sensibile au fost înregistrate și în nuvelistică, unde mai înainte unele influențe burgheze, aceea a naturalismului în special, se manifestau destul de violent. Și aceasta, deoarece autorii atacă teme actuale pe care le tratează pe baza unei experiențe de viață proprie. Astfel, Dumitru Mircea, în nuvela „Matca” inspirată din lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii, a făcut un serios pas înainte. Interesul său nu mai e concentrat asupra unor aspecte nesemnificative, ci asupra a ceea ce este caracteristic pentru eroi. Situațiile în care se mișcă eroii sunt mai variate, personalitatea lor, în consecință, mai conturată.

Filimon, eroul nuvelei, e un om cinstit, membru de Partid, care a dobândit conștiința superiorității agriculturii socialiste și agită cu înflăcărare învățătura Partidului în masă. Dar soția lui e îndărătnică și el nu poate intra în gospodăria colectivă înfînțată în sat.

Drama pe care o trăește Filimon e mult mai puternică decât aceea a unui

mijlocăș șovăilor. Autorul o urmărește fază cu fază. Pe Filimon nu-l vedem numai la ședințele de partid, ci acționând în împrejurări de viață felurite. Nu există apoi o rupătură între viața pe care o duce în familie și iupta sa politică. Deaceia Filimon trăește. Nuvela lui D. Mircea constituie un pas înainte în evoluția autorului, o dovadă că revista a contribuit la îndrumarea lui.

Dar în paginile „Almanahului” mai întâlnim încă unele nuvele în care ne izbăște schematismul, ca aceea a lui Liviu Suciu, de pildă. În „Grâu copil” nu există propriu zis un conflict. Autorul insistă mai mult asupra „luptei între generații” decât asupra luptei de clasă, deplasând în felul acesta interesul dela problemele ascuțite ale realității noastre.

Neveridică este și nuvela „Aur murdar” de V. Căbulea, în care eroii, mineri din munții Apuseni, acționează și vorbesc ca niște intelectuali. Tema pe care a atacat-o tânărul prozator, educarea minerilor din munții Apuseni în spiritul moralei proletare, a respectului pentru proprietatea obștească, prezintă o importanță deosebită. Inșă, faptul că V. Căbulea a rezolvat-o pe baza unei intrigi sentimentale, contrazice realitatea. Lupta pentru distrugerea rămășițelor capitaliste din conștiința oamenilor muncii o duce sistematic, organizat, Partidul, nu o față oarecare. Acestea nu se văd în nuvelă. Apoi, personagiile își crează problemalici care nu aparțin unor oameni implântați în viață, ci care trăesc izolați. Ca să-și poată valorifica talentul, V. Căbulea trebuie să studieze mai atent realitatea noastră.

Poezii „Almanahului” atacă, deosemeni, subiecte actuale pornind dela fapte concrete. Astfel în No. 9, alături de Emil Isac, care semnează un patetic poem în care vestește bombardamentele barbare executate de americani în Coreea, întâlnim câteva poeme pu-

ternice ca „Armata Păcii” a lui Miron Radu Paraschivescu, „Baladă Republicii mele” de Haralambie Grămescu, „Primul tanc” de Virgil Iancu, precum și o serie de tălmăciri reușite din lirica maghiară, ca „Poetul și Pacea” de Horvat Imre, „Frumoasă ești patria noastră” de Maki Zoltan (ambele traduse de Ioanichie Olteanu), „Strânge-mă'n brațe patrie frumoasă!” de Majtáni Erik (tradusă de Alexandru Andrișoiu), etc.

Și în numerele 7 și 8 s'au publicat unele poeme demne de a fi menționate, cum ar fi, de pildă, „Intr'o gară” a lui A. E. Baconsky, poezia Anuței Tacoci, etc. Nu se vede însă din partea redacției o preocupare deosebită pentru justa orientare, pentru formarea tinerelor talente descoperite. Grăitoare sunt în sensul acesta prezentările care înșoșeau producțiile tinerilor. Mărginindu-se la o serie de critici foarte vagi și generale, ele nu contribuiau cu nimic la dezvoltarea noilor poeți și prozatori. Mai elocvent e încă faptul că în unele poezii s'au strecurat o serie de greșeli politice, de manifestări formaliste, care ar fi putut fi foarte ușor înlăturate dacă în cadrul redacției s'ar fi lucrat într'adevăr cu autorii respectivi.

Astfel, într'o strofă a poeziei „Cântecul republicanului spaniol în exil” de Ioan Oarcăș, căruia redacția „Almanahului literar” nu-i recomanda decât să-și „întărească eforturile în munca sa poetică și să țină tot mai strâns contactul cu poezia noastră nouă” se enunță ideea că abia războiul civil din Spania a vestit

...Sfârșitul cruzilor tirani
și începutul erei proletare.

În poezia lui Virgil Stef, întâlnim puerile jocuri de cuvinte de genul acesta:

Pentru că lucrez împotriva războiului

La mai multe războaie deodată.

care puteau fi foarte ușor înlăturate dacă redacția ar fi lucrat mai mult cu aulorii.

Sarcina „Almanahului literar“ constă acum în acordarea unei atenții mai mari justei orientări și creșterii tinerelor talente, în lichidarea rămănerii în urmă a criticii literare, care, precum am arătat, prezintă încă unele deficiențe serioase. Trebuie deasemenea intensificată munca de orientare a activității culturale din Ardeal. Progresele semnalate trebuiesc considerate de redacția „Almanahului“ dela Cluj ca un stimulent pentru o muncă și mai încordată.

Eugen Luca

ȚĂRANII MUNCITORI *) INVAȚĂ SA LUPTA

Satul ardelenesc dinaintea primului război mondial formează cadrul acțiunii romanului „Oameni sub patrafir“. Intrebarea care trebuie să călăuzească analiza lui, este: ce anume din frământările masselor țărănești de dincolo de Carpați, aflate sub dubla apăsare socială și națională, a surprins ochiul scriitorului? Căci despre satele din Transilvania au scris și un Coșbuc și un Slavici, — dar și alții care le-au prezentat denaturat, reacționar. De pe ce poziție judecă deci Tiberiu Vornic problemele satului ardelean?

În roman, factorul esențial în istoria Bârsenilor, este lupta țăranilor săraci și a proletarilor agricoli, împotriva pălcului hrăpăreț de chiaburi, în cap cu Nicolae Vlad, „omul cel mai înstărit“ din sat. Exploatator și acaparator al pământului țăranilor săraci, el își înșeală cogașii la plată și nutrește o ură căinească împotriva răsvărățiilor. În viața de familie, în comportarea indivi-

duală, se răsfrâng toate consecințele practicii îndelungi a exploatării. Sgârbenia sălbatică a lui Nicolae Vlad, față de copii și nevastă, frica lui bolnăvicioasă de hoși, sunt metehne care se împerechează de minune cu nesaful. Cât desgust batjocoritor trezește în noi chiaburul acesta, când desperat, răstoarnă tot satul și „mobilizează“ biserică, sfinții și poliția — ca să i se descopere banii furați... de însuși fiul lui!

Fără a se mărgini la incriminarea chiaburilor luați în parte și la acumularea trăsăturilor lor odioase în persoana lui Nicolae Vlad, Tiberiu Vornic lovește în bogățiile satelor ca grup social solidar la jaș cu marii întreprinzători capitaliști de tipul fabricantului de cherestea Bytai Pal. O ilustrație a cărdășiei acestea este — după expresia autorului — „cartelul patronal“ care le asigură avantaje mari cu cheltueli minime. Socoteala se realizează fără prea multă greutate: brațele de muncă sunt furnizate de Bytai Pal, care concediază periodic lucrători, de vreme ce-și poate procura mână ieftină de lucru printre țăranii localnici; cei concediați, siliți să se întoarcă la plugărie, sunt șantajați la rândul lor de chiaburii dela care trebuie să închirieze vitele și uneltele de muncă: „Măi Bucur... ești dracu gol mă... — zice un chiabur către altul. „Niciunul nu-și poate lucra zdreanța de pogon fără vitele și fără uneltele noastre... o jumătate de pogon de arat... atâta în bani, atâta în grăunțe. Cositul fânului ori căratul cartoșilor cu carul, gunoiul, lemnele, — să le punem prețul, e o măsură și să-i astupăm... Vine la mine omul, ista-i prețul, fârtate... Fuge dela mine și se duce la tine, Hortopane: âsta-i prețul, omule... Își ia tâlpășița la Bucur: âsta-i prețul băiete... Vor da din colț în colț și se vor păli cu frunțile în noi, ca în zid... Ii învâțăm noi minte“. (p. 140).

Caracteristică pentru solidaritatea chiaburilor este participarea la acțiunile de

*) Tiberiu Vornic: „Oameni sub patrafir“. (Editura pentru Literatură și Artă, 1950).

reprimare a protestelor colective îndreptate împotriva exploatării și la cele de terorizare a mulțimii. Autorul îi urmărește cu jandarmăria, justiția, cadrele didactice și șefele bisericești credincioase statului burghezo-moșieresc, — reprezentate respectiv prin polițaiul Farkaș, avocatul Traian Ulpui Brandza, învățătorul Popovici și popa Moise Nicoară. Scriitorul

demască în pagini convingătoare și deseori vibrând de indignare, metodele josnice, perfide și brutale, folosite de năpărcile din Bârseni împotriva țăranimii muncitoare și a frunțașilor ei. Chiaburii, îi denunță pe aceștia jandarmului; îi pârăsc înaintea justiției (Neculai Vlad îl înfundă în pușcărie pe Visalon Luca, sub pretextul practicei ilegale a rotăriei; dar de fapt, pentru a lipsi sărăciimea satelor de un agitator de temut); ei provoacă nemijlocit anchetele barbare în casele celor mai buni fii ai Bârsenilor.

În ce privește raporturile dintre chiaburii români și patronul ungar Bytai Pal, ele sunt foarte strânse pe plan economic și social, în ciuda diferențelor de naționalitate. Astfel, capitalistul maghiar cedează chiaburului român o cotă din terenul pădurii luate în antrepriză. Dar înfelegerea dintre ei se manifestă mai ales la innăbușirea grevei din fabrică, care amenința să molipsească și pe „învoiiții” lui Neculai Vlad. Și înșfârșit, convingerea armonioasă a satrapilor locali este plastic redată prin scena din cârciuma lui Söss; aci ei își deșartă — odată cu paharele — veninul împotriva agitației proletare din sat și de pe întregul glob, manifestându-și frica față de acea „stație a comunismului care colindă lumea”, și totodată hotărîrea de a strânge chingile a-supririi.

Unul din marile merite ale romanului este tocmai acela de a inspira o ură inverșunată împotriva asupritorilor și a slugilor lor plecate, care, chiar dacă nu sunt părtași direcți ai exploatării, a-

pără și consolidează bazele morale și juridice ale hibridului stat austro-ungar. Printre aceștia din urmă, excelează părintele unit Moise Nicoară, învățătorul Popovici și avocatul Traian Ulpui Brandza; un adevărat terțet, care cântând pe aceeași strună, lasă totuși să se perceapă distinct modulațiile fiecăruia.

Moise Nicoară, îmbină perfect cusurile ereditare ale clerului obscurantist rural, cu păcatele deprinse de biserica unită dela Sfântul Scaun; înainte de a fi un slujitor al Domnului, el este o slugă a domnilor, profitând direct de fărădelegile impilatorilor, acoperindu-le conștiincios cu patrașirul (de unde titlul cărții), și îndemnând din amvon poporul la supunere.

Învățătorul Popovici a absorbit tot ceea ce avea mai respingător tagma Rostoganilor care s'a străduit să perversească generații întregi. Semi-doct, demagog, brutal și obtuz, el „face caz” de naționalism român, ceea ce nu-l împiedică să lingusească pe cârmuitorii maghiari.

Traian Ulpui Brandza încarnează carierismul breslei avocățești, aservită „sacului cu bani”. Demagog rutinat și pretins protector al obișnuiților, câtă vreme nu încasează onorarii mai grase dela chiaburi, „bun român” și totodată „bine cu stăpânirea”, Brandza este un ambițios mediocre, dar perseverent și primejdios.

Valoarea literară a acestor tipuri rezidă în semnificația lor de „generalitate concretă” pe care o mărturisește fiecare din gesturile sau cuvintele lor. Cu alte cuvinte, Tiberiu Vornic a izbutit să determine în acest trio ceea ce Gorchii numea „indicele de clasă”, adică modul individul de a intruchipa o clasă.

Dar scriitorul n'a reușit numai să trezească repulsia împotriva-le, ci să deschidă perspectiva evoluției lor, sau a urmașilor, dincolo de limitele cărții: ura împotriva lui Nicolae Vlad ne întărește ura față de chiaburii de astăzi,

dușmanii îndărjiți ai țărănimii muncitoare. Avându-l de față pe popa Nicoară, — plămădit din aceeași „azimă”, cu preoți hrăpărești veștejiți de un Creangă, M. Sadoveanu, Topârceanu, N. D. Cocea, și recent de Zaharia Stancu sau Eusebiu Camilar, — crește și mai mult averșiunea noastră împotriva slugilor contemporane ale Vaticanului. În alt timp și în alte condiții, — având de îndeplinit „misiuni” mult mai periculoase pentru poporul nostru, decât Popa Nicoară ori „Excelența sa Mitropolitul” din Blaj, — monseniorii iezuiți „se îmbracă în sfinite veșminte” pentru a face spionaj și a unelti împotriva poporului nostru. Și în sfârșit pe învățător și pe avocat ni-i putem închipui după primul război mondial — pe unul ca agitator șovin și complice tacit al celor ce aveau să vândă Transilvania, iar pe celălalt ca membru marcant al fostului partid național-țărănesc și acționar al unor mari societăți anonime, mai rentabile decât vechea „Astră” pe care o susținea.

Pentru fiecare personaj, complice întru menținerea și întărirea exploatării, Tiberiu Vornic aduce un material zdrobitor de acuzare. În construcția acestor personaje negative, T. Vornic a folosit mijloace corespunzătoare „indicelui de clasă” al fiecăruia. Popa Nicoară este tratat cu o ironie grasă și colorată în stilul „duhovnicesc” al personajului, păstrând ceva din tonul de povestitor plin de un humor sfătos al lui Sadoveanu. N. Vlad, cu trăsături colțuroase și priviri piezișe, este imprimat într-un desen precis, cu toate culele și ascunzișurile feței sale mobile ca de vulpe. Comun tuturora este portretul biografic și psihologic care-i însoțește în momentul intrării lor în acțiune. Portretul are scopul de a-l iniția imediat pe cititor în caracterul eroului respectiv, de a-l pregăti, de a-l avertiza cu privire la atitudinea generală a acestuia. Astfel, T. Vornic știe să nu existe niciun echivoc asupra personajelor sale.

Pe lângă aceste mijloace clasice, T. Vornic a utilizat un procedeu mai puțin frecvent la scriitorii noștri actuali. E vorba despre reflectarea pas cu pas a felului de a fi și de a acționa al personajelor negative, în conștiința eroilor pozitivi. Născut din descrierea realistă a vieții, procedeu de posibilitate cititorului să cunoască, — prin gândirea unor eroi pozitivi, — procesul de creștere al celor negativi și să participe la demascarea acestora.

Noi îl urim pe Nicolae Vlad prin ura lui Visalon Luca și a celorlalți țărani asupriți. Desvăluim fondul putred al regimului, odată cu muncitori de felul lui Szelle, care-l lămurește pe Visalon că în imperiul habsburgic atât țărani muncitori români cât și cei maghiari sunt la fel de împilați. În noi se întărește ura de clasă tocmai prin creșterea ei în conștiința eroilor luptători. Cum se înfățișează aceștia din urmă în cartea lui Tiberiu Vornic?

„Oameni sub patrafir” înregistrează în tablouri realiste sbuciumul pentru existență al grosului țărănimii bârsene. Constrânși să-și risipească vloga pe propriile sfuri de pământ, sau pe țărinitele chiaburilor, țărani săraci iau adesea din pricina mizeriei drumul fabricii construite în sat, ori calea orașului. Romanul consemnează astfel fenomenul pătrunderii masive a capitalismului la sate. După cum arăta Lenin în „Desvoltarea capitalismului în Rusia”, acest proces istoric a nimicit „omogenitatea” patriarhală și a adâncit divizarea țărănimii în chiaburime, țărâtime muncitoare și proletariat agricol. Sfărtecați de colții de fierăstrău ai mizeriei, oameni ca Visalon Luca, Nicolae Șenchea, Gheorghifă, Ion Ceapă, îndură cumplit foamea, boala, bunul plac al chiaburilor, loviturile jandarmului, măsurile represive ale patronilor din Brașov. În întinericul regimului de oprimare, orizontul masselor țărănești, ceșos și îngust la început, este sfâșiat de strigăte desnădăjduite, dar și cercetat de căutătu-

rile aspre ale celor mai treji dintre țărani, care vor să sfărâme lanțurile, însă nu pot încă decât să le facă să zăngăneasă. Visalon Luca este una din cele mai puternice figuri ale cărții. Autorul a procedat just legând creșterea revoltei acestui țăran — arestat ca „agresor“ într'o acțiune colectivă a Bârșenilor — de contactul din închisoare cu un muncitor revoluționar și cu un fost pălmaș pe moșia unui grof. Dela ei capătă Visalon primele îndrumări. Ințor în sat, el luptă cu sine spre a nu ceda apăsării sărăciei și a deveni sclavul ei, și caută drum spre inima ortacilor, ca să le alunge inerția, nehotărîrea, teama, și să le aprindă scânteia speranței. Dar dacă iasca există, de unde amnarui? In jurul acestei probleme se concentrează frământările bătrânului încercat, care poartă într'însul gemenele răsvrătirii. El presimte că „mântuirea“ vine din unirea cu „ăi din fabrică“, dar nu poate ajunge singur la înalta treaptă de conștiință a revoluționarului. Înțelegând că in epoca de atunci, eroul tipic, vestitor al viitorului nu putea fi un țăran muncitor, needucat de proletariatul revoluționar, Tiberiu Vornic a surprins in Visalon Luca, limita maximă a revoltei spontane, neclare încă, a țăranului sărac. El a urmărit cu dragoste eforturile izolate sau circumscrise la revendicări economice, ale unui grup de obidiți, cu care Visalon înfrunta dușmanul de clasă. Demn de remarcat e că episoadele cele mai sugestive și însemnate din bătălia surdă sau deschisă a bătrânului, nu sunt actele de bravură individuală, frumoase dar ineficace și cu o semnificație limitată (înfruntarea jandarmilor care fac descinderea), ci revărsările colective, acțiunile de masă izvorite in plin conflict de muncă.

Deci Tiberiu Vornic a întrezărit in Visalon și năzuința vagă de a depăși albia naturală a mâniei elementare. In adevăr, in ochii bătrânului se deslușește o zare mai limpede ca a celorlalți, un fel de aspirație către un stadiu su-

perior al luptei, in care voințele răsfirate să se imbine și să se încingă. Acest vis, chiar dacă confuz, a prins rădăcini într'însul mulțumită sămânței aruncate de muncitorii întâlniți, ori de pilda greviștilor din fabrica lui Bytai Pal. Mai mult, Visalon e înconjurat de oameni cu un oarecare stadiu de luptă in fabrică, de fostul grevist Tudorică Senchea; Visalon ca și ceilalți consăteni de-ai lui a auzit de revoluția rusă din 1905 și de răscoala din 1907. El se ridică deasupra consătenilor printr'o putere de înțelegere mai străbătătoare, dar mai ales prin tăria caracterului, prin intransigența urii și printr'un deosebit simț de orientare. Toluși, Visalon rămâne prizonier al condiției sale de țăran „răsvrătit“, lipsit de viziunea clară a destinelor clasei sale, clasă care nu poate lupta decât in alianță și sub conducerea proletariatului. De aceea el se profilează uneori ca un fel de erou narodnic ori chiar ca un „înțelept“ cu veleități de întemeietor de „obștii“. Deseemnându-l astfel, Tiberiu Vornic a realizat un portret al țăranului sărac, care dobândește treptat, datorită proletariatului, conștiința de clasă. Visalon intrupează astfel acele calități ale țăranimii muncitoare, care fac dintr'însa un aliat al clasei muncitoare, un rezervor nesecat de energie revoluționară.

Nu putem spune însă același lucru despre restul țăranilor săraci și cu atât mai puțin despre aceia care, siliți de șoame, părăsesc coasa pentru a lua drumul fabricii, și revin in sat luminași și organizați de contactul cu muncitorii conștienți. Elementele politice avansate, întoarse in sat spre a înjgheba nuclee de luptă nu sunt zugrăvite cu aceeași forță ca Visalon Luca. Astfel însuși conducătorul lor, Vasile Lipoveanu, care in intenția autroului reprezentă tipul conducătorului de masse, agitator și propagandist, rămâne la o mare distanță in urma lui Visalon și nu reușește să ne convingă că el e in fruntea luptei, a progresului și acțiunii

romanului. Interesul trezit de Lipoveanu se stinge degrabă; noi nu cunoaștem fazele dezvoltării lui, și abia în ultimul capitol îl vedem încropind o activitate revoluționară mai însuflețită, cu unele ecouri în masă. Desnodământul violent pare că pune capăt luptei: grupul e împărșiat în urma unei trădări, Visalon e ucis după ce el însuși crăpase capul unui chiabur venit cu jandarmii. Tiberiu Vornic nu ne lasă să întrezărim continuarea luptei dincolo de acest sfârșit grăbit al luptătorilor.

Lipsurile în reprezentarea elementelor revoluționare ale țărănimii nu sunt întâmplătoare; ele pot fi cu atât mai bine înțelese, dacă le raportăm la unele probleme principale pe care romanul „Oameni sub patrafir” le ocolește ori le enunță fals. Astfel, confruntând imaginea satului Bârseni cu fizionomia reală, istoricește confirmată a satului transilvănean de atunci, constatăm imediat absența uneia din aspirațiile fundamentale ale poporului român: lupta pentru egalitate de drepturi. Țărănii și muncitorii bârseni sunt lipsiți de sentimentul național. Ori nu trebuie să uităm să în cadrul imperiului Austro-Ungar, aceștia gemeau sub îndoita exploatare socială și națională. Chestiunea națională era direct legată de ciocnirile sociale. Ori Tiberiu Vornic expediază problema națională în subsolul romanului, ori o restrânge la latura ei negativă, prefăcând-o atunci într'o indeletnicire aproape exclusivă a claselor exploatare. Autorul a sesizat just că exploatarea folosesc sentimentele naționale firești pentru a desbina pe exploatați. Dar ecourile și cauzele desbinării, le aflăm totuși numai din lămuririle lui Szelle, nu și din întâmplările romanului. În afară de aceasta, reducerea sentimentului firesc de mândrie națională, la aspectele lui denaturate — șovinismul și cosmopolitismul — este nejustă. Tiberiu Vornic a înțeles că asupritorii români și maghiari și-au dat mâna când era vorba de asuprirea maselor; că burghezia ro-

mână folosea aspirațiile naționale ale maselor numai în măsura în care dorea puterea în stat ca să se înfrupte, întocmai ca cea maghiară, pe cont propriu, din roadele muncii altora; dar majoritatea poporului muncitor din Transilvania tânjea după eliberarea din acea „carceră a națiunilor” care era imperiul Austro-Ungar. Și Tiberiu Vornic n'avea dreptul să ignoreze tocmai aspectul progresist al problemei naționale în Ardeal.

Deasemeni o altă lipsă o constituie faptul că accentuând asupra rolului chiaburimii și atrăgând atenția asupra însemnătății pătrunderii capitalismului la țară, Tiberiu Vornic a neglijat înfățișarea moșierimii. Oglindind un regim cu puternice temelii feudale, ca cel habsburgic, dintr'o provincie în care exploatarea groșilor era cuplăită, este cu totul neîndestulător ca, în roman, moșierul să nu existe decât într'o evocare rapidă și întâmplătoare.

Iar dacă groșul e ignorat, fabricantul — în speță Bytai Pal — este abia creionat, prezentat schematic. Exponentul capitalismului face impresia unei păpuși docile în mâinile autorului, care o expediază grăbit din scenă după debitairea cupletului. El plutește deasupra acțiunii, în care profesează numai la intervale lungi, un fel de doctrină a capitalismului, ori schițează gesturi lubrice în cărciumă. În Bytai Pal, Tiberiu Vornic n'a reușit să „particularizeze generalul”, adică să făurească un erou bine determinat, capabil să însumeze elementele caracteristice ale clasei sale.

Nereușitele portrete ale groșului și fabricantului vatămă tocmai obiectivul central al cărții: demascarea împletirii de interese dintre capitaliști, moșieri și chiaburi în acelaș timp, limitează considerabil suprafața și tăria luptei de clasă, falsificându-i conținutul. Căci nu ne putem inchipui tabloul satului ardelean la începutul veacului XX, dominat de ciocnirile dintre țărani chiaburi și săraci. Accentul ar fi trebuit să cadă pe

antagonismul dintre moșieri și burghezi pedeoparte, muncitori și țăranii pe de alta. Fără a neglija diferențierile mereu mai adâncite în rândurile țăranimii, ura țăranilor ar fi câștigat în amploare și răsunet, dacă autorul ar fi demascat cu aceeași tărie și pe grof.

În rezumat, Tiberiu Vornic n'a isbutit să contureze principalii membri ai coaliției burghezo-moșierești: groful și industriașul — cu aceeași putere cu care ne-a trezit ura împotriva chiaburilor și a slugilor regimului de oprinare, recrutate dintre învățători, popi, jandarmi, etc. Dar crearea chipurilor de chiaburi ne îndârjește astăzi ura împotriva urmașilor lor. Deasemeni este foarte utilă demascarea liotei uneltelor clasei exploataoare. Un alt element pozitiv important îl constituie conturarea figurilor de luptători eșiți din rândurile țăranimii, și intrupând rezerva revoluționară a clasei muncitoare. Toate acestea sunt calități remarcabile. Datorită lor, cartea „Oameni sub patrașir” aduce o contribuție serioasă la cunoașterea și condamnarea dușmanilor poporului, și întărește conștiința de clasă a țăranimii muncitoare.

Mihail Petroveanu

ÎN PLINĂ ACTUALITATE *)

Analizând drumul străbătut de Ion Istrati dela primele două încercări de năvelă, „Tarlaua” și „Vin Bașovenii”, apărute cu doi ani în urmă, — până la cele patru schițe publicate în cursul acestui an, trebuie subliniată în primul rând experiența acumulată și progresele realizate de acest scriitor tânăr,

*) I. Istrati: „Bostanii”, „Moș Chirică și academicienii”, (Editura pentru Literatură și Artă); „Moș Atănăsoaei”, „M'am dumirît cu raionul” (Scânteia 1950); „Șutul de onoare” (Iașul Nou).

în cunoașterea aspectelor esențiale ale realității.

În „Tarlaua” era vorba de o colonie de oameni, Molocanii, care, împotriva tării în 1945, își înghetează în mod spontan un fel de artel agricol, aflat într-o fază foarte apropiată de comunism. Lupta împotriva dușmanului de clasă, frământările țăranilor în perioada trecerii dela gospodăria individuală la gospodăria colectivă, acestea nu apar în năvela „Tarlaua”. În schimb apare un fel de antagonism între această colonie și satul, în al cărui hotar fuseseră împotriva Molocanii.

Lucrarea aceasta de început, pare să afirme, pe de o parte teza spontaneității mișcării muncitorești, micșorându-se astfel rolul factorului conștient, al conștiinței revoluționare, iar pe de altă parte, trece peste o întreagă epocă istorică, ajungând de-a dreptul la comună. În plus, Partidul apare ca neorganizat, inform, neavând nici inițiativă, nici conducerea acțiunilor.

În năvela „Vin Bașovenii”, este vorba de o colonie asemănătoare: Bașovenii, niște tăietori de lemne din munți, năvălesc la conacul moșierului la care lucrau și, pentru că acesta voia să le plătească bani și nu alimente, ei dau foc spontan magaziiilor boierești, oline de grâne. Perspectiva acestor oameni nu trece dincolo de nevoile lor materiale, deși condiția lor socială de semi-proletari ar putea să le ofere această perspectivă. Lipsurile acestei năvele sunt de fapt aceleași ca și pentru „Tarlaua”.

Numai cunoscând aceste scăderi ale începuturilor sale literare, putem aprecia drumul străbătut de scriitor, străduințele sale de a se situa în actualitatea strictă și de a reda un conținut just de idei în imagini artistice de calitate.

În ultimul timp, Ion Istrati a publicat schițe: „Bostanii”, „Moș Chirică și Academicienii”, „Moș Anăstăsoaei” și

„M'am dumirit cu raionul“, lucrări care au merite însemnate.

Această specie literară, care este schița își propune să cerceteze în domeniul redus al realității. Ea alege un singur moment, dar cel mai puternic, o singură întâmplare, dar cea mai caracteristică, cea care conține toate elementele ce explică desfășurarea ulterioară a acțiunii și care scot puternic în evidență o latură a caracterului personajilor.

Folosind schița, Ion Istrati a știut să aleagă din viață câteva din aceste aspecte esențiale, ale unor probleme de mare actualitate, care frământă pe țărani muncitori din satele noastre. În „Bostanii“ este vorba despre felul cum membrii gospodăriei agricole colective ajută unei țărance să se rupă de sub influența chiaburului, demascându-l ca exploatare, jeșuitor și svonist. Fără să ne introducă mai adânc în munca și în problemele țărănilor colectivști, autorul își conturează personajile pe baza atitudinii și felului lor de acțiune într'un singur moment: acela al demascării unui chiabur svonist și tâlhar, de către țărani colectivști. Chiar problema centrală a schiței — atragerea țărănilor muncitori în albia socialismului — nu este rezolvată direct: autorul nu spune dacă Anica Diței va lua drumul gospodăriei colective, dar cititorul are toate elementele pentru a fi încredințat că acest lucru se va întâmpla.

Tot astfel procedează autorul și în celelalte schițe. Problema centrală într'una din ele, este felul cum Moș Chirică pune în practică sfaturile date de un academician despre polenizarea artificială a secarei; soția lui, căzută sub influența chiaburilor, se împotrivesc o vreme la aplicarea acestui procedeu științific, dar bătrânul trece peste împotrivirea ei. Până la urmă mătușa Catrina se va convinge și ea de necesitatea acestei operații, mai ales când va vedea că, și la gospodăria a-

gricolă colectivă din satul vecin, colectivștii procedează la fel. În altă schiță este vorba despre repartitia produselor într'o gospodărie colectivă, pe baza zilelor de muncă prestate. În sfârșit, în ultima este înfățișat procesul de lămurire a unui mijloc asupra avantajilor pe care le are țărănimea muncitoare în urma raionării.

Acestea sunt, expuse în cel mai general mod, subiectele schițelor. Dar odată cu dezvoltarea lor, odată cu prezentarea problemelor principale, autorul izbuteste să lumineze și alte sectoare ale realității precum și alte probleme, alte trăsături de caracter, care întregesc și sprijină desfășurarea acțiunii principale. Astfel vom înțelege rolul conducător al Partidului, vom cunoaște diferite aspecte ale luptei de clasă la țară, dragostea, încrederea de care se bucură gospodăriile colective, vom afla cum țărănimea muncitoare începe să-și ridice nivelul cultural, să înțeleagă foloasele științei în ridicarea nivelului de trai, etc.

Oamenii cărora li se pun aceste probleme și în jurul cărora se dezvoltă acțiunile schițelor, sunt personaje vii, care trăiesc și acționează, se desvâluie în fața cititorilor. Gheorghe, secretarul organizației satești de Partid este nu numai sufletul acțiunii de colectivizare, dar știe să convingă și prin puterea exemplului personal; el e un fruntaș în muncile agricole („Bostanii“). Petre Mladan, e un țaran mijlocăș tipic, care, după șovăiri și dibuiri, înțelege că adevărații săi prieteni sunt tot la Partid, că legile sunt făcute ca să folosească țărănilor muncitori și nu chiaburului, pe care se hotărăște să-l demaște. („M'am dumirit cu raionul“); Moș Chirică, entuziasmat de procedeele științifice în agricultură, prefigurează tipul țărănilor luminați, care știe să folosească metode înaintate în muncă, să caute inovații („Moș Chirică și Academicienii“). Acești oameni și alții încă, pe care Ion Istrati îi prezintă în

schifele sale se impun, fiecare în parte, doar prin câte o singură trăsătură de caracter, scoasă însă puternic în evidență în cursul acțiunii. Cititorul are puțința să lege între ele aceste trăsături, pentru a obține o imagine înche-gată a țăranului de tip nou, însuflețit de o conștiință revoluționară — care se făurește azi în satele noastre.

Tot astfel se întâmplă și cu felul cum sunt prezentate aspectele luptei de clasă în țară în perioada colectivizării, felul cum lucrează chiaburimea satelor. Un chiabur fură avuțul unei văduve săr-mane, profitând de ezitățile ei; altul trimite o unealtă în echipa căminului cultural pentru a împiedica munca ti-nerilor care pregătesc o piesă; un altul îndeamnă copiii să fure și să strice în livada gospodăriei colective, iar un al patrulea cumpără toate exem-plarele venite în sat ale ziarului „Scân-teia”, în care apăruse legea raionării, pentru ca țăranii muncitori să rămână nelămuriți.

Felul cum aceste încercări chiaburești sunt demascate și zădărnice de oa-menii conduși de Partid, faptul că ei sunt mereu în ofensivă, precum și fa-ptul că la capătul tuturor acestor acțiuni de demascare a dușmanului de clasă și de lămurire a țăranilor muncitori, apare cu claritate o perspectivă lumi-noasă — drumul țăranimii muncitoare către forme de viață socialistă — a-cestea dau o imagine veridică a fră-mântărilor care se petrec azi în satele noastre, oferă exemple de urmat, înar-mează pe cititori.

Ion Istrati a știut astfel să găsească o formă nimerită pentru a trata într'un mod convingător probleme din cele mai importante. Faptul că a folosit schița, operă literară care nu cere un proces prea îndelungat de elaborare și care oferă avantajul că răspunde într'un timp scurt sarcinilor imediate care stau în fața țăranimii noastre muncitoare — i-a dat posibilitatea să se situeze în cea mai strictă actualitate. Este un

merit al scriitorului de a fi scris cea dintâi lucrare literară legată de legea raionării țării noastre, și una dintre cele dintâi despre repartizarea produ-selor în gospodăriile colective după zilele-muncă prestate de țăranii colec-tiviști.

Acțiunea acestor schițe se desfășoară cu multă vioiciune, dialogul este viu, personajile centrale își câștigă dragos-tea cititorilor. Ceeace constituie dease-menea un merit al autorului este folo-sirea cu meșteșug a vorbirii moldo-vene. Ion Istrati îmbogățește limba li-terară cu numeroase expresii specifice graiului moldovenesc. Iată de exemplu cum explică autorul polenizarea arti-ficială, introducându-i și numele ei popular „cățălire”.

„... să-mi spună el mie cum se poate face cățălirea secarei,... cum se poate scutura praful acela galben de pe o floare pe alta, pentruca așa să nu mai fie bobul sec la spic, la asta nu m'am așteptat”. Sau iată cum explică un alt cuvânt moldovenesc pe care-l introduce: „Și pornește înșfăcând caii.. de căpi-țala de sub căpăstru...” În această pri-voință în schifele sale, Ion Istrati a știut să se ferească de un pericol ce pân-dește pe scriitorii care caută să folo-sească în text cuvinte cu o circulație mai restrânsă. Abundența cuvintelor dialectale poate face ca uneori, frazele să fie mai greu înțelese de cititorii din alte regiuni ale țării, dând chiar impre-sia de artificialitate. Folosirea în mod creator a expresiilor dialectale duce la îmbogățirea limbii, dar ea este indicată numai în așa fel, încât să i se poată desprinde firesc înțelesul din sensul ge-neral al frazei, să nu ascundă prin nu-mărul lor ridicat chiar conținutul de idei. În această privință, Ion Istrati a dat dovadă de îndemânare și înțelegere a meșteșugului.

Ceeace Ion Istrati n'a rezolvat încă în întregime, este problema felului de prezentare a personajilor și întâmplă-rilor. În ultimele schițe ale sale (ex-

cepție făcând „Bostanii“), acțiunea ne este înfățișată pe calea dialogului între autor și diferite personaje. Dialogul este una din modalitățile de a expune acțiunea și trebuie folosit, fără îndoială. Dar în schițele lui Ion Istrati acest dialog nu este cerut neapărat de desfășurarea acțiunii. Dacă am păstra din dialogul schițelor numai ceea ce spune Moș Chirică, Moș Anăstăsoaei sau Petre Mladan am obține o acțiune povestită la persoana întâia de un personaj. Forma dialogată pe care-o folosește Ion Istrati pentru a prezenta conflictul, oamenii, faptele, mai are și dezavantajul că aduce un mare număr de replici care nu folosesc acțiunii, ba chiar îi frânează vioiciunea desfășurării, bat pe loc.

Este drept că în acest fel autorul aruncă o lumină asupra personajilor care povestesc acțiunea. Dar această lumină se răsfrânge mai ales asupra laturii lor pitorești, — mai puțin importantă în cadrul problemelor, desbătute și nu asupra caracterelor lor.

Există aici pericolul de a lăsa atenția să alunece dela ceea ce spune personajul, la felul cum spune.

Nu vrem să reiasă de aici concluzia că scriitorii trebuie să se ferească de a folosi dialogul, dar nu e mai puțin adevărat, că trebuie căutate mereu noi modalități pentru a exprima noul conținut, dinamica vieții, în țara noastră în perioada construirii socialismului. Convingerea vine din fapte, din acțiune, nu din vorbe multe.

Meritul cel mai important al schițelor lui Ion Istrati este de a fi prezentat oameni vii, ale căror acțiuni înarmează țărâimea muncitoare în lupta ei pentru un trai fericit, de a fi dezvoltat conflicte însemnate, care frământă azi lumea satelor noastre, de a fi detacat probleme de bază ale acțiunii de construire a socialismului la sate. Și toate acestea într'un mod convingător, atrăgător la citit, pe înțelesul masselor largi. În afară de aceasta,

el a mai demonstrat că schița, ca specie literară, poate oglindi cu ascuțime realitatea, poate fi o operă cu reale calități artistice, conturând cu putere personajii și urmărind acțiuni care ilustrează problemele esențiale din actualitatea cea mai imediată, poate fi deci o importantă armă împotriva dușmanului de clasă, mijloc de educare socialistă a oamenilor muncii.

Mihai Vlad

O COTITURĂ ÎN PROZA MAGHIARĂ *) DIN R. P. R.

Romanul „Cu ghiarele și cu dinții” înfățișează un an de luptă a țăranilor muncitori dintr'un sat ardelenesc din împrejurimile Târgului Mureș. Acest an, însă, nu este un an oarecare. În ceea ce privește conținutul său concret, prin bogăția evenimentelor și semnificația lor, cele douăsprezece luni ce se perindă în fața noastră înseamnă o epocă întreagă. Este vorba de lunile din vreașma eliberării Ardealului de către Armata Sovietică și până la reforma agrară din 1945. Este vorba, deci, de surprinderea tocmai a acelei uriașe coticături, ce a dus la înlăturarea guvernării antonesciene și eliberarea țării noastre de către glorioasa Armată Sovietică; este vorba însășit de zugrăvirea apusului unei lumi vechi și de apariția zorilor unei vieți noi, cu transformările adânci care au avut loc în țara noastră — toate acestea răsfrânge și redată prin viața unui sat ardelenesc, prin lupta țăranilor muncitori — mai întâi împotriva cumplitei terori a hortiștilor fasciști, apoi, după eliberare, împotriva chiaburilor complici cu manștii care fac totul pentru a readuce vechea robie pentru a „termina cu ospățul descușilor”. A cuprinde aceste evenimente în

*) Gyorgy Kovacs: „Cu ghiarele și cu dinții” (Editura pentru Literatură și artă a Scriitorilor din R.P.R.).

toată complexitatea lor într'un roman de 300 pagini — subiect pe care mulți din scriitorii noștri l-ar putea concepe numai în trilogii — iată într'adevăr o pildă de curaj scriitoricesc. Nu este de mirare deci, dacă răsfoind paginile romanului, parcă ne amețește repeziciunea cu care se desfășoară în fața noastră evenimentele, și ne cuprinde sentimentul că asistăm mai de grabă la un film de mari proporții, de un excepțional dinamism.

Primele 100 pagini ne dau o imagine succintă despre satul împărțit în două tabere, în preajma venirii trupelor sovietice eliberatoare. Chiaburii, notarul și preotul catolic susțin cu toată inima pe fasciști și războiul lor criminal, căutând în acelaș timp să tragă foloase din război și să pună tot greul pe umerii țăranilor săraci. Dar aceștia, încurajați de apropierea frontului, se opun din ce în ce mai deschis, încep să pomenească din ce în ce mai mult despre partizanii, pentru ajutorarea cărora strâng alimente, lipsindu-se pe ei înșiși. Iános Moldovân, cel mai înaintat din rândurile țăranimii muncitoare, este în legătură cu câțiva tovarăși muncitori, care se ascund în munți de călăii fasciști. Sub îndrumarea acestor partizani, Iános luptă pentru a lămuri pe secui și a-i determina să nu răspundă la ordinele de chemare emise în mare dripă de fasciști. El este ajutat de tânărul Pista Orban, un alt țăran muncitor, căruia victoriile poporului sovietic încep să-i deschidă inima și mintea și care, înfrângând teroarea jandarmilor, reușește să răspândească manifeste în care se spune: „Secui! Nu vă jertfiți viețile pentru scopurile bandiților fasciști! Alăturați-vă mișcării popoarelor care luptă pentru libertatea lor”. Cu multă încredere și dragoste primesc țăranii săraci pe ostașii lui Stalin, care au alungat pe nemții fasciști jefuitori și care-i sprijină pe sătenii săraci reparând nedreptățile să-

vârșite. „Ficiorii lui Stalin fac dreptate, ortace!” își spun săracii, unul-altuia.

Pe umerii lui Moldovân, Orban și a tovarășilor lor apasă de-acum înainte grija pentru treburile sărăcimii. Ei trebuie să lupte cu chiaburii, care, după ce trecuseră de prima sperietură, au pornit la atac împotriva „desculților”. Jandarmii români maniști se înțeleg de minune cu chiaburul Vincze și ceilalți de teapa lui. Impreună, ei pun la cale o mișealească acțiune pentru a arunca în închisoare pe cei care au fugit din armata fascistă maghiară, pentru a nu participa la războiul criminal împotriva U.R.S.S. Printre aceștia este și Iános Moldovân. Prevenit însă de un caporal român, țăran sărac și el, care simte instinctiv un frate în țăranul muncitor maghiar și un dușman în chiaburul Vincze și în plutonierul manist, — Moldovân izbutește să scape de arestare.

Lupta de clasă se înțețește din ce în ce mai mult. Ajutați de muncitorii dela oraș și sub îndrumarea Partidului, țăranii muncitori întreprind acțiuni pentru organizarea însămânțării lor, pentru smulgerea conducerii cooperativelor din mâna chiaburilor. Impărțirea pământurilor marilor proprietari între țăranii săraci stârnește ura chiaburilor împotriva lui Moldovân și Orban Pista. Când țăranii pornesc la împărțirea pământului, care aparținuse subprefectului Incze — Pista Orban rămas secretar al organizației de Partid, în locul lui Moldovân, este omorât într'o încăierare provocată de chiaburi. Această faptă mârșavă demască și mai mult pe chiaburi, ca pe niște dușmani de moarte ai țăranilor muncitori și îi unește pe aceștia și mai strâns în lupta pe care o duc contra exploatării chiaburești, pentru făurirea unei vieți mai bune. Chiaburii au toate motivele să se plângă, din ce în ce mai amărâți:

Fericirea a pierit,
sufflă vânt de ghiață

Chiar din această prezentare fugară

reiese unul din meritele cele mai mari a romanului și anume acela că, rupând cu o anumită tradiție destul de puternică încă și astăzi în proza noastră, Gyorgy Kovacs zugrăvește satul ardelenesc nu ca o unitate izolată, ci în strânsă legătură cu întreaga viață a țării și scoate în evidență alianța dintre clasa muncitoare și țărâniea muncitoare. Contactul strâns pe care-l au Moldovân și Pista Orban cu muncitorii dela oraș și cu activiștii din Partid — cu Mureșan, Nemes, Kormos și alții — demonstrează rolul conducător al Partidului în alianța clasei muncitoare cu țărâniea muncitoare. Evocând acele luni din 1944—45, autorul reușește să zugrăvească un tablou realist al luptelor care au pregătit drumul spre colectivizarea agricolă, la care am pornit astăzi. Gyorgy Kovacs ia poziție prin romanul „Cu ghiarele și cu dinții” împotriva falsului tablou pe care-l zugrăveau romancierii reacționari Tamasi și Nyirő asupra vieții din trecut a secuimii, prezentând-o idilică și învăluită într-o atmosferă de misticism. În romanul lui Gyorgy Kovacs urmele acestui misticism dispar; dispare deasemenea și acea falsificare, ce înlocuia lupta de clasă cu povestea despre un anumit specific secuiesc, în care dispăreau deosebiri de clasă între țărâni muncitori și jecmânitorii lor, chiaburii. Dimpotrivă, Kovacs zugrăvește fidel cum a luptat și luptă, — cu ghiarele și cu dinții — această țărânie muncitoare secuiască, alături de țărâni români, în alianță cu clasa muncitoare, împotriva chiaburilor ca Vincze Szöcs și a altor reprezentanți ai exploataților, ca avocatul Incze, controlorul Racz, notarul satului și alții.

Trebuie subliniată într'un mod deosebit, importanța cotiturii realizate prin romanul lui Gyorgy Kovacs pentru dezvoltarea prozei de limbă maghiară din R.P.R. Prin această cotitură — rezultat al însușirii de către autor a învățăturii Partidului despre arta și literatura

pusă în slujba poporului, — a fost deschis drumul către noi realizări cum este de pildă romanul lui Istvan Asztalos, „Vântul nu se stărnește din senin”, deasemenea cunoscut cetitorilor din țara noastră. Romanul „Cu ghiarele și cu dinții” este prima operă de proporții mai mari în literatura noastră care tratează despre satul ardelenesc de după eliberare, operă cu un conținut revoluționar și care își propune în mod consecvent zugrăvirea victoriei noului în lupta împotriva a ceea ce e vechi.

Trebuie însă amintit că de multe ori autorul mai mult înregistrează elementele noi, în loc să le zugrăvească puternic. Deaceia, dacă romanul „Cu ghiarele și cu dinții” este în general o operă artistică bine încheată, cu o acțiune bine construită, — din punctul de vedere al realizării artistice, el rămâne adesea la nivelul unei cronici. Această, pentru că tinde să fie complex din punct de vedere cantitativ, să nu scape niciun eveniment, dar nu caută în același timp să valorifice și să exploateze artistic acele elemente noi pe care autorul le-a sesizat. Astfel, este lesne de observat că autorul a reușit să zugrăvească mult mai puternic figurile negative, legate de lumea veche, ca de pildă notarul Hamori, subprefectul Incze, sau chiaburul Vincze Szöcs. Aceste personaje sunt redată în împrejurări caracteristice și devin tipuri ale clasei pe care o reprezintă, având o personalitate bine precizată. Reușit este de pildă, portretul subprefectului Miklos Incze care vine el însuși la treieratul grâului pentru a încerca să se sustragă dela predarea cotei obligatorii. Autorul folosește cu îndemănare situațiile pentru a contura cât mai precis și mai viu figura acestui politician fascist, corupt până în măduva oaselor. În spațiul restrâns al câtorva pagini aflăm o sumedenie de lucruri despre el, îl vedem în fața noastră cum încearcă să înșele vigilența țărănilor muncitori cu povestea grâului de soi

care, cică, trebuie pus la o parte pentru sămânță; vedem perfidia lui atunci când, după ce s'a sustras dela colectare, pentru a înșela lumea face scan-daļ pentru un kilogram de grâu și spune în fața tuturor: „Bine mi-ar sta, dacă m'aș uita și eu la folosul meu pe spinarea obștei!” Vedem apoi legătura lui cu cumnatul său, chiaburul Vincze Szöcs, cum îl tratează pe acesta de sus, ca un „domn” pe un „țaran”, dar cum îi aranjează acestuia ca și grâul lui să fie pus la o parte, în pivnița notarului. Autorul folosește acest episod pentru a ilustra problema pe care o tratează — putreziciunea aparatului de Stat fascist și complicitatea dintre funcționari și chiaburi pentru a înșela pe țăranii muncitori — pentru a lumina cât mai bine fața unuia sau mai multor personaje. Nu acelaș lucru se poate spune însă despre situațiile în care ar trebui valorificate, în acelaș chip sau și mai bine încă, situațiile în care apar personagiile pozitive, elemente noi. Aici, adesea problema mai degrabă ascunde caracterul eroului, în orice caz, nu-l luminează. Dintre eroii pozitivi; Iános Moldován, Pista Orban, Geza Goldenberg, Mureșan, Pop, Nemes, etc., unii dintre ei rămân doar nume, despre care ne putem forma cu greu o imagine destul de necompletă. Chiar eroul principal Pista Orban, este destul de șters. Moldován și Orban conduc acțiuni la care abia participă ei înșiși, nu sunt frământați de probleme, nu sunt pătrunși nici de spiritul criticii și autocriticii. Iată, de pildă, Pista Orban este convocat la organizația de plasă: „Înainte de a începe consfătuirea, Nemes, secretarul de plasă, îl trase pe Pista la o parte.

— Aud că-i bai la voi, tovarășe?

Orban plecă privirile.

Secretarul de plasă urmă:

— Nu vor să are nici măcar nouii gospodari, așa-i?

— N'or vrut. Da tăt s'or apucat amu...

— Și ce ați băgat de seamă? De ce?

— N'au vite!

— Cum? Nici mijlocașii n'au?

— Apoi da. Aceia au...

— Ei, dară nu le dau împrumut?

— D'apoi... Le dau, le dau... Așa și așa...

— A organizat celula din timp împrumutul de animale?

— Drept să spun, asta n'am făcut-o...

— Ei, vezi? Încă nu-i târziu. Fără un plan, nu se poate face muncă rodnică“, etc.

In acest dialog se vede o oarecare timiditate a autorului în tratarea problemei criticii și autocriticii bolșevice; autorul nu-l face pe eroul său să fie frământat de problemele care se ridică, să învețe din greșelile săvârșite, el nu are prilejul de a urmări creșterea lui. Din acest punct de vedere Asztalos, în romanul său, a făcut un pas înainte: odată cu lupta împotriva dușmanului de clasă, comuniștii duc și lupta împotriva rămășițelor unor mentalități învechite. Și tocmai prin aceasta reușește autorul să dea o imagine mai întregă și mai adâncă asupra eroilor săi pozitivi.

Este deasemenea interesant de comparat, în cele două romane, felul cum se desfășoară scenele în care chiaburii ridică cuțitul împotriva secretarilor organizației de partid: Orban din romanul lui Kovacs și Könyves Balint la Asztalos. În amândouă romanele aceste scene reprezintă punctele culminante ale acțiunilor și fac parte din momentele cele mai realizate ale lucrării. La romancierii vechi, în zugrăvirea încăierărilor de acest fel, accentul cădea pe specificul național-local privit ca o beție a sângelui. La Kovacs și Asztalos accentul se pune pe conținutul de clasă: nu sângele secuesc fierbe aici, ci chiaburii deslănțuie atacul lor mișlesc împotriva țăranilor săraci. Așadar, din punctul de vedere al conținutului și al desfășurării evenimentului, în cele două

romane, episoadele — aproape identice între ele — se deosebesc radical de episoadele de acest fel, din vechile romane. Totuși sunt unele deosebiri, care arată că Asztalos al cărui roman a fost scris după al lui Kovacs, a mers mai departe, este mai stăpân în valorificarea noului conținut, continuă și dezvoltă ceea ce începuse acesta în romanul „Cu ghiarele și cu dinții”.

În romanul lui Kovacs, bătaia ce se încinge între tovarășii care luptă pentru a-l apăra pe secretarul celulei de Partid de cuțitul chiaburilor, este o învâlmășeală în care nu vedem nimic clar, doar strigăte se aud: „Nu-l lăsați pe Orban !Scăpați-l pe Orban!” În romanul lui Asztalos însă se petrec fapte care ne spun foarte mult. Mijlăcașul Kocsis Kicsi care de curând a fost aspru criticat de tovarășii săi pentru o greșală, ia o atitudine justă tocmai pentru că a avut un mare ecou în conștiința lui critica primită: el sare în fața chiaburului, pentru a salva pe secretarul organizației de Partid. Acest moment, de mare intensitate dramatică, a putut fi realizat în „Vântul nu se stârnește din senin”, tocmai pentru că autorul a observat just și a căutat să redea în mod complex procesul de făurire a unei noi conștiințe la eroii săi.

În general se poate spune că elementele noului care în romanul lui Gyorgy Kovacs sunt doar semnalate—

e drept, pentru prima oară în literatura de limbă maghiară din R.P.R. — la Asztalos apar dezvoltate, argumentate amplu, tocmai pentru că autorul a atacat un număr mai limitat de probleme, având astfel posibilitatea să le redea în toată complexitatea lor.

Această primă înregistrare, însă, a elementului nou care apare în satele noastre, este deosebit de valoroasă prin aceea că datorită prezenței lor — chiar numai semnalată — în romanul lui Gyorgy Kovacs, avem o imagine vie despre primele aspecte ale luptei dusă de țărănimia muncitoare pentru eliberarea ei de sub exploatarea chiaburească. Romanul lui Kovacs Gyorgy — cu toate slăbiciunile în ceea ce privește conturarea unora dintre eroii pozitivi — ne dă o imagine puternică despre satul ardelenesc în plină transformare, despre conștiința crescândă și despre hotărîrea țărănimii muncitoare de a păși în strânsă alianță cu clasa muncitoare și sub conducerea Partidului, la făurirea unei vieți noi. Tocmai de aceea romanul lui Gyorgy Kovacs se bucură de o mare popularitate în mijlocul țărănimii muncitoare maghiare din țara noastră. Fără îndoială că în traducerea frumoasă și plină de vioiciune va îndeplini acelaș rol mobilizator printre oamenii muncii din țara noastră în lupta pentru construirea socialismului și apărarea păcii.

Szőny Pal

CĂRȚI NOUI

SEPTEMBRIE—OCTOMBRIE 1950

EDITURA P. M. R.

CLASICII MARXISM. LENINISMULUI

MARX-ENGELS, Manifestul Partidului Comunist Ed. III. (88 pag., 25 lei).

POLITICE

GH. GHEORGHIU-DEJ, Glorioasa aniversare a eliberării României (16 pag., 4 lei).

ANA PAUKER, Șase ani dela eliberarea României (16 pag., 4 lei).

TEOHARI GEORGESCU, Expunere asupra proiectului de lege pentru raționalizarea teritoriului R.P.R. (24 pag., 5 lei).

CHIVU STOICA, Expunere asupra proiectului de lege pentru alegerea deputaților în Sfaturile Populare (24 pag., 5 lei).

S. STRUJAN, Canalul Dunăre — Marea Neagră front al luptei pentru socialism (48 pag., 8 lei).

*** Materiale în ajutorul elevilor din școlile politice. (216 pag., 40 lei).

*** Despre raționarea teritoriului Republicii Populare Române, 8 întrebări — 8 răspunsuri (32 pag., 4 lei).

*** Dece a intrat Maria Zădăru în Gospodăria Agricolă Colectivă (40 pag., 6 lei).

*** Tovarășul Ion Lungu a înțeles rostul colectărilor. (36 pag., 6 lei).

*** Avansurile, dovadă grăitoare despre rodnicia muncii în gospodăriile agricole colective. (32 pag., 5 lei).

*** Să organizăm și să desfășurăm larg întrecerea socialistă la sate. (32 pag., 5 lei).

IN AJUTORUL ACTIVISTULUI DE PARTID

*** Să ridicăm rolul organizatoric și

educativ al adunărilor de partid. (20 pag., 4 lei).

PENTRU CURSURILE SERALE DE PARTID DELA ORAȘE

*** Despre clasele sociale și lupta de clasă (36 pag., 5 lei).

*** Cum au trăit și cum au luptat pentru eliberarea lor muncitorii și țărânii din Rusia țaristă (64 pag., 5 lei).

PENTRU CURSURILE SERALE DE PARTID DELA SATE

*** Banda fascistă a lui Tito jefuiește țărâniimea muncitoare în folosul chiburiilor și al imperialiștilor americani și englezi (32 pag., 5 lei).

PENTRU CERCURILE DE POLITICA CURENTA DELA ORAȘE

*** Victoriile poporului Coreean dovedesc forța de neînvins a partizanilor păcii și exprimă hotărârea popoarelor de a zdrobi actele de agresiune ale imperialiștilor ațătători la război. (16 pag., 4 lei).

*** Raționarea, factor de întărire a patriei noastre. (16 pag., 4 lei).

*** Congresul Comitetelor de Luptă Pentru Pace, o contribuție puternică pentru lărgirea și adâncirea mișcării partizanilor păcii din țara noastră. (16 pag., 4 lei).

PENTRU CERCURILE DE POLITICA CURENTA DELA SATE

*** Să ridicăm glasul nostru de protest împotriva barbariilor americane în Coreea. (16 pag., 4 lei).

*** Raționarea contribuie la întărirea alianței de luptă dintre clasa muncitoare și țărâniimea muncitoare (16 pag., 4 lei).

*** Să realizăm la timp și în bune

condiții planul însămanțarilor de toamnă. (32 pag., 5 lei).

IN LIMBA MAGHIARA

GH. GHEORGHIU-DEJ, România, felsezabadosának dicső évforduloja. — (14 old., 5 lei).

ANA PAUKER, Románia felszabadosának 6-ik évforduloja (16 old., 4 lei).

TEOHARI GEORGESCU, Jelentés a Román Népköztársaság területének rajonálási törvényjavaslatáról (24 old., 5 lei).

CHIVU STOICA, Jelentés a Néptanácsok képviselőválasztására vonatkozó törvényjavaslatról (24 old., 5 lei).

C. PARVULESCU, A proletárerkölcsről (48 old., 8 lei).

SORIN STRUJAN, A Duna — Fekete-tenger csatorna a szocializmusért vitt harcunk egyik arcvonala (48 old., 8 lei).

*** Ion Lungu elvtárs megértette a beszolgáltatások célját (36 old., 6 lei).

*** A Román Népköztársaság területének rajonálásáról 8 kérdés — 8 felelet (32 old., 4 lei).

*** Miért lépett be Zidaru Maria a kollektiv gazdaságba (45 old., 6 lei).

*** A szemléltető agitációról (80 old., 10 lei).

VÁROSI ESTI PÁRTTANFOLYAMOK RÉSZÉRE

*** A társadalmi osztályokról és az osztályharcról, (36 old., 5 lei).

*** Hogyan éltek és hogyan harcoltak felszabadosuként a munkások és a parasztek a cári Oroszországban. (64 old., 5 lei).

FALUSI ESTI PÁRTTANFOLYAMOK RÉSZÉRE

*** A fasiszta Tito-banda fosztogatja a dolgozó parasztságot a kulákok és az angol-amerikai imperialisták javára (32 old., 5 lei).

VÁROSI PÁRTPOLITIKAI KÖRÖK RÉSZÉRE

*** A koreai nép győzelmei a béke-hívek legyőzhetetlen erejét bizonyítják és kifejezik a népek elhatározását, hogy meghusítsák a háborúra uszító imperialisták támadó cselekményeit. (16 old., 4 lei).

*** A rajonálás hazánk erősödésének egyik tényezője. (16 old., 4 lei).

*** A békeharcbizottságok kongresszusa erőteljesen hozzájárul a béke-hívek mozgalmanak kiszélesítéséhez és fokozásához országunkban, (16 old., 4 lei).

FALUSI PÁRTPOLITIKAI KÖRÖK RÉSZÉRE

*** Emeljük fel tiltakozó szavunkat az amerikaiak koreai barbárságai ellen. (16 old., 4 lei).

*** A rajonálás elősegíti a munkásosztály és a dolgozó parasztság harci szövettségének megerősödését. (16 old., 4 lei).

*** A rajonálás elősegíti a munkásosztály és a dolgozó parasztság harci szövettségének megerősödését. (16 old., 4 lei).

PÁRTAKTIVISTÁK RÉSZÉRE

*** Őrizzük a párttagsági könyvet mint szemünk világát. (24 old., 5 lei).

IN LIMBA GERMANÁ

J. STALIN, Antwort an Genossen. (18 S., Lei 6).

GH. GHEORGHIU-DEJ, Der gloriose Jahrestag der Befreiung Rumäniens. (16 S., Lei 4).

VASILE LUCA, Die Arbeiterklasse und die nationale Bewegung. (32 S., Lei 6).

VASILE LUCA, Wir wollen den Warenaustausch zwischen Stadt und Land verbessern!

*** Die Siege des koreanischen Volkes sind ein Beweis der unbezwingbaren Kraft der Friedensanhänger, sie sind der Ausdruck des Entschlusses der Völker, die Aggressionsaktionen der kriegshetzrischen Imperialisten zu zerschlagen. (19 S., Lei 4).

*** Lenin und Stalin über die Befreiung der Frauen. (36 S., Lei 6).

EDITURA DE STAT

LITERATURA

ILLES BELA, Raspodia Carpaților, Vol. I (286 pag., 110 lei).

POLITICE

PETRU GROZA, Șase ani dela eliberarea României (12 pag., 4 lei).

LIUBA CHIȘINEVSCHI, Protecția muncii în U.R.S.S. (32 pag., 6 lei).

PEDAGOGIE

- *** Pedagogia generală br. 1 (48 pag., 20 lei).
 *** Pedagogia generală br. II. (76 pag., 25 lei).
 *** Pedagogia generală br. III și IV (62 pag., 20 lei).
 I. A. CAIROV, Pedagogia. Ed. II (540 pag., 180 lei).
 I. BALANEANU, I. BERCA și E. WEIGL, Istoria Pedagogiei (440 pag., 130 lei).

JURIDICO-ECONOMICE

- A. CURSCHI, Planificarea economiei naționale a U.R.S.S. (192 pag., 70 lei).
 IOSIF I. CHRISTIAN, Principii de drept socialist în legislația noastră economică (122 pag., 70 lei).

AGRICOLE

- A. PARUTA, Recoltarea și păstrarea cartofilor (48 pag., 8 lei).
 T. BEJAN, Pregătirea și păstrarea vinului (36 pag., 15 lei).
 A. PARUTA, Ingrijirea și păstrarea porumbului și floarei soarelui (66 pag., 7 lei).
 *** Să însămânțăm la timp și în bune condiții cerealele de toamnă (68 pag., 5 lei).
 B. S. SVIRȘEVSKI, Exploatarea parcului de mașini și tractoare (395 pag., 280 lei).

IN LIMBA MAGHIARĂ

- A. SZ. BARGYÉJEVA, Hogyan Erünk el biztos és bő termést. (32 old., 8 lei).
 I. A. CIKOTO, Hogyan változott, meg Avdotino falu élete (62 old., 10 lei).

IN LIMBA GERMANA

- RALPH PARKER, Italienische Reise (745 pag., lei 15).

EDITURA PENTRU LITERATURA ȘI ARTA

- ION ISTRATI, Grâu înfrățit (256 pag., 110 lei).
 AL. JAR, Sfârșitul jalbelor (492 pag., 200 lei).
 GEORGE MACOVESCU, Viața și opera lui Alexandru Sahia (88 pag., 40 lei).

BIBLIOTECA PENTRU TOTI

- AL. RUSSO, Opere alese (176 pag., 35 lei).

- N. FILIMON, Ciocoli vechi și noi (320 pag., 65 lei).
 BELLA ILEȘ, Cânt omul și luptele lui (144 pag., 35 lei).

CARTEA POPORULUI

- EUGEN FRUNZA, Sub steagul vieții (64 pag., 24 lei).
 MARIA ROVAN, Neamurile Stăniloaei (48 pag., 12 lei).
 VL. COLIN, Flăcări între cer și apă (36 pag., 12 lei).

COLECȚIA „ALBINA”

- D. BARBULESCU, Pe drumul belșugu. lui (32 pag., 5 lei).

IN LIMBA MAGHIARA

- A. TOMA, Az országod ma otthonod (44 old., 40 lei).
 BALLA KÁROLY, Fény a hegyeken (52 old., 18 lei).
 *** Ünnepi szó (84 old., 80 lei).
 *** Agyúszónál Hangosabban (Versek). (64 old., 45 lei).
 CAMIL PETRESCU, Bălcescu. (160 old., 80 lei).

EDITURA C. G. M.

- *** Apelul și rezoluțiile Comitetului Executiv al F.S.M. Rezoluția conferinței Uniunii Internaționale Sindicale (40 pag., 10 lei).
 F. SEVCENCO, A. IASCENCO, I. GU. RA, F. COVALEVSKI, Consfătuirile de producție (112 pag., 30 lei).
 *** Olica tilto-fascistă a vândut întereșele oamenilor muncii din Iugoslavia, imperialiștilor anglo-americani (32 pag., 6 lei).
 MARIA CINCA, Dela 6 la 34 războaie (52 pag., 18 lei).
 *** Lupta pentru pace, datorie de onoare a oamenilor muncii (32 pag., 8 lei).
 *** Tehnica securității în industria pielăriei (44 pag., 18 lei).
 *** Dela Melissa la Modena. (128 pag., 45 lei).
 *** Colhozurile sovietice luptă pentru o viață de belșug (32 pag., 10 lei).
 I. GHERENDI, PUIU AFANASE, RATZ TEOFIL, La Sovromtractor — din orașul Stalin — aplicăm metoda de tăiere rapidă a metalelor (64 pag., 25 lei).
 *** Luptând pentru îndeplinirea planului de însămânțări, luptăm pentru belșug, pentru pace (24 pag., 5 lei).

- N. CIMUTIN, Casa dela „Våborg” (169 pag., 40 lei).
- GH. APOSTOL, Intrecerea socialistă, metodă comunistă de construire a socialismului (44 pag., 8 lei).
- A. IUSOV, Jumătate de veac la strung (64 pag., 20 lei).
- *** Tehnica securității in agricultură (32 pag., 12 lei).
- *** Calculator de dobânzi (80 pag., 80 lei).
- A. FILIPOV, Pentru coeficienți înalți (72 pag., 22 lei).

IN LIMBA MAGHIARÁ

- *** Tito-fasiszta klikkje eladta a jugoszláv Dolgozók érdekeit az amerikai imperialistáknak. (32 old., 6 lei).
- ALEXÁNDR CSUTKIK, A minóségi Brigád. (96 old., 24 lei).
- *** A Békeharc a Dolgozók becsületbeli kötelessége. (32 old., 8 lei).
- I. LUDO, A Béke fegyverei le fogják győzni a Háború fegyvereit. (48 old., 16 lei).
- MARIN ILIESCU, TIHON DÁNILÁ, GRIGORE POPA, A Duna—Fekete-tenger Csatorna, a Béke Alkotása. (36 old., 15 lei).
- MIHAIL TEODORESCU, ILIE STOIAN, ION NÁSAUDEANU, Hogyan Értük el a szállítás Meggyorsítását (36 old., 15 lei).

IN LIMBA GERMANA

- AL. CIUTKIK, Die Qualitätsbrigade. (100 S., Lei 24).
- MARIN ILIESCU, TIHON DÁNILÁ, GRIGORE POPA, Der Donau — Schwarzmeerkanal, ein Bau des Friedens. (40 S., Lei 15).
- MIHAIL TEODORESCU, ILIE STOIAN, ION NÁSAUDEANU, Wir erzielen einen beschleunigten Transport (40 S., Lei 15).
- *** Der Kampf für den Frieden, ein Ehrenpflicht der Werktätigen. (36 S., Lei 8).
- *** Die Tito-faschistische Clique hat die Interessen der Werktätigen Jugoslawiens an die amerikanischen Imperialisten verschachert. (36 S., Lei 6).

- JULIUS GERENDY, PUIU AFANASIE, RATZ TEOFIL, Im „Sovrom-tractor“Werk — Stalinstadt — werden wir die Methode des Schnell-schneidens der Metalle an. (72 S., Lei 24).

- *** Für die Erfüllung des Anbauplanes Kämpfen, heisst gleichzeitig, für Reichtum und Frieden kämpfen. (24 S., Lei 5).

EDITURA TINERETULUI

POLITICE

- *** Despre școlile rezervelor de muncă din Uniunea Sovietică (72 pag., 18 lei).
- *** Cum să ne păstrăm sănătatea (96 pag., 25 lei).
- AL. MIRODAN, Tito, dușmanul de moarte al tineretului iugoslav (48 pag., 7 lei).
- *** Brigăzile utemiște de producție luptă pentru pace (48 pag., 10 lei).
- S. V. CAFTANOV, Comsomolul in luptă pentru o știință și cultură înaintată (64 pag., 10 lei).

LITERATURA

- N. GOLDBERGER, Haia Lifșiț (24 pag., 8 lei).
- M. ALIGHER, Zoia (Premiul Stalin) (56 pag., 30 lei).
- M. EMINESCU, Călin Nebunul (32 pag., 85 lei).
- N. JIANU, Vîforul (roman) (320 pag., 140 lei).
- Z. MUNTEANU, Biletele (64 pag., 20 lei).
- I. SERBU, Cuptorul Nr. 3 (64 pag., 20 lei).

CARȚI PENTRU COPII

- *** Cercul nostru de legătorie (80 pag., 25 lei).
- A. G. VAIDA, Mîlcuț Patriot (72 pag., 30 lei).
- I. CREANGA, Capra cu trei iezi (24 pag., 10 lei).
- T. CONSTANTINESCU, Povestiri (40 pag., 30 lei).
- FL. IORDACHESCU, Toderiță și teșorul (6 pag., 5 lei).

304

BIBLIOGRAFIE

V. OSEEVA, La ce s'a gândit artiștii
(8 pag., 3 lei).

V. CRUJCOV
relor lui S.
TOLSTOI,
250 lei).

PUBLICAȚII PERIODICE

Poezie cântec joc Nr. 8 (32 pag. 40 lei)

ILYA EHRE